

Η ΠΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1953

ΤΕΥΧΟΣ 71ον

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΒΩΜΟΙ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΠΑΤΕΡΕΣ»

.....
Παιδί, τὸ περιβόλι μου πὸν θὰ κληρονομήσης,
ὅπως τὸ βοῆς κι' ὅπως τὸ δῆς νὰ μὴν τὸ παρασιήσης.
Σκάψε το ἀκόμα πιὸ βαθειὰ καὶ φράξε το πιὸ στέρεα
καὶ πλούτισε τὴ χλόωγ του καὶ πλάτηρε τὴ γῆ του,
κι' ἀκλάδετο ὅπου μπλέκεται νὰ τὸ βεργολογήσης
καὶ νὰ τοῦ φέρῃς τὸ νερὸ τὸ ἀγνὸ τῆς βρυσομάνας,
κι' ἂν ἀγαπᾷς τὰνθρωπινὰ κι' ὅσα ἄρρωστα δὲν εἶναι,
ρίξε ἀγίασμό καὶ ξόρκισε τὰ ξωτικά, νὰ φύγουν,
καὶ τὴ ζωντάνια σπεῖρε του μ' ὅσα γερά, δροσάτα,
Γίνε ὀργοτόμος, φυτευτής, διαφεντευτής. . . . Κι' ἂν εἶναι
κι' ἔρθουνε χρόνια δίσεχτα, πέσουν καιροὶ ὀργισμένοι,
κι' ὅσα πουλιὰ μισέφουνε σκιασμένα κι' ὅσα δέντρα
γιὰ τίποτ' ἄλλο δὲ φρελῶν παρὰ γιὰ μετερίζια,
μὴ φοβηθῇς τὸ χαλασμό. Φωτιά! Τσεκούρι! Τράβα,
ξεσπέρμενέ το, χέρσωσε τὸ περιβόλι κόφ' το,
καὶ χτίσε κάστρο ἀπάνου του καὶ ταμπουρώσου μέσα,
γιὰ πάλεμα, γιὰ μάτωμα, γιὰ τὴν καινούρια γένα
π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι' ὅλο κινάει γιὰ νᾶρθῃ,
κι' ὅλο συντρίμμι χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων.
Φιάνει μιὰ ἰδέα νὰ σιὸ πῃ, μιὰ ἰδέα νὰ σιὸ προστάξῃ.
κορώνα ἰδέα, ἰδέα σπαθί, πὸν θὰ εἶν' ἀπάνου ἀπ' ὅλα.

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ.

ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Γ΄

2

Ἔργα καὶ λόγια, στοχασμοί,—στέκομαι καὶ κοιτάζω,—
 λουλούδια μύρια πούλουνδα, πὺν κρύβουν τὸ χορτάρι,
 κι' ἄσπρα, γαλάζια, κόκκινα, καλοῦν χρυσὸ μελίσσι.
 Ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδῶθε μὲ τὸ Χάρο.
 Μὲς τὰ χαράματα συχνά, καὶ μὲς τὰ μεσημέρια,
 καὶ σὰ θολώσουν τὰ νερά, καὶ τ' ἄστρα ὅσα πληθύνουν,
 ξάφνου σκιρτοῦν οἱ ἀκρογιαλιές, τὰ πέλαγα κ' οἱ βράχοι
 Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἀγγλου!
 Πέλαγο μέγα πολεμᾷ, βαρεῖ τὸ καλυθάκι
 κι' ἄλιά! σὲ λίγο ξέσκεπα τὰ λίγα σιγήθια μένουν·
 ἀθάνατ' ἔσαι, πὺν ποτέ, θρονιή, δὲν ἡσυχάζεις;
 Στὴν πλώρη, πὺν σκιρτᾷ, γυριός, τοῦτα π' ὁ ξένος ναύτης·
 Δειλιάζουν γύρου τὰ νησιά, παρακαλοῦν καὶ κλαῖνε,
 καὶ μὲ λιβάνια δέχεται καὶ φῶτα τὸν καῦμό τους
 ὁ σταυροθόλωτος ναὸς καὶ τὸ φτωχὸ ξωκκλήσι.
 Τὸ μῖσος ὅμως ἔβγαλε καὶ κεῖνο τὴ φωνή του.
 «Ψαροῦ, τ' ἀγκίστρι, π' ἄφισες, ἄλλοῦ νὰ ρίξης ἄμε».

6

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Ἔστησ' ὁ Ἔρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
 κ' ἡ φύσις ἤρρε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκειά της ὥρα,
 καὶ μὲς τὴ σκιά, πὺν φούντωσε καὶ κλεῖ δροσιὰς καὶ μόσχους
 ἀνάκουστος κιλαῖδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
 Νερὰ καθάρια καὶ γλυκά, νερὰ χαριτωμένα,
 χύνονται μὲς τὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
 καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο της, κι' ἀφίνουν τὴ δροσιὰ τους,
 κι' οὐλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους
 τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ σὰν ἀηδόνια.
 Ἐξ' ἀναβρύζει κ' ἡ ζωὴ ὅς γῆ, ὅς οὐρανὸς, σὲ κῦμα.
 Ἀλλὰ σιτῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό 'ναι κι' ἄσπρο,
 ἀκίνητ' ὅπου κι' ἂν ἰδῆς, καὶ κάτασπρ' ὥς τὸν πάτο,
 μὲ μικρὸν ἥσκιον ἄγνωρον ἔπαιξ' ἡ πεταλοῦδα,
 πού' χ' εὐωδίζει τς ὑπνους της μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
 Ἀλαφροήσκιωτε καλέ, γιά, πὲς ἀπόψε τί δές·
 Νύχτια γιομάτη θαύματα, νύχτια σπαρμένη μάγια!
 Χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανός, καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
 οὐδ' ὅσο κὰν ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
 γύρου σὲ κάτω ἀτάραχο, π' ἀσπρίζει μὲς σιτὴ λίμνη·
 μονάχο μνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
 κι' ὁμορφη βγαίνει κορασιὰ ντυμένη μὲ τὸ φῶς του,

Δρος ΔΗΜ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ, Πρωθυερέως Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ
Ἐθελοντοῦ Ἱεροκλήρουκς τῶν Βαλκανικῶν πολέμων

Η ΑΛΛΟΤΕ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Η ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΑ ΤΟ 1913*

Εἰς τὴν ἀκμὴ τῆς ἡ πόλις, μὲ 12 χιλιάδες σπίτια, εἶχε γίνῃ τὸ Παρίσι τῆς Ρούμελης, μέ ἐμπόριο καὶ Βιομηχανία, μέ λεγεῶνα λογίων, μέ Ἀκαδημία, μέ καλλιτεχνικὴ καὶ λογοτεχνικὴ κίνηση, μέ Τυπογραφεῖο, Βιβλιοθήκη, Πρωχοκομεῖο κ. ἄ. ἰδρύματα.

Τὸ φαινόμενον Καλλίμαχος—ἡ φλογερὴ αὐτὴ φύση μέ τὴν ἀπροσμέτρητη πατριδολατρεῖα πού ἐπὶ πέντε δεκαετηρίδες τώρα, μεταγγίζεται συστηματικὰ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ—θὰ μπορούσε κάπως νὰ ἐξηγηθῇ ἀπὸ τὴν τραγωδίαν τῆς ἰδιαίτερης πατρίδος του, πού εἶναι καὶ ἡ τραγωδία ὅλων τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων. Ὁ Ἐθνοδιδάσκαλος αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς κατάγεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ Μάδυτο, τῆς Εὐρωπαϊκῆς πλευρᾶς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἑλληνικῆς ἀπὸ 2.500 χρόνια. πού οἱ Τοῦρκοι τὴ μετέτρεψαν σὲ αἵματηρὴ κολυμβήθρα μέ τὸ ὄνομα Ἀντζε Ἀμπάτ. Τὸ ἔργο, τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ ἐθνικὸ τοῦ Δρ. Καλλιμάχου ἐν μέσῳ τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, ὑπῆρξε τεράστιο. Γι' αὐτὸ θὰ μιλήσωμε διεξοδικώτερα στὸ πολυσέλιδο τεῦχος πού, ἐντὸς τῶν προσεχῶν μηνῶν, θ' ἀφιερώσῃ ἡ «Η. Ε.» στοὺς ἠπειρώτες τῆς Ἀμερικῆς καὶ στὸ ὅλοιο θὰ δημοσιευθῇ μιὰ ἄλλη περισπούδαστη μελέτη, ἡπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος, τοῦ κ. Καλλιμάχου.

ΜΙΧ. ΜΑΝΟΣ

Ἡ Μοσχόπολις εἶναι τὸ βορειοδυτικώτερον ἄκρον τῆς προελάσεως τοῦ στρατοῦ μας, ἀνακτηθεῖσα τὸν περασμένον Δεκέμβριον. Εἶναι κτισμένη εἰς τὰς Α. ὀροσειρὰς τῆς Ὀπαρῆς ἐπάνω εἰς ὄροπέδιον περικλειόμενον ὑπὸ ὕψωμάτων ἀδένδρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς ὕψος 1.200 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐνεκα τούτου, ἔχουσα κλίμα εὐκραὲς ὑπῆρξε κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, χρόνον τῆς ἀκμῆς τῆς, κέντρον παραθερισμοῦ τῶν ἐπιλέκτων τῶν γύρω χωρῶν. Ὄρισμένως δὲ εἰς τὸ ἐκεῖ πλησίον, μέσα εἰς ρωμαντικὸν δάσος, μοναστήρι τοῦ Προδρόμου διέτριβον οἱ Πατριάρχαι τοῦ κατὰ τὸ 1767 καταλυθέντος Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἀχρίδος, προσήρχοντο δὲ ἐκεῖ,—ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων γραπτῶν μνημείων—καὶ πολλοὶ Μητροπολῖται τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας. Κατὰ τὰς εὐτυχεῖς, τὰς μεγάλας ἐκαίνους ἡμέρας, ἡ Μοσχόπολις εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δόξης τῆς. Εἶχε δημιουργήσῃ ἐπάνω εἰς τὰ τραχέα ἐκεῖ-

* Ἡ μελέτη αὐτὴ, μέ μερικὲς τροποποιήσεις, πρωτοδημοσιεύθηκε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1913 στὰ «Παναθήναια» (ἔτος ΙΓ', Τόμος ΙΣΤ'), σταλμένη ἀπὸ τὸ συγγραφεὰ πού εὐρίσκετο μέ τὸν Ἑλλήν. Στρατὸ στὸ πρὸς τὴν Κορυθα μέτωπο τοῦ πολέμου. Ἡ ἐκεῖθεν ἐπιστροφή του εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὴν Γερμαντείαν τῶν ὁποίων ἀνεχώρησε ὡς ἔθελοντῆς Ἱεροκλήρουκς διὰ τὸ Μέτωπον, καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀποδημία του εἰς τὴν Ἀμερικὴν, δὲν τοῦ ἔδωκε ποτὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἶδῃ τὴν μελέτην του δημοσιευμένην. Ἀπὸ τὸ δησεῦρετον ἐκεῖνο περιοδικὸν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀνέσυρε τώρα ἡ ἐκεῖ φίλη Καθηγήτρια κ. Ἀννα Α. Βιδάλη, τὴν συνεπλήρωσε κάπως ἡ ἀναδρομικὴ μνήμη τοῦ Δρ. Καλλιμάχου, καὶ τώρα προσφέρεται μέ μερικὲς τροποποιήσεις ἀπὸ τῶν σελίδων τῆς «Η. Ε.» σὰν ἓνα ἀκόμη τεκμήριο τῆς Ἑλληνικότητος τῆς Ἀλβανοκρατουμένης Βορ. Ἡπείρου.

να βουνά, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομοκρατίας τῶν τουρκαλβανικῶν ὁρδῶν, λυμαινομένων ἐπὶ αἰῶνας τὴν γύρω χώραν, ἓνα πολιτισμὸν ἀφάνταστον διὰ τὴν ἐποχὴν. Περιλαμβάνουσα 12 χιλ. σπίτια, εἶχε γίνῃ τὸ Παρίσι τῆς Ροίμελης, μὲ ἐμπόριον, μὲ βιομηχανίαν, μὲ Ἀκαδημίαν, μὲ λεγεῶνα λογίων, μὲ πτωχοκομεῖον, μὲ τυπογραφεῖον, μὲ βιβλιοθήκην, μὲ καλλιτεχνικὴν καὶ λογοτεχνικὴν κίνησιν, εἰς χρόνους καθ' οὓς ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἦτο ἄσημη καὶ εὐτελὴς τουρκοκρατουμένη κωμόπολις.

Ὅταν μαζὶ μὲ τὴν ἀπολυτρωτικὴν ἀναλαμπὴν τῶν ἑλληνικῶν λογῶν ἐπὶ γὰρ νὰ κάμῃ τὰς πρώτας ἱστορικὰς ἀνασκαφάς, νὰ μελετήσῃ ἐκθάπτων τὸ μυστηριώδες αὐτὸ ἐκπολιτιστικὸν κέντρον τοῦ τουρκοκρατουμένου ἑλληνισμοῦ, ἡσθάνθη πλημμυρισμένα ἀπὸ συγκίνησιν τὰ μάτια μου ἀτενίζων τὸ ὁροπέδιον καὶ μίαν ἁμορφον μάζαν οἰκτρῶν ἐρειπίων. Ἐπάνω εἰς τοὺς ἐπτὰ λοφίσκους τοῦ διακυμαινομένου ἐκείνου ὁρεινοῦ πεδίου εἶναι σκορπισμένα τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος μεγαλείου τῆς Μοσχοπόλεως, διαλαλοῦντα ἀκόμη μὲ τὴν πένθιμη σιγὴν τῶν τὴν θαυμαστὴν, τὴν ὀνειρώδη ἀκτινοβολίαν ἑνὸς ἀπροσδοκῆτου πολιτισμοῦ ποῦ ἔσβυσεν ὡς λαμπρὸν μετέωρον κατὰ τὸ 1769, ὅτε ἡ ἀγρία τῶν Τουρκαλβανῶν ἐπιδρομὴ παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν.

Σήμερον ἡ Μοσχόπολις ἔχει 140 σπίτια μόνον, μεταξὺ τῶν ὁποίων 6—7 παλαιά, ἀρχοντικά, παλαιοῦ ρυθμοῦ βιεννέζικου, καὶ 1.500 κατοίκους ποὺ ζοῦν ἐκεῖ μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς δόξης τῶν προγόνων τῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἦτο πολυάνθρωπος. Τὸ 1750—ὡς ἐξάγεται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων—εἶχε περὶ τὰς 60 χιλ. κατοίκων. Ὑπῆρξε τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας, κατέστησαν δὲ περιφανὴ τὰ ἐν αὐτῇ ἐργοστάσια ἐρ οὐχὼν καὶ θαυμασίων ταπήτων.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον κατέστησε τὴν Μοσχόπολιν ἐπιφανὴ καὶ σεβαστὴν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους, εἶναι ἡ λαμπρὰ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ τῆς κίνησις, ἡ ὁποία ἐπέδρασεν εὐεργετικῶς διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ σκλιβωμένου Γένους. Πολὺ ἐνωρὶς ἡ Σχολὴ τῆς Μοσχοπόλεως ἀνήχθη εἰς περιωπὴν, διαφιλονεκτοῦσα τὰ πρωτεῖα μεταξὺ ὅλων τῶν σχολείων τοῦ τουρκοκρατουμένου Γένους καὶ ἤδη τῷ 1744 ἐπωνομάζετο Νέο Ἀκαδημία, διότι τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα μαθήματα «ἑλληνικά, φιλοσοφικά καὶ θεολογικά», ἔφερον χαρακτῆρα ἀκαδημαϊκόν, ἐφόσον ἐπέτρεπον τὰ ἐπιστημονικὰ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐφόδια. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ κτίριον, εἰς τὸ ὅποιον ἐλειτούργει τὸ ἀνώτατον τοῦτο Διδακτήριον, δὲν ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὴν φήμην τῆς Σχολῆς. Διὰ τοῦτο τῷ 1750 ἀπεφασίσθη ἡ ἐκ βάθρων ἀνέγεισις μεγαλοπρεποῦς κτιρίου.

Τότε ὁ Πατριάρχης Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ, (¹) Μοσχοπολίτης τὴν πατρίδα, ἓνας ἀπὸ τοὺς μᾶλλον δραστηρίους ἰθύνοντας τοῦ Πατριαρχείου ἐκείνου, ἐφιλοδόξησε νὰ γίνῃ πρωτεργάτης τῆς ἀνιδρύσεως μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς περιωπύμου Σχολῆς. Ἐν φ. 28α τοῦ κώδικος τῆς Παναγίας σημειοῦται «κατάλογος τῶν ἀφιερωσάντων ἐπὶ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ λογιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ Πατριάρχου τῶν Ἀ' Ἰουστινιανῶν Ἀχριδῶν κυρίου Ἰωάσαφ συνεργεία καὶ προτροπὴ αὐτοῦ κατ' ὄνομα εἰς σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ μνημόσυνον αἰώνιον». Καὶ ἀ. ἀγράφονται εἰς τὸν κατάλογον λεπτομερῶς τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν καὶ τὰ ποσά. Ὁ Μητροπολίτης Καστορίας Διονύσιος ἄσπρα 60 χιλ. Ὁ Ἡγούμενος τοῦ Ἀγίου Ναοῦμ, τῆς περιφήμου παρὰ τὴν λίμνην Ἀχρίδος βυζαντινῆς Μονῆς, ἄσπρα 12.000. Οἱ πρόκριτοι τῆς Μοσχοπόλεως, τῶν ὁποίων ἀναφέρονται λεπτομερῶς τὰ ὀνόματα, ἄσπρα 250.000. Καὶ ἔπονται τὰ ὀνόματα διαφόρων συντεχνιῶν, τῶν ὁποίων αἱ προσφοραὶ ἀνέρχονται εἰς 312.000 ἄ.

1. Ἐκ τῶν ἐρευνῶν μου εἰς τὰ διασωθέντα Ἀρχεῖα τῆς Μοσχοπόλεως διεπίστωσα ὅτι ἡ ἀνεξάρτητος Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδῶν ὠνομάζετο ὡς Πατριαρχεῖον καὶ ὁ προκαθήμενός της ὡς Πατριάρχης.

σπρων. Καὶ ὅλ' αὐτὰ τὰ ποσὰ τὰ ἐξησφάλισεν ὁ Πατριάρχης, εἰς μίαν συνεδρίαν, ἢ ὅποια ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐμπνευσμένων λόγων του προκάλεσε τὴν φρενίτιδα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν φιλοτίμων, τῶν γενναίων, τῶν φιλομούσων Μοσχοπολιτῶν. Χρόνια ἀθάνατι ἐθελουσίας καὶ θαυμαστῆς ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῶν κοινῶν. Τότε καὶ τὰ διάφορα σωματεῖα τῆς ἀνθηροτάτης πόλεως «οἱ χαλκιάδες καὶ καλαῖ-τῆδες καὶ χρυσοὶ καὶ παπουτσῆδες» καὶ τόσαι ἄλλαι ἀμέτρητοι συντεχνίαι τῆ-δων ἀνέλαβον μὲ φιλοτιμίαν τὴν δαπάνην «νὰ σπουδάζωσιν ἀνὰ ἓν παιδίον εἰς τὰ ἑλληνικά, φιλοσοφικά καὶ θεολογικά μαθήματα, κατὰ διαδοχὴν παντοτεινὰ».

Ἐμένα μὲ συγκινοῦν βαθειὰ καὶ τὰ διαμαντένια, τὰ φρονιματισμένα, τὰ βαθειὰ λόγια μὲ τὰ ὅποια σημείωμα τῆς ἐποχῆς χαρακτηρίζει τὴν σχολὴν των. Εἰς τὸ φ. 34α τοῦ κώδικος τῆς Παναγίας ἐδιάβασα: «Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σωτήριον ἐπὶ τοῦ πανιερωτάτου, λογιωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Κορυτσᾶς καὶ Σελασφόρου κυρίου κυρίου Νικηφόρου, ἐπὶ τῶν ἐν-

τιμοτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας κ.κ. (ἔπονται τὰ ὀνόματα) ἰθύνοντις τοὺς διδασκαλικοὺς εἵακας τοῦ συφωτάτου, λογιωτάτου καὶ τῆς ἡμῶν πατρίδος ἀρίστου διδασκάλου κυρίου κυρίου Θεοδώρου Ἀναστασίου Καβαλλιώ-του ἐκτίσθη ἐκ θεμελίων τὸ περίφημον ἑλληνικὸν σχολεῖον ὁ ἅκρος στολισμὸς τῆς πολιτείας, ἡ εὐκοσμία τῶν ἡθῶν, τὸ φῶς τῆς ἐκκλησίας, τὸ ἐπὶ τὸ πρῶτον φῶς ἀνάγον, καὶ διὰ τῶν διακωσσιμάτων ἀγωνισμάτων αὐτῶν καὶ ἐνθέου ζήλου καὶ προθυμίας εὐσεβοῦς ἐστερωώθη κατὰ πάντα αἰω-νία ἡ μνήμη.»

Εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Μοσχοπολιτῶν τὸ τιμαλφέστερόν των, διὰ τὸ ὁιοῖον ἡσθάνοντο εὐλογον ὑπερηφάνειαν, ἦτο τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον των «ὁ ἅκρος στολισμὸς τῆς πολιτείας, ἡ εὐκοσμία τῶν ἡθῶν, τὸ φῶς τῆς ἐκκλησίας...». Πράγματι ἀπέβη ὁ ἅκρος στολισμὸς τῆς πολιτείας, διότι χάρις εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν ἡ

Ὁ Μοσχοπολιτὴς Βαρῶνος Γεώργιος Σίνας (1783—1856) Δὲν ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξῆσεν εἰς τὴν Αὐστρία. Ἀπέκτησε πλοῦτον, δόξαν καὶ τιμὰς βασιλικὰς, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ του παρέμεινε ἀναλλοίωτος ἑλληνικὴ. Ὁ Σίνας ἱδρύσας καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖο τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ υἱὸς του, τῆς τρίτης Γενεᾶς, ἔκτισε τὴν Σιναιὰ Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Μοσχόπολις ἀνέδειξε ἀνδρας ποὺ διέπρεψαν εἰς τὸ γράμματα καὶ εἰργάσθησαν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ φωτισμοῦ. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξῆλθον ὁ προμνημονευθεὶς Πατριάρχης Ἀχιρίδων Ἰωάσαφ, Γρηγόριος ὁ Βοσμπολίτης, ὁ Θεόδωρος Καβαλλιώτης, ὁ Ἱερομόναχος Κωνσταντῖνος, ὁ ἱερεὺς Δανιήλ, ὁ Διονύσιος Μάντουκας, Μάντουκας, Μητροπολιτὴς Καστορίας, φιλόσοφος, Θεολόγος καὶ κήρυξ (1670), ὁ ἱερεὺς Ἰω. Χαλκεὺς (1690) καθηγητὴς, Φλαγγιανοῦ Φροντιστηρίου

τῆς Βενετίας, ὁ Ἀθανάσιος Στήριος (1783), ὁ Νεκτάριος Τέρπος, ὁ Δημήτριος Γράμπερις, ὁ Κωνσταντῖνος Τζεχάνης, ὁ Γεώργιος Παπᾶ Σῖμος, καὶ ἄλλοι, ὅλοι αὐτοὶ συγγραφεῖς καὶ διδάσκαλοι τοῦ Γένους κατὰ τοὺς μαύρους τῆς τουρκικῆς τυραννίας αἰῶνος.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ Ἀκαδημία, διὰ τὴν ὁποίαν ἀγαπῶμεν τὴν Μοσχόπολιν. Ἡ πατρίς τοῦ Σίνα εἶναι ἡ πρώτη ἑλληνικὴ πόλις, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπέκτησεν ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον. Τυπογραφεῖον εἰς τὴν Μοσχόπολιν, λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1720. Μηχανὴ καὶ στοιχειοθῆται ἐπάνω εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς Ὀπαρῆς, ἐργαστήριον ἐκπολιτιστικόν, σκορπίζον τὰ φῶτα τοῦ εἰς τὸ σκλαβωμένον Γένος. Καὶ μόνον τὸ τυπογραφεῖον αὐτὸ ποὺ ἐπετέλει μίαν ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας λειτουργίας τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως εἰς χώραν ὅπου γύρω ἐμαίνετο ἡ Τουρκαλβανικὴ θηριωδία, θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐγείρῃ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὴν Μοσχόπολιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τοὺς πρωτεργάτας τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἀνθήσεως. Διευθυντὴς τοῦ τυπογραφείου φέρεται ἓνας θαυμάσιος ἱερομόναχος, ὁ λόγιος Γρηγόριος Κωνσταντινίδης, ὑπέρτερος ἀπὸ ὅλα τὰ σμήνη τῶν Ἑλλήνων καλογήρων τοῦ Κ' αἰῶνος. Ἐρευνήσας δὲν εὗρήκα κανένα ἴχνος τοῦ περιφήμου αὐτοῦ τυπ. γραφείου. Οἱ Τουρκαλβανοὶ οἱ ἐπὶ αἰῶνας σφαγεῖς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἐσεβάσθησαν τίποτε εἰς τὴν Μοσχόπολιν ἐκτὸς τῶν ναῶν τῆς, 22 ἐν ὅλῳ σωζομένων ἀθίκτων.

Ἀλλὰ εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς τῆς ἀκμῆς, ἰδρύνετο εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Σίνα καὶ Ὁρφανοτροφεῖον, ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ τουρκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ ἀντὶ τὸ πρῶτον. Πάντως τὸ Ὁρφανοτροφεῖον αὐτό, διὰ τὸ ὅποιον οἱ Μοσχοπολίται ἐπλασαν εὐγενεστέραν λέξιν μὴ ἐνθυμίζουσαν τὴν ὕλικήν τροφήν διότι τὸ ὠνόμασαν Ὁρφανοδιοικητήριον—ἐλειτούργει πρὸ τοῦ 1750. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης, τῶν δωρεῶν, τῶν θυσιῶν, καθ' ὃ ἐξεδηλοῦτο ὑπέροχος ὁ ἀλτρουϊσμὸς τῶν πολιτῶν ἀπὸ τῶν «εὐγενεστέρων ἀρχόντων» μέχρι τῶν τελευταίων συντεχνιῶν τῶν «καλαϊτζίδων καὶ παπουτζίδων», ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἐκβάθρων ἀνίδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας των, οἱ φιλότιμοι Μοσχοπολίται ἐδημιούργησαν καὶ ἰδιαίτερον Ταμεῖον καὶ πρὸς ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τοῦ Ὁρφανοδιοικητηρίου. Καὶ τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς ἡθικῆς ἀμύνης τὸ ὠνόμασαν «Κάσσαν τῶν πτωχῶν», καὶ τὸ ἐξαορακτῆρισεν εἰς τὸ φ. 27 β' τοῦ κώδικος τῆς Παναγίας μὲ λόγια μεγαλόφρονα, ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα τῆς Σχολῆς των «καταφύγιον τῶν κακῶς ἐχόντων, τὸ πλήρωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν».

Εἶχαν καὶ βιβλιοθήκην πλουσίαν, εἰς ἔντυπα καὶ χειρόγραφα, τῆς ὁποίας τὰ τελευταῖα λείψανα σώζονται ἀκόμη εἰς ἓνα κελλί τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Τῆς ἰδίας βιβλιοθήκης ἐσώθησαν καὶ μερικὰ χειρόγραφα εἰς τὸ Μοναστήρι τοῦ Προδρόμου, χάρτινα καὶ βομβύκινα καὶ μεμβράνινα, προσέτι ἓνα λαμπρὸν Εὐαγγέλιον τοῦ Θ' αἰῶνος εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἀγίου Νικολάου, θαυμασίως καλλιγραφημένον, στολισμένον μὲ μικρογραφίας τῶν εὐαγγελιστῶν, ἄλλο Εὐαγγέλιον ἐπίσης μεμβράνινον εἰς τὴν Παναγίαν, μεμβράνινος κώδιξ οὗ IB' αἰῶνος λόγων τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ στίτι τοῦ παπᾶ Πέτρου, τὰ ὅποια ὅλα ἐτακτοποίησα, τὰ περιέγραψα εἰς κατάλογον πρὸς δημοσίευσιν ἐξορκίσας τοὺς προκρίτους νὰ τὰ κρατήσουν πλεοναυτὰ τὰ λείψανα ἀπὸ τὰ ἀρπακτικὰ νύχια τῶν Εὐρωπαίων μελετητῶν καὶ νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὰς ἐνόχους διαθέσεις τῶν ἀπεμπολητῶν.

Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη κατηρτίσθη καὶ ἐπλουτίσθη ἀπὸ τὰς δωρεὰς τῶν μεγάλων τέκνων τῆς Μοσχοπόλεως· περὶ τοῦτου ἐσώθησαν μερικὰ ἐνδείξεις. Εἰς τὸ φ. 33β' π.χ. τοῦ κώδικος τῆς Παναγίας σημειώνεται. «Ὁ αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Κὴρ Γεώργιος, παπᾶ Κῶς α παπᾶ Σίνα ἀφιέρωσεν εἰς τὸ σχολεῖον βιβλία ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ, κομμάτια πέντε· αἰωνία ἡ μνήμη».

Ἡὺρα καὶ ἐσημείωσα καὶ ἄλλα ἴχνη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς τῆς εὐγενικῆς, τῆς

ἐκκλησιαστικῆς τῆς φιλομούσου αὐτῆς ράτσας τῶν Σίνα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθον οἱ μεγάλοι τῆς Πατρίδος εὐεργέται. Νά, πῶς φαίνεται καθαρά ἡ κληρονομικότης, ὁ εὐγενικὸς αἰατισμὸς τῆς ράτσας. Ὁ παπᾶ Σίνας ἀφιερώνει βιβλία εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Μοσχολέως καὶ οἱ ἀντάξιοι ἀπόγονοί του κληροδοτοῦν εἰς τὸ ἀναγεννηθὲν Ἔθνος μαζί με τόσα ἄλλα εὐεργετήματα καὶ τὴν φερώνυμον Ἀκαδημίαν των.

Ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σταματήσω ἕως ἐδῶ. Θέλω νὰ ἐξάρω τὸ μεγαλεῖον τῆς Μοσχολέως καὶ εἰς ἄλλα ἀκόμη σημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ της.

Καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ ζωντανὰ χριστιανικὰ μνημεῖα της, εἴκοσι δύο Ναοὶ οἱ ὅποιοι εὐτυχῶς διέφυγον ἕως τώρα τῶν Τουρκαλβυνῶν τὴν κτηνωδίαν. (1) Ἀπὸ ἐκεῖ μέσα ἀντέγραψα περὶ τὰς 150 ἐπιγραφὰς ἀνεκδότους, μνημεῖα πολύτιμα πρὸς γνῶσιν τοῦ παρελθόντος τῆς πόλεως.

Οἱ ναοὶ σώζονται ἀκέραιοι ὅλοι, θαυμάσιοι δὲ πρὸ πάντων τῆς Παναγίας (1699), τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τῶν Ἀρχαγγέλων. Ὅλοι οἱ ναοὶ με ἀμύθητον καλλιτεχνικὸν πλοῦτον, εἰς εἰκόνας, εἰς σκεύη, εἰς λεπτουργήματα, οἱ πλεῖστοι με τοιχογραφίας πλουσίας, πολυσενθέτους, πολυδαπάνους. Ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ ἐκίνησεν ἰδιαίτερα τὴν προσοχήν μου, ποῦ ἔκαμην ἐπὶ ὥρας μακρὰς νὰ σταθῶ ἀναυδος εἶναι τὰ τέμπλα, λεπτουργημένα ἐπάνω εἰς καρυδιάν, τὰ ἀπαστράπτοντα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, τὰ πολυδαίδαλα, τὰ μοναδικὰ ἐκεῖνα τέμπλα, ὅμοια τῶν ὁποίων ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἐφιλοτεχνήθησαν εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Κλήματα καὶ ἀνθη ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ὅλο τὸ βασίλειο τῶν ζώων ἀπεικονίσθησαν εἰς τὰ λεπτουργήματα ἐκεῖνα, χωρὶς καμμίαν βαρβαρότητα, με λεπτότητα, με χάριν με τὴν συμμετρίαν ποῦ κανονίζει ἡ αἰσθητική. Ὅλα ἁρμονισμένα, ἀκτινοβολοῦντα ἀπὸ ἡρεμὴν ἐπιβολήν, ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον μυστηρίου, τοῦ μυστηρίου ἑνὸς βαθέος αἰσθήματος, ποῦ εἶχε στήση ἐκεῖ εἰς τὰς ὁροσειρὰν τῆς Ὀπαρης, εἰς τὴν παράδοξον αἰτὴν πόλιν, τὸ βασίλειόν του κατὰ τοὺς πλέον μαύρους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Εἶπα ὅτι ἀμφιβάλλω, ἂν τέτοια μνημεῖα ξυλογλυπτικῆς ἀριστουργηματικῆς ἐφιλοτεχνήθησαν εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ἐπιμένω.

Ἡ ἀνθησις τῆς Τέχνης, τὸ λεπτοφυὲς αὐτό, τὸ ἀραχνοῦφασμένον ἄνθος προαπαιτεῖ συνθήκας εἰδικάς, θέλει ἀτμόσφαιραν κατάλληλην γιὰ νὰ ἀνθοβολήσῃ. Προαπαιτεῖ χρυσίον, κοινωνικὴν εὐημερίαν, πολιτειακὴν ἀκμήν. Καὶ θέλει ἀκόμη ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων πνευματικὴν κίνησιν, λογοτεχνικὴν παραγωγὴν, θέλει ἀτμόσφαιραν, πλημμυρισμένην ἀπὸ καλλιτεχνικὰ μικρόβια.

Ὁ Μποτισέλλι καὶ ὁ Τζωρτζόνε, καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος καὶ Ραφαῆλος καὶ ὁ Νταβίντσι, καὶ ὅλη ἐκείνη ἡ μεγαλὴ πρεπὴς λεγεὼν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐδημιουργήθη καὶ ἐδημιούργησε διότι δὲν ἐξοῦσαν μέσα εἰς ψεύτικα θερμοκήπια, ἀλλὰ διότι ἐλαμπρύνθησαν ἀπὸ μίαν θαυμαστήν, ὄνειρώδη ἀκτινοβολίαν τοῦ περιβάλλοντος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔζησαν ὁ Δάντε καὶ ὁ Πετρίρχα καὶ Μέδικοι. Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Μοσχόπολιν κατ' ἀναλογίαν, διὰ νὰ δημιουργηθοῦν λαμπρὰ μνημεῖα, ἔπρεπε νὰ προϋπάρξουν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα. Καὶ ὑπῆρχαν ὅσον εἰς καμίαν ἄλλην πόλιν τῶν γύρω χωρῶν. Ἡ Ἀκαδημία, οἱ λόγιοι, οἱ συγγραφεῖς, τὸ τυπογραφεῖον, ἡ βιβλιοθήκη, ὁ πλοῦτος τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ὁ ἐξευγενισμός ἡ ἡμέρωσις, ἡ ἀριστοκρατικὴ ζωὴ, διαφαινομένη ἀπὸ τὴν ἀρχοντικὴν ἐπιπλωσιν, ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῶν σκευῶν των, ἀπὸ τὴν ἡγεμονικὴν των ἀμφίεσιν, ἡ ἐμπορικὴ των συναλλαγὴ με τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἡ συναστρο-

1. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ ἐκ Βορ. Ἡπείρου, οἱ Ἀλβανοί, ὡς γνωστόν. ὑπὸ τὸν ἀτακτικὸν Σαλί Πούτκαν κατέστρεψαν ὁλοκληρωτικῶς πλέον ὅτι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὴν Μοσχόπολιν.

φή τῶν λογίων των μὲ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἑσπερίας, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἄθροισμα πα-
ραγόντων πού ἀπελέπυναν τὰ πατριαρχικά των ἤθη καὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν καλαι-
οθησίαν τοῦ τόπου. Καὶ ἔτσι οἱ ἄρχοντες καὶ ἐπίτροποι, ἀπείρως αἰσθητι ὡτεροι
ἀπὸ πολλοὺς ἐπιτρόπους τῶν Ἑκκλησιῶν τοῦ Κ' αἰῶνος, οἱ Μοσχοπολῖται ὄρχον-
τες τοῦ 1700 ἐμερίμνησαν, ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτὴν ἀνθησιν
τῆς πολιτείας των, ἀνέδειξαν τὴν μοσχομυρισμένην πατρίδα τοῦ Σίνα καὶ Σμολέν-
σκη εἰς ἀληθῆ Μυστράν τοῦ τουρκοκρατουμένου Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἔκαμαν ἀπὸ
Βοσκόπολιν πού ἐλέγετο εἰς πολαιοτέρους χρόνους, Μοσχόπολιν ἀληθινήν.

Καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴν αὐτὴν πόλιν τὴν ἐφθόνησαν τὰθηρία οἱ Τουργκαὶ βανοί.
Καὶ κατὰ τὴν 21 Μαΐου τοῦ 1769, ὡς ἀναγράφει ἐν φ. 9α ὁ κῶδιξ τοῦ Προδρό-
μου, ἐπέλεσαν κατ' αὐτῆς ὡς ὕμνα τὴν ἐλεηλίτησαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, τὴν ἐκρε-
οῦργησαν, ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν ἔκαμαν γῆς Μαδιάμ, μάζαν καπνίζόντων ἑρειπίων.

Τότε οἱ Μοσχοπολῖται οἱ διαφυγόντες τὸ πῦρ καὶ τὸν σῆδηρον ἔξεπατρίσθη-
σαν καὶ ἐδημιούργησαν ἀποικίας ἐκπολιτιστικὰς εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ
Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν Βιέννην, Βουδαπέστην, Παρίσι, εἰς τὴν Πολωνίαν, εἰς τὸ Μο-
ναστήριον, Κρούσοβον, Ἀχρῖδα, Κορυναῖν, Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλου οἱ
Μοσχοπολῖται συγκεντρῶμένοι εἰς ἰσχυρὰς πατριάς, φέρουν ἀκόμα τὴν ἐκπολιτι-
στικὴν, τὴν εὐγενικὴν σφραγίδα τῆς ἀδικοκαταστρεμμένης ἰδιαιτέρας των πατρίδος.

Σήμερον ἡ Μοσχόπολις ἀναθάλλουσα ἀπὸ τὰ ἑρείπια τῆς φοβερᾶς καιαστρο-
φῆς τῆς, ὄνειρεύεται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν της αἵγλην.

Τὰ ἀπανταχοῦ σκορπισμένα τέκνα τῆς, φιλότιμα πάντοτε καὶ φιλόμουσα,
τώρα ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ πού κυματίζει ὑπερήφανα ἐκεῖ θὰ ἐνθυμηθοῦν
καὶ πάλιν τὴν γῆ πού καλύπτει τὰ τιμημένα των πατέρων των κόκκαλα.

Ἡ ἑλληνικωτάτη κομόπολις διατηρεῖ σήμερον πεντατάξιον ἄρρεναγωγεῖον
μὲ 30 κορίτσια καὶ νηπιαγωγεῖον μὲ 120 νήπια καὶ τρεῖς διδασκαλίσσας.

Αὐτὴν τὴν Μοσχόπολιν τὰς Ἀθήνας τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος ὄνειρεύθησαν
νὰ τὴν βαπτίσουν εἰς Ρουμανικὴν οἱ παράδοξοι πολιτικοὶ τοῦ παριστρίου βασι-
λείου, οἱ ὅποιοι διατηροῦν ἐκεῖ σχολεῖον ἀπὸ εἰκοσαετίας, τὸ ὅποιον μέχρι τοῦ
1911 κατώρθωσε νὰ ἀριθμῇ 8 παιδιά, χάριν τῶν ὁποίων εἶναι ἐν ἐπιστρατεύσει
δύο διδάσκαλοι, ἑννέα διδασκάλισσαι, ἕνας παιδονόμος καὶ ἐπιθωρητής, ροζανίζον-
τες τὸν εὐτραφῆ προϋπολογισμόν τῆς ἀρελοῦς κυβερνήσεως τοῦ Βουκουρεστίου.

Ἀλλὰ τώρα παρουσιάζονται νέοι μνηστῆρες τῆς πατρίδος τοῦ Σίνα. Οἱ
Τουργκαλβανοί. Θὰ ὑπόρξῃ Κυβέρνησις ἑλληνικὴ πού θὰ παραδώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν
Μοσχόπολιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν παλαιῶν της σφαγῶν;

Βέροια. Πόσχα τοῦ 1913.

Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ

Γραμματεὺς τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας

Κ. Δ. ΜΕΤΖΙΟΥ

ἀ. μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΩΝ ΓΛΥΚΕΩΝ

Ο Ἰδρυτὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Τυπογραφείου Νικόλαος Γλυκὺς διὰ τῆς δολογράφου διαθήκης τοῦ τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1693, ἣν δημοσιεύσαμεν εἰς τὴν Βιογραφίαν τῆς εὐγενείας (Ἡπειρωτ. Χρονικὰ Τόμος 10ος ἐλ. 20|28) εἶχεν ἀφίσει διὰ τῆς παραγράφου 29, Δουκάτα 11668 καὶ λίρας Βενετικῆς 19 καὶ ὥριζε τὰ κάτωθι:

«μοῦ εὐρίσκονται εἰς τὰ δεσπόζιτα καὶ τὴν Τζέκα δουκάτα ἔνδεκα χιλιάδες ἑξακόσια ἑξήντα ὀκτώ, καὶ λίρας 19, τὰ ὅποια ἡμεῖς εἶνε «κοιμιστοῖατα, παντοτεινὰ καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἀπὸ κληρονόμο σὲ κληρονόμο, διὰ νὰ πληρώνωνται τὰ «λεγάτα» τὸ ὀρδινιάζω χρονιάρικα τῆς γυνῆς μου, τῶν πατρῶν καὶ φυλακισμένων καὶ σκλάβων, τὲς δύο ἀρχιερατικὲς λειτουργίαι, τῶν παιδίων νὰ μαθένουν γράμματα καὶ τὴν Μέγαν Σωτήρα, καὶ ἂν ἴσως σὲ καὶ ἐκείναι δὲν ἤθελαν φτάσει τὰ πληρωθῶν ταῦτα λεγάτα, νὰ ἔχουν οἱ κληρονόμοι νὰ συμπληρώνουν μὲ ἄλλα μοῦ πράγματα ποὺ ἤθελαν μοῦ βρεθῇ καὶ πάλιν ἂν ἀντιζάρουν, νὰ εἶναι νοικοκύρης ὁ υἱός μου μὲ τὰ ἀρσενικά του παιδιὰ καὶ ἔτσι νὰ ἔχη παντοτεινὰ καὶ ὅποτε δὲν ἤθελαν εἶναι ἀρσενικά ἀπὸ τὸ σπίτι μου Γλυκεῖ, πηγαίνουν καὶ σὲ θηλυκὰ καὶ τελειώνουν ἡ γενεὰ καὶ δὲν ἤθελαν εἰσθαι, οὔτε θηλυκὰ οὔτε θηλυκὰ, τὸ διάφορον τῶν ἀνδρῶν νὰ πηγαίῃ στὴν Ἀδελφότητα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς Ἰωάννινα διὰ νὰ πληρώνωνται τὰ λεγάτα ποὺ ἄνω διατάσσω τὰ περισσότερα νὰ δίδωνται σὲ χρῆ-

τῶν Ἰωαννίνων τῆς πατρίδος μου καὶ ἐδῶ στὸν Ἅγιον Γεώργιον δουκάτα τριάντα τὸν κάθε χρόνο, ἡγουν τὰ κεφάλαια εἶνε δυνατόν ἔνδεκα χιλιάδες ἑξακόσια ἑξήκοντα ὀκτὼ καὶ λίρες 19».

Αὐτὸ ἦτο τὸ μεγαλείτερον κληροδότημα τοῦ Νικολάου Γλυκῆ καὶ τὸ ὁποῖον ὁμοῦ παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη, ἀνεκτέλεστον. Δὲν γνωρίζομεν διατί. Πάντως, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι θὰ ἀνεφύησαν διχόνοια μεταξὺ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ καὶ τῆς συζύγου τοῦ Χαΐδως τὸ γένος Σουγδουρή. Μόλις δὲ μετὰ εἴκοσι χρόνια, ὅτε ἀπεβίωσεν ὁ Μιχαήλ, διεκανονίσθη παρὰ τῆς, ἐπὶ τοῦ Νομισματοκοπείου Βενετίας Ἀρχῆς, ἡ διάθεσις τῶν ρηθέντων δουκάτων. Καὶ ἰδοὺ ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῶν Προβλεπτῶν τοῦ Νομισματοκοπείου (*Provveditori alla Zecca*) ὅπου ἦσαν κατατεθειμένα τὰ χρήματα:

5 Μαΐου 1714.

«Εἰσκόμονται εἰς κατάθεσιν Δουκ. 11668 19. βάζει τῆς ἀποφάσεως 29 Ἀπριλίου 1694 καὶ τώρα ἐνεφατίσθησαν ἐνώπιον τοῦ Συμβολαιογράφου Ἀντωνίου Τσιόλα ὑπὸ χρονολογίαν 17 Μαρτίου 1714 ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸ παρουσιασθὲν ἔγγραφο, ὁ Κωνσταντῖνος Παπᾶς τοῦ ποτε Ἰωάννου ἐξ Ἰωαννίνων ὡς καὶ ὁ Διαμάντης Μπούφσης τοῦ Ἐμμανουήλ ὁμοῦς ἐξ Ἰωαννίνων, εἰ ὅποιοι μεθ' ὅρκου κατέθεσαν ὅτι ὁ Γλυκὺς Μιχαήλ τοῦ Νικολάου ἀπεβίωσεν εἰς τὰ Γιάννινα τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1714 (π. ἡ.) καὶ τοῦτο γνωρίζουν ἀπὸ πολλὰς ἐπιστολὰς ποὺ ἔλαβεν ἀπ' ἐκεί.

«Ἄλλο πιστοποιητικὸν τῶν Κωνσταντίνου Διαγεμᾶ καὶ Κωνσταντίνου Παπαϊωάννου δεδαισμένοι οὗτι ὁ Μιχαήλ Γλυκὺς ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς ἦτοι τοὺς Δημήτριον, Ἰωάννην, Νικόλαον καὶ Ἀναστάσιον.

«Βάσει τῶν ἄνω πιστοποιήσεων τῶν Συμβολαιογράφων ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ ἄνω ποσὸν τῆς καταθέσεως πρέπει νὰ ἐγγραφῇ ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ ἦτοι Δημητρίου, Νικολάου, Ἰωάννου καὶ Ἀναστασίου...»

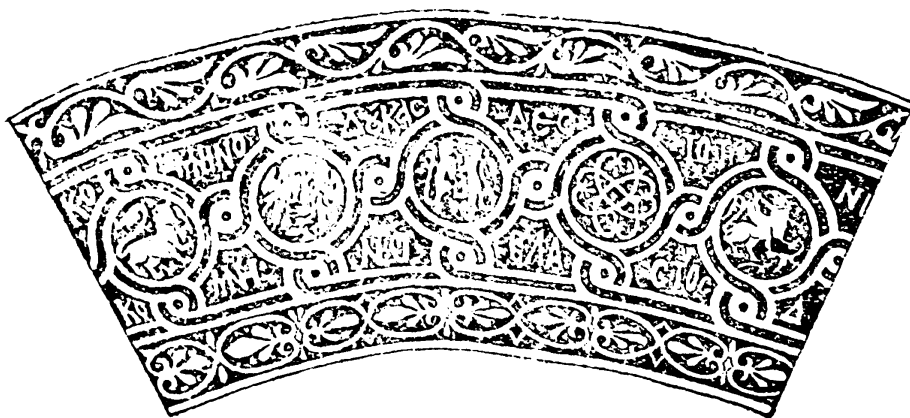
Ἐπειδὴ ὁμοῦς δύο ἔτη μετὰ τὴν ὡς ἄνω μεταγραφὴν τοῦ κεφαλαίου ἦτοι 18 Δεκεμβρίου 1716, ἀπεβίωσεν ὁ Δημήτριος χωρὶς νὰ ἀφίση κληρονόμους, οὔτε διαθήκην, συνήλθοι καὶ πάλιν εἰ Προβλεπταὶ τοῦ Νομισματοκοπείου τὴν 21 Αὐγούστου 1919 καὶ ἐξέδωκαν νέαν ἀπόφασιν ὡς κάτωθι:

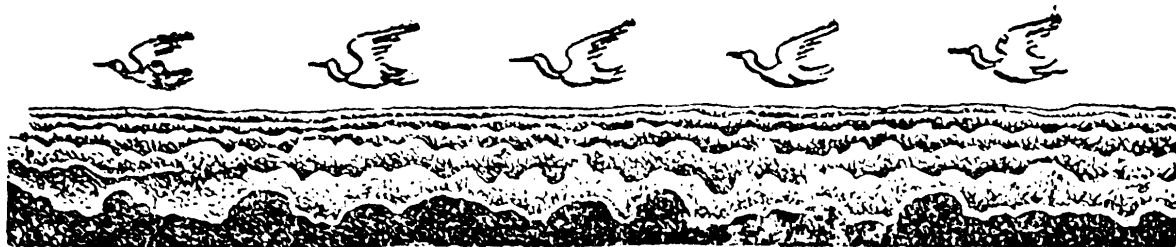
«21 Αὐγούστου 1719.—Δι' ἀποφάσεως τῆς 15 Μαΐου 1714 ἐγυρίσθησαν τὰ κεφάλαια τῶν δουκάτων 11668. 19 ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν καὶ ἐπειδὴ, ὁ ἐκ τῶν ἀδελφῶν Δημήτριος, ἀπέθανε τὴν 18 Δεκεμβρίου 1716 χωρὶς κληρονόμους, οὔτε διαθήκην, τὰ κεφάλαια ἔξον νὰ μεταγραφοῦν ἐπ' ὀνόματι τῶν ὑπολειπομένων τριῶν. Ὁ-

μοῦ, ἐπειδὴ ὁ ρηθεὶς Νικόλαος Γλυκὺς εἰχε διατάξει διὰ τῆς εἰρημένης διαθήκης του ὅτι ἔπρεπε κάθε χρόνον νὰ πληρώνωνται μερικὰ κληροδοτήματα εἰς τὸ Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Βενετίας, εἰς τὸν Ἅγιον Σωτήρα στὰ Γιάννινα, εἰς τὸ Ἱεροσπουδαστήριον Γκιόνμα, λαμβάνεται ἀπόφασις ἵνα τὸ ἄνω κεφάλαιον κατανεμηθῇ ὡς ἔπεται: Εἰς τὸν Ἰωάννην Γλυκὺν νὰ μεταγραφῇ τὸ ποσὸν τῶν δουκάτων 2839, εἰς τὸν Ἀναστάσιον Δουκάτα 2110 εἰς δὲ τὸν Νικόλαον Δουκ. 5990.—»

Καὶ μία διόρθωσις

Εἰς τὸν τόμον 13ον τῶν Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν καὶ ἐν σελ. 112 καὶ στίχ. 24 ἀνεγνώσαμεν ὅχι ὀρθῶς τὴν λέξιν «Παπαμάνον» καὶ πρέπει νὰ ἀναγραφῇ τὸν «Παπαμας» καὶ ἐννοεῖ τὸν Σουγδουρὴν Παπαγεωργίον καὶ ὄχι «Παπαμάνον», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐμφανίζει νέον διδάσκαλον ἀνύπαρκτον. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Μάνου Γκιόνμα καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐν Βενετ'ᾱ Τυπογράφον Νικόλαον Γλυκὺν, τοῦ ὁποῖου γεναικάδελφος ἦτο ὁ Γεώργιος Σουγδουρῆς.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΜΕΤΣΟΒΙΤΑΙ ΦΙΛΙΚΟΙ

Μετά την ίδρυσιν της Φιλικῆς Ἑταιρείας, πολλοὶ Μετσοβῖται, εἴτε ἐν Μετσόβῳ αἰ μένοντες, εἴτε ἐγκατεστημένοι καὶ ἐμπορεύμενοι ἐν τῇ ξένῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινῇ, Βλαχίᾳ, Μολδαβίᾳ, Ρωσίᾳ, Αὐστρίᾳ, καὶ Αἰγύπτῳ, ἐσπευσαν προθύμως νὰ ἐγγραφῶσι μέλη ταύτης. Ἐκ τῶν ἐγγραφένων Μετσοβιτῶν ἄλλοι μὲν προσέφεραν τὴν χρηματικὴν των ἐνίσχυσιν διὰ τὴν εὐδωκίαν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, ἄλλοι ἐτάχθησαν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ καταρτισθέντα τότε ἐν Βλαχίᾳ ἐπαναστατικὰ σωματὰ καὶ ἠγωνίσθησαν μετ' ἡρωϊσμὸν καὶ ὑποθυσίαν, ἄλλοι ἔπεσαν ἐνδόξως κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἑπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἄλλοι συλληφθέντες ὑπὸ τῶν ὀρθῶν ἐξετελέσθησαν δι' ἀπαγχονισμοῦ ἡθελήθησαν. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται Φίλοι ὑπῆρξαν οἱ ἀκόλουθοι:

Δημήτριος Ζαμάνης, Ἀναστάσιος Μανιάκης ἢ Μιχάλογλου, Στέφανος Σταμέρος, Ἐμ. Ἰ. Κυργούσιος, Θεόδωρος Τουσάρας, Κυριάκος Τουσάσιος, Τασίκας Κυριακός, Ζήνων Ἰσαυρίδης (ψευδώνυμον) καὶ ἀδελφός του Ἀναστάσιος Καραμῖχου, Γεωργιάκης, Ἰωάννης Γκαντιέλλος, Ἀπόστολος Χατζής, Δημ. Στ. Τζήμας, Ζιῶγος (ὀνομαζόμενος) Παπαϊωάννου, Ἰωάννης Μπούρας, Μιχαὴλ Εὐδιᾶς, Ἀπ. Βαρατάσης, Μπουραζᾶνος, Κ. Λούκας, Κυργούσης, Ἰωάν. Μανούσης Νικόλαος, Ἰωάν. Λαμπάκης καὶ Δημήτριος Ὑπάτος, μετὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ ὁποῦ ἔχω ἀσχοληθῆναι εἰς ἰδιαίτερον σημείωμα, δημοσιευθὲν τὸ 13ον τεύχος τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστῆ-

ας, μηνὸς Μαρτίου τοῦ 1953. — Ἐκ τῶν ἀνωτέρω Μετσοβιτῶν ὁ Ἀναστάσιος Μανιάκης Μιχάλογλου κατέγχετο ἀπὸ τοῦ Ἀνῆλιον τοῦ Μετσόβου, οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστ. Καραμῖχου καὶ Ζήνων Ἰσαυρίδης καὶ ὁ Τασίκας Κυριακός ἀπὸ τὴν Μηλιάν τοῦ Μετσόβου.

Δημήτριος Ζαμάνης: Ὁ Δημήτριος Ζαμάνης ὑπῆρξεν ἐν ἐκ τῶν ἐκλεκτωτέρων τέκνων τοῦ Μετσόβου, ὅπου εἶναι γνωστὸν μέχρι σήμερον τὸ μέρος, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἦτο κτισμένη ἡ οἰκία του εἰς τὴν συνοικίαν Ἀγίου Χαραλάμπους. Ταξιδεύσας εἰς μικρὰν ἡλικίαν εἰς Κωνσταντινὴν κατῴρθωσε διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς δραστηριότητος νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην περιουσίαν καὶ νὰ καταλάβῃ ἐπίσημον θέσιν μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐμνηστευμένων. Ὄνομάσθη ἄρχων καὶ Παχάλνικος διὰ τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὸ Οἰκουμένικόν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγένετο προμηθευτὴς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου, παρὰ τοῦ ὁποῦ εἰσηκούετο ὅσον ὀλίγοι ἄλλοι Ἕλληνες. Ὁ Δημ. Ζαμάνης εἶχε δωρήσει εἰς τὴν Κοινότητα τῆς γενετέρας του πλεουσίαν βιβλιοθήκην ἐκ 4.000 ἐβλίων καὶ κυλίνδρων χειρογράφων. Ἡ βιβλιοθήκη, ἣτις ἐστεγάζετο εἰς τὰ κελλία τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, παραπλεύρως τῶν ἐωματίων, ἅτινα ἐχρησίμευσον ὡς κατοικία τοῦ ἐκ Τσεπελέδου διδασκάλου Κ. Κατσίκας, ἐκὰς ἐξ ἀπροσεξίας τῆς ὑπηρετίας τοῦ διδασκάλου τὴν νύκτα τῆς 13ης Ἀπριλίου τοῦ 1840, κατὰ τὸ Σάββατον τῆς Κυριακῆς

τῶν Μυροφόρων. Ἐκτὸς ὅμως τῆς βιβλιοθήκης ὁ Ζαμάνης προσέφερεν ἐπίσης κατὰ καιροὺς διάφορα χρηματικὰ βοηθήματα εἰς τὸ Μέτσδον διὰ σχολικὰς καὶ ἄλλας οὐσιώδεις ἀνάγκας. Προσέφερεν ὡτάτω· εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὸ ποσὸν τῶν 4.000 γρυτῶν Τουρκικῶν λιρῶν διὰ τὴν ἐκδοσιν κατὰ τὸ 1818 Πατριαρχικοῦ Σιγγελίου, δυνάμει τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκκλησία τοῦ Μετσόδου, ὑπαχθεῖσα ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, προήγατο πάλιν εἰς Πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν, ἐξαρτημένη ἐφεξῆς ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου καὶ ἐκπροσωπούμενη δι' ἐξάρχου ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν ἐφόρων Μετσόδου ἐκ τῶν καλυτέρων ἱερέων τοῦ Μετσόδου καὶ ἐπικυρουμένης τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχεῖου, εἰς ἄλλο σημεῖωμα, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μετσόδου, θὰ καταχωρήσῃ ἀντίγραφον τοῦ ἐν λόγῳ Πατριαρχικοῦ Σιγγελίου. Ὁ Δημήτριος Ζαμάνης, μυηθεὶς ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· εἰς τὰς παραδουναβίας ὥρας, Βλαχίαν καὶ Μολδαυίαν, ρευτοποιήσας τὴν κολαστικαὴν περιουσίαν τοῦ μετέβη εἰς Βλαχίαν, ὅπου ἐτέθη εἰς τὴν διαθήσῃ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, ἐνισχύσας αὐτὸν ἀφ' ὧν εἰς χρῆμα.

Ἀναστάσιος Μανιάκης· ὁ Ἀναστάσιος Μανιάκης· ἡ Μηχάλογλως κατήγατο ἐξ Ἀνγλίου τοῦ Μετσόδου, ἀποτελοῦντας συνεικίαν τότε τοῦ Μετσόδου, ὅπου σὺζονται μέχρι σήμερον ἐπείπια τῆς οἰκίας τῶν προγόνων τοῦ καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν πρώτων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Ἦτο ἐγκατεστημένος καὶ αὐτὸς ἐν Κωνυπόλει ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας καὶ μετήρχετο τὸν ζωέμπορον ἐκεῖ ἐμπορευόμενος μὲ τὴν Ρωσίαν καὶ τὰς παραδουναβίας ἐπαρχίας. Ἦτο σύγχυρος τοῦ Ἐμμανουὴλ Ξάνθου ἐκ Πάτμου, ἐνδὲς ἐκ τῶν τριῶν ἱερῶν τῆς φιλικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμυήθη τὸ 1818 ὑπὸ ἄλλου ἐταίρου καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ξάνθος ἀπουσίαζεν ἐν Ρωσίᾳ—ἐργάσθη μὲ ζῆλον καὶ μὲ μυρίους κινδύνους μετ' ἄλλων συμπατριωτῶν τοῦ Μετσόδου, τῶν ὁποίων ἀτυχῶς δὲν διεσώθησαν τὰ ὅσα, εἰς τὴν

ἀνταπόκρισιν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἐφορειῶν—ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγκατέλειψε τὴν Κωνυπόλιν καὶ μετέβη εἰς τὴν Μολδαυίαν πλησίον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἀναλαβὼν ὡς ἀρχηγὸς Σώματος Μαχακτούρων—ἀτάκτων ὅπως τὰ ἀρματολικά—κατὰ τὰ σχέδια καὶ τὰς προβλέψεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως· Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, ἡ ἐπαναστάσις ἐπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἐν Βλαχίᾳ, μεθ' ὅθ' ἐπηκολούθει τοιαύτῃ ἐν Σερβίᾳ ἢ Μολδαυίᾳ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ. Κατὰ τὴν προέλασιν θὰ πρεσβύετο ἀσφαλῶς καὶ ἡ Βουλγαρία, ἐνῷ συγχρόνως τὸ Νότιον Μέτωπον—Πελοπόννησος—θὰ ἐσπευδε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ σάλπισμα τῆς ἐγέρσεως, ὅλοι δὲ μαζὺ θὰ κατέληγαν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν πρὸς κατάλυσιν τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας—τὸ σχέδιον δηλαδὴ τοῦ Ὑψηλάντου ἀπετέλει Παμδαλκανικὴν ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τὰ πρῶτα βήματα ἐφάνησαν ἀρίστα, ἐνῷ δὲ ὁ Ρουμᾶνος ἀρχηγὸς ἐν Βλαχίᾳ ἐπὶ κεφαλῇ 15.000 κατσίκων τῆς Μικρᾶς Βλαχίας, ὠπλισμένων προγεύως, ἐβάδιζε πρὸς τὸ Βουκορέστιον, ὁ Ὑψηλάντης· διέταξε τὴν ταχίσαν μετὰδασιν τοῦ ἀρίστου ἐκ τῶν Ἀποστόλων Ἀριστείδου Παπᾶ ἢ Πώπ καὶ τοῦ Πέτρου Ψαλίδας εἰς Σερβίαν, πρὸς ὑπογραφήν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σέρβων Μιλόσχη τοῦ κειμένου τῆς συθήκης καὶ πρὸς ἐπιθάρρυνσιν αὐτοῦ ἵνα ἐξεγέρῃ τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τῶν Τούρκων.—Ὁ Βλαδιμηρένκος παρέτχε πᾶσαν βοήθειαν πρὸς τὸν Παπᾶν νὰ διέλθῃ ἀπαράκλητος μὴ ἀκουσθεῖσθαι τῆς γιῶμης Λεδέντη, ὅπου ἐφοδιασθῇ καὶ διὰ Ρωσικοῦ διαδκτηρίου, ἀπεφασίσθη μὲ κηλὰς συστάσεις τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου καὶ τοῦ Σάββα Καμινάρη νὰ περάσῃ ὁ Παπᾶς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Δουνάβως νησιδα τοῦ Ἀδᾶ—Καλέ—ἐναντι τῆς Ὀρτοδας, κατὰ τὰς Σιδηρὰς Πύλας—ἐκεῖθεν δὲ νὰ τῇσῃ διὰ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους εἰς τὸ Σερβικόν. Ὁ Ψαλίδας δὲν ἠκολούθησε τὸν γενναῖον Παπᾶν, διὰ νὰ μὴ προκληθῇ μεγαλυτέρα προσοχὴ καὶ ὑποψία, ἐπὶ πολλὰς ὁμῶς ἡμέρας ἠγγνεῖτο τῇ τύχῃ τοῦ ἀπεσταλμένου. Ὁ Ὑψηλάντης ἀντιστήσας πολὺ διὰ τὴν τύχην τοῦ Παπᾶ ἀπέστειλε τότε τὸν Ἀναστάσιον Μανιάκην ἐπὶ

κεφαλῆς ἀνταρτῶν μετὰ τὴν εἰδικὴν ἐντολὴν ἢ νὰ διασώσῃ τὸν Παπᾶν ἢ ἐν ἀνάγκῃ κινδυνεύοντα, νὰ τὸν φονεύσῃ καὶ περισώσῃ οὕτως τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν ἀπὸ ἐνδεχομένης ἀκριτομυθίας. Ἐφθασεν ὁμῶς ἀργᾶ ὁ Μανᾶκης. Ἡ τραγωδία εἶχε συντελεσθῇ καὶ ὁ Παπᾶς διὰ νὰ μὴ ὑπεβλήθῃ εἰς βασιανιστήρια καὶ ἀναγκασθῇ νὰ προδώσῃ τοὺς Φιλικούς, ἠτύχησεν ῥιφθεὶς εἰς χαράδραν τοῦ Ἀδᾶ—Καλέ, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐπέταξε τὰ ἔγγραφα, ἅτινα ἔφερε μαζί του.

Ὅταν ἐπληροφόρηθῃ τὰ διατρέξαντα ὁ Μανᾶκης ἐσπευσε νὰ σχηματίσῃ μαζί μετὰ τὸν Διαμαντὴν Κυρσιδάρην καὶ Ἰωάννην Σολομῶνα σῶμα ἐκ χιλίων μπαχαντούρων—ἀνταρτῶν—μετὰ τοὺς ὁποίους ἤδυσήθη νὰ πολιορκήσῃ τὸν Γιοβὰν Ρογκομπέτην, τὸν αἷτιον τῆς συλλήψεως τοῦ Παπᾶ, καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν ὥς καὶ ἑκατὸ περίπου ἀνδρας ἐκ τοῦ σώματός του, τὸ ὅποιον προσέβαλεν αἰφνιδιαστικῶς. Ἐπιστρέψας εἰς Μολδαυίαν ὁ Μανᾶκης ἔλαβε μέρος εἰς ἀλλεπαλλήλους μάχας ἐναντίον τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ διεκρίθη ὥς διοικητὴς σώματος ἀνταρτῶν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ζαβιδέτι (Ζαβιδένιου) μαζί μετὰ τὸν φίλον του συναγωνιστὴν Σολομῶνα τὸν Μάϊον τοῦ 1821. Τὴν 1ην Ἰουνίου ἐπολέμησεν εἰς τὸ Ρίμνικο, κωμόπολιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ὀλτου ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, αἱ δυνάμεις τοῦ ὁποίου ἀνῆρχοντο εἰς 2500 ἰππεῖς καὶ 1500 πεζοὺς. Ἀπὸ τὸ Ρίμνικο ὁ Μανᾶκης ἐκoluθῶν τὸν Ὑψηλάντην ἐκινήθη πρὸς τὸ Λογατοᾶνι, ὅπου τὴν 7ην Ἰουνίου διεξήχθη αἰματηροτάτη καὶ πολύνεκρος μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠγωνίσθη μετὰ ἀφάνταστον ἡρώϊσμόν καὶ αὐτοθύσιαν. Δυστυχῶς οἱ ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστάται, παρασυρθέντες ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Βασ. Καραβία, πρὶν συμπληρωθῇ ἡ συγκέντρωσις ὅλων τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, εἰς στόχον καὶ ἀμελέτητον ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Τούρκων ἠττήθησαν, φονευθέντων σχεδὸν ὅλων τῶν ἱερολοχιτῶν μετὰ γενναίαν ἄμυν. Μετὰ τὴν ἥτταν αὐτὴν τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τὴν εἰσοδὸν του εἰς Οὐγγαρίαν, ὁ Μανᾶκης ἐγκλεισθεὶς εἰς τὴν μονὴν τῆς Τιμᾶνης (Πεντεκαδελικῶν) παρὰ τὴν Σλαβονίαν ἠγωνίσθη ἐκεῖ ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια ἀντίον πολυαριθμῶν Τούρκων, πολιορ-

κούντων αὐτὸν, προξενήσας εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθοράν. Τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἔξαντληθέντων τῶν πυρμαχικῶν ἐνήργησεν ἡρωϊκῶν ἔξοδον καὶ μετὰ τὰ λείψανα τοῦ σώματός του διὰ τῶν Καρπαθίων ἑρέων εἰσηλθεν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν. Ἐκεῖ ὁμῶς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἀρχῶν καὶ ἐφυλακίσθη ὡς παραδιδάσκας τὴν οὐδετερότητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Κατ' ὥρθωσεν ὁμῶς νὰ ἀπεφυλακισθῇ ἀργότερον καὶ διαφυγῶν εἰς Μολδαυίαν, ἐδοκίμοσε μία ἀκόμη φοράν τὰ ἐπὶ τὸν Σίβριον τοῦ 1821, ἀποτυχῶν ὁμῶς, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Βλαχίαν, ὅπου κατέφυγε, καὶ κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἐμαίνετο ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις. Γενόμενος ἐγκαρδίως δεκτὸς ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων διωρίσθη ἀρχηγὸς Σώματος καὶ ἔλαβεν μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς πολλὰς ἄλλας μάχας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τέλος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Διασωθεὶς κατὰ τὴν ἔξοδον προσεκολλήθη εἰς τὸν Ἰωάννην Κολέττην, (1) ὑπὸ τοῦ ὁποίου διωρίσθη Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Σερβίᾳ. Ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ ἐκ Μετσόβου Μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Μιχαὴλ Ἀναστ. Τουρσίτσα, πληροφροῦμεθα ὅτι ὁ Ἀναστάσιος Μανᾶκης παρέστη ὡς μάρτυς κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης καὶ ὅτι ἦτο εἰς ἐκ τῶν τριῶν ἐκτελεστῶν ταύτης.

Ἄλλοι Μετσοβῖται Φιλικοί, οἵτινες, κατελθόντες ἐκ τῆς ξένης εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἐνετάχθησαν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα καὶ ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκῶς, εἶναι ὁ Ζήνων Ἰσαυρίδης (ψευδώνυμον) καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἀναστάσιος Καραμίχου ἀπὸ τὴν Μηλιὰν τοῦ Μετσόβου (2). Τόσον τὸ ἐπώνυμον Ἰσαυρίδης, ὅσον καὶ τὸ προσωνυμικὸν Ζήνων εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως δεκαετηρίδας οἱ διδάσκαλοι ἔδιδον εἰς τοὺς μαθητάς των, τῶν ἐχόντων κἀκόηχα ἢ βαρβα-

1. Τὸ ὄνομα Κολέττης εἶναι ὑποκοριστικὸν εἰς τὴν βλαχικὴν τοῦ «Νικόλα» ἦτοι, Νικολέττας, Κολέττης. Ὁ Κολέττης ὡς γνωστὸν ἦτο κουτοόβλαχος ἀπὸ τὸ Συράκο τῆς Ἠπείρου.

2. Ν. Α. Βέη ἀκαδημαϊκοῦ «Δύο διαλογικὰ ποιήματα σχετικὰ μετὰ τὴν Χίον», περὶ τοῦ «Ἑλληνικὰς Τόμος Θ'».

ρόφωνα ὀνόματα. Ὁ πατὴρ τοῦ Ζήνωνος ὠνομάζετο Ἰωάννης Καραμῖχου, ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἀναστασίου εἶχε καὶ ἄλλους δύο ἀδελφοὺς ὁ Ζήνων τὸν Μιχαήλ καὶ τὸν Στέργιον, ἐγκρατεστημένους ἐν Μόσχᾳ. Ὁ Ζήνων γεννηθεὶς περὶ τὸ 1797 εἰς τὴν Μηλιὰν τοῦ Μετσόβου, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν Σχολεῖον Μετσόβου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ μαθηταὶ τῶν περὶ τὸ Μέτσοβον χωρίων, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν ὀνομαστὴν σχολὴν τῶν Μηλεῶν τοῦ Πηλίου, μεθ' ἧς μετέβη εἰς Βιέννην. Τόσον τὸ Μέτσοβον ὥσον καὶ ἡ Μηλιά, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι μέχρι σήμερον ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν ὕλοτομίαν, εἶχον τότε μεγάλας συναλλαγὰς μὲ τὰ χωρία τοῦ Πηλίου καὶ τὰ Μετσόβιτικα καραβάνια μεταφέροντα ἐκεῖ σαρκοξυλείαν καὶ βαρελοξυλείαν ἐπέστρεφον εἰς Μέτσοβον μὲ προϊόντα τοῦ Πηλίου, ἥτοι ἐλαίαις, ἐλαιον, σάπωνα, σῦκα καὶ κάστανα. Ἐπὶ πλεον εἰς τὸ Πήλιον κατέφευγον πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας πολλοὶ ξυλουργοί, ξυλογλῦπται καὶ ἀγιογράφοι Μετσόβιται, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἔχουν φυλοτεχνηθῇ οἱ ἐσωτερικοὶ διάκοσμοι—τέμπλα, δεσποτικά, ἁμβωνες, εἰκονοστάσια καὶ ἀγιογραφίαι ἐπὶ τῶν τοίχων—τῶν περισσοτέρων ἐκκλησιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων καταλέγεται καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς «Ἁγιοὶ ταξιάρχαι» τῶν Μηλεῶν. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Ζήνων καὶ Ἀναστάσιος ἀνεχώρησαν ἐκ Βιέννης μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς μεμνημένοι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν, καὶ ἔλαβον μέρος εἰς πολλὰς μάχας ὅπως εἰς τὸ Βαλτέσιον, τὴν Τρίπολιν, εἰς τὸ Πέτα, τὰ Σάλωνα, τὸ Μεσολόγγιον καὶ τελευταῖον εἰς τὴν σκληρὰν μάχην τοῦ Πειραιῶς τῆς 24ης Ἀπριλίου τοῦ 1827, ὁπότε ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν Ζήνων ἐπεσεν ἡρωϊκῶς ὀλίγας ὥρας μετὰ τὸν θανάτιμον τραυματισμὸν τοῦ στρατάρχου τῆς Ρούμελης Γεωργίου Καραϊσκάκη, κατὰ τὴν τελευταίαν δηλονότι ἀπόπειραν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας Ἀθηνῶν. Αἱ λεπτομερεῖς αὐταὶ πληροφορίαι ἀπαντοῦν εἰς ἓνα βιβλίον ἐπωγραφόμενον: «Ποιήματα ἱεροῦ Τραγωδοῦ, ποιηθέν παρὰ Ν. Κυριακίδου, εἰς τὴν νῦν

τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Ἐν Ναυπλίου 1831, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἑμ. Ἀντωνιάδου» καὶ εὐρισκόμενον εἰς τὴν Κρατικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Βερολίνου. Ὁ ποιητὴς Ν. Κυριακίδης, ἀγνωστον πόθεν καταγόμενος, ἀφιερώνει τὸ ἀνωτέρω ποίημά του εἰς τὸν Ἀναστάσιον Ἰωάννου Καραμῖχου. Ἰδοῦ ἐπὶ λέξει ἡ ἀφιέρωσίς του: «Τῷ Κυρίῳ Ἀναστάσιῳ Ἰωάννου Καραμῖχου, τὴν παροῦσαν τραγωδίαν φιλίας ἔνεκα ὁ ποιητὴς ἀνατίθησι.

Κύριε Ἀναστάσιε Ἰωάννου Καραμῖχου. Ἀφ' οὗ ἡ Χίος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὴν ποίησίν μου, ἀνέβιδάσθησαν εἰς Ὀλυμπον, διὰ τὰ ἱατρεῦτήν ὁ Ἀσκληπιὸς τὰς πληγὰς των, ἦλθε καὶ ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ Ἡρώος ἀδελφοῦ σου Ζήνωνος Ἰσαυρίδου, διὰ τὰ παρηγορήσῃ αὐταὶ ὡς εἶδον αὐτὸν ὄλον γέμοντα στίγματα ἀπὸ τοῦς ἡρωϊκοῦς ἀγῶνάς του, τὸν κατησπάσθησαν καὶ δακρυρροοῦνται ἡρώτησαν τὴν πατρίδα του ὁ δὲ ταῖς ἔδειξεν ἐξ Ὀλύμπου τὸ ὄρος Πίνδον, λέγων ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος τῆς γεννήσεως του, καὶ ὅτι ὑπέστη πολλοὺς κινδύνους εἰς Πελοπόννησον καὶ Ρούμελην ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅτι τέλος πολεμῶν γενναίως κατὰ τῶν πολυαρίθμων Τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Κιουταχῆ, ἐπεσεν ἐν ὁδῷ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως κατὰ τὸν Πειραιᾶ τῶν Ἀθηνῶν τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ εἰκοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει Ἀπριλίου εἰκοστῇ τετάρτῃ. Ἐνθυμήθη δὲ καὶ τοὺς ἰδικοὺς σου ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασας μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ πεδῖον, εἰς Μεσολόγγιον καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Ἐπομένως ταῖς ἔδειξε καὶ τὰς ψυχὰς ὄλων τῶν Ἡρώων τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες πλησιάσαντες πρὸς αὐτάς τὰς ἐπαρηγόρησαν διὰ τὰς πληγὰς των, τὰς ὁποίας ὑπέφερον ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ἐχων δ' ἐγὼ εἰς νοῦν τὰ ἐκ δώσω διὰ τύπου τὴν παροῦσαν τραγωδίαν, καὶ συλογιζόμενος, εἰς ποῖον γὰ τὴν ἀφιέρωσιν, εἶδον καθ' ὅπνους τὴν Χίον, Κρήτην καὶ τὸν μακαρίτην ἀδελφόν σου Ζήνων Ἰσαυρίδην ἐλθόντας πρὸς ἐμέ, καὶ ἄφ' οὗ ἐχαίρετῃσαν, μοι εἶπον ἔπειτα αἱ δύο ποιηταὶ Ἡρώται τὰ ἐφεξῆς ποιητικῶς.

Οὗτος, δὲ βλέπεις καθαρὰ μὲ στίγματα πολλὰ λαμπρά· εἰν' Ζήνων Ἰσαυρίδης,

πολέμους ἐπολέμισε, (ἐπολέμισε)
 Τούρκους πολλοὺς ἀπώλεσεν,
 ὡς ἄλλος Ἡρακλείδης.
 Καὶ ἐτελεύτησε λαμπρῶς
 ἀγωνισθεὶς ἥρωϊκῶς
 κατὰ ἐχθροῦ τυράννου
 στήν μάχην τὸν εἰς Πειραιᾶ
 ἐκείνην τὴν Περικλεᾶ
 κατὰ τοῦ Μουσουλμάνου.
 Καὶ οἱ Θεοὶ τὸν ἔστεψαν
 μὲ δόξαν τὸν παρέπεμψαν
 στὸν Ὀλυμπον αὐτόν.
 Ὅθεν μὲ λέγουν παρευθὺς
 χωρὶς ἀναβολὴν ν' αὐρῆς
 τοῦτον τὸν ζῶντα ἀδελφόν (¹)
 ὅστις συνέπαθε πολλά,
 καὶ ἡγωνίσθη ἀνδρικά,
 κατὰ τῶν ἀντιπάλων.
 Σ' αὐτὸν τοῦτο τὸ ποίημα
 ν' ἀφιερῶ τῆς σύντομα
 κ (ι) οὐχ' εἰς κανένα ἄλλον.

Ὅθεν, φίλε, κατὰ τὴν διαταγὴν τῶν
 τραγωδουμένων Νήσων ἀφιερῶναι εἰς σέ τὸ
 ποιημάτιον τοῦτο, γνωρίζων σε συγκοινωνόν
 εἰς τὰ πάθη των κατὰ πολλοὺς σοὺ ἀγῶνας.
 Τῇ α' Ἰουλίου 1831 ἐν Ναυπλῇ

Ἐρρωσο ὁ ὑμέτερος φίλος.
 Νικόλαος Κυριακίδης».

Ὁ ποιητὴς Ν. Κυριακίδης ἀναφέρει τὸν
 Ζήνωνα Ἰσαυρίδην καὶ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ
 ποιηματίου του, τὸ ὅποιον διαιρεῖται εἰς σκη-

Ἦ Ζήνων οὗτος ἦν ἐκ Μηλέας κομποπόλεως
 τῆς Πίνδου ὄρους, παιδευθεὶς τὴν μὲν Ἑλλάδα
 ὡνὴν εἰς τὰς Μηλέας τοῦ Πηλίου ὄρους, τὰ δὲ
 λοιπὰ μαθήματα ἐν Βιέννῃ ἐλθὼν, δὲ εἰς Ἑλλά-
 δα, ἅμα ἐσάλπιγεν ἡ τοῦ Ἀρεως σάλπιγξ, ἐνη-
 καλίσθη τὰ πολεμικά, γενόμενος χιλιάρχος διὰ
 ἃς εἰς Βαλτέτζιον ἀριστεία του, καὶ τὰς εἰς Τρι-
 ολιν, καθὼς διέπρεπεν ἐπομένως εἰς τοὺς κατὰ
 ἦν Ἀρταν πολέμους, Πέτα, Σάλωνα καὶ λοιπὰ,
 αὶ τελευταῖον μετὰ τῶν μαχητῶν εἰς τὴν κατὰ
 ἰλοππάπα τῶν Ἀθηνῶν ἐφοδὸν ἐπερεν ἐνδόξως,
 ἰαρκέσας εἰς Πειραιᾶ καθ' ὅλους τοὺς πολέμους.
 Ἐτέλει δὲ τότε τὰ χρῆμα λοχαγοῦ τοῦ τακτικοῦ
 ὁματος (ὅρα καὶ Μελίσσαν Γαλλικὴν ἀριθ. 52
 ὁ 1828) ἔχει δὲ οὗτος ζῶντας ἀδελφοὺς τρεῖς,
 μὲν Ἑλλάδα τὸν Ἀναστάσιον Καραμίχον, πα-
 ντα πολλὰ καὶ πράξαντα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἐν δὲ
 ὁμοῖα τὸν ἐν ἰατροῖς ἀριστον Μιχαὴλ Ἰσαυρί-
 ν καὶ Στέργιον, συνεργήσαντας πολλὰ κατ' αὐ-
 τὸς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ μακρὰν ὄντας ἦν δ' ὁ
 ἦν ὅτε ἐτελεύτησεν ἐτῶν 30.

ιάς. Οὕτω εἰς τὴν ἐβδόμην σκηνήν, ἡ Θεὰ
 Ἀθηνᾶ ἀπαν ὧσα τοὺς προμάχους τῶν ἡ-
 ρῶων Μᾶρκον Μπότζαρη, Γεώργιον Κα-
 ραῖσκάκην, Ζήνωνα Ἰσαυρίδην λέγει:

Ἀθηνᾶ: «Ἥρωες ἀνδρειωμένοι
 ποῦ ὀρμάτε θυμωμένοι!
 κ' εἰσθε τόσοι ὀπλισμένοι,
 ὡς εἰς μάχην ὀρμημένοι!
 ἔχοντες πεπετασμένην
 τὴν σημαίαν κ' ὑψωμένην;»

Ἀπαντοῦν οἱ Μ. Μπότζαρης, Γεώργιος
 Καραῖσκάκης καὶ τρίτος κατὰ σειράν ὁ Ζή-
 νων Ἰσαυρίδης:

«Νὰ ἴδῃ, πῶς σφάζω τοὺς ἐχθροὺς καὶ πῶς
 [τοὺς θυσιάζω,
 τὰς ἀδυνάτους των ὀρμαῖς τελείως δὲν τρο-
 μάζω».

Ἀπαντοῦν ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἀκολούθως ὁ
 δεῦρος χορός:

«Σούλιον ὑψηλὸν καὶ Πίνδον Μηλέα (¹)
 τόποι ἀποκρούσαντες ἐχθρὸν βαρέα,
 χαίρετε, χαίρετε, καὶ ἀγκαλλιᾶσθε.
 Τέμπη στεῖα χάρητε καὶ λίαν καυχᾶσθε».

Εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου τοῦ ποιημα-
 τίου ἀναγράφεται ὡς ἐπίλογος «ΑΣΜΑ»
 εἰς Ζήνωνα Ἰσαυρίδην:

«Ἐλα γενναῖε Ζήνων, Πίνδος σὲ προσκαλῶ
 πόλις γεννήτεώς σου διὰ ἐσὲ λαλεῖ.
 Κοιλάδες, Φάραγγές τε Μηλέας σὲ ποθοῦν,
 μὲ πόθον καὶ λαχτάραν θέλουν νὰ σὲ ἴδωυν.
 Καὶ σὺ ὀρμαῖς στοὺς Τούρκους κατὰ τὸν Πει-
 ραιᾶ

εἰς μάχην πεισματῶδη, πολλὰ περικλεᾶ.
 Μὲ τὸ σπαθὶ σὲ χερεὶ τρέχεις ὀρμητικά,
 πλήθην πολλὰ δαρβάρων σφάζεις πεισματικά,
 συντρόφους κ(ι) ἀδελφόν σου (²) πολλὰ πα-
 ρακινεῖς.

Ἀγαρηνοὺς δαρβάρους νὰ σφάζουν παραινεῖς.
 Τὸν Πειραιᾶ κακίζουσ πατρίς καὶ συγγενεῖς,
 ὅταν τὸ σῶμ' ἀφήνεις καὶ ζῶντας δὲν πονεῖς.
 Ἐλλάς ἡ μήτηρ κλαίει λυπᾶται θλιβερά,

1. Μηλέα, κόμη Πίνδου ἀπέχουσα Μετσόβου
 ὥρας τρεῖς, θεοὺς δυνατὴ, στενωπὰ καὶ ὀχυρὰ ἔ-
 χουσα, πατρίς Ζήνωνος Ἰσαυρίδου, ἐπίφθορος διὰ
 τὴν θέσιν της καὶ διὰς πυρποληθείσα εἰς τὸν ἀ-
 γῶνα τοῦτον.

2. Τὸν Ἀναστάσιον δηλοῖ, δοῖς συνηγωνί-
 ζετο μετ' αὐτῶν συγχρόνως.

δτι σὲ ὑστερήθη, θρηνεῖ ὀδυνηρά·
ἀλλὰ ψυχὴ σου θεῖα πατρίδα ἔφορᾷ
ἐξ ὕψους προστατεύει Ἑλλάδα φαινερά».

Κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω οἱ δύο ἀδελφοὶ Ζήνων Ἰαυρίδης καὶ Ἀναστάσιος Ἰωάν. Καραμίχου εἰσελθόντες ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν ἀγῶνα τὸ 1821 ἔλαβον μέρος εἰς πολλὰς σκληρὰς μάχας καὶ τελευταῖον εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπίθεσιν τὴν 24ην Ἀπριλίου τοῦ 1827, καθ' ἣν ὁ Ζήνων ἔπεσεν ἡρωϊκῶς. Ὁ Ἀναστάσιος, τυχὼν καὶ αὐτὸς ἀρκετῆς μορφώσεως, εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχε φέρεи εἰς πέρας σοβαρὰν ἐθνικὴν ἀποστολὴν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἠπειρον, ὡς προκύπτει ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθον ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, ὑποβληθὲν ὑπ' αὐτοῦ τῇ 24ῃ Ἰουνίου τοῦ 1822 καὶ τὸ ὁποῖον περιεσώθη μεταξὺ τῶν πρακτικῶν τοῦ Βουλευτικοῦ:

Ὑπερτάτη Βουλὴ.

Τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμβῆκε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, εἶναι ἡ ἀπὸ τὸν ἀνομον ζυγὸν τῆς τυραννίας ἐλευθερία μας· καὶ διὰ τὴν κατωρθωθῇ ὁ ἱερώτατος οὗτος καὶ δικαιοτάτος σκοπός, ἐσυγκροτήθη τὸ σεβαστὸν τοῦτο Σῶμα, τὸ παραστατικὸν τοῦ Ἑθνους τὸ ἐμπιστευθὲν τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν του. Ὅθεν ἕκαστος πατριώτης χρεωστεῖ ὄχι μόνον νὰ σέβεται καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν, ἀλλὰ καὶ εἰκόθεν νὰ ἐνεργῇ, νὰ καταβάλλῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του, ἡθικάς, φυσικάς καὶ τυχεράς, καὶ νὰ ἐκθέτῃ εἰς τὴν βουλευτικὴν κρίσιν τὰς παρατηρήσεις του, ὅταν αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶναι περὶ μεγάλων πραγμάτων καὶ μέσων τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας μας. Ὁ ὑπογεγραμμένος λοιπὸν πατριώτης, ἐκπληρῶν τὸ χρέος του, ἐκθέτει εἰς τὴν Ὑπερτάτην Βουλὴν τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις του, ἐπικαλούμενος μὲ σέβας τὴν πατρικὴν σας ἀκρόασιν.

Δεκαοκτώ ἡ δὲ ἡμεῖς διατρίψας εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν, ἐπροδίαθσα τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων καὶ ἐβαλα συστηματικῶς τὰς βάσεις μιᾶς γενικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν τυράννων, εὐθὺς ὅταν ἤθελε δοθῇ ἡ καλὴ περίστασις. Συνεγνωσθῆν με πολλοὺς φιλογείεις ἀνδρας,

οἵτινες μὲ ἱεροὺς ὅρκους ὑπεσχέθησαν πιστὴν καὶ προθυμίαν, καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ σуйεисφέρωσιν ἕκαστος ὅ,τι δύναται ὑπὲρ τῆς κοινῆς καὶ ἰδίας των ἐλευθερίας.

Ἀπελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ Ζαγόρι, συνώμιλησα μετὰ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἰωάννου Βιλλαρᾶ, ἀνδρὸς ἐπισήμου διὰ τὴν παιδείαν καὶ φρόνησίν του, ὅστις μὲ ὑπεσχέθη ὡσαύτως τὴν πρὸς τὸ ἔθνος πίστιν καὶ προθυμίαν. Τὸν καλὸν τοῦτον πατριώτην ἐκρίναμεν μετὰ τοῦ κυρίου Δημητρίου Κωνσταντίνου Ἀθνασίου ἀξιὸν νὰ εἶναι ἐπιστάτης καὶ φύλαξ τῶν ὁσων χρημάτων ἤθελε δυνεθῇ νὰ συνάξῃ ἀπὸ φιλογενεῖς καὶ ἐλευθερόφρονας πολίτας καὶ εἵμεθα εὐέλπιδες ὅτι ἡ ἐθνικὴ αὕτη χάσσα τῶν Ἰωαννίνων ἐμπορεῖ νὰ σταθῇ μίαν ἡμέραν ὠφελιμωτάτη εἰς τὴν ἐξόπλισιν ἐκείνων τῶν μερῶν.

Πόσον μέγα συμφέρον εἶναι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς μας ἐλευθερίας τὸ νὰ ἐνεργηθῇ τακτικῶς ἡ ἐπανάστασις τῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη εὐρισκομένων ἀνδρείων ὁμογενῶν, κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει. Ἐως τὴν σήμερον ὁ ἀρχιτύραννος τῆς Ἑλλάδος κατεχόμενος ἀπὸ τὸν Περσικὸν πόλεμον καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ ἐπικειμένου Ρωσικοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ μεγάλας δυνάμεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ σημερινοὶ ἐχθροί μας εἶναι ἐνεσπαρμένοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. Ὅθεν συμφέρεи νὰ μὴ τοὺς ἀφίνωμεν νὰ εἰδῶνται εἰς σώματα, ἀλλὰ νὰ τοὺς κτυπῶμεν διηρημένως. Διὸ εἰς ὁποιαδήποτε ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν οἱ κάτοικοι χριστιανοὶ εἶναι περισσότεροι παρὰ τοὺς Τούρκους, καὶ μάλιστα προδιατεθειμένοι εἰς τὸ νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα, συμφέρεи παιτερίαις τρόποις νὰ τοὺς βοηθῶμεν καὶ νὰ τοὺς ἐκκολύνωμεν τὴν ἐπανάστασιν. Οὕτω πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων τῶν ἐπανισταμένων μερῶν, αἱ παροῦσαι δυνάμεις τῶν τυράννων διαμεριζόμεναι, ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ κατορθώσωσι τίποτε, ἀλλὰ καὶ εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον θέλουν ἀφανισθῇ, καὶ ἐντεῦθεν τὰ προελευθερωθέντα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀσφαλίζονται καὶ ἄλλα ἐλευθερουμένα προστίθενται, καὶ οὕτω τὸ Ἔθνος ἐνδυναμοῦται ἐπὶ τὸ μάλλον καὶ οἱ πόροι τῶν χρημάτων πολλαπλασιάζονται. Ἐὰν ἦσαν εἰς τὰ ὅπλα τὸ Μέτσοβον, τὰ Χάσια, τὸ Ζαγόρι, τὰ Ἰωάννινα, τὰ Γρεβενά, ποῦ ἤθελεν εὐ-

ρει καιρόν δ Χουρσίτης νά συνάξη τότας χιλιάδας και νά άπειλη εισβολήν εις τά άνατολικά της Ελλάδος; Είναι όμως καιρός και τó νέφος τουτο νά διαλύσωμεν και πάν άλλο εις τó έξής νά έμποδίσωμεν, έάν δειξωμεν θερμότητα και ζήλον έθνικόν, όποτον άπαιτεί μία τοιαύτη έθνική έπαιάστασις.

Προβάλλω λοιπόν με σέβας βαθύτατον προς την Υπερτάτην του Έθνους Βουλήν.

α) Όσι συμφέρει νά γράψη προς την προειρημένον έξοχώτατον Ιωάννην Βιλλαρζάν, επικυρούσα αυτόν εις την έπιστάσιαν και φύλαξιν των γινομένων συνδρομών, ένθαρρύνουσα τόν ζήλον του και διδούσα εις αυτόν τās άπαιτουμένας κατὰ καιρόν διαταγάς.

β) Νά έμπιστευθη και εις έμέ ισχύν τινα και κύρος δια νά παρευρίσκωμαι εις τά σύνορα της Ηπείρου και νά ενεργώ πάντα τά άναγκαία μέσα δια νά συνάψω εις έν τās ιδέας των προειδοποιημένων όμογενων και δια μυστικής συγκοινωνίας νά τούς καταστήσω έν σώμα.

γ) Νά σταλη εις την Ηπειρον έντεϋθεν και έκ των νήσων της Ελλάδος αρκετή στρατιωτική δύναμις, ήτις έπιφανείσα, νά συνταράξη τούς έχθρούς, και έμψυχώσασα τούς όμογενείς, νά δώση εις αυτούς καιρόν νά έγερθώσι και νά συγκροτήσωσι στρατιωτικά σώματα.

Ταύτα αναφέρων εις την Υπερτάτην Βουλήν υπέρ του κοινού συμφέροντος, είμαι υποκλινής εις τās διαταγάς της με βαθύτατον σέβας.

Έν Αργεί την 24 Ιουνίου 1822
ό πατριώτης

Αναστάσιος Ιω. Καραμήχου»

Κατά τόν Ιούνιον του 1823, ό Άναστάσιος Καραμήχου διωρίσθη έπαρχος προυδουνίτης και άργότερον Ταλαντίου (Αταλάντης). Όταν όμως μετέπειτα παρέστη ανάγκη έλαβε τó όπλον και συνεπολέμησε με τόν άδελφόν του Ζήνωνα τόν Απρίλιον του 1827.

Έκ των έκτεθέντων άνωτέρω διαπιστώνται ότι ό Άναστάσιος Ιω. Καραμήχου είχε τύχει μεγάλης μορφώσεως δια την έποχήν του και ότι προσέφερε μεγάλας υπηρεσίας εις την Πατρίδα κατὰ την έποποιαν του

1821. Άλλά και έν Μετσόβω έμυήθησαν πολλοί νέοι μορφωμένοι εις την φιλικήν έταιρείαν και τοιοῦτοι είναι οι: Δημήτριος Στεργίου Τζήμας, Ζιώγος (Γιώργος) Παπαϊάννου, άπόφοιτοι της Σχολής Ψαλίδα, και ό Ιωάννης Τσάπος. Τούς άνωτέρω τρεις φιλικούς συνέλαβεν έν Μετσόβω ό πολύς Χουρσίτ Πασσάς, όταν έκινείτο μεταξυ Μετσόβου και Ιωαννίνων, δια νά καταβάλη τόν Άλή Πασά, κατόπιν προδοσίας παράτινος γόνου της είκογενείας Μουρούζη, διαμένοντας εις Μηλιάν του Μετσόβου την έποχήν εκείνην. Οι τρεις συλληφθέντες Μετσοδίται φιλικοί έστάλησαν εις Λάρισα, όπου έξετελέσθησαν δι' άγχόνης μετ' άλλων 27 τοιούτων έκ Μακεδονίας φιλικών. Υπό του ίδιου Χουρσίτ Πασά συνελήφθησαν άργότερον ως μεμνημένοι εις την φιλικήν έταιρείαν οι Μετσοδίται πρόκριτοι Ιωάννης Γκαδέλλας και Άπόστολος Χατζής και έρρίφθησαν εις τās φυλακάς Λαρίσης, όπου μετά τινα χρόνον, έδηλητηριάσθησαν μετ' άλλων 28 προκρίτων έκ Σατίστης και Κοζάνης. Ό Ζιώγος Παπαϊωάννου ήτο ένας νέος εδφυής και έγγραφει και στίχους. έκ των έποίων έμνημονεύοντο έν Μετσόβω υπό των γηραιότερων έγγραμμάτων οι ακόλουθοι:

Ή φρόνησίς μου και ή άνδρεία μου ράχη γούνα δέν θέλει καθόλου νάχη.
Προκρίνω έγώ κάλλια φλοκκάτα παρ' σαμουρι, ρύσσου και γάτα.
Νομίζεις έχεις ψόφιο τομάρι
έχεις συγχρόνως πλειότερη χάρι
έγώ και τοῦτο τó κατορθώνω
και τó πουγγί μου δέν ζημιώνω.

Ό καταδότης Μουρούζης, φιλικός και αυτός δυστυχώς, άνεγνωρίσθη βραδύτερον πκρά του ίδιου Χουρσίτ Πασά και έγκλεισθείς εις τās φυλακάς Λαρίσης έξετελέσθη δια μαχαίρας άργότερον. Άλλά και ό αίμοχαρής Χουρσίτ Πασάς δέν είχε καλυτέραν τύχην από τά άμέτρητα θύματά του. Κατηγορηθείς εις τόν Σουλτάνον ότι έσφετερίσθη τούς θησαυρούς του Άλή πασά και κινδυνεύων νά ύποστη τόν δι' άποκεφαλίσμου θάνατον, ητόκτονησεν έν Λαρίση όπου και έτάφη.

Από τούς μνημονευθέντας έν άρχη Με-

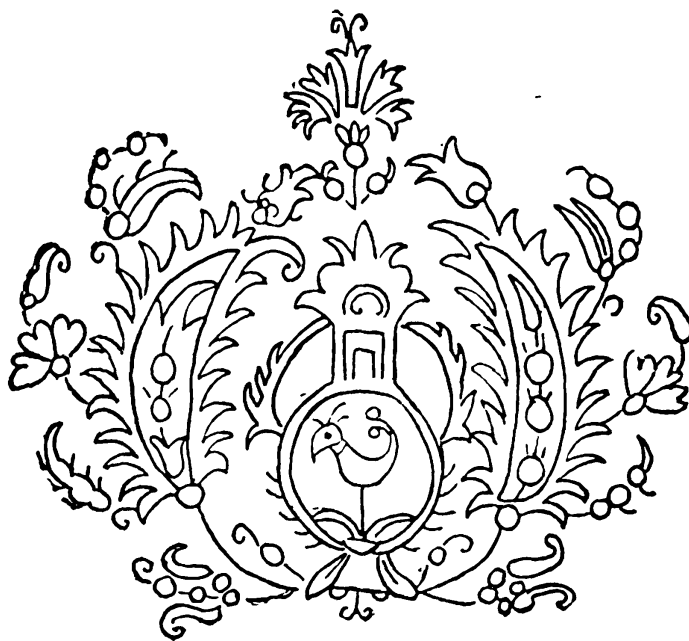
τσοβίτας φιλικούς, ὁ Στέφανος Κερ. Στα-
μέρης ἐμυήθη ἐν Ὁδησσῷ τὸ 1821, ὁ Ἐμ.
Ἰ. Κυργούσιος ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας
τὸ 1819, ὁ Ἰωάννης Μπούμπας καὶ Μιχαήλ
Ευδιᾶς ἐν Μόσχᾳ ὁ Ἀπόστ. Βαρατάσης
καὶ Δημ. Μπουραζᾶνος ἐν Ὁδησσῷ τὸ 1820
ὁ Ἰωάν. Μπελούμπας καὶ Κ. Λούκας ἐν
Κιωνεβίῳ τὸ 1820 ὑπὸ τινος Σακελλάριου,
ὁ Κυριακὸς Τουσίτσας ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ
τοῦ Δ. Ὑπάτρου ὁ Κοντογιάννης ἐν Νια-
ούσῃ ὑπὸ τοῦ Ὑπάτρου, ὁ Θεόδωρος Τουσ-
σίτσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Ὑπάτρου,
ὁ Τασίκας Κυριακοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ
τοῦ Πλοπίδα καὶ Ὑπάτρου ὑπὸ τῶν ὁποίων
καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ποιμένου,
ὁ Ζήνων Ἰσαυρίδης καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἀ-
ναστάσιος Καραμίχου ἐμυήθησαν ἐν Βιέν-
νῃ. Ὡς προστεθῇ ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν
πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου εὐρέθη ἐκεῖ
ὁ Μετσοβίτης Νικόλαος Ντόλιος, ἐργαζόμε-
νός ὡς κτίστης εἰς τὰ ὄχυρά τῆς πόλεως, ἀρ-
γότερον ὠπλίσθη καὶ ἐπολέμησε, κατὰ τῶν
Τούρκων. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξοδὸν με-
τὰ δὲ πλὸν εἰς τὰς χεῖρας ἐξήλθε καὶ σωθεῖς

ἐφθασεν εἰς Μέτσοβον, διὰ τὴν διηγηθῆ
τοὺς συμπατριώτας του τὰ δεινοπαθήματα
τῶν πολιορκημένων καὶ τοὺς πολεμικοὺς
τοῦ ἀθλούς (1)

Αὗτοι ὑπῆρξαν οἱ Μετσοβίται, ποὺ ἐ-
μόχθησαν, ποὺ ἠγωνίσθησαν καὶ ποὺ ἐθυ-
σιάσθησαν χάριν τῆς πατρίδος κατὰ τὴν ἐ-
ποποσίαν τοῦ 1821.

Οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολείων τοῦ Με-
τσόβου καὶ τῶν περιχώρων ὀφείλουν διὰ
συστηματικῆς καὶ συνεχοῦς διδασκαλίας,
νὰ καταστήσουν ἀκατάλυτον τὴν μνήμην
τῶν ἡρώων αὐτῶν εἰς τὰς ἐπερχομένας γε-
νεάς.

1. Ὁ ἐν λόγῳ Νικόλαος Ντόλιος καὶ ἡ σύ-
ζυγός του εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν ἐσφάγησαν μίαν
φθινοπωρινὴν νύκτα εἰς τὴν παρά τὸν ναὸν τῶν
Ἁγίων Ἀποστόλων οἰκίαν των, ἀφοῦ προηγουμέ-
νως ἐληστεύθησαν ὑπὸ δύο γόφτων τοῦ Μετσόβου,
τοῦ Ἰκα Μάσιου καὶ Γιάννη Μάντη ὡς δράστης
τοῦ φόνου συνελήφθη ὁ Βάγγας, ὅστις μετὰ τριε-
τὴ φυλάκισιν ἀπελύθη, ἀνακαλυφθέντων ἐν τῷ
μεταξὺ τῶν πραγματικῶν δολοφόνων ἀπὸ ἀνευ-
ρεθέντα οἰκιακὰ εἶδη τοῦ Ντόλιου εἰς τὰς οἰκίας
των.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΣΠΥΡΟΜΗΛΙΟΣ

(1800 - 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1880)

Ἡ βιογραφία τοῦ Σπυρομήλιου, ὡς πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀπαιτεῖ τὴν ὑπόμνησιν μακρῶν σελίδων τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, διότι ὁ Σπυρομήλιος ἀνemieχθη εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς κρίσεις τῆς νεωτέρας μας ἱστορίας (¹)

Ὁ Σπυρομήλιος, ἀπὸ τὴν Χειμάρραν, εἶνε ὁ δραστήριος, ἐνεργητικὸς καὶ ἀνδρεῖος ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, ἀπὸ τὰ διαπρέποντα μέλη τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης γενεᾶς, ἀκάματος παλαιστῆς τῆς εὐκλεοῦς διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας πάλης, ποὺ ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς, ἀπὸ τοῦ 1825, ἱστορικὰς μάχας τῆς Ἑλλάδος.

«Ὀλίγας ἡμέρας, μετὰ τὴν ἀφίξίν μας εἰς τὸ χωρίον Λιγοβίτσι, γράφει ὁ ἱατρὸς τοῦ Λόρδου Βύρωνος, *I. Millingen*, ἐνεφανίσθη, πρὸ τοῦ Μανροκορδάτου, ὁ Σπυρομήλιος, μὲ διακοσίους Χειμαριώτας ἀνδρας, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον παρεῖχον τὴν μᾶλλον πολεμοχαρὴ ἐμφάνισιν... Ὁ νέος ἐκεῖνος ἀνῆκεν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀρίστας οἰκογενείας τῆς ὀρεινῆς Χειμάρρας... Ἦτο γενναῖος καὶ ἀφιλοκερδῆς, καὶ κάθε φιλέλληνα ποὺ τὸν ἐγνώρισε δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ εἴπῃ:—Εὐτυχήσῃς θὰ ᾔτο ἡ Ἑλλάς ἂν εἶχε περισσοτέρους ἀνδρας ὡς αὐτόν».(²)

Ὁ Σπυρομήλιος, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ Ἕθνους διὰ τὴν ἀπόκτισιν τῆς ἐλευθερίας του, καὶ μετὰ τὴν ἀτοκατάστασιν τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς συντάξεώς του, εὗρισκετο πάντοτε εἰς τοὺς πρώτους στίχους τῶν ἐργατῶν. Εἰς ὅλας τὰς ἐξελίξεις τῶν ἀνωτέρω ὁ Σπυρομήλιος ἀναφέρεται ἢ ὡς ἡρωϊκὸς μαχητὴς, ἢ ὡς ἀρχηγὸς νουνεχῆς, εἰς τὰς συναντήσεις του μὲ τοὺς κατακτητὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς.

Ὁ Σπυρομήλιος ἠδραγάθησεν οὕτω μὲ τοὺς συστρατιώτας του εἰς τὸ κλεινὸν Μεσολόγγι, κατὰ τὰ ἔτη 1825—26, τόσον εἰς τὴν ἀμυναν ὅσον καὶ εἰς τὰς

1. Σημειώσωμεν ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γενεαίρας μας, ὅτι ἡ γυναῖκα τοῦ Σπυρομήλιου κατήγετο ἀπὸ τὸ Δελβινάκι καὶ ἐκαλεῖτο Μάννα (Αἰκατερίνη ἢ Διόχω) Τίρη. Ὁ Σπυρομήλιος τὸ 1819, πρόκειμένου νὰ καταταγῇ ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπηγεν εἰς τὴν Χειμάρραν, ὅμως συντάξῃ τὴν στρατιωτικὴν Γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου, καὶ τὴν ὑποβάλλῃ εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Νεαπόλεως. Τὸν ἐκράτησε τότε ὁ Ἀλῆ πασᾶς καὶ τὸν ὑπεχρέωσε θὰ ὑμφευθῇ τὴν Τίρη (Λαμπρὶ δὲ: Πωγωνιακὰ σελ. 49) Ἡ γυναῖκα τοῦ Σπυρομήλιου ἀπέθανε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1869. (Ἐφημ. Ἀλῆ θ ε ι α 9|8|1869)

Ἡ οἰκογένεια Σπυρομήλιου διετήρησε τὸ ἐπώνυμον τῶν Σπύρου, μέχρι τοῦ νεαροῦ βιογραφουμένου, ὁ ὁποῖος ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Χειμάρραν, προσέλαβε τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς του, σύμφωνα μὲ τὸν γλωσσικὸν νόμον. γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς Σουλιώτας. Ὁ πατὴρ του δ.λ.δ. ἐλέγετο Μήλιος (Μιχαὴλ) Σπύρου, αὐτὸς δὲ Σπύρος Μήλιος ὁμοίων δὲ καὶ ἄλλοι ἀδελφοί του.

2. Τὴν πρώτην ἐμφάνισιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἔκαμεν ὁ Σπυρομήλιος, κατ' Αὐγουστον τοῦ 1824 (*I. Millingen: Memoirs of the affairs of Greece* Λονδῖνον 1831 σελ. 308)

Ἐκτὸς τῶν κατὰ ξηρῶν ἀγῶνων, ὁ Σπυρομήλιος μνημονεύεται καὶ εἰς τοὺς τῶν θαλάσσιων. Εὗρέθη οὗτος εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Σαχτούρη, ὅταν οὗτος ἐναυμάχησε πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον, περὶ τὰ τέλη τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. (Ἐφ. «Αἰών» 16 Δεκεμ. 1880).

ἐνδόξους ἐξόδους τῆς φρουρᾶς πού ὑπερήσπιζε τὸν προμαχῶνα ἐκείνον τῆς ἐλευθερίας. Καίτοι δὲ καὶ μόνον ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην μάχην καὶ ἔξοδον ἦτο νομίζομεν ἀρκετὴ ὥπως ἡ ἱστορία ἀναγράφῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὰς δέλτους τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἀγῶνος, ἐν τοῖτοις ὁ Σπυρομήλιος δὲν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε ἐκτελέσει τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον μὲ μόνον τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην πάλην. Ἀργότερον ὅταν ὀργανώθῃ ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκη τὸ 1826—7 ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τῆς Ρούμελης, ὁ Σπυρομήλιος κατήρτισε μικρὸν ἡπειρωτικὸν σῶμα εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνος. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Δόβραινας, ἀργότερον δὲ μαζῇ μὲ τὸν Νάκον Πανουργιᾶν καὶ Γαρδικιώτην Γρίβαν κατέλαβε τὸ Δίστομον. Ὁ Σπυρομήλιος πράγματι ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν 350 οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη, δισχίσαντες τὴν νύκτα τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον ἀπὸ ὀκτὼ χιλιάδας ἀνδρας κατέλαβον τὸ Δίστομον τῆς Ἀττικῆς. Ἐπὶ πλέον ἠγωνίσθη οὗτος καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀράχωβας καὶ τῆς Ἀττικῆς. Ἀργότερον, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1828, διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ προσωπικοῦ σώματος τοῦ Δ. Ὑψηλάντη, πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς ἑκατονταρχίας καὶ ἐνίκησεν εἰς Μεσοβοῦνι, πλησίον τῶν Θηβῶν, χιλίους τριακοσίους Τούρκους πεζοὺς καὶ ἵππεις, ἐναντίον τοῦ Ὁμέρ πασᾶ καὶ τέλος εἰς Πέτραν, κατὰ τοῦ Ἀσλὰν καὶ Ὁσμὰν Ὀιζᾶκ, ὅποτε τὴν 12 Μαρτίου 1829 προήχθη εἰς χιλίαρχον.

Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν τῆς Πέτρας, μὲ τὴν ὁποίαν τερματίζεται ἡ πρώτη πολεμικὴ περίοδος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀγῶνος, πρὸς τὸν κατακτητὴν μὲ τὴν περιφανῇ νίκην τῶν ἐλληνικῶν ὀπλων, ὁ Σπυρομήλιος ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους σωματάρχας, κραιπνῶς ἡρωϊκῶς τὰς θέσεις πού εἶχον ὀρισθεῖ πρὸς ἄμυναν καὶ συνετέλεσαν οὕτω εἰς τὸν περιφανῇ θρίαμβον τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὅλοι οἱ βαθμοὶ τοῦ Σπυρομήλιου ἦσαν ἀθλοὶ ἀγῶνων ὅχι ἰδανικῶν ἢ προσωπικῆς εὐνοίας, ἀλλὰ παράσημα συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος.

Ὁ Σπυρομήλιος ἀπεφοίτησε τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς Νεαπόλεως τὸ 1819, πόλις εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πρόγονοί του, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γ. Καστριώτη, ὑπηρετοῦν στρατιωτικῶς τοὺς βασιλεῖς τῆς (1). Ἐκεῖ τὸν ἐκάλεσαν ὁ πάππος του Γιάννης Σπῦρος, πού ὑπηρετεῖ εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως ὡς συνταγματάρχης τοῦ ἀλβανικοῦ τάγματος πού ἐλέγετο «τάγμα τῶν Μακεδόνων (*Brigata Macedone*)».

* *

Ὁ Σπυρομήλιος πολιτικῶς, ἐν ὅσῳ ἔξει ὁ Καποδίστριας, ἦτο ἐνθερμος ὁπαδὸς του. Ὅταν δὲ ἡ μοῖρα ἐστέρησε τὴν Ἑλλάδα τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κυβερνήτου, ὁ Σπυρομήλιος ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ ἀπαράμιλλον τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν ἐνδοξὸν μνήμην του. (2) Ἐπὶ πλέον οὗτος ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν βασιλικὸν θεσμόν, ἐνεκαὶ δὲ τούτου ἐχαρκτηρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του ὡς αὐλόφιλος, καίτοι τὸ αἶσθημα τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν θεσμόν αὐτόν, πού διέκρινεν ὅλους τοὺς ὑποδούλους στρατιωτικούς.

Γενικῶς ὅλοι οἱ στρατιωτικοί, πού εἶχον ἐπιζήσει τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὰ ὑπόδουλα μέρη, Συλλιωταὶ καὶ γενικῶς Ἠπειροῦται καὶ Μακεδόνες, διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀφοσίωσίν των πρὸς τὸν βασιλικὸν θεσμόν καὶ τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα.

Ἐπὶ ἀντιβασιλείας ὁ Σπυρομήλιος, ζῶν ἀκόμη μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῶν κατορθωμάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἰδικῶν τῆς ἔργων καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀνε-

1. Ἡμερολ. Ἑθνικὸν 1866 Παρίσιοι σελ. 364.

2. Ἐπὶ Αὐγουστίνου διωρίσθη Διοικητὴς τῶν ἀτάκτων ταγμάτων πού διέμενον εἰς Ἐλευσίνα.

χθῆ τὴν ἀλότομον πολιτικὴν τῆς ἀντιβασιλείας, πού ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς ἰδρύσεως νομίμου τάξεως, εἶχεν ἐπιπέσει λυσσώδης ἐναντίον ὅλων τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἀγῶνος καὶ κατεδίωκε σατανικῶς ὅλους ὅσοι ὑπερεῖχον καὶ ἰδίως τοὺς στρατιωτικούς, πού εἶχε δημιουργήσει ἡ ἔνδοξος ἐκείνη πάλῃ μὲ τὸν κατακτητὴν, κατεδιώχθη ἀπὸ αὐτήν, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ τυφλὸν ὄργανον ξένης ἀρχῆς ἢ νὰ προδώσῃ τοὺς συναγωνιστάς του. Κατεδιώχθη τότε ὁ Σπυρομήλιος, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ στηριχθῇ διαρκὴς τάξις ἐπάνω εἰς τὰ ἐρείπια ἢ ὅτι οἱ ἀγῶνες πού ἐστέφθησαν μὲ τόσῃ ἐπιτυχίᾳ καὶ εἴλκυσαν τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου, ἐμελλον νὰ ἀταλειφθοῦν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν Ἑλληνικῶν γενεῶν, ἀντ' αὐτῶν δὲ νὰ καταστῇ Ἀρχὴ ξένη πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν σάρκα. Συνελήφθη ὅθεν οὗτος τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1833, ὡς ὑποπτος ἐπὶ συνωμοσίᾳ μαζὺ μὲ ἄλλους ἐπισήμους ἀγωνιστάς καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἑννέα μῆνας εἰς Ἀκροναυπλίην, μαζὶ μὲ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν, ἀποφυλακισθεὶς διὰ βουλεύματος τὴν 2 Ἰουνίου 1834.

Ὁ Σπυρομήλιος πρὶν ἀνέλθει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ, διετέλεσεν Στρατοδίκη τοῦ Ἐκτάκτου Στρατοδικείου Μεσσήνης, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη (1840—1844) Διοικητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς, προσωπάρχης καὶ Γεν. Γραμματικοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (19 Ὀκτωβρ. 1848) καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ὀθωνος (25 Ἰανουαρίου 1849).

Ὑπηρετῶν εἰς τὰς θέσεις αὐτάς καὶ ἄλλας ἀνωτάτας εἰς τὸν στρατὸν, ὁ Σπυρομήλιος συνεπλήρωνε τὴν στρατιωτικὴν του μόρφωσιν, μὲ τὴν μεγάλῃ στρατιωτικὴν του πείραν, τὴν θαυμασίαν του φυσικὴν ισομοσύνην καὶ τὴν ταχεῖαν καὶ βαθεῖαν ἀντίληψιν.

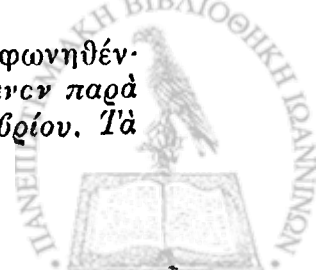
Σχετικῶς μὲ τὴν διοίκησιν τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τὸν Σπυρομήλιον, ἰδοὺ τὴν γράφει ὁ Στασινόπουλος εἰς σχετικὴν μελέτην του.

Ἡ τετραετία πού ἦτο διοικητὴς ὁ Σπυρομήλιος, ἀποτελεῖ λαμπρὸ σταθμὸ στὴ περίοδο πού τὸ σχολεῖο βρισκόταν ἀκόμη στὰ πρῶτα του βήματα. Ἀκέραιος τὸν χαρακτῆρα, αὐστηρὸς ἀλλὰ δίκαιος προσεπάθησε νὰ μορφώσῃ ὅχι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν εὐελπίδων... Μὲ ἐπανελημμένες ἀναφορὰς του ζητᾷ νὰ λειτουργήσουν καὶ πάλιν οἱ προπαιδευτικὲς τάξεις, οἱ ὁποῖες μὲ τὰ χρόνια εἶχαν καταργηθεῖ καὶ περιορισθεῖ σὲ μιὰ μόνο. Θέλει οἱ εὐέλπιδες νὰ μπαίνουν μικροὶ εἰς τὸ Σχολεῖον, ὅταν εἶναι τρυφερᾶς ἡλικίας, γράφει ἡ πειθαρχία ἐμπνέεται εἰς αὐτοὺς εὐκολώτερον».

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὴν διοίκησιν τοῦ Σπυρομήλιου, προσθέτει ἡ συγγραφεὺς εἰς «ὁ ρυθμὸς πού εἶχε δώσει στὴν ὅλη λειτουργίαν τοῦ σχολείου. Εἶχε κατορθώσει νὰ ἐμπνεύσῃ σὲ ἀνώτερον καὶ κατώτερον προσωπικὸν μιὰ πειθαρχία ὑποδειγματικὴ πού ἀπέρρεε ἀπὸ τὴ συνείδησιν τοῦ καθήκοντος καὶ ὅχι ἀπὸ τὸ φόβον τῆς τιμωρίας».

Ὁ Σπυρομήλιος, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1843, ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας, πού ἐπέβαλεν εἰς τὴν βασιλείαν τὴν ἀγαγνώρισιν τοῦ συνταγματικοῦ μας πολιτεύματος. Πράγματι δὲ χωρὶς τὴν νοημοσύνην, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν τόλμην τοῦ Σπυρομήλιου, περὶ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κρισίμων ἔργων, τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς 3 Σεπτεμβρ. 1843, δὲν θὰ εὐδοκίμει τόσον ταχέως καὶ χωρὶς «ἡματοχυσίαν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἀντάξιον τοῦ πατριωτικοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ψυχῆς τοῦ Σπυρομήλιου.

«Ζωηρὰ εἶναι εἰσέτι ἐν τῇ μνήμῃ μου, ἔλεγεν ὁ Φιλῆμων, εἰς τὸν ἐκφωνηθέντα ἐπιτάφιον, ἡ εἰκὼν τοῦ Σπυρομήλιου, ὅτε παῖς ἔτι, εἶδον αὐτὸν ἱστάμενον παρὰ τὴν θύραν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὴν πρωΐαν τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Τὰ

παράσημα αὐτοῦ τὸ ὥραϊον, ἡ φαιδρότης τοῦ προσώπου του καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἦθος του, καθίστων αὐτὸν ἀληθῆ τύπον στρατιώτου «Ἕλληνας». (1)

Ὅσον διὰ τὴν παραδειγματικὴν στάσιν, ποὺ ἐτήρησεν ὁ Σπυρομήλιος εἰς τὸ κίνημα ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου ὅπως εἶπομεν, εἶνε ἓνας ἀπὸ τοὺς γενναιοτέρους πρωτεργάτας, συντελέσας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του μὲ τὴν ἀκάματον δραστηριότητά του, τὴν εὐφυΐαν του, τὴν ἐπείκειαν τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τὴν ὑπόληψιν ποὺ ἀπελάμβανεν εἰς τὸν στρατόν, ὅπως τοῦτο μὴ παρεκτραπῇ εἰς ὀχλοκρατίαν, ὁ Ἄνδρ. Μεταξῆς ἔλεγεν ὅτι εἰς τὸν Σπυρομήλιον ἔπρεπε νὰ τοῦ χρηγηθῇ ἓναν ἀριστεῖον «διὰ τὴν ἀναίμακτον καὶ τὸ εὖστοχον τοῦ σχεδίου τῆς ἐθνοσωτηρίου καὶ λαοσωτηρίου ἡμέρας». (2). Ὁ Σπυρομήλιος μὲ τὴν στάσιν του, κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ἐδίδαξεν εἰς τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑβρισθῇ ἡ ἐθνικὴ παράδοσις, ὥστε ποδοπατοῦνται αἱ προσφιλεῖς ἀναμνήσεις, οὔτε περιφρονεῖται ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, χωρὶς νὰ τιμωρηθῇ ὁ ἀναλαμβάνων παρόμοιον ἔργον.

Ἀναφέρεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι, ὅταν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1843, ὁ Κουντουριώτης παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ὁθῶνα, ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν ὅτις ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὀρισθῇ ἐορτάσιμος διὰ τὸ Ἔθνος ἐπὶ πλέον δὲ ὅπως ὁ Ὁθων ἐκφράσῃ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τὴν εὐαρέσκειάν του, ἀπονέμων εἰς αὐτοὺς στρατιωτικὸν ἀριστεῖον, ὁ Ὁθων μὲ κάποιαν δυσαρέσκειαν ἤκουσε τὴν εἰσήγησιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὅλοι ἀντελήφθησαν.

Ὁ Σπυρομήλιος ποὺ παρίστατο εἰς τὴν συνάντησιν ἐκείνην, μόλις εἶδε τὴν κατήφειαν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ὁθωνος, τοῦ λέγει:

«Κι' αὐτὸ θὰ τὸ κάμεις Βασιληά!»

Ὅταν δὲ ὁ νέος Ὑπουργὸς Λόντιος, ἠθέλησε νὰ πύρη τὸ μέρος τοῦ Ὁθωνος καὶ εἶπεν εἰς τὸν Σπυρομήλιον:

Μὴ μιᾶς ἔισι στρατηγέ. Κανεῖς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑβρίξῃ τὸν Βασιληᾶ, ὁ Χειμαριώτης στρατηγός, χωρὶς πολλὰ λόγια τοῦ ἀπαντᾷ:

«Δικηγόρος τοῦ Βασιληᾶ, ἔγινες ἐοῦ, ἐνάντια σὺν συμφέρον τοῦ Ἔθνους! Σὲ περὶ αὐτὴν πέρα—πέρα.

Μὲ τὴν φράσιν αὗτὴν ὁ Σπυρομήλιος ὥρμησε νὰ ἀρπάξῃ τὸν Λόντον. Ἐπενέβη ὅμως ὁ Κουντουριώτης, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἡ Ἀμαλία ἐστάθη πρὸ τοῦ Ὁθωνος διὰ νὰ τὸν προφυλάξῃ. Κατόπιν τούτου, ὁ Ὁθων μὲ ἓνα βραδὺν ἀναστεναγμόν, παραμέρισε τὴν Ἀμαλίαν καὶ ὑπέγραψε τὰ δύο διατάγματα (3).

Συνεπεία τῆς στάσεως αὐτῆς τοῦ Σπυρομήλιου εἰς τὸ κίνημα τῆς 3 Σεπτεμβρ. περιέπεσεν οὗτος εἰς τὴν βασιλικὴν δυσμένειαν καὶ διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς Κυκλάδων, διέμεινε δὲ ὑπηρετῶν εἰς Σῦρον ὡς ἐξόριστος μέχρι τοῦ 1848, ὁπότε ἐπανακτῆσας τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη Γεν. Γραμματ. τοῦ Ὑπουργ. Στρατ. (19|10|40) καὶ μετ' ὀλίγον Ὑπασιιστὴς τοῦ βασιλέως.

Ὡς πολιτικὸς ὁ Σπυρομήλιος ἦτο πλήρης αὐταπαρνήσεως καὶ ἐφρόντιζε μόνον δι' ὅτι ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ εἶχε ταχθεῖ ἀρχικῶς ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἄνδρ. Μεταξῆ.

Ὁ Σπυρομήλιος διὰ πρώτην φοράν ἐ χρημάτισεν Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἀντ. Κριεζῆ (4 Αὐγούστου 1850—5 Ὀκτωβρίου 1853). Ἡ ὁργανωτικὴ ἐργασία τοῦ Σπυρομήλιου, κατὰ τὴν πρώτην του ὑπουργίαν, ἦτο

1. Ἦτο τότε διοικητὴς τῆς Σχολῆς Εὐλπίδων καὶ ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου.

2. Γ. Τερτσέτης: Περιοδ. «Ὁ Ρήγας» Μάιος 1845 σημ. σελ. 42.

3. Δ. Βρατσάνοφ: Ἱστορία τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐπαναστάσεων 1824—1935 σελ. 100;

σημαντική εις όλους τούς κλάδους. Ἦτο ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος πολεμικοῦ ὁργανοῦ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν.

Ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Σπυρομήλιος ἐδημιούργησε τὸ «Τ α μ ε ἱ - ο ν Χ η ρ ῶ ν κ α ἰ Ὁ ρ φ α ν ῶ ν» τῶν ἀξιωματικῶν, ποὺ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἔμβρονον τοῦ σημερινοῦ κολοσσιαίου Μετοχικοῦ Ταμείου Στρατοῦ.

Ἡ βασικὴ ὁμως εἴννοια, ἡ πολιτικὴ του εὐστροφία καὶ ἡ εὐδοκίμησις του ὡς ὑπουργοῦ τοῦ ἐδημιούργησαν ἐχθροὺς εἰς τὸν στρατόν, τὸν πολιτικὸν κόσμον καὶ τὸν τύπον. Οἱ ἀντίπαλοί του οὗτοι, μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1854, τὸν ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, τὸν ἔθεσαν εἰς διαθεσιμότητα, καίτοι οὗτος ἦτο γερουσιαστής, τέλος δὲ παρεπέμφθη ἀπὸ τὸν Καλλέργην εἰς ἀνακριτικὴν ἐπιτροπὴν, ὡς δὴθεν καταχραστής, ἀπηλλάγη ὁμως ὁριστικῶς ἀπὸ τὴν Βουλὴν πάσης εὐθύνης.

Ὁ Σπυρομήλιος ὡς Ὑπουργὸς καὶ ἀφωσιωμένος ἤδη Ὁθωνιστής, διέπραξε τὸ σφάλμα νὰ καταδιώξῃ τὸν Καλλέργην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁμως ἔλαβεν ἀργότερον τὰ ἀντίποινα τῆς διώξεως.

Ὁ Σπυρομήλιος ἐκρατήθη τότε ὑπόδικος (12 Ἰουνίου 1854) εἰς τὸ φρούριον τῆς Μονεμβασίας, ὃ δὲ Ὁθων ἀνίσχυρος πρὸ τοῦ ἀδυσωπῆτου Καλλέργη, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς πολλὰ μαζὶ μετὰ τὴν Ἀμαλίαν. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολοῦθει τότε δεινὸς εἰς τὸν τύπον καὶ τὰ νομοθετικὰ σώματα. Ἀφοῦ ἐπεραιώθη ἡ ἀνάκρισις, ὁ Σπυρομήλιος μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας τὴν 11 Μαρτίου 1855, ἡ δὲ Βουλὴ, ποὺ ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεσιν τῆς κατηγορίας, κατὰ τοῦ πρώην Ὑπουργοῦ, διώρισεν ἀνακριτικὴν ἐπιτροπὴν ἡ ὁποία διὰ τῆς ἐκθέσεώς της τῆς 21^{ης} 1855, κατέδειξε τὸ ἀβίσιμον τῶν ἀποδιδομένων κατηγοριῶν. Οἱ εἰσηγηταὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐνεργηθειῶν βουλευτικῶν ἀνακρίσεων δι' ἐκθέσεων των κατὰ Ἰανουάριον 1856, ὑπέβαλλον στοὺς δρόν. κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Καλλέργη. Ἡ Βουλὴ τέλος τὴν 21 Ἰανουάρ. 1856 ἀπήλλαξε τὸν Σπυρομήλιον πάσης εὐθύνης καὶ οὕτως ἀπέκλινεν οὗτος τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἐκτὸς ὁμως τοῦ Καλλέργη, καὶ ἄλλοι κατεδίωκον τὸν Σπυρομήλιον, προσπαθοῦντες νὰ κηλιδώσιν τὸ ὄνομά του, μεταξὺ τῶν ὁποίων προῆχεν ὁ Γιάννης Ράγγος, διὰ τῶν ἐφημερίδων «Ἀθηνα» καὶ «Ἑλπίς». Τὰς συκοφαντίας ὁμως αὐτὰς ὁ Σπυρομήλιος διέψευδεν, ἀξιοπρεπῶς παραθέτων ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ μαρτυρίας. Εἰς τὰς συκοφαντίας αὐτὰς ὁ Σπυρομήλιος ἀπεκάλει τὸν Ράγγον «φ ο υ τ σ η ν» ὡς λιποτακτῆσαντα ἀπὸ τὴν πολιρκίαν τοῦ Μισολογγίου. (')

Εἰς τὰς συκοφαντίας ὁμως αὐτὰς, ἡ πενία καὶ ἡ ἐνδεία εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν, ὅπως ὅλοι σχεδὸν οἱ συναγωνισταί του, ἦσαν ἡ πανηγυρικὴ διαμαρτύρησις, ἐναντίον τῶν παρεκτροπῶν τοῦ φατριαστικοῦ πάθους ποὺ κατεδίωξαν ἀπηνῶς, κατὰ περιόδους, ὅλα τὰ ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς πατρίδος. Αὕτῃ δυστυχῶς εἶνε ἡ ὑλικὴ ἀμοιβὴ τῶν μακρῶν ἐπὶ πεντήκοντα ὅλα συνεχῇ ἔτη ὑπηρεσιῶν τους, καὶ εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης καὶ κατὰ τὴν εἰρήνην.

* *

Ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διετέλεσεν ὁ Σπυρομήλιος, διὰ δευτέραν φοράν, ἐπὶ κυβερνήσεως Ἀθ. Μιαούλη τὸ 1859 (29 Μαΐου). Παρητήθη ὁμως

1. Πρβλ. Μέλλον 14 καὶ 18 Φεβρ. καὶ 1 Ἀπρίλ. 1869. Ἡ φράσις «φ ο υ τ σ η Ρ ά γ γ ο ς» ἐσώζετο ἕκτοτε εἰς Καλαυρύτες (Γ α ζ ἡ Λεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως). Ὁ Ράγγος κατήγετο ἀπὸ τὸ Σύντεκνον τοῦ Βάλτου καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχε χρηματίσει γραμματεὺς τοῦ Β-λῆ Γκέγκα, κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὸν Κατσαντώνην ὁ Ράγγος ἐπληρώθη εἰς τὴν σισγόνα (Γ α ζ ἡ ς: ἐνθ' ἁνωτ).

Ὁ Ράγγος ἐσυκοφάντη τὸν Σπυρομήλιον, διότι οὗτος ὅταν ἦτο ὑπουργὸς δὲν τὸν εἶχε προβιβάσει.

μετὰ ἑνδεκα ἡμέρας, ἦτοι τὴν 10 Ἰουνίου, ἀντικατασταθεὶς ἀπὸ τὸν Δ. Μ. Μπότσαρην, διὰ τὴν μετριασθῆ καὶ πὺς δυσαρέσκεια ποὺ εἶχε προκολλήσει εἰς τὴν γλαυκὴν μερίδα, καὶ τὸν Ρουάν, ἡ παραίτησις τοῦ Χρησιδῆ (').

* *

Τὴν 26 Μαΐου 1862, ὁ Σπυρομήλιος, ἐγένετο διὰ τρίτην φορὰν ὑπουργὸς τῶν Στρατ. ἐπὶ κυβερνήσεως Γενναίου Κολοκοτρώνη, ποὺ εἶναι τὸ τελευταῖον Ὑπουργεῖον ποὺ ἀπεδείχθη ἀνιψρκὲς διὰ τὰς δις χειρὶς ἐκείνος περιστάσεις καὶ τὸ ὁποῖον στεροῖμινον τῆς δραστηριότητος τοῦ προνοτόχου του, φαίνεται ἀνυπερσιστον καὶ παραπαῖον, αἱ δὲ τυλανταύσεις τοῦ Προέδρου Κολοκοτρώνη, παρεῖχον ὑπονοίας ὅτι διέκειτο σιμπαθῶς πρὸς τὴν ἀντιπολίεισιν. (*)

Ὅταν ὁ Γ. Κολοκοτρώνης ἐκλήθη νὰ ἀνολόβῃ τὴν πρωθυπουργίαν, ἡ ἀναρχία καὶ ἡ ἀταξία εἶχον διαδεχθεῖ τὴν ἔννομον τάξιν. Εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ καφενεῖα καὶ πανταχοῦ ὀμίλουν διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ βασιλέως ὡς τετελεισμένου γεγονότος. Εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην ὁ Σπυρομήλιος ἐδίσταζε νὰ δεχθῇ ἐπυργικὴν Χαρτοφυλάκιον, διότι προέβλεπε τὴν κατωσιρσφὴν ποὺ ἤρχετο καὶ ἔνεκα τοῦτου ἐνόμιζον ὅτι εἰς τίποτε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φραγῇ χρήσιμος εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Πατρίδα, διότι ἡ τότε κοινωνία οὔτε τὰ πράγματα, οὔτε τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως, οὔτε τὴν ἰδικὴν του θέλησιν ἐξεῖμα. Εἶχε μάλιστα τὸ θῆρος ὁ Σπυρομήλιος νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ὀθῶνα ὅτι εἰς τὸ σημεῖον ποὺ εἶχον φθάσει τὰ πράγματα, δὲν θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τίποτε καὶ συνεπῶς ἡ ἔπρεπε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἢ νὰ παραιδῶσῃ ἀνεπιφυλάκτως τὴν διοίκησιν τῆς χώρας εἰς τὴν ἀντιπολίειυσιν, διότι κατ' αὐτὸν τὰ ἡμίμετρα εἰς οὐδὲν ὀφελούν.

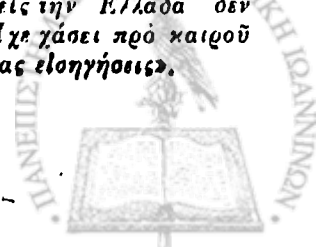
Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἀντιδυναστικὸν ρεῖμα ἤρχισε νὰ δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1859, ὅτε ἡ ἐλληνικὴ νεολαία, ἐνθουσιασθεῖσα ἀπὸ τὸν Γαλλοαυστριακὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος θιωρητικῶς τουλάχιστον, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς, ἐξεδηλόθη ἐπὲρ τῶν Γάλλων καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἡ Ἑλλάς συνταγθῇ ἐν τὴν Γολλίαν, ὥστε βιηκυμένη ἀπὸ αὐτήν, νὰ πιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν ποὺ εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ὁ βασιλεὺς Ὀθῶν καὶ ἡ κυβέρνησις Ἀθ. Μισούλη, ὁρθῶς, δὲν παρεστέρθησαν ὅπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῶν δρόμων. Τοῦτο προεκύλεσε δυσφορίαν τὴν ὁποίαν προσελάθησαν νὰ ἐκμεταλλεῖσιν οἱ οἱ εἶχον προωπικοὺς λόγους διὰ τὴν ἀρεσκείας καὶ τοῦ Ὀθῶνος. Ἡ ἀξιοποίησις τῆς δυσφορίας ἐν ἦτο δυσχερὲς, δεδομένης τῆς αὐταρχικῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἐκδήλου καταπιεστικῆς τοῦ Συντάγματος.

Ἐνῶ λοιπὸν τότε ὅλοι ἐβλεπον τὴν καταιγίδα νὰ πλησιάζῃ, μόνον ὁ Ὀθῶν ἐβλεπεν ὅλα ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς αἰσιοδοξίας. Ἦναγκάσθη μὲν τότε νὰ ἀπολύσῃ τὸ ὑπουργεῖον Μισούλη, ἀντὶ ὅμως νὰ μεταβάλλῃ πορείαν καὶ νὰ ρυθμίσῃ τὴν βασιλικὴν του προνομίαν σύμφωνα με τὰς περιστάσεις, ἀπῆλθεν ὅπὸ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ δεχθῇ τὴν προεδρίαν τῆς νέας κυβερνήσεως. Καίτοι δὲ ὁ Κολοκοτρῶν

1. Ὁ Χρησιδῆς εἶχε παραιτηθῇ τότε διότι δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν, καταπολεμηθεὶς ἀπὸ τὸν Σπυρομήλιον. Πήλιναν καὶ λοιποὺς Π ή λ ι κ α: Ἀπομνημονεύματα σελ. 102).

Ὁ Σπυρομήλιος ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον Στρατ. εἰς τὴν Κυβέρνησιν Μισούλη διαδεχθεὶς τὸν Σμόλεντς, ὁ ὁποῖος παρητήθη, δὲ νὰ μὴ δίδῃ ὀφρμὸς φωνουσιῶν εἰς τὴν ἀντιπολίειυσιν ἢ αὐστριακὴ καταταγωγή του.

2. Ὁ Γ. Κολοκοτρώνης ποὺ εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του «Γέρο τοῦ Μοριά» τὴν ἰκασιότητα νὰ συλμβάνῃ τὰς κλαϊκὰς διωθέσεις, ὅταν ἐξηναγκάσθη ἀπὸ τὸν Ὀθῶνα νὰ ἐπωμισθῇ τὰ βάρη τῆς πρωθυπουργίας, ἔλεγεν ὅτι «αἱ δυναστεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν πρέπει νὰ ἐνισχύωνται με ὅπλα, ἀλλὰ με τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτὴν εἶχε χάσει πρὸ καιροῦ ἡ δυναστεία τοῦ Ὀθῶνος, πειθομένη εἰς τὰς κολακείας καὶ ἐνδίδουσα εἰς ξένας ἐισηγήσεις».

νης κατ' ἐναντίαν τὸν σενεβούλευεν νὰ ἀνακρούσῃ πρὸς τὰς ἀποφάσεις του, ὁ Ὅθων, ἵνα πείσῃ τοὺς ὑπουργοὺς του, οἱ φόβοι των ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, ἐξῆλθεν εἰς περιοδίαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὅπου ἐν μέσῳ τῆς εὐωχίας καὶ τῶν ἐπισήμων ὑποδοχῶν ἐλάμβανε τὴν εἶδσιν ὅτι τὸ ἔθνος ἐξανέστη καὶ ὅτι εἶχεν ὑπογραφῇ ψήφισμα διὰ τὴν ἐκθρόνισίν του.

Τοιαύτη ἦτο ἡ αἰμόσφαιρα τότε εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥστε ὁ Ν. Δραγούμης εἰς τὸν ὁποῖον προσεφέρθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐπροτίμησε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν, παρὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν. Ἰδοὺ τώρα πῶς ὁ ἴδιος ὁ Δραγούμης περιγράφει τὴν τότε κατάστασιν εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του.

«Κατὰ πᾶσαν συνάντησιν, κατὰ πᾶσαν συνέντευξιν, κατ' οἶκον, καθ' ὁδόν, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν αὐταῖς τῶν ὑπουργῶν ταῖς οἰκίαις μία μόνον φράσις ἠκούετο, κρίσις προσεχῆς κρεμαμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βασιλέως. Καὶ ὁ μαλακώτερος ζέφυρος καὶ ἡ περὶ τὰς ἀκοάς του βομβοῦσα λεπτοτέρα οὖρα ἀνῆγγελλον ὅτι ὡς πομφόλυξ διερράγη ἡ τριακοταεὶς δυναστεία».

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Ὅθων ἐπέμενεν ὅπως ὁ Σπυρομήλιος συμμετάσχῃ εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν, οὗτος διὰ νὰ μὴ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν ὑστεροβουλία, ἀπεδέχθη τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ εἰς τὴν τελευταίαν ἐκείνην κυβέρνησιν τοῦ Ὅθωνος, συμβουλευὼν τὰς παραμονὰς τοῦ κινήματος τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862 τὸν πρωθυπουργὸν νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ προλάβῃ τὸ ὀγκούμενον ρεῦμα, πρᾶγμα ὅμως πού δὲν ἔπρεξεν ὁ ἐπιεικὴς καὶ βραδύς, λόγῳ τῆς ἡλικίας του, νέος πρωθυπουργός. Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1862 ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς παρατήσεώς του, ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν Ὅθωνα ὅτι «δὲν θεωρῶ ἐμαυτὸν ἱκανὸν καὶ κατάλληλον νὰ ὑπηρετήσω τὸν θρόνον καὶ τὴν πατρίδα, ὡς πρωθυπουργός. Ἐπομένως μὴ ἀνεχόμενος, ἐν γνῶσει τῆς ἀκαταλληλότητός μου νὰ γίνω παραίτιος κακοῦ, καθικετεύω τὴν Υ.Μ. νὰ σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ συντόμως περὶ ἄλλου προσώπου, δυναμένου νὰ φέρῃ τὸ δι' ἐμὲ βαρὺ φορτίον τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς ὑπηρεσίας».

Ὁ Ὅθων εἰς ἀπάντησιν ἐκάλεσε τὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς τὰ ὁποῖα ἐδήλωσεν ὅτι ἡ εὐθύνη τὴν ὁποίαν ὑπέχει ἐναντι τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐνδώσῃ, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ μέχρι τέλους τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καθήκον του. Κατόπιν οὗτου οἱ ὑπουργοὶ ὑπέκυψαν καὶ ὁ Ὅθων ἀνέλαβε τὸ μοιραῖον ταξίδι τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη διὰ τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1862, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ βαπτισθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ του, ἀλλὰ εἰς τὴν ἑξορίαν. Πέντε πράγματι ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐνῷ ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐδέχετο τοὺς βασιλεῖς με ἐνθουσιασμόν, ἐξεράγη ἡ στάσις τῆς φρουρᾶς τῆς Βονίτης, πού εἶχεν ὑποκινήσει ὁ Θ. Γρίβας. Μόλις ἐγνώσθη ἡ στάσις ἐκείνη τῆς φρουρᾶς τῆς Βονίτης, τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνελθὼν ἀπεφάσισε νὰ σταλῇ ὁ ὑπουργός τῆς Παιδείας Χατζίσκος, διὰ νὰ ἐνημερώσῃ τὸν βασιλέα διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς κυβερνήσεως πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος. Ὅσον διὰ τὴν στάσιν τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἔδωσε κατηγορηματικὰς διαβεβαιώσεις ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν Σπυρομήλιος, λέγων πρὸς τοὺς συναδέλφους του:

«Τὸν ἑαυτὸν σας νὰ προσέχετε, ἀπὸ τὸν στρατὸν μὴ φοβεῖσθε τὸ παραμικρόν».

* *

Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν, ὁ Σπυρομήλιος μετὰ τὴν μετριοφροσύνην του, συγκεντρώσας εἰς ἑαυτὸν ὅλην τὴν ἀναγκαίαν ἠθικὴν δύναμιν, συνέτεινεν ἀρκετὰ εἰς τὴν

ἄμβλυσιν τῶν παθῶν μεταξύ τῶν παλαιῶν Ὀθωνιστῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν νεο-
ρῶν ἐπαναστατῶν.

Ὁ Σπυρομήλιος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν ἐξόρστον βασιλέα, ὅταν δὲ ἐταξίδευσε
μετ' ὀλίγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ
ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Μόναχον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Ὁθωνα (').

Καὶ ὁ βασιλεὺς ὅμως Γεώργιος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς πολλαπλὰς
ἀρετὰς τοῦ Σπυρομήλιου, τὴν γενναιότητα τοῦ φρονήματος καὶ τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ
νοῦ, καὶ νὰ τὸν διορίσῃ ἐπίτιμον ὑπασπιστὴν καὶ μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐ-
πικρατείας, ἀργότερα δὲ (31 Ὀκτωβρίου 1866) στρατιωτικὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἑπτα-
νήσου. Ἡ πατρίς ἀναγνωρίζουσα τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Σπυρομήλιου, τὸν ἐτίμησε
μὲ τὸν Μεγαλόσταυρον, κατὰ τὴν ἀποστρατείαν του, ἡ δὲ Βουλὴ τῆς ὁποίας οὗτος
εἶχε χρηματίσει Πρόεδρος τὸ 1872, ἐψήφισεν ἰδιαίτεραν σύνταξιν δι' αὐτόν.

Ὁ Σπυρομήλιος ἐξελέγη τότε Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπι-
φανεῖς ἀντιπροσώπους τῆς μυθικῆς γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ νεαροὺς βουλευτὰς οἱ
περισσότεροι τῶν ὁποίων οὔτε κἂν εἶχον ἰδεῖ τὸ φῶς ὅταν ὁ Σπυρομήλιος ἐμάχε-
το εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐνθυμούμενοι τὰς μαρτυρι-
κὰς ἡμέρας τῆς πολιορκίας ἐκείνης, τὸν ἐκάλουν παμπιερεῖ πανηγυρικῶς εἰς τὴν
ἔδραν τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ὅσον διὰ τὴν ψήφισιν ἰδιαίτερας συντάξεως, τὴν ὁποίαν ἐν συγκινήσει συ-
νέστησεν ἡ Βουλὴ, λέγομεν ὅτι τὴν ἐσπέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίζετο αὕτη, ὁ
ἐνδοξος στρατιώτης τῆς πατρίδος προσεβόλλετο ἀπὸ ἀσθενείαν, ἡ ὁποία τὸν πα-
ρέσυρεν εἰς τὸν ἰὸν τάφον, ἵνα κηδευθῇ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Φιλήμωνος «δ η-
μ ο σ ῖ α ἔ λ ε η μ ο σ ὕ ν η».

Οὕτω λοιπὸν ὅπως ὅλοι οἱ διαπρεπεῖς συναγωνισταὶ τοῦ ἀγῶνος ἐκτὸς ὀλιγί-
στων ἐξαιρέσεων, ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ἐν πενίᾳ, πού εἶνε ἡ παιηγυρικὴ καὶ στίλ-
βουσα διαμαρτύρησις ἐναντίνον ὅλων τῶν παρενροπῶν τοῦ φατρίαστικοῦ πάθους,
πού κατεδίωξαν ἀπεινῶς, κατὰ περιόδους, τὰ ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς Πολιτείας.

* *

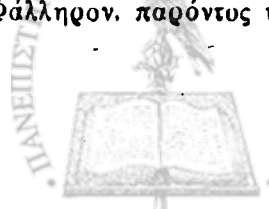
Ὁ Σπυρομήλιος δὲν εἶχε ἰσχυρὴ συστηματικῆς παιδείας. Τὴν ἔλλειψιν ὅμως
αὐτὴν ἀνεπλήρωνε μὲ τὴν μεγάλην του στρατιωτικὴν πείραν, τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ,
τὴν φυσικὴν του νοημοσύνην, τὴν βαθεῖαν ἀντίληψιν καὶ τὴν φυσικὴν του χάριν
περὶ τὸ λέγειν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ Σπυρομήλιος χειρίζεται τὴν λογίαν γλῶσσαν
ἐξ ἀκοῆς καὶ ἀναγνώσεως, συχνὰ δὲ μὲ πολλὴν δεξιότητα καὶ ἀκρίβειαν. Ὅλα αὐτὰ
τὰ χαρίσματα, κατέστησαν τὸν Σπυρομήλιον ἓνα ἀπὸ τοὺς δοκιμωτέρους ρήτορας
τῆς τότε Βουλῆς καὶ τοῦ προσέφερον τάχιστα ἐπιφανῇ θέσιν εἰς τὴν πολιτικὴν
παλαίστραν.

Ἡ φιλομάθεια τοῦ Σπυρομήλιου καὶ ἡ πρὸς τὸ νεωτερίζειν καὶ συμβιβάζειν
μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς προόδου τάσις του, ἀνέδειξαν αὐτὸν ὄχι μόνον μεταρ-
ρυθμιστὴν ὑπουργὸν καὶ ρήτορα δεξιότατον (') ἀλλὰ καὶ συγγραφεὰ αξιοθαύμαστον.

Ὅταν ἀπέθαιεν ὁ Σπυρομήλιος τὸ 1880 κατέλειπεν. Ἀπομνημονεύ-
ματα τῆς Β. πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου (1825—1826), τὰ
ὅποια ἐξεδόθησαν τὸ 1926, ἀπὸ τὸν μακαρίτην. Γ. Βλαχογιάννην, καὶ τὰ ὅποια,
μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Ἡμερολογίου Μάγερ, τὸν θάνατον τοῦ Ἰταλοῦ μηχανι-

1. Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μεσολογγίου: σελ. κβ.

1. Πρὸβλ. καὶ λόγον ἐπιτάφιον εἰς Ἀνδρέαν Μεταξᾶν (Πέλλον Πατρίδος 10 Σεπτεμ.
1860) Ἐπίσης σπουδαῖον λόγον του εἰς Γερουσίαν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 31 Μαρτίου 1861
(Πρακτ. Περ. Ζ Συν Α. σελ. 151). Λόγον ἐπιμνημόσυνον ἀπήγγειλεν ὁ Σπυρομήλιος καὶ κατὰ
τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ὁσίων τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ Σαλαμίνα εἰς Ν. Φάληρον, παρόντος τοῦ
βασιλέως Ὁθωνος (Ἐφημερίς Ἀγγελιῶν 23 Ἀπριλίου 1835.)

κοῦ Ραζιέρη, εἶναι ἀνεκτίμητον εὐτύχημα διὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου (').

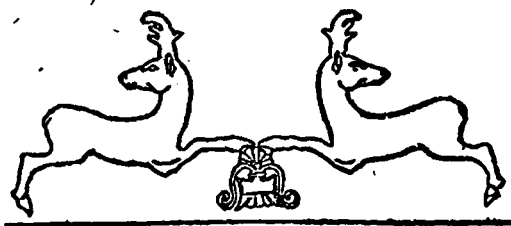
* *

Ὁ Σπυρομήλιος ἀπέθανεν ἀπὸ βρογχίτιδα τὴν 13 Δεκεμβρίου 1880, ἀφοῦ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐτιμήθη μὲ τὸν Μεγαλόσταυρον (²) Ἀπέθανε χωρὶς ἡ μοῖρα νὰ τὸν ἀξιώσῃ νὰ ἰδῇ, ἐκπληρούμενον τὸν πόθον ποὺ ἐδέσποζεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου συμπατριώτου μας, καὶ γενναιοψύχου στρατιώτου, τὸν πόθον νὰ ἰδῇ ἐλευθέραν τὴν γενέθλιόν του χώραν, τὴν ἔνδοξον Ἡπειρον, καὶ νὰ ἀγωνισθῇ εἰς τοῦτο προσωπικῶς καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γῆρας του ἀνανεώνων τὰς νεανικὰς του δυνάμεις. Βεβαίως ὅταν ἀπέθνησκειν ὁ Σπυρομήλιος, ἡ μερικὴ ἐλευθέρωσις τῆς Ἡλείρου, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου τοῦ 1878, τὴν ὁποίαν ἀπόφασιν πανηγυρικῶς ἐκύρωνεν ἡ Εὐρώπη, ἦτο γεγονός ἐπεισιμένον, καὶ οἱ τύποι μόνον ἔλειπον, ποὺ θὰ ἐπέτρεπον νὰ τὸ ἀναγράψουν ὡς τοιοῦτον εἰς τὴν ἱστορίαν. Μάλιστα ἀναφέρεται ὅτι μόλις ἐγνώσθη ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς ὁποίας ἀπιδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ἐπαρχαὶ Θεσσαλίας καὶ μέρος τῆς Ἡλείρου, ὁ Σπυρομήλιος ἡγούμενος Ἐπιτροπῆς Ἑλλήνων Ἡπειρωτῶν, μετέβη εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Μ. Δυνάμεων, ἵνα ἀφ' ἐνὶς μὲν ἐκφράσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος του καὶ τοὺς παρακαλέσῃ ὅπως τῆς χορηγουμένης ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐμενοῦς ἀποφάσεώς των μὴ ἐξαιρεθοῦν τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τῆς γενετίρας του (³). Δυστυχῶς ὅμως ἡ μοῖρα δὲν ἐπεφύλασεν εἰς τὸν Σπυρομήλιον νὰ ἀπολαύσῃ τὴν εὐτυχίαν ποὺ θὰ τοῦ ἐπέστεφε τοὺς πόθους καὶ μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐλησμόνει τὰς πικρίας ποὺ ἐπλήρωσαν τὰ τελευταῖα του ἔτη. Αἱ ὑπηρεσίαι, ὅπως εἶδμεν, τὸς ὁποίας προσέφερεν ὁ Σπυρομήλιος, ὡς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς, εἶναι πολλαὶ καὶ ἀξιαὶ ἐκτενεστέρας μελέτης καὶ περιγραφῆς.

1. Τὰ Ἑλληνικὰ Χρονικὰ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ αὐστηρὰν στρατιωτικὴν λογοκρισίαν, περιγράφουν τὴν πρόοδον τῶν ὁχυρωματικῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐχθροῦ καὶ κάχε κίνησιν αὐτοῦ, σιωποῦν ὅμως τὰ συμβάντα ἐντὸς τοῦ Φρουρίου. Ἡ ἐκδοσί των ἤρχισε τὴν 1 Ἰανουαρίου 1824, διέκοπη δὲ βιαίως τὴν 20 Φεβρουαρίου 1826 ἤτοι τριακάρηκα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐξόδου, συνεπεία βόμβας ποὺ κατέστρεψεν ἀνεπανορθώτως τὸ μοναδικὸν εἰς Μεσολόγγιον πιεσιήριον. Τὰ Ἀπομνημονεύματα ὅμως τοῦ Σπυρομήλιου ἀποκαλύπτουν μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν ὅλας τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις ποὺ συνέβησαν ἐντὸς τῆς πελιορκουμένης πόλεως.

2 Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Σπυρομήλιου, ἐξεφώνησε τὸν ἐπιτάφιον ὁ Τιμολέων Φιλήμων. Ἐφημ. «Αἰὼν» 16 Δεκεμβρίου 1880. Λόγον ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ Θ. Φλογαίτης. Ἐφημ. «Αἰὼν» 17 Δεκεμβρ. 1880 ἀριθ. 3414. Ἐκ μέρους δὲ τοῦ στρατοῦ ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον ὁ ταγματάρχης Β. Βασιλειάδης.

3. Τ. Φιλήμων: Ἐνθ' ἀνωτ.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΟΚΙΜΙΟΝ*

Ιστορικῆς τινὸς περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου
ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἑρτης

ΣΧΟΛΙΑ: ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

Κεφάλαιον ΙΔ'

Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς τῆς Ἑρτης

Αἱ ἐπισκοποὶ τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου ἐποπτεύοντο καὶ διετέλουν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ναυπλίου, (') εἰς ἣν εἶχε τὴν ἑδραν αὐτοῦ ὁ Ἡγεμὼν τοῦ θέματος τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὅπερ περιελάμβανε καὶ πάσας τὰς χώρας τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου. Ταύτης οὖν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς Μητροπολίται γνωστοὶ ἡμῖν οἱ ἑξῆς:

1

Καλλικράτης, ἐπισκοποῦντος ἐν Βυζαντίῳ Περίνακος καὶ Αὐτοκράτοροῦντος ἐν Ρώμῃ τοῦ Κ' μύδου, ἐν ἔτει 197 μ. Χ,

2

Εἰρηναῖος, ὁ ἐπὶ τῆς Ἀγιωτάτης Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν ἔτει 451, Πατριαρχεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Ἱερωτάτου Ἀνατολίου καὶ Αὐταρχοῦντος τοῦ εὐσεβοῦς Μαρκιανοῦ.

3

Ἀντώνιος, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τῶν ἀειμνήστων Πατριαρχῶν τῆς Κων/πόλεως Φωτίου τοῦ σοφωτάτου καὶ Ἰγνατίου τοῦ Α' ἐν ἔτει 861. Σημειωτέον ὅτι ἡ Μητρόπολις αὕτη τῆς Ναυπλίου εἶχεν ὑποκειμένας κατὰ τὸν Αὐτοκράτορα Λέοντα, τὰς ἑξῆς δεκαερεῖς ἐπισκοπὰς τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας οἷον·

Α') Νικολέως, ἀπὸ τοῦ ἔτους 879· πρότερον γὰρ ἦν ὡς Μητρόπολις ὑποκειμένη εἰς τὸν θρόνον τῆς Π. Ρώμης· ταύτης γνωστοὶ Ἀρχιερεῖς εἰσι.

α') Ἡλιόδωρος, ἐν τῇ Συνόδῳ τῇ Σαρδικῇ, τῷ 357.

β') Δονάτος, ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431—432 ἔτει, κατὰ τινὰς καὶ Δυνατός.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 117.

1. Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ἑρτης δὲν ὑπάρχουν πλήρεις. Ὅσοι μέχρι σήμερα γράφθηκαν εἶναι ἐλλειπέστατοι. Θί ἦταν ἀνώτερο ἀπ' αὐτῶν δυνάμεις μᾶλλον τολμήσουμε νὰ ἐλέγξουμε τὴν σωτιότητα ἢ ὄχι τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλόγου πού παραθέτει ὁ συγγραφεὺς. Ὁ ἄλλοτε Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηναγόρας τὸν χαρακτηρίζει ὡς «παντάπασιν ἀνάξιον λόγου».

Ἐμεῖς θὰ περιοριστοῦμε στὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου τούτου στὴν παράθεσιν ἐκτεταμένης βιβλιογραφίας σχετικῇ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἑρτης, καθὼς καὶ μὲ τοὺς μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους πού πέρασαν ἀπ' τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Ἑρτα. Θὰ παραθέσουμε καὶ μιὰ σύντομη ἐξιστόρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξέλιξης τῆς μητροπόλεως τῆς Ἑρτης.

γ') Ἀττικὸς ἐν τῇ ληστρικῇ τῆς Ἐφέσου, τῷ 449, καὶ ἐν τῇ τῆς Χαλκιδῶνος τῷ 451, ἕως τῷ 457.

δ') Εὐγένειος, ἀπὸ τοῦ 458 ἔτους ἄχρι τοῦ 475.

ε') Ἀλκισῶν τῷ 516· ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου.

στ') Ἰωάννης τῷ 517.

ζ') Ἀνδρέας ἀπὸ τοῦ ἔτους 596, ἕως τοῦ 604.

η') Σωτήριος, τῷ ἔτει 625.

θ') Ὑπάτιος τῷ 626.

ι') Ἀναστάσιος τῷ 692, παρὼν εἰς τὴν Οἰκουμένην Ζ' Σύνοδον.

ια') Νικόλαος τῷ 879, ἐπὶ τῆς κατὰ Φωτίου Συνόδου. Ἐπὶ τούτου ἀπεσπίασθη· ἡ Ἐπαρχ. Νικοπόλεως (μδ) τῆς εἰς τὴν Ρώμην ὑποταγῆς καὶ ὑπετάχθη εἰς τὸν θρόνον Ναυπάκτου.

μδ. Ἡ Νικόπολις κατὰ τὸν χρονογράφον, ἦν Πόλις τῆς παλαιᾶς μεσημβρινῆς Ἠπείρου, παράλιος ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ πρὸς Ἀρχτον τοῦ Ἀκρωτηρίου Ἀκτίου (Πούντα ταῦν καλουμένου) κτισθεῖσα μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ λαμπρὰν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου Ναυμαχικὴν νίκην, πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῆς· ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Ὀκταβίου Αὐγούστου Καίσαρος τῷ 31 πρὸ Χριστοῦ ἔτει, καὶ ἐνοικισθεῖσα ὑπὸ τῶν κατείκων Πόλεων ἱκανῶν καὶ Κωμῶν τῆς τε Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας· ἔκειτο δὲ προσφυῶς εἰς θεοὺς ἔχουσαν τρία ἀποβιτήρια τὸ μὲν πρὸς Νότον ὅπου τὸ νῦν χωρίον Μύτικας τὸ δὲ πρὸς τὸ Νοτιοανατολικόν, ὅπου ἡ Μαργαίων ἢ τὸ Βαθὺ τῆς Πρεβέζης· τὸ δὲ τρίτον, πρὸς Ἀνατολὰς ἐντὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ὅπου τὸ Ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Μαζώματος, ἀκμάζουσα ἐπὶ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ πλούτῳ καὶ ἰσχυρίᾳ ἀλλὰ πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοσοῦτον παρήκμασεν, ὥστε ἔπαυσε καὶ τὸ νομισματικόν· τούτου διάφοροι τύποι σώζονται χαλκίνων νομισμάτων, καὶ τῶν πρὸ τοῦ Βαλεριανοῦ Αὐτοκράτορος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Βαλεριανοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Σαλωνίνης εἰσὶ τὰ τελευταῖα εὗρισκόμενα, ἡ παρακμὴ τῆς Πόλεως ταύτης· προήλθεν πρῶτον, ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ τῆς ἐκ ταύτης διακοπῆς τῶν ἐν Ἀκτίῳ Ἑλληνικῶν ἀγώνων δεύτερον, ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ Θαλασσίου αὐτῆς ἐμπορίου, ἔνεκα τῆς τὰ παράλια λυμαινομένης περατείας· ἐναντίον αὐτῆς ἐπέδραμον ἀγρίως περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου Γότθοι, διωκόμενοι εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ Στελλίχωνος τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Ὀνωρίου, καὶ ὁ μετ' οὐ πολὺ εἰσβαλὼν Τούλιος μετὰ τῶν ὄντων διήρπασε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ἠπειρον παλαιὰν τε καὶ νέαν καὶ ὅλην τὴν παραλίαν καὶ κατέσχευεν ἐπὶ τετραετίαν. Ἐπὶ τῆς βαρβάρικης δὲ ταύτης ἐπιδρομῆς, αἱ οἰκοδομαὶ τῆς Νικοπόλεως ἐβλάφθησαν, ἀνακαινισθεῖσαι κατόπιν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Τῷ δὲ 551 ἔτει οἱ Γότθοι τοῦ Ἀττίλα, οἱ μὲν διὰ στόλου 300 πλοίων, οἱ δὲ διὰ ξηρᾶς ἐπέπεσον κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, τῆς Ἐτανήσου καὶ τῆς Ἠπείρου, τὴν μεγαλειτέραν δὲ καταστροφὴν καὶ φθορὰν ὑπέστησαν τῷ 552 αἱ Πόλεις Νικόπολις, καὶ Ὀγγυσμός (Πόλις τῆς Ἠπείρου παράλιος ἀπέναντι τῆς νήσου Κερκύρας, πλησίον τοῦ καταστραφέντος πρὸ μικροῦ χωρὸς Λυκούρη νῦν ἄγιοι Σαράντα, κληθεῖσα, ἵσως ἔνεκα τῆς ἐρημωθείσης ποτὲ Μοιῆς τῶν τεσσαράκοντα Μαρτύρων) καὶ Σύβοτα (Νῆσοι μικραὶ 12 λιμνώδεις ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου, καλούμενοι νῆσοι τοῦ Μούρτου, ἀκατοίκητοι, ἵσως ἀπὸ τινος κατοικοῦ Μούρτου καλουμένου, ἐν αἷς προσορμίζονται πλοῖα ἔνεκα τριχυμίας· αὐτῷ δὲ ὑπάρχει καὶ φρούριον). Μέχρι δὲ τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος ἦν ἡ κυριωτέρα τῆς Ἠπείρου Πόλις διατελοῦσα ὅτε μὲν Ἐπαρχία ὑπὸ Ἡγεμόνα (Ἱεροκλῆς Ἐδμφ. 651) μετὰ ταῦτα δὲ θέμα ἢ τμήμα (Κων. Πορφυρογεν. περὶ θεμάτων) συμφώνως τῷ διοικητικῷ συστήματι τῆς Γραικορωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Τῷ 920 ἔτει βουλγαρικὰ φύλα, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως αὐτῶν, υἱοῦ καὶ διαδόχου τῶν Συμεὼν Πέτρου ἐμβαλλόντα εἰς Ἠπειρον, ἐκυρίευσαν τὴν Νικόπολιν καὶ τινὰ μοῖραν τῆς περὶ αὐτὴν Ἠπειρωτικῆς χώρας καὶ ἐγκατεστάθησαν αὐτοὶ κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον καὶ τὸν Κεδρηνόν, ἀλλ' ὕστερον πολεμηθέντα, ὑποχείριαι πάλιν τῶν Ρωμαίων ἐγένοντο αἱ Ἠπειρωτικαὶ αὗται χώραι. Τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἐν ἔτει 1034 ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος, ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς Δολιανδὸς ἐπιπεσὼν ἐκυρίευσεν καὶ ἠρῆμωσε τὴν Νικόπολιν μεθ' ὅλης τῆς Ἐπαρχίας αὐτῆς, συναποστάντας ἔχων καὶ τοὺς κατοίκους μὴ δυναμένους πλέον ὑπομένειν τὰς ἀρπαγὰς οὐ ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος ἀποκατασταθέντος Αὐτοκρατορικοῦ Διοικητοῦ Ἰωάννου τοῦ Λουτσομύτου. Ἐπὶ δὲ τῆς Δ' Σταυροφορίας καὶ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν λατίνων, τῷ 1204, τὸ ὄνομα τῆς Νικοπόλεως ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς μετοβάσεως τῶν Γραικορωμαίων Αὐτοκρατορ. εἰς Νίκαιαν, ὡς καὶ τοῦ Νικήτα μανθάομεν, ἡ Πόλις μετὰ τῶν περιχώρων (Νικήτ. τὰ τῇ Νικοπόλει προσοριζόμενα) ἀπετέλει μέρος τῆς Δεσποτείας ἢ Δεσποτάτου τῆς Δύσεως ὑπὸ Μιχαὴλ Δ'

ιβ') Δανιήλ ἀπὸ τοῦ 886 ἄρχι τοῦ 991 ὅτε συνεχωνεύθη ὁλοτελῶς αὕτη ἡ ἐπαρχία τῷ θρόνῳ τῆς Ναυπάκτου, προβιβασθέντος τούτου εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Γαλατίας Ἀγκυραν.

Β') Χ ε ι μ ἄ ρ ρ α ς (με) καὶ Δελβίνου, (μς) ἥ; οἱ Ἀρχιερατεύσαντες ἀγνωστοὶ πάντες, καὶ μέχρις ἔτι τοῦ 1569· γνωστὸς δὲ μόνον ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΗ' ἑκατοντ. ἀκμάσας, ὁ ἐξ Ἀρτης Ἀνατόλιος Κούμας.

Γ'). Ἀ ε τ ο ὦ (μς) Πόλεως μετὰ Φρουρίου ἐν Αἰτωλίᾳ, οὔσης κτίσμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' καὶ ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς οἱ χρηματίσαντες Ἐπίσκοποι ἐν τῷ μεσαιῶνι ἄδηλοι, μόνου γνωστοῦ τοῦ ἐπὶ Πατρ. Γερμανοῦ τοῦ Β' Νικοδήμου, ἀναφερομένου ἐν τινι πατριαρχικῇ πράξει.

Ἀγγελον τὸν Κομνηνόν. Ἀλλὰ καθὰ μαρτυρεῖ ἡ Ἐκκλ. Ἱστορία, ἐξ ἧς μανθάνομεν ἀκριβέστερον τὴν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων σχετικὴν ἐπισημότητα τῶν Πόλεων, ἡ Νικόπολις πρὸ πολλοῦ εἶχε καταντήσει εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν, καὶ ἦν μὲν εἰσέτι περὶ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος Μητροπολιτικὴ ἔδρα, ἀποσπασθεῖσα τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρώμης καὶ ὑποταγεῖσα τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν συνεχωνεύθη τῇ Ἐπαρχίᾳ Ναυπάκτου, ὡς Ἐπισκοπὴ, ὑπετάγη δ' εἰς τὴν τῇ 13 ἑκατονταετηρίδι συστάσαν Μητρόπολιν τῆς Ἀρτης πότε δὲ κατεστρόφη καὶ εἰς τὸ παντελὲς κατερηνώθη καὶ τοι ὁ χρονογράφος τῆς Ἡπείρου ἀναφέρει τὸ μ. Χ. ἔτος 1034 (ὑπὸ τῶν Βουλγάρων), ἄδηλον τοῦτο, ὡς μὴ αὐτοῦ τοῦ περιηγητοῦ Ἀγγλου ταγματάρχου Ληκίου ἀναφέροντός τι περὶ τούτου· σώζονται ὁμῶς τῆς Πόλεως ταύτης εἰσέτι πλείστα ἀξιολογώτατα ἐρεῖπια (καὶ τοὶ πολλοὶ ὕσαι τιμαλφεῖς αὐτῆς ἀρχαῖότητες ἀφηρηπάγησαν κατὰ καιροῦς, ἀμελεῖα τῶν Διοικητῶν, ὑπὸ τε Εὐρωπαίων καὶ ὑπὸ πολλῶν κατοίκων Πρεβέζης δι' ἰδίαν χρῆσιν), καὶ μάλιστα τὸ πρὸς Ἀρκτον Ἀμφιθέατρον καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικῶς ποτὲ Παλάτιον, αἵτινα ὄντως καταδεικνύουσι τὸ μέγεθος αὐτῆς καὶ τὴν ἀληθινὰ λαμπρότητα. Πλησίον τοῦ ἰχθυοτροφείου Μαζώματος, ὅπου κεῖται καὶ τὶς ἀρχαία βρύσις διαυγοῦς καὶ κρνεροῦ ποτίμου ὕδατος, ὑπὸ τῶν κατοίκων ἤδη, βρωμονέρι καλουμένου, ἐκεῖτο ποτε, κατὰ τὸν περιηγητὴν Ἀγγλον Ληκίαν κατηρειπωμένη ἡ Ἐπισκοπὴ Νικοπόλεως, ἣν ὀνομάζει οὗτος Μητρόπολιν· εἰκάζεται δὲ ὅτι αὐτόθι ἦν ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος Νικοπόλεως· σώζεται ἤδη αὐτόθι Ἐκκλησίαις τὸ Ὁρθόδοξος ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀναλήψεως, ἐπισκευασθεῖσα πρὸ τινῶν ἐτῶν, καὶ ἐρεῖπια Λατινικοῦ τινος Ναοῦ.

με. Ἡ Χειμάρρα, Πόλις ἦν ποτε ἀξία λόγου, ἐν τοῖς Ἀκροκευραυνίοις κειμένη (Βουνὰ τῆς Χειμάρρας) αὕτη διατηρεῖται εἰσέτι ὡς Κωμόπολις τις, ὑποτασσομένη ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830

μστ. Τὸ Δέλβινον, κολούμενον πρότερον Δελμίνιον, ἐστὶ Πόλις τῆς Χαωνίας. Αὕτη ἰδίᾳ οὕσα Ἐπισκοπὴ συνεχωνεύθη τῷ ἔτει 1834 τῇ Μητροπόλει τῆς Δρυϊπόλεως, τιλοφορομένου τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως καὶ Δελβίνου.

μς. Ἀετός, Πόλις ἦν ποτε ἔχουσα καὶ φρούριον ἐν Αἰτωλίᾳ, χρηματίσασα καὶ Πρωτεύουσα Δεσποτῶν τινῶν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας (ὄρα κάτωθεν Συγγίλιον) ἀλλὰ καὶ αὕτη κατακτηθεῖσα ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' τῷ ἔτει 1450, κατέστη ἤδη πενιχρώτατον χωρίον.

Συγγίλιον περὶ Ἀετοῦ (Σημ. μς')

Ἀναγκαῖον ὑπὲρ τι ἄλλο κανονικοῖς τίσι λόγοις ἔργου ἡμῖν ὑποτίθεται μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἀνακαλεῖν αἰεὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν τάξιν τε καὶ κατάστασιν ἐξ ἧς παραλόγως ἐξεποιήθησαν, καὶ τῆς σφῶν ἀξίας ἀπεστερήθησαν περιπετειᾶς τάχα καιρῶν, ἢ πονηρίας ἢ ἀπειρείαις ἀκαθέκτων ἡθῶν, ἢ καὶ ἀμελείαις προϋσταμένων τινῶν, καὶ παντοίαις ἄλλαις ἀνωμαλίαις καὶ περιστάσεσιν ἄλλο πρὸς ἄλλο φέρειν πεφυκυίας τὰ πράγματα, καὶ σπεύδειν ὡς ἐνεστί χρεῶν ἀποκαθιστᾶν τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἴδιον τόπον· ἄλλως γὰρ τὸ παραβλέπειν ὁ ἰγώρως τὰ τῆς Ἐκκλησίας δίκαια, προφανῶς ἀδικεῖν πάνυ τὴν Ἐκκλησίαν λογιζέται· τὸ δ' οὐ ἀδικούμενον παραβλέπειν αὐτὴν οὐ μικρὸν ὄντως ὑτάρχει πλημμελήμα φημι καὶ σχεδὸν ἀσύγνωστον. Ἐνθεν τοι καὶ τανῶν γραμμάτων παλαιῶν ἐμφανισθέντων ἡμῖν τῶν πάλαι ἀοιδίμων Πατριαρχῶν ἐμφανῶς παριστάντων πατριαρχικὸν σταυροπήγιον ἐκ τοῦ πάλαι ἀρχαίου διατελέσαν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης χωρίον δηλ. Ἀετὸς καλούμενον καὶ ἡ ἐν αὐτῷ Ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου οὖν πάση τῇ ἐν αὐτῇ ἐνορίᾳ, ὑποκείμενον ὑτάρχον τῇ Πατριαρχικῇ περιουσίᾳ καὶ μεγαλειότητι, καὶ παρέχον τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ τὸ νενομισμένον τοῖς σταυροπηγίοις ἐτήσιον φλωρία χρυσᾷ δύο, ὅπερ οὐκ οἶδ' ὅπως πρὸ χρόνων τινῶν καταμεληθὲν περιεuerέθη τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἀξίας χερσὶ φιλάρπαξιν ἴσως, ἢ γνώμαις πρὸς πλεονεξίαν εὐκατοφόροις, καὶ λήθης ἀμαυρωσάσης τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ χεῖρα δεόμενον ἀντιλήψεως, ὧν ἐνεκα οἱ ἐν τῇ πόλει Χριστιανοὶ δεινοπαθοῦντες, καὶ τῆς περιφρονήσεως αὐτοῦ μὴ ἀνεχόμενοι, προσέδραμον τῇ καθ' ἡμᾶς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ μετὰ πολλῆς τῆς δεήσεως

Δ'). Β ο υ θ ρ ο ι τ ο υ , (μη) και Γλυκέως, προσλαβούσης πρό τινων εκατονταετηρίδων την προσηγορίαν Παραμυθίας, ταύτης τῆς Ἐπισκοπῆς ἀναφέρονται πρὶν τοῦ παραλαβεῖν τὴν δευτέραν ἐπωνυμίαν, Δημήτριος ἐν πράξει τοῦ Πατρ. Γερμανοῦ τοῦ Β'. τοῦ ὑπάρχαντος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1222—1240, Εὐθύμιος ἐν τῇ τῆς παλαιᾶς Ἡλείου Συνόδῳ τῷ 516 καὶ Ματθαῖος, ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Ὁρμίσσαν ἐκθέσει, ἐν ἔτει 523. Οἱ δὲ λοιποὶ ἄγνωστοί εἰσιν.

Ε'). Ἰ ω α ν ν ῖ ν ο ν, ὧν οἱ μὲν ἐπισκοπήσαντες, μέχρι τοῦ διορισμοῦ τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἰς Μητρόπολιν, ἦτοι τῷ ἔτει 860, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ σοφοῦ Λέοντος ἁδελφοί.

Οἱ δὲ ἔκτοτε Μητροπολιταὶ εἰσιν οἱ ἐπόμενοι ὡς ἡδυνήθημεν ἐξακριβῶσαι.

Ζαχαρίας	879
Σεβαστιανὸς	1380
Ματθαῖος Α' ὁ καὶ Ἀρτης	1383
Γαβριὴλ Α' ἡγούμενος Ἀρχιμανδρείου ὁ καὶ Ἀρτης	1387
Νεόφυτος Α'	1484
Θεόκλητος ὁ καὶ Πατριαρχεύσας	1515
Νήφων Ἰωαννίτης	1543
Ἰωάσαφ	1580
Ματθαῖος Β' ὁ καὶ Πατριαρχεύσας	1601
Μανασσῆς	1613
Ματθαῖος Γ'	1614
Παρθένιος Α' ὁ καὶ Πατριαρχεύσας	1638
Καλλίτιμος	1647
Κλήμης Χίος	1686
Ἰερόθεος Α'	1714
Γρηγόριος Βυζάντιος τὸ α'	1733
Νεόφυτος Β', Σιναΐτης	1769
Γρηγόριος τὸ β'	1770
Μακάριος Γανοχωρίτης	1789
Ἰερόθεος Β' Νάξιος ὁ Τρεμούλας ὁ καὶ Ἀρτης	1798
Γαβριὴλ Β' Γκάγκας ὁ καὶ Ἀρτης	1810
Βενέδικτος Βυζάντιος	1827

εὐλαβῶς αἰτησάμενοι προνοίας αὐτὸ ἀξιῶσαι καὶ χεῖρα παρασχεῖν ἀντιλήψεως ἐπὶ τῷ τυχεῖν τῆς δικαίας ἐπανορθώσεως, καὶ ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ στάσιν καὶ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν, δεινὸν ἡγησάμενοι καὶ οὐκ ἀνασχετὸν ὑπὸ τῆς ὑπεροχῆς εἰς πτωσὶν γενέσθαι καὶ περιφρόνησιν τὸ Σταυροπηγίον αὐτό, ὧν τὴν μακρὰν δέξιν ἀσμένως ἰαποδεξάμενοι ἅτ' εὐλογον οὖσαν καὶ τὸ δίκαιον πανταχόθεν ἔχουσαν παριδεῖν οὐκ ἡξιώσαμεν τὴν ἀντίληψιν τοῦ τοιοῦτου φαιμέν, καὶ ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐν ἡμῖν ἀπαραίτητον χρέος καὶ τούτου τὴν ἐπανόρθωσιν, εἰ καὶ μικρὸν ἐστὶ, διὰ φροντίδος ἐθέμεθα ἀνάγκη γὰρ πᾶσα καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα τῆς Ἐκκλησίας δίκαια ἐξίσου παρ' ἡμῶν διαφεντεῦσθαι, δι' οὗ καὶ τὸ εἶναι, καὶ τὸ εὖ εἶναι προσποριζέσθαι δύνανται ἐῶμεν λέγειν καὶ ὅτι τῶν κατὰ μέρος ὀλιγορουμένων, πάντως εἰς αὐτὸ τὸ καθ' ὅλον διαρρηγῆσθαι τούτου χάριν τῷ τῆς Ἐκκλησίας καινὴν εὐκαιρῶς χρώμενοι γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἵνα τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης κείμενον χωρίον τὸ καλούμενον Ἀετός, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, μετὰ πάσης τῆς ἐαυτοῦ ἐνορίας καθ' ὡς ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς σταυροπηγιακῆς ἔτυχε φιλοτιμίας, οὕτω καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μέχρι τῆς τοῦ κόσμου λήξεως ὑπάρχη ἐξ ἀποφάσεως καὶ λέγεται, καὶ γινώσκειται Πατριαρχικὸν καὶ Σταυροπηγιακὸν ἀδούλωτον καὶ καταπάτητον, μηδενὶ τινὶ ὑποκείμενον ἄλλῳ, εἰ μὴ μόνον κτλ. Ἐν ἔτει α'χ'ιθ—(1699).

† Πατριάρχης Καλλίνικος Β' τὸ Γ'

μη'. Βουθρωτόν, Πόλις ἦν ἀρχαία τῆς Χωονίας, εἰς θέσιν τινὰ χερσονήζουσαν, ἐπὶ οὐ στόματος λιμένος τινὸς πηλώδους λεγομένου Γεροβολιά' πρὸ πολλοῦ ὀλοτελῶς ἡσημαμένη ἐστίν, ἔχουσα ἐρείπια Ναῶν, φρουρίου, οἰκοδομηθέντος παρὰ τῶν Βενετῶν, καὶ οὐκ ἐξ ἰσίων περιεργείας.

Ἰωακείμ Α' Μελενίκιος	1830
Ἰωακείμ Β' ὁ Χίος	1834
Ἰωαννίκιος Α' ὁ Κρής Ρεθύμνης	1840
Ἰωακείμ Β' τὸ β' ὁ καὶ Πατριάρχης	1840
Ἰωαννίκιος Β' ἐκ Ζαγορίου	1845
Παρθένιος Β'	1855
Σωφρόνιος ἀπὸ Βερροίας	1869

ΣΤ' Δ ρ υ ῖ ν ο υ π ὅ λ ε ω ς ἄλλοτε Ἀνδριανουπόλεως ἢ Ἰουστινιανόλεως κατὰ τὸν Μιχαὴλ Ληκυῖνον, ἣς τὴν θέσιν κατέχει ἤδη, μετὰ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς τὸ Ἀργυρόκαστρον. Ταύτης ἐπίσκοποι, μέχρι τῆς αἰσπάσεως αὐτῆς ἐκ τῆς Ναυπάκτου, καὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Α' τοῦ Παλαιολόγου, ἀφ' ἧς πάλιν ἀπεσπάρθη τιμηθεῖσα εἰς Μητρόπολιν τῷ 1834 ἐπὶ Πατρ. Κωνσταντίνου τοῦ Β' προσλαβοῦσα καὶ τὴν διοίκησιν Δελβίνου καὶ Χειμάρρας, γνωστοὶ ἐπίσκοποι εἰσιν οἱ ἑξῆς:

α) Εὐτύχιος ὅστις ἀναφέρεται κατὰ τὸ ἔτος 449.

β') Ὑπάτιος, ἀναφερόμενος κατὰ τὴν ἐν Ἠπείρῳ Τοπικὴν Σύνοδον, ἐν ἔτει 516.

γ') Κωνσταντῖνος, ὑποφαινόμενος ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Ὁρμίσδαν ἀναφορᾷ τῶν τῆς Ἠπείρου Ἐπισκόπων, ἐν ἔτει 522.

δ') Κοσμάς κατὰ τὴν Ζ' οἰκουμένην ὑπάρχας Σύνοδον τῷ 754.

ε') Ὁ ἐν τῇ Πατρ. πράξει τοῦ Πατρ. Γερμανοῦ τοῦ Β' ἀναφερόμενος Θωμάς 1229.

ς') Μακάριος 1564

ζ') Ματθαῖος ὁ καὶ Ἰωαννίνων εἴτα 1612

η') Ραφαὴλ 1720

θ') Στέφανος 1729

ι') Μανουὴλ 1758

ια') Δοσίθεος Μετσουβίτης 1810

ιβ') Γαβριὴλ Σίφνιος 1828

ιγ') Ἰωακείμ Χίος ὁ καὶ Ἰωαννίνων 1833

Μητροπολῖται δὲ

ιδ') Παῖσιος Βυζάντιος 1835

ιε') Νεόφυτος Ἀργυροκ. 1835

ιστ') Νικόδημος Τυρολόης 1843

ιζ') Παντελεήμων Βυζάν. 1848

ιη') Ματθαῖος 1868

ιθ') Ἀνθιμος 1876

κ') Κλήμης ἀπὸ Στανῶν 1881

Ζ'. Φ ω τ ῖ κ η ς (μθ') τανῶν Βελλᾶς, ἧς γνωστοὶ ἐπίσκοποι, μέχρι τοῦ ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν θρόνον Ἰωαννίνων οἱ ἑξῆς:

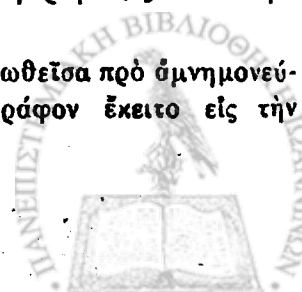
α') Ἰωάννης ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Χαλκιδῶνος ἐν ἔτει 251.

β') Διάδοχος εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν Τοπικὴν, ἐν ἔτει 516.

γ') Ἰλάριος, κατὰ τὸ ἔτος 520.

δ') Ὁ ἐν τῇ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Β' πράξει ἀναφερόμενος Μανουήλ.

μθ. Φωτίκη, πόλις ἦν ἀρχαία τῆς Μολωσσίας, ἐν Ἠπείρῳ ἐρημωθεῖσα πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων· διὸ ἀγνοεῖται καὶ ἡ θέσις ὅπου ἔκειτο· κατὰ τὸν χρονογράφον ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τῆς Βελλᾶς, ἣ πλησίον αὐτῆς, ὅπου ἐρείπια πλείστα κεῖνται.

Η') Βονίτζης ἢ Βονδίτζης, (ν) μέχρι τοῦ 1283, ὅτε προσηρτήθη εἰς τὴν Ἀρταν. Ταύτης ὁ ἐπίσκοπος ὠνομάζετο καὶ Δωδώνης, ὡς ἔστιν ἰδεῖν εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Συνόδων, ὃν ἀντικατέστησεν εἴτα ὁ Ἰωαννίνων. Γνωστοὶ δὲ ἀρχιερεῖς ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

α') Θεόδωρος, κατὰ τὸ ἔτος 197.

β') Φιλόθεος, εἰς τὴν ἐν Χαλκιδῶνι Σύνοδον ἔτει 451.

γ') Οὐράνιος εἰς τὴν ἐν Ἡπείρῳ Σύνοδον τῷ 516.

δ') Ἰουλιανὸς τῷ 523.

Καί ε') Ἰωάννης ἐπὶ τοῦ Πατρ. Γερμανοῦ τοῦ Β'.

Θ'. Ἀχελώου ἢ Ἀγγελοκάστρου, πάλαι ποτε πόλεως τῆς Αἰτωλίας, κειμένης πλησίον τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἧς ἐρείπια ἄχρι τοῦδε σώζονται, γνωστὸς δ' αὐτῆς ἐπίσκοπος εἰς Ἰωακείμ τοῦνομα ἀκμάσα; ἐν ἔτει 533.

Ι'. Ρωγῶν ἢ Ἀρωγῶν, καὶ ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς ἄγνωστοι οἱ ἐπίσκοποι· γνωστὸς δὲ μόνον τιτλικὸς ἐπίσκοπος, προσαγορευόμενος Ρωγῶν καὶ Κοζύλης, ὁ σὺν τοῖς ἄλλοις ἀσθενέσι καὶ ὑπεργήροις βαλὼν πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα κατὰ τὴν 10 Ἀπριλίου 1826 ἐν ἡ πτώσει τοῦ ἡρωικοῦ Μεσολογγίου ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἡρωϊκῶς ἀοίδιμος Ἰωσήφ, γενόμενος ὀλακαύτωμα ἡρωϊσμοῦ.

ΙΑ'. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως, Κοζύλης, ἢ Μεζύλης κατὰ Πολυμέρην καὶ Γρηγορᾶν (να) ἧς οἱ ἐπίσκοποι ἄδηλοι.

ΙΒ'. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως ἐτιμήθη ἐπισκοπικῇ ἀξίᾳ καὶ ἡ Ἀρτα, (?) κατὰ τὸν Αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Κατακουζηνόν, ἐποπτεύουσα κατ' ἀρχὰς τὰς περιοχὰς Βρούσεως, μέρος Τσουμέρκων καὶ τὰ Ζυγοχώρια· οἱ χρηματίσαντες μέχρι τῆς ἀναδείξεως αὐτῆς εἰς Μητρόπολιν, ταύτης Ἐπίσκοποι ἄδηλοι. Ὅτι δὲ αὕτη ἡ Πόλις οὐκ εἶχε πρότερον τῆς ρηθείσης ἐποχῆς Ἐπισκοπικὴν Ἀρχὴν, ἀκμαζούσης τῆς Νικοπόλεως, ὑπεμφαίνεται ἐκ τῶν νῦν περιοχῶν αὐτῆς ὑποκειμένων εἰς τὰς τότε Ἐπισκοπὰς Ρωγῶν καὶ Ροδοβισδίου. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας δὲ ἔμειναν μόνον δύο Ἐπισκοπαὶ ὑποκείμεναι εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀρτης, οἷον τῶν Ρωγῶν καὶ Κοζύλης, καὶ αὗται ἐπὶ τέλους, ἄχρι τοῦ 1826, συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν ἐν Τίτλῳ μόνον, ὡς προεῖρηται, ἄλλαι μὲν κατεστράφησαν, ἄλλαι δὲ προσετέθησαν εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων.

ΙΓ'. Εὐροίας, Πόλεως τῆς Ἡπείρου ἐν Θεσπρωτίᾳ πλησίον τῆς Παραμυθίας, ἧτις ἐκαλεῖτο καὶ Ἅγιος Δονάτος, ὡς καλοῦσιν αὐτὴν ἄχρι τοῦδε οἱ Ὁθωμανοὶ Ἀἰδωνάτ' παραγομένης ἴσως τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως Ἀἰδωνέως ἢ ἐκ τοῦ ἐκεῖσε χρηματίσαντος καὶ βιώσαντος ἀγίου Δονάτου. Αὕτη ὑπόκειται πρὸ πολλοῦ τῇ Μητροπόλει Ἰωαννίνων, τιτλοφορουμένου τοῦ Ἐπισκόπου «Παραμυθία» ἐποπτεύουσα τὰς Διοικήσεις Φαναρίου καὶ Γλυκῆς, Πάργας, Μαργαριτίου καὶ Φιλιατῶν. Τελευταῖοι ἐγνωσμένοι Ἐπίσκοποι αὐτῆς οἱ ἑξῆς:

Παῖσιος Ἰωαννίτης τῷ	1780
Ἀνθιμος Α'. Ἰωαννίτης τῷ	1794
Χρῦσανθος αὐτοῦ ἀνεψιὸς	1805
Παρθένιος Πάργιος	1812
Ἀρσένιος Ἰωαννίτης	1814

ν) Βίνιτσα, Πόλις ἐστὶν ἐν Ἀχαρνανίᾳ κατοικηθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ἀνακτορίου. Ἡ Πόλις αὕτη πολλὰ ὑπέστη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καταστροφὰς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλλαρχίου ἀλλ' αἱ περιτέτται ἄς ὑπέστη ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὡς διαρκεῖς, εἰσὶν ἀνεκδιήγητοι. Μετὰ τὴν Ἐθνεγερσίαν ὅμως καὶ αὕτη εἰς πρόοδον ὁσημέραι χωρεῖ.

να) Ἡ Κοζύλη ἦν ἄλλοτε Πολίχνη εἰς τὸ τμήμα τῆς Λάμμαρης καὶ πρὸ πολλοῦ ἡρημώθη, διαμείναντος τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ἐν τινι φερωνύμῳ Μοιῇ πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Μονῆς Ζαλόγγου κειμένη.

2. Κοίταξε παραπάνω σημ. 1

Προκόπιος Βυζάντιος	1820
Ἀμβρόσιος	1823
Νεόφυτος Βυζ.	1826
Ἀγάπιος Ἰωαννίτης	1836
Διονύσιος Σμυρναῖος	1849
Ἀνθιμος Β' Ἰωαννίτης	1869
Γρηγόριος δ νῦν	1877

4

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Η' ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου ἐν ἔτει 1026 ὑπῆρχε Ναυπάκτου Μητροπολίτης, Πατριαρχεύοντος τοῦ Ἀλεξίου Σιτουδίτου Ἀνώνυμος· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ τῆς Ναυπακτίας κληρικοί μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὰς τρομερὰς καταπιέσεις τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Γεωργίου τοῦ καὶ Μωρογεωργίου καλουμένου, ἐφόρυσαν αὐτὸν καὶ διήρπασαν τὴν περιουσίαν του, ὃ Κωνσταντῖνος ἀγανακτήσας, ὥς τοῦ πονηροῦ αὐτοῦ ἀντιπροσώπου τοιοῦτου τυχόντος τέλους, οὐ μόνον τοὺς ἐνόχους τοῦ φόρου καὶ τῆς σιτάσεως ἀπηνῶς ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅλως ἀμέτοχον Μητροπολίτην ἐτύφωσε.

5

Βασίλειος, βασιλεύοντος ἐν Κων/πόλει Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ πατριαρχεύοντος Λουκά τοῦ Χρυσοβέργου, ἐν ἔτει 1136, κατὰ τὸν Ἀλλάντιον, παρ' οὗ καὶ Ἀρτης ἐπονομάζεται παρουσιάσας καὶ εἰς Σύνοδόν τινα.

6

Ἰωάννης Α' ἐπὶ Λατινοκρατίας τοῦ Βυζαντίου, βασιλεύοντος ἐν Νικαίᾳ τοῦ Ἰωάννου Δούκα, Πατριαρχεύοντος Γερμανοῦ τοῦ Β' καὶ Δεσπόζοντος ἐν Ἠπείρῳ Μιχ. τοῦ Β'. ἐν ἔτει 1229. Ἐπὶ τούτου ἐγένετο ἡ συγχώνευσις τῆς Μητροπόλεως Ναυπάκτου μετὰ τῆς τότε κατασταθείσης Πρωτεύουσας πόσεως τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου Πόλεως Ἀρτης (3) ἢ ὥς ὁ Χρονογράφος ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ Α' Μιχαὴλ Ἀγγέλου Δεσπότη τοῦ Ἠπείρου τῷ 1203 λαβούσης τότε δικαίωμα Μητροπολιτικῆς ἀξίας, τιτλοφορουμένου τοῦ Μητροπολίτου, ἄχρι καὶ τοῦ ἔτους 1820 «Ἀρτης καὶ Ναυπάκτου, ὑπερίμου καὶ Ἐξάρχου πόσεως Αἰτωλίας» (νβ) καὶ ἔχοντος ἐν τῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου Ἱεραρχίᾳ τὴν 24 στάσιν. Οὗτος ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Κορώνης Ἀθανάσιον λύσεις νομικῶν τινων περὶ γάμου ζητημάτων, καὶ περὶ τινων Λατινικῶν καινοτομιῶν, σωζομένων ἐν τῇ ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκῃ, ὑπ' ἀριθ. 208. Μετὰ τὴν ἀπεβωσιν δὲ τούτου τί ἐγένετο; ἀδελον, διάδοχος αὐτοῦ ἐμφαίνεται.

7

Γεράσιμος Α' ὁ Ξηρὸς ἐπιλεγόμενος, ἐν ἔτει 1260 ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μιχαὴλ Α' Κομνηνοῦ καὶ Παλαιολόγου, καὶ τῆς Δεσποτείας ἐν Ἠπείρῳ Μιχαὴλ τοῦ Β' καὶ Πατριαρχείας Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωριανοῦ. Τούτου τοῦ Γερασίμου ἀρχιερατεύοντος, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολογίου.

3. Κοίταξε παραπάνω σημ. 1

νβ) Ἡ Αἰτωλία ἐστὶν ἐπαρχία τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἐν ἣ περιέχονται αἱ χῶραι τῆς Λοκρίδος καὶ Δωριδος, κείμεναι μετὰ τῶν ποταμῶν Εὐήνου (Φιδουρι) καὶ Ἀχελώου (Ἄσπρου) καὶ τοῦ Ἰονικοῦ πελάγους, ὀριζομένη πρὸς Ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τῆς Λοκρίδος, πρὸς Δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Ἀκαρνανίας, πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τῆς Θεσσαλίας, καὶ πρὸς Μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἡ χώρα οὕτῃ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Ἀκαρνανίας μίαν τῶν Νομαρχιῶν τοῦ Βασιλείου, ἔχουσαν πρωτεύουσαν τὸ περικλειῆς Μεσολόγγιον· ἐκλήθη δὲ οὕτως ὑπὸ τοῦ Αἰτωλοῦ νιού τοῦ Ἐνδυμῖωτος, πρότερον γὰρ ἐκαλεῖτο Κουρήτις (Πανσ. Ε'. Ι.)

λόγου, γενναίου Ἀλεξίου τοῦ Στρατηγοπούλου, ἐπὶ Βαλδουίνου τοῦ Β' ἢ Κων)λις ἐν ἔτει 1261, γενομένη πάλιν καθέδρα τῆς νομίμου Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀποσβεσθείσης ὀλοτελῶς ἐν τῇ Θράκῃ τῆς τρομερᾶς Λατινοκρατείας μετὰ 50 σχεδὸν ἐτῶν ἄδικον κατοχὴν Τούτου τοίνυν μετὰ Ἱεραρχίαν ἐτ.ὺν 15 τὸν χοῦν ἀποθεμένου διεδέχθη.

8

Γαβριὴλ Α' ἐν ἔτει 1275, Αὐτοκράτωρ ἐν Κων)πόλει τοῦ Παλαιολόγου Μιχαήλ, δεσπόμενος ἐν Ἀρχτῇ Νικηφόρου Α' καὶ Πατριαρχεύοντος Ἰωάννου ΙΑ' τοῦ Βέκκου. Πόσα δὲ ἔτη οὗτος Ἀρχιερατεύσας ἀδελον' ὡσαύτως ἀδελοὶ καὶ οἱ μετὰ τοῦτον Ἀρχιερατεύσαντες ἐπὶ ἔτεσιν 100, γνωστὸς δὲ μόνον διάδοχος αὐτοῦ φαίνεται.

9

Ματθαῖος Α'. ἐν ἔτει 1483 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐπὶ Πατριάρχου τοῦ σοφωτάτου Νείλου, ὁ αὐτὸς ὢν καὶ Ἰωαννίνων, ἐκ Κων)λεως ἀποσταλὲς, ἐπὶ τῆς Δεσποτείας, ἐν μὲν Ἰωαννίνοις τοῦ Θεοστυγοῦς Δεσπότης Θωμᾶ. Σέρβου τὴν καταγωγὴν, ἐν δὲ Ἀρχτῇ, τοῦ εἰσεβοῦς Ἰωάννου Σπάθα. Οὗτος προειδὼν δεινὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς μοχθηρίας καὶ κακοβουλίας τοῦ Θωμᾶ, ἵνα μὴ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ, προετίμησεν ἵνα στήσῃ, ὃ καὶ ἐποίησεν, τὴν Ἱεραρχικὴν αὐτοῦ ἔδραν παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Σπάθα, ἐν Ἀρχτῇ (*) ἀλλ' ἐπὶ τέλους οὐκ ἀπέφυγε τοὺς τοῦ θηρὸς ὄνυχας. Ἀποσταλὲς γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σπάθα, ἐν ἔτει 1385 μετὰ τινος ἐπισήμου Ἀκαρνάνος ἢ Ἀρταίου, Καλογνώμονος καλουμένου, ἵνα διαπραγματευθῇ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετὰ τοῦ Θωμᾶ, πρὸς ὑπεράσπισιν ἀμφοτέρων τῶν Ἑκκρατειῶν κατὰ τῶν Τουρκικῶν εἰσβολῶν, ὃν ἀρχηγὸς ἦν ὁ Στρατάρχης Ἀμουράδ τοῦ Β' Τημουρκάσης, ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως, προσέει καὶ παραδοχῆς τῶν προτάσεων, ἀφορῶσάν τὸ κοινὸν συμφέρον, αὐτὸς μὲν ὑπὸ τοῦ Τυράννου ἐξωρίσθη, ὁ δὲ Καλογνώμων ἐφύλακίσθη ἀδίκως. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Τυράννου δολοφονίαν, συμβίβαν ἐν ἧ κα ἐκεῖτο κλίη τὴν 23 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, (*) παρὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σωματοφυλάκων, Νικηφοράκη, Ρεῖνάκη, Ἀρταβάστου καὶ Ἀντωνίου Φράγκου, ἐπανῆλθε καὶ ὁ Μητροπολίτης εἰς τὴν Ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ ἔδραν, ἣν κυβερνήσας θεοφιλῶς ἔτη 4 ἐκ τῶν προσκαίρων ἐγένετο· διαδέχθη δ' αὐτὸν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον Ἰωαννίνων καὶ Ἀρχτῆς, ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἀχιμάνδρειου, ὁ παρὰ τοῦ Τυράννου Θωμᾶ ἀποσταλὲς εἰς Κων)πολιν ἵνα ζητήσῃ ὑπὲρ τοῦ Θωμᾶ, παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, τὸν τίτλον τοῦ Δεσπότης τῆς Βασιλείας.

(Συνεχίζεται)

4. Κοίταξε παραπάνω σημ. 1

5. Ὁ Θωμᾶς (Πρελούμπος) δολοφονήθηκε στίς 22—12—1384.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Η ΚΟΣΣΑ ΚΑΙ Η ΒΛΙΩΡΑ

Α.

Κόσσα και Βλιώρα, ονομάτιζαν κατά τις τελευταίες δεκαετηρίδες της Τουρκοκρατίας, τὰ δυὸ ἀντίπαλα κόμματα τῆς «Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων»: τὸ κόμμα δηλ. τῆς Ἀρχοντιᾶς, ἀπὸ τῆς μιᾶς, καὶ τὸ κόμμα τοῦ Λαοῦ, ἀπὸ τῆς ἄλλης.

Ἐὰν τὸς Ὀθωμανικὴς ἐποχῆς δίκαιο, ἀναγνώριζε τὸ ἀντίστοιχο πλᾶσμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ, θὰ λέγαμε ὅτι, ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Κοινότητα,—ἡ παλιότερα—ἡ «Πολιτεία» τῶν Γιαννίνων, ἦταν ἓνα εἶδος ἠθικὸ ἢ νομικὸ πρόσωπο, Δημοσίου, ὅπως λέμε σήμερα, δικαίου, ὁργανωμένο σὲ σῶμα νομοθετικόν, ἐκτελεστικόν, δικαστικόν, γιὰ τὴ διεύθυνση, τόσο γενικὰ τῆς Κοινότητος, ὅσο εἰδικότερα καὶ κύρια, γιὰ τὴ διοίκηση καὶ τὴ διαχείριση τῆς μεγάλης τῆς περιουσίας, τῆς σχηματισμένης ἀπὸ τὰ «λάσσα», τὰ κληροδοτήματα δηλ. καὶ τὰ Ἰδρύματα ποὺ κατὰ καιροὺς ἄφησαν, ἱδρύσαν καὶ προικοδότησαν οἱ ἀπόδημοι, μεγάλοι εὐεργέτες τῶν Γιαννίνων καὶ τῆς περιόχης, καὶ προωρισμένης, κατὰ τὴς διαθήκης τους, γιὰ τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Κοινωνικὴ Πρόνοια τοῦ ὑπόδουλου καὶ καταπιεζόμενου ὁμοεθνῆ κι' ὁμόθρησκου.

Ἡ κοινοτικὴ αὐτὴ ὁργάνωσις, διχμορφώθηκε κατὰ τὴ διαδρομὴ τῶν ἑκατονταετηρίδων κι' ἐπιρρεάστηκε, ἀρχικὰ μὲν, ἀπὸ προνομιακὰς καταστάσεις ποὺ εἶχαν κατὰ καιροὺς ἐξασφαλισθῇ γιὰ τὴ διακυβέρνηση τοῦ τόπου, μὲ συμφωνίες κι' ἀπὸ ὑποσχέσεις Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων⁽¹⁾ καὶ τοῦ Τούρκου κατακτητῆ⁽²⁾ ἀργότερα δέ—ἂν ὄχι καὶ ταυτόχρονα—ἀπὸ τὴς κάθε φορὰ μεταβαλλόμενες καὶ, τὸ πῶς πολὺ, αὐξανόμενες ἀνάγκης διαχείρισης, τῶν ὅσο πάει καὶ πῶς σημαντικῶν ποσῶν ποὺ οἱ εὐεργέτες αὐτοὶ διέθεταν, ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατο, ⁽³⁾ γιὰ τὸ ἐπὶ ἑκατονταετηρίδες χειμαζόμενο γένος, καὶ διοίκησης τῶν εὐαγῶν καθιδρυμάτων, ποὺ μὲ τὰ χρηματικὰ αὐτὰ προσὰ εἶχαν ἱδρυθῇ καὶ λειτουργοῦσαν. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρουμε, ὅτι, κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἡ Κοινοτικὴ αὐτὴ ὁργάνωσις τῶν Γιαννίνων, τὰ ὀνομαζόμενα καὶ «Ἐλέη» τους, εἶχε νὰ κατανείμῃ σὲ σκοποὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ γενικότερα εὐαγεῖς, ἐτήσιο προϋπολογισμόν, ἀπὸ δώδεκα σχεδὸν χιλιάδες χρυσὲς λίρες (Γεν. Ἰσολογισμὸς 1879, γρόσια 1.241.613 περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια σημερινῶν Δραχμῶν) μὲ τὴν τότε ἀγοραστικὴν τους δύναμιν. Κατὰ τὴς πληροφορίας ποὺ μᾶς δίνει ὁ Ἀραβαντινός, στοὺς καιροὺς τοῦ ἡ περιουσία τῶν Ἐλεῶν τῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων, ἀνέβαινε σὲ «ρούβλια ἀσιγνάτσιας 1.107.000, ἐν δὲ τῇ Βιέννῃ, Φιορίνια χάρτινα 143.800 καὶ ἐν τῇ Ἐθνικῇ

1. Χρυσόβουλα Ἀνδρόνικου τοῦ Πρεσβύτερου (δᾶς τὰ κείμενά τους, στὴ Χρονογραφία τοῦ Ἀραβαντινοῦ).

2. Δᾶς γι' αὐτὰ, Κ. Ἀμμαντοῦ, Ὁ ὁρισμὸς τοῦ Σινὰν Πασιᾶ στὰ «Ἡπειρ. Χρονικά» τοῦ 1930, σελ. 197 καὶ ἐπ.

3. Δᾶς γι' αὐτοὺς, στὰ «Ἡπειρ. Χρονικά» 1935 σελ. 20 καὶ ἐπ. καὶ 1936, καθὼς ἐπίσης, Διαθήκη Ν. Ζωσιμά, Μόσκα 1843 καὶ Διαθήκαι Εὐεργετῶν Ἰααννίνων, Ἀθήνα 1887.

Τραπέζη της Ελλάδος, ερχ. 511.000 εξ ὧν κεφαλαίων εισπράττεται τόκος... τὸ δλεν, γρόσια 500.000 περίπου» δηλ. περί τις 1.500.000 σημερινές (1958) δραχμές τὸ χρόνο, μετ'τὴν τότε δὲ ἀγοραστική τους ἀξία).

Κατὰ τὴν πρώτη δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνα μας, ἡ κοινοτική αὐτὴ ὀργάνωση, ἐμφανίζει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: (*)

Κυρίαρχά της σώματα εἶναι, ἀπὸ τῆ μιᾶ, ἡ Γενική Συνέλευσις τῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Ὀλομέλειαν τῶν δικαιούχων της πολιτῶν (διαιρεμένων ὅπως εἶπαμε, σὲ δύο κόμματα)· κι' ἀπὸ τὴν ἄλλῃ, ἡ Ὀλομέλεια τῶν δικαιοῦχων πολιτῶν τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἐπαρχίας τῶν Γιαννίνων, ποὺ εἶναι κι' αὐτὲς ὁργανωμένες κατὰ τὸ πρότυπο τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐκλογεῖς πολῖτες, εἶναι ὁ κάθε Ὀρθόδοξος Χριστιανός, Ἕλλην τὸ γένος, ποὺ εἶναι ἐγκατεστημένος ἐπὶ μιᾶ συνεχῇ τετραετία στὰ Γιάννινα ἢ τὴν ἐπαρχιακή Κοινότητα, ἢ ἐξασκεῖ σ' αὐτὲς κάποιον ἐπάγγελμα. Οἱ μὲν ἐκλογεῖς, ἀπὸ τὰ 25 τοὺς χρόνια· οἱ δὲ ἐκλόγιμοι, ἀπὸ τὰ 30 τοὺς.

Ἡ Γενική Συνέλευσις τῶν ἐκλογέων πολιτῶν (στὰ 1889, 256 πολῖται) τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων, ἐκλέγει, μὲ ἄμεση ἐκλογή, τὰ 19 μέλη ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται ἡ Ἐφοροεπιτροπεία τῶν Γιαννίνων, σῶμα διοικητικὸ καὶ διαχειριστικὸ τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ της, καὶ εἰδικότερα τοὺς: 4 Ἐφοροὺς Ἐκπαιδευτηρίων, 3 Ἐφοροὺς προικοδοτήσεως κορασίων, 2 Ἐπίτροπους Νοσοκομείου 2, Ἐπίτροπους Γεροντοκομείου καὶ ἀνὰ 2, Ἐπίτροπους τῶν Ναῶν: Ἀγ. Ἀθανάσιου (Μητρόπολης), Ἀρχιμαντρείου, Ἀγ. Μαρίνας καὶ Ἀγίου Νικόλαου (ἀγορᾶς). Ἡ Ἐφοροεπιτροπεία τῶν Γιαννίνων, στήν πιδό πάνω σύνθεσίν της, διοικεῖ καὶ διαχειρίζεται ὅλα τὰ θέματα, ἀπὸ τὸ γενικότερο τῆς Παιδείας, ἴσαμε τὰ μερικότερα τῶν προικοδοτήσεων, τῶν μηνιαίων βοηθημάτων, τῶν διανομῶν τοῦ Πάσχα, τῶν ἐκτακτῶν συνδρομῶν, τοῦ Κοινοῦ Νοσοκομείου (Πτωχοκομείου μᾶλλον), τοῦ Γεροντοκομείου, τοῦ Νοσοκομείου Χατζηκώστα, τῶν τέσσερων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἐκθετῶν (παιδιῶν), τοῦ Φαρμακείου τῆς Κοινότητος καὶ τῶν Καλόγραφων τοῦ Ἀρχιμαντρείου.

Ἡ Γεν. Συνέλευσις τῶν ἐκλογέων πολιτῶν τῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων, μὲ ἑμμεσο τώρα σύστημα, εἶναι πολιτειακὸς παράγων τῆς ἐκλογῆς, καὶ δύο ἀκόμα σωμάτων, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν, ὅχι πιά μονάχα τὴν πρωτεύουσα, ἀλλὰ ὁλόκληρη τὴν Ἐπαρχία. Οἱ Γεν. δηλ. Συνελεύσεις τῶν κάθε τόπου Κοινοτήτων τῶν τέσσερων (Ζαγορίου, Μαλακασίου, Κουρέντων καὶ Τσαρκοβίστας) διαμερισμάτων τῆς Ἐπαρχίας, ἐκλέγουν 34 πληρεξούσιους τοὺς, ποὺ, μαζὴ μὲ 10 παρόμοιους ποὺ ἐκλέγει ἡ Γεν. Συνέλευσις τῶν Γιαννίνων, ἀπαρτίζουν τὸ (ἐνιαῖο) Ἐκλογικὸ Σῶμα, ποὺ θὰ ἐκλέξη τελικὰ τὰ 6 μέλη τῆς Ἐνιαιᾶς Δημογεροντίας καὶ τὰ 4 τοῦ Μητροπολιτικοῦ Δικαστηρίου, σῶματα καὶ τὰ δύο, ἀντιπροσωπευτικά, ὁλόκληρης πιά της Ἐπαρχίας.

Πρόεδρος ὢλων αὐτῶν τῶν Σωμάτων: Ἐφοροεπιτροπείας, Δημογεροντίας, Δικαστηρίου, εἶναι, ἐξ ὀφφικίου αὐτοῖς, ὁ κάθε φορὰ Μητροπολίτης τῶν Γιαννίνων.

Δὲν ἦσαν ὅμως πάντοτε, αὐτὴ ἡ ὀργάνωση, καὶ ἡ γενικὴ διάρθρωσις τῆς κοινότητος καὶ τῆς Ἐπαρχίας τῶν Γιαννίνων. Ἀκόμα καὶ στὸν καιρὸ τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἀραβαντινοῦ (*) (1856—1857), οἱ ἄμεσοι πολιτειακοὶ παράγοντες τῶν

4. Ἐπ' ὅφει μας, ὁ Κανονισμὸς τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, Γιάννινα 1908 καὶ ὁ ἰδιαίτερος Κανονισμὸς τῆς Ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, Γιάννινα 1909.

5. Στὴ Χρονογραφία τοῦ τῆς Ἠπείρου, 6. σελ. 259.

Γιαννίνων, ήταν, περισσότερο παραδοσιακοί και αυτοδύναμοι· περισσότερο· θά λέγαμε ιστορικής ύψης. «Οί Ἀρχιερεῖς—γράφει αὐτὸς—οἱ Ἀρχόντες, οἱ Ἐμποροὶ καὶ οἱ Ἀρχηγοὶ ἢ Πρωτοματιστατορες τῶν Συντεχνιών, (σὲ γενικὴ συνέλευσίν τους), σχηματίζουν τὸ Δημαγειρεσιον ἢ Ἀστικὸν—ὅπως αὐτὸς τὸ χαρακτηρίζει—Συμβούλιον»... πρὸς... «κατὰ πλειονοψηφίαν, ἢ βέλτιον εἰπεῖν, κατ' ἀρέσκειαν τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῶν Προκριτοτέρων...» παίρνουν ἀποφάσεις γιὰ ὅλα τὰ κοινοτικὰ ζητήματα.

Ἡ λαϊκὴ ψῆφος, ἡ ψῆφος τοῦ ἀμεσοῦ ἐκλογέως πολίτη, ἀναγνωρίστηκε ἐπίσημα κι' εἰσῆχθηκε, κατὰ τὴ Μητροπολιτεῖα τοῦ Ἰωαννίνων Σωφρόνιου (1869—1889)· κι' ἀπὸ τότε θά πρέπει νὰ χρονολογῆται ὁ πρῶτος τῆς πόλης Κανονισμός, ποὺ ἐρρῦθμιζε τὰ Κοινοτικὰ θέματα, πιθανότατα καὶ τότε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ καὶ πρὸ πάντων ἀναπτύξαμε.

Βρίσκεται στὴν κατοχή, μου συναλλαγματικὴ τῆς Ἐφοροεπιτροπείας Ἐλεῶν Ἰωαννίνων (6) τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1873, γιὰ δραχμὲς 6.000, (7) πληρωτέας «εἰς διαταγὴν» τοῦ Δημήτριου Σ. Σαλαμάγκα (8) ἀπὸ τὸ Ὑποκ)μα Κέρκυρας τῆς Ἐθν. Τράπεζας τῆς Ἑλλάδας, ὑπογραφόμενῃ ἀπὸ τοὺς τότε Ἐφοροὺς Ἐκπαιδευτηρίων (Π. Κολοβός, Νικόλαο Δρόσο, ἕναν θυσανόγνωστης ὑπογραφῆς καὶ τὸν Ἰ (;) Ἀσβεστά), τοὺς Ἐπίτροπους τῶν 4 Ἐκκλησιῶν (Δημήτριον Ἀ. Καζαντζή, Βασίλειον Καντάρα, Κων)τῖνο Σ. Σαλαμάγκα, (8) Κων)τῖνο Δ. Κυρούση, Ἰωάννη Φώτιου Χάϊτα, Πέτρο Α. Στούπη, Γεώργιον Ἀναστασίου Δάκαρη) τὸν Ἐπίτροπον τοῦ Νοσοκομείου (Κων)τῖνο Χατζή - Ἀλεξίου), τοὺς Ἐφοροὺς Κορασίων (Μιχαήλη Καραπᾶ, Παναγιώτη Ν. Μαρνέλη καὶ Κων)τῖνο Ἰ. Κούρεντα) καὶ τελικὰ τοὺς Ἐπίτροπους τοῦ Γεροντοκομείου (Γεώργιον Σ. Σαλαμάγκα (9) καὶ Σ. Γκλίναβο (10)). Ἄλλῃ δὲ συναλλαγματικὴ τῆς 15 Νοέμβριος 1879, γιὰ δραχμὲς 325, πληρωτέας «εἰς διαταγὴν» τοῦ αὐτοῦ Δημήτριου Σ. Σαλαμάγκα ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Κατάστημα τῆς Ἐθν. Τράπεζας τῆς Ἑλλάδας, ὑπογραφόμενῃ ἀπὸ τοὺς Ἐπίτροπους τῶν τέσσερων Ἐκκλησιῶν (Βασίλειον Κ. Καντάρα, Διαμάντη Μουμούδη, Δημήτριον Σ. Σαλαμάγκα, Κων)νο Γ. Τσακμάκη, Κων)τῖνο Ἰ. Κούρεντα, Ἀχιλλέα Ἀ. Νησιώτη, Κων)τῖνο Γ. Τατοστράμο, Ἰωάννη Φώτιον) τοῦ Νοσοκομείου (Σπυρίδωνα Β. Παλάσχα), καὶ τοὺς Ἐφοροὺς Κορασίων (Πέτρο Βελλαρά καὶ Παναγιώτη Κ. Πάμπου).

Κατὰ τὴ διαδρομὴ τῶν ἐκατονταετηρίδων, κάτ' ἀπὸ διάφορα κάθε φορὰ σχήματα, κυριαρχοῦσαν στὴ Διοίκηση τῆς Κοινότητος καὶ τῆς ὑπαίθρου, ὁ Κλῆρος κυρίως καὶ οἱ Εὐγενεῖς· ἡ Ἐκκλησιαστικὴ δηλ. Ἀρχή, καὶ οἱ Φεουδάρχες· ὁ Μητροπολίτης καὶ οἱ Ἀρχόντες· πρὸς, χωρὶς καμμὰ λαϊκὴ κρίση, ἐξ ὀφφικίου καὶ θέσης, ἐπέβαλαν τοὺς ἑαυτοὺς τους, δυναμικά, σὰν κυβερνήτες καὶ διαχειριστὲς τῶν θεμάτων καὶ χρημάτων τῆς Κοινότητος. Καὶ ἀναγκαστικά, θά μᾶς εἶναι ὠφέλιμη μιὰ ἀναδρομὴ καὶ μιὰ διαδρομὴ στὸ μακρινὸ παρελθόν, γιὰ νὰ μπερσοῦμε, νὰ ἐπισημάνουμε μόνον, τίς ρίζες, ἀπ' ὅπου ξεπετάχτηκαν στὰ χρόνια μῆς τὰ κόμματα τῆς Ἀρχοντίας καὶ τοῦ Λαοῦ, ἡ Κόσσα καὶ ἡ Βλιώρα. Καὶ προηγήθηκαν ἐπίσης μεγάλες διαμάχες, ὥστε νὰ ἐξοπεδωθοῦν πολιτειακὰ ἡ Ἐπαρχία καὶ τὸ Ἀστυ, οἱ Καστρινοὶ κι' οἱ Ἐξωκαστρινοὶ.

Μὰ γι' αὐτό, θά μιλήσουμε κάπως διεξοδικότερα, πρὸς κάτ'.

Τὴν κοινοτικὴ—στὴν Ἑλλάδα γενικὰ—ὀργάνωσιν, τὴ βρίσκουμε ἱστορικὰ—ὅπως διαβάζουμε στὸν Παπαρρηγόπουλο—(11) καὶ πρὶν ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας. Κατὰ τὴν ἐνατη ἐκατονταετηρίδα, συναντιῶμε «πρωτεῦον»

6. Ποὺ συνέβαινε, ἀπὸ καθυστέρηση ἔγκαιρης καταβολῆς ἢ εἰσπραξῆς προσόδων, νὰ ἔχη ἀνάγκης γιὰ πληρωμὲς, καὶ τίς κάλυπτε μὲ προσωρινὰ δάνεια.

7. Τριακόσια χρυσὰ ναπολεόνια, μὲ τὴν τότε ἀγοραστικὴ τους δύναμιν.

8. Μεγάλους θεῖους μου.

9. Μεγάλο κι' αὐτὸ θεῖο μου.

10. Ἀπὸ μητέρα πάμπο μου.

11. Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους, ἐκδ. 1887 Τομ. 5ος σελ. 543 καὶ ἐπ.

οντες» και «πατέρες πόλεων». Στο δέκατο αιώνα, συναντούμε επίσης τον όρο «δμάς χωρίου», αναφερόμενο, κατ' αντίθεση προς τον κάθε, χωριστά, του χωριού κάτοικο, σαν ένα ήθικόν της κοινότητας πρόσωπο· ακόμα δὲ και τὸν όρο «μητροκωμία», με τὴν έννοια κωμόπολης, με άθροισμα κατοίκων, πού νέμονται κοινά προνόμια, κι' υποβάλλονται σὲ κοινά καθήκοντα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Φραγκοκρατίας, συναντούμε «Ἀρχοντες» και «Προεστούς», όπως ακριβώς και κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, συναντούμε «Δήμογέροντες» ἢ «Γέροντες», «Προεστούς», «Ἐπιτρόπους», «Κοτζιαμπάσιδες».

Β'.

Ἡ Κοινότητα, κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς τῆς Τουρκοκρατίας, (μέτα περίπου τῆς 19ης ἐκατονταετηρίδας) ἐμφανίζεται νά ἔχη και ιδιάζουσα ἐσώτερη ὀργάνωση σὲ Συνοικιακὲς Μουχταροδημογεροντίες, ἐνδοκοινοτικές Ἀρχές, πού ἔκαναν κατανομές και εἰσπράξεις φόρων, εἶχαν ἰδιαίτερη σφραγίδα και γενικά ἐκπροσωποῦσαν, ἢ κάθε μιά τους, τὴ Συνοικία της, ἐκδίδοντας και πιστοποιητικά, βεβαιώσεις και τὰ παρόμοια. Ἡ ἔτσι ὀργανωμένη Συνοικία, ἀποτελοῦσε ταυτόχρονα και ἐνδοεσωτερικὸν τῆς Κοινότητας Ἐκλογικὸν Σώμα, πού ψήφισε σὲ κοινῇ τῶν κατόικων της συνέλευση, τοὺς Μουχτάρηδες (12) ἀλλὰ και τοὺς Ἀζάδες (13) της.

Ἔχω στὴν κατοχή μου φορολογικὸν κατάλογο, ἐπιγραφόμενον «Νεφούζια» (14) Δεύτερο τῆς Συνοικίας Λιβαδιώτι (15) διὰ τὸ ἔτος 1873 ἢτοι 89» (16) πού σὺν τὸ τέλος του, ὑπογράφεται: σὺν ἀριστερῷ, ἀπὸ τὸ Γεώργιο Σ. Γκλίναβο, Ἰωάννη Ἀ. Μαγιάτση (17) και Γεώργιο Κ. Ζαχαριτζῆ και σφραγίζεται με δύο σφραγίδες σὲ παληὰ Τούρκικα γράμματα, χωρὶς ἄλλο, τῶν δύο μουχτάρηδων τῆς Συνοικίας, στίς ἐποῖες διαβάζουμε: Στὴν πρώτη: «μουχμπιρέτ σανή, μαχαλέ Λιβαντιὸν ντίρ» και στὴ δεύτερη: «μουχμπιρέτ ἐβέλ, μαχαλέ Λιβαντιὸν ντίρ». Καὶ στὴν ἀπέναντι πλευρὰ τοῦ φύλλου, τὰ ἑξῆς: «Συναχθέντες σήμερα ὅλοι οἱ Μαχαλιότῃς τῆς Συνοικίας Λιβαδιότῃς, ἐδιορήσαμεν διὰ Μουχτάρηδες τὸν Κύριον Σπυρίδωνα Σαρράφη και τὸν Ἀθανάσιον Τρικαλινόν διὰ δὲ Ἀζάδες, τοὺς ἀντικρυ»

Οἱ Μαχαλιώτῃς τῆς Λιβαδιώτῃς εἶναι οἱ πιδὸ κάτω ἀναφερόμενοι με τὰ ἀπέναντι ἀπὸ τὸν καθένα τους χρηματικὰ τοῦ φόρου ποσά.

1874 Νεφούζια Λιβαδιὸν Μαχαλέ διὰ τὸ Νηζαμιέ (18)

Γεώργιος Ἀναστασίου Βαφιᾶς	Νεφούζια	1	=	Γρ.	28
Ἀγγέλης Ἀναστασίου Βαφιᾶς	»	1	=	»	28
Θωμᾶς Ἀναστασίου Βαφιᾶς	»	1	=	»	28
Νικόλαος Ἀντωνίου Σαπούνῃς	»	1	=	»	28
Δημήτριος Ἀντωνίου Σαπούνῃς	»	1½	=	»	14
Κώστας Νικολάου Παπλωματᾶ	»	1	=	»	28
Χριστόδουλος Ἀνδρέα Σταμάτης	»	6	=	»	168
Γιάννης Σταφίλας	»	1	=	»	28
Κώστας (:) Λιοῦμπου	»	1	=	»	28
Βασίλης (:) Λιοῦμπου	»	1	=	»	28
Βασίλης Στ. Κουφοβασίλης και υἱὸς του	»	2	=	»	28
Κώστας Στ. Κουφοβασίλης	»	1	=	»	28

12. Ἀπὸ τὸ μ ο υ χ τ ᾶ ρ, λέξη ἀραβική, ὁ προτιμώμενος, ὁ ἐκλεγμένος.

13. Ἀπὸ τὸ ἄ ζ ᾱ, λέξη ἀραβική, μέλος διοικητικοῦ ἢ δικαστικοῦ συμβουλίου.

14. Γιά τὴ λέξη αὐτή, θὰ δοθῇ πιδὸ κάτω ἐρμηνεία.

15. Ἡ συνοικία γύρω ἀπὸ τὴν Πλατεία Μαβίλη, σὺν Μῶλο. Ἡ ἀρχαιότερη συνοικία τῆς πόλης.

16. Τὸ ἀντίστοιχο τῆς Τούρκικῃς τότε ἀρίθμησης, 1289.

17. Μαϊνιάτση.

18. Θὰ δοθῇ πιδὸ κάτω ἐρμηνεία.

Γεώργιος Κ. Ζαχαριτζής και υιός του	»	4	=	»	112
Μιχαήλ Ἀνδρέα Καρακίτζιο	»	1	=	»	28
Χρίστος Ἀνδρέα Καρακίτζιο	»	1	=	»	28
Δημήτριος Ἀν. Βαφιῶς	»	1½	=	»	14
Ἀγγέλης Ἀν. Βαφιῶς	»	1½	=	»	14
Σπύρος Δ. Μαλησιόδα	»	1	=	»	28
Ἀγγέλης Σπύρος Μπασιόλια	»	1½	=	»	14
Γιάννης Σ. Μαλησιόδα	»	1	=	»	28
Χαράλαμπος Ἀθ. Τρικαλινού	»	3	=	»	84
Γεώργιος Βασιλείου Τζιόριζος	»	1	=	»	28
Βασίλειος Π. Χατζῆ	»	1	=	»	28
Δημήτριος Ν. Παπουτοῦ	»	1	=	»	28
Πέτρος Χ. Μοραίτη	»	1	=	»	28
Θωμᾶς Ἀναστ. Μπόγκας	»	1	=	»	28
Γιάννης Χ. Σίμου (ἢ Βίθης) (19)	»	1	=	»	28
Χριστόδουλος Ράμου	»	1½	=	»	42
Γεώργιος Σ. Σαλαμάγκας καὶ υιός του	»	2			
Δημήτριος Σ. Σαλαμάγκας	»	4			
Γεώργιος Σ. Γλίναδος	»	4			
Νικόλαος Π. Κορσεντινός	»	4			
Χρίστος (;) Σαραντάρη	»	1			
Θεόδωρος Μπαμπασίκα	»	2			
Γεώργιος (;) Κγατζιόγια	»	1			
Ἀπόστολος (;) Κγατζιόγια	»	1			
Κώστας Ν. Μαϊτάτοης	»	1½			
Γεώργιος Σταύρο Νιάρη	»	3			
Πᾶνος (;) Βαρσάμης	»	1½			
Γιάννης Κώστα Μπαρτζέζα	»	1			
Γιάννης Χρ. Διούμπου	»	1			
Ἀναστάσιος Ἀδερφός μου	»	1			
Ἀτλίας Ἐφροσύνης	»	1			
Μιχαήλ (;) Σαρράφης	»	2			
Σπύρος (;) Σαρράφης	»	1			
Θωμᾶς Σ. Σαλαμάγκας (20)	»	1			
Κώστα (;) Κολομπότα	»	1½			
Παῦλος Ἀ. Πολήτης	»	1			
Νικόλαος Ἀναστ. Κατοικισίτης	»	1			
Χρίστος Κ. Μαλησιόδα	Νεφ.	1			
Βασίλειος Φώτου Κακοσιάνη	»	1½			
Ἀναστάσιος Φώτου Κακοσιάνη	»	1½			
Δημήτριος Ι. Σιαφάκα	»	1			
Γεώργιος Μηραλλάνης	»	1½			
Θεόδωρος Βητολλιάνος	»	1			
Παναγιώτης Μαϊτάτοης	»	1½			
Ἰωάννης (;) Μαϊτάτοης	»	2			
Κωνσταντῖνος (;) Ζηγοῦρης	»	1			
Δημήτριος υιός του (21)	»	1			
	Νεφούζια	80	γρ.	2240	
ἐκ τῶν ἐλεῶν	Νεφούζια	20	»	560	
		100	»	2800	

19. Γι' αὐτόν, δὲς στὸ Περιοδικὸ «Ἡπειρ. Ἑστία» 1952, Δ. Σ α λ α μ ά γ κ α. Δουλειὲς τοῦ Ποδαριοῦ σελ. 54 καὶ ἐπ. 163 καὶ ἐπ.

20. Ἀπὸ πατέρα πάππο μου.

21. Τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς Συνοικίας Λειβαδιώτη—ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς ἄλλης παραλινίας, τῆς Σιελίδας—ἦταν διωθέντες, καὶ εἰς πῶς πολλοὶ ταμπάκοι. ὅπως λεγόταν τότε οἱ βυροδέφτες· πολλοὶ τοαρουχάδες, καὶ λίγοι θαφειάδες.

Συμπληρώνοντας τὸν κατάλογο τῶν Λειβαδιωτῶν, προσθέτουμε ἀπὸ ἄλλους παρόμειους τῆς ἰδίας ἐποχῆς, καὶ τὰ πῶς κίτου ἐπώνυμα. πῶς τὰ περισσότερά τους—καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα—ἦταν π α ρ ά γ κ ώ μ ι α: Μπάγγας ἢ Μάγγας, Βιρβιτουλ'ς, Σιόντ'ς, Κουμπλ'ς, Ἀρβανίτ'ς, Κουράνιζους, Καραμπᾶς, Μπαρούφας, Ζουμπούλ'ς, Ζίραγκας, Κουνιρᾶς, Βασιλ'

Γ'.

Σχετικά με τὸν πολιτειακὸν παράγοντα Συντεχνίες, σημειώνουμε τὰ ἑξῆς:

Στὴ Δύση, κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ Μεσαίωνα, συνυπάρχουν καὶ συζοῦν, διὰ καθαρὰ διακριθόμενες τάξεις: Ἡ Στρατιωτικὴ καὶ ἡ Κυρίαρχη, ποὺ εἶχε ὑφαρπάσει γιὰ λογαριασμό της τὰ πρώην Βασιλικά Δικαιώματα, καὶ ἡ τάξη τῶν Ἑργατῶν, τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ποὺ εἶναι ὑποτελὴς στὴν πρώτη. Ἡ τελευταία αὐτὴ, ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸν Κληρὸ καὶ τοὺς Ἐυγενεῖς ἢ δεύτερη, ἀπὸ τοὺς δοῦλους (δουλοπάροικους), τοὺς χωρικοὺς, τοὺς ἀστοὺς. Μέσα ἀπὸ τὴ δεύτερη αὐτὴ τάξη, ἀναπήδησαν οἱ Ἑμποροὶ καὶ οἱ Τεχνίτες, συγκροτημένοι ὅλοι σὲ σωματειακὲς ὁργανώσεις. Οἱ Βιοτέχνες εἰδικὰ καὶ Ἑπαγγελεματίες, εἶχαν ὁργανωθῇ σὲ Συντεχνίες — «Ἀδελφότητες», μαστόρων καὶ ἐργατῶν (τεχνιτῶν) καὶ «Συντροφίς» συγκροτούμενες μονάχα ἀπὸ τεχνίτες ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ οἱ μαθητευόμενοι (σὲ μαστιράκια, χαλφάδες) — ποὺ εἶχαν, ἢ κάθε μιά τους τὴ σφραγίδα τους καὶ τὴ σημαία τους καὶ λάμβαναν δικαιοματικά μέρος στὶς μεγάλες ἐπίσημες τελετές. Οἱ Συντεχνίες, σιγά — σιγά, ἰσχυροποιῶνται καὶ κατορθώνουν νὰ ἀσκοῦν ἀποφασιστικὸ πολιτικὸ ρόλο στὴν κρατικὴ ὁργάνωση.

Γιὰ τὴν παράλληλη ὁργάνωση τῶν Ἑλληνικῶν τώρα Συντεχνιῶν, μεταφέρουμε ἐδῶ ἀποσπασματικὰ τὰ ὅσα σχετικὰ γράφει γι' αὐτὲς ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη⁽²⁾.

«Τὰ ἐπαγγελματικά... σωματεία, εἰς συνεταιρισμοί, συνεργατισμοί καὶ συντεχνίες, τὰ Βυζαντινὰ συστήματα, σώματα ἢ συντεχνίες ξεφεύγουν σιγά — σιγά ἀπὸ τὸ δεσμευτικὸ κρατικὸ ἔλεγχον, καὶ στρέφονται καὶ σὲ διαφέροντα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση καὶ ἐνίσχυση τῶν ἐργαζόμενων. Στὴ Σαλονίκη π.χ. οἱ συντεχνίες, ἀποχτοῦν, ἀπ' τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰ., μεγάλη πρωτοβουλία καὶ δύναμη... Ἐφαρμόζεται (δὲ), ὅπως καὶ στὰ βυζαντινὰ χρόνια τὸ ἴδιο σχεδὸν σύστημα στὴ διοίκηση... (τους,) (καὶ) τηροῦνται οἱ ἴδιοι περίπου κανόνες καὶ διατάξεις, οἱ ἴδιοι ἄγραφοι νόμοι.

Ἰφάντ'ς, Μπάλλας, Νίκους, Κουκουρδόν'ς. Καὶ λίγο μεταγενέστερα:

— Τσιγαρίπ'ς, Σακιοῦλ'ς, Μιζέκας, Κουρίτους, Τίσιους τ' Ρήνας, Γκόρτζους, Πλόσκακ Μπούρμπους, Σιχαρίγγας, Μπαγκανέλλας, Ροῦμπιτους, Τριχτάρας, Πόλκας, Μύγας, Στουρνάρας, Νιάρους, Βαρσάμ'ς, Καψίλας, Μπίμ'ς, Γκουρτζιρέλ'ς, Μπλίμ'ς Π'λένιους. — Γνωστὲς γυναικεστάρπας τῆς ἐποχῆς, ἦσαν: ἡ (Σπύρου) Κυρά Ρήνα, ἡ Κουλουμπότου, ἡ Ἡύγινη τ' Ζώτ', οἱ ἀδερφεῖς τ' Σίμ' ἢ Βίδη, ἡ Ἀρδανίτ'σα, ἡ Ταρσούλα. — Ἀπὸ τῆς παλιότερης, οἰκογένειας τῆς Λειβαδιώτης, ἦσαν ὅσο ξέρω, οἱ Γκλιναδαῖοι καὶ οἱ Σαλαμαγκαῖοι (18ο αἶωμα). — Πολλῶν τὰ ἐπίθετα, δειχνοῦν ξενικὴ προέλευση π.χ. Μαληζιόβας, Τρικαλλ'νός, Μουραῖτ'ς, Γκλιναδους (Γκλινοβὸς τῆς Θεσσαλίας) Κουρσουβιτόν'ός (ἀπὸ τὴν Κουρσουβίτσα, Χρυσοβίτσα Μετσόβου), Τζιζόρτζους (ἀπὸ τὴ Κορυττὴ ἢ Τζιζόρτζα) Κατοκίότ'ς (ἀπὸ τὸ Κατοικὰ τῶν Γιαννίνων) Βιτουλιάνους (ἀπὸ τὰ Μπιτώλια, Μοναττήρι) Πουλίτ'ς. Ἐκδηλοῦν χαρακτηριστικὰ παραγκωμιῶν, ἔχουν π.χ. τὰ ἐπώνυμα: Σαπούν'ς, Μπατοῖλας, Β'β'ς, Σαλαμαγάκας, Μπαμπασιόκας, Σαραντάρας Νιάρους, Βαρσάμ'ς, Μαῖντάτο'ς, Μπαρτζέζας, Κουλουμπότ'ς, Κακουσιάνας, Μηραλάης, Μπάγγας, Βρβιτσούλ'ς, Σιόντ'ς, Κουμπιλλῆς, Κουράντζους, Καραμπάς, Μπαρούφας, Ζουμπούλ'ς, Μιζέκας. — Ἐπαγγελματικὰ ἐπώνυμα εἶναι τὰ: Σταφυλᾶς, Βαφιᾶς, Παπλωματᾶς, Παπ'τοῆς, Σαράφ'ς, Κουντᾶς (κουντούρα — ἄς — τζή). — Ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητέρας, προέρχονται τὰ ἐπώνυμα: τ'ς Ἀρδανίτ'σας, τ'ς Ἐυφροσύν'ς, τ'ς Κακουσιάνας, τ'ς Οὐδράνους, τ'ς Ρήνας, τ'ς Κουλουμπότους, τ'ς Ταρσούλας.

Νεφούζια, εἶναι ἡ ἀραβικὴ λέξη νοῦφούς, πληθ. τοῦ νέφους, ποὺ σημαίνει μητρώο (κατάλογος ἐδῶ).

Ν'ιζάμ'ς (νιζάμης: στὸ Γιαννιώτικο ἰδιωμα), εἶναι ὁ τακτικὸς στρατιώτης (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀτακτο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης). Ν'ιζάμ ἐπίσης σημαίνει καὶ τάξη, τακτοποίηση, κανόνας: ν'ιζάμ εἰς μπορεῖ νὰ σημαίνει καὶ φόρος τακτικὸς, κανονικὸς.

Στὴ συγκέντρωση καὶ καταβολὴ τοῦ φόρου αὐτοῦ τῆς Τουρκοκρατίας, συμμετείχαν, ὅπως σημειώνεται, καὶ τὰ Ἑλῆ τῆς πόλης, προφανῶς, γιὰ τὴν ἀναλογία φτωχῶν φορολογητέων τῆς Συνοικίας καὶ ἡ ἀναλογία εἶναι σαφὴς. 20 νοικοκυριάτα στὰ 100 τῆς Συνοικίας.

22. Μορφὲς ἀπὸ τὴ σωματικὴ ὁργάνωση τῶν Ἑλλήνων στὴν Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορία, Ἀθήνα 1953 (ἀνάτυπο) σελ. 292 καὶ ἐπ.

»Η κοινότητα και οι συντεχνίες, διαδραματίζουν σπουδαιότατο ρόλο από τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας... Μονάρχες τους... διαλέγουν, τώρα πιά, τη διοίκηση τους, που τυπικά μόνο την επικυρώνει ο Τούρκος Μουρτίης ή Κατής... Τό έ μ π ο ρ ι κ ό και έ π α γ γ ε λ μ α τ ι κ ό στοιχείο... εκπροσωπεί τó μεγαλύτερο μέρος της κοινωνικής ζωής του Έλληνισμού και την έθνοφελή του δράση μετά την Άλωση...

»Τά Άδελφάτα (άπό την Άλλη) και οι Άδελφότες... συνεχίζουν αδιάπτωτα τη δράση τους. Προσκολλημένα στο έργο της Έκκλησίας, έχουν σκοπό, πύ περιωρισμένο άπό τών Ισναφιών, καθαρά θρησκευτικό και φιλανθρωπικό...

»Άλλά και στην Ξένη..., ιδρύονται παρόμοιες οργανώσεις, όπως στη Βενετία ή Άδελφότης της Σκόλας... του Άγ. Γεωργίου τών Γραικών, που αναφέρεται άπό τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας... Τά Ισνάφια λοιπόν, μαζί με τά Άδελφάτα, οργανώνουν την κοινωνική άλληλεγγύη κατά την Τουρκοκρατία. Άλλά κατ' έξοχήν άπό τις συντεχνίες έξαρτιέται ή θρησκευτική, φιλανθρωπική, φιλεκπαίδευτική και έθνική ένέργεια, που σταθερά προοδεύει κατά την τουρκοκρατία και άποτελεσματικά ξαπλώνεται σέ όλον τόν Έλληνισμό...

»Στους Τούρκους, άρεσε νά είναι οργανωμένοι σέ συνάφια οι εργαζόμενοι, για νά διοικούν εύκολότερα τó λαό και νά συνεννοούνται άποτελεσματικότερα με τούς υπεύθυνους άρχηγούς, και ιδιαίτερα με τόν πρωτομάστορα...

»Άπό τó Ταμείο τών συντεχνιών, προσθέτει ή Άγγελική Χατζημιχάλη, τόν κουρδαιά, συντηρούσαν γιατρούς, βοηθούσαν άρρωστους συντεχνίτες... γέροντες... χήρες, όρφανά... άεργους πάντρευαν κορίτσια... μάζευαν έκθετα παιδιά... έλευθέρωναν άπό φυλακές κρατούμενους για χρέη... Χτίζαν και συντηρούσαν σκολειά, διώριζαν και πλήρωναν δασκάλους, οίκοδομούσαν έκκλησίες, νοσοκομεία, κάθε είδους εύαγή ιδρύματα. Άιακαίνιζαν μοναστήρια, άγόραζαν άμφια και έξρά σκεύη, Ιστορούσαν και διακοσμούσαν Ναούς. Κι' όλο αύτά, άπό τó «κιβώτιον του Έλέους.

»Τά Ισνάφια, λειτουργούν... παντού, στόν Τουρκοκρατούμενο Έλληνισμό».

Είναι λοιπόν πιθανό, και οι άπόδημοι Ήπειρώτες, νά βρήκαν προετοιμασμένη στα Γιάννινα και την Ήπειρο, άν όχι παρόμοιας, με την πύ πάνω περιγραφόμενη εύρύτητας και πληρότητας—άμεσες γι' αύτό άποδείξεις, δέν υπάρχουν όσο ξέρουμε—μιά, άνάλογα πάντως συγκροτημένη συντεχνιακή όργάνωση και μία τέτοια έπί μέρος συμπαγή κι' όργανωμένη μάζα, γενικοποιώντας, νά την μορφοποίησαν σέ Έφορείες, Έπιτροπές, Ιδρύματα, κλπ.—Σέ Έλέη.

Άπό τά σπλάχνα άλλως τε τών Ισναφιών και τών Άδελφότητων, έγήκαν όλοι αύτοι οι πατριώτες—έμποροι και τεχνίτες—πού, συνεχίζοντας άπό τά ξένα την άγαθοποιό τους δράση, μεταβλήθηκαν σέ μεγάλους τού τύπου Εύεργέτες κι' έθνοσωτήρες. Γουναράδες π.χ. ήσαν κι' οι Ζωσιμάδες, οι Κρομμύδες, οι Καπλάνηδες, οι Γοργόληδες και άλλοι πολλοί άκόμα.

Οι πρώτες μαρτυρίες για συντεχνιακή όργάνωση στα Γιάννινα, μάς έρχονται άπό τόν καιρό τού Έβληά Τσελεπή (1670), ό όποιος, περιοδεύοντας, βρήκε στα Γιάννινα Άρχηγό Συντεχνιών, πύ τόν αναφέρει μάλιστα παράλληλα με τούς άρχηγούς Στρατού και Χωροφυλακής, τó Μουσουλμάνο θρησκευτικό Άρχηγό, τó Γενίτσαρο Στρατηγό, τόν Οίκονομικό Έφορο, τόν Τελώνη, τó Σιρύμπαση και τόν Άρχιμηχανικό. Στα 1700, οι περιηγητές Σπόν και Γκαρνιέ, βρίσκουν τά Γιάννινα, σέ τέτοια άνθηρότητα, πύ τά παρομοιάζουν με τη Μασσαλία της εποχής, με μεγάλη και άναπτυγμένη χειροτεχνία και βιοτεχνία, πύ ή πρόδοός της, σίγουρα άνακόπηκε με την κατάλυση άπό τó Ναπολέοντα της Ένετικής Δημοκρατίας. Για τις έμπορικές συλλαγές πύ γινόταν άνάμεσα Γιάννινα και Βενετία, πολλές έχουμε πληροφορίες άπό τά Άρχεία της τελευταίας. Κατά τη διάρκεια τού 18ου αιώνα, υπάρχουν κι' άπ' άλλες μεριές πληροφοριακά στοιχεία, όπως έπίσης άφθονες πληροφορίες για τόν καιρό της δυναστείας τού Άλή Τεπελενλή καθώς για τούς μετά - Άληπασιάδικους χρόνους.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΖΥΓΟΥΡΗ
Γεωπόνου—Γαλακτολόγου

ΤΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1913—1958)

Ἡ Ἡπειρος ποὺ ἦτο «πρώτη σὶ' ἄρματα στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα» ἦτο δυστυχῶς ἡ τελευταία εἰς τὴν γεωργικὴν ἀνάπτυξιν, διότι, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, οὐδεμία προσπάθεια κατεβάλλετο ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους πρὸς παραγωγὴν τῆς γεωργίας, οἱ δὲ κάτοικοι ἐθεώρουν τὸ γεωργικὸν ἐλάγγωμα ὡς εὐτελὲς καὶ ἀνάξιον προσσχῆς.

Ἡ καθυστέρησις αὕτη εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν ὀφείλετο κυρίως εἰς τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν μικρὰν ἀποδοτικότητα τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ ὅπερ ἡ οὐκ αἰτία τῆς ἀποδημίας τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου, τῆς παραμονῆς δὲ εἰς τὴν γενέτεραν καὶ τῆς ἐνασχολήσεως εἰς τὰ γεωργικὰ ἔργα μικροῦ μέρους τῶν ἀγροτῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν γυναικῶν αἵτινες κυρίως ἐξετέλουν ἀπάσας σχεδὸν τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

Εἰς τὴν καθυστέρησιν τῆς γεωργίας εἰς τὰς παραγωγικὰς περιφερείας ὅπου, κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁ ἄρρηκτος πληθυσμὸς παρέμεινεν ἐν τῷ τόπῳ, συνέεινε μεγάλως καὶ τὸ ἐπικρατοῦν φεουδαρχικὸν σύστημα κατὰ τὸ ὅποῖον τὸ μέγιστον μέρος τῶν καλλιεργησίων καὶ τῶν συναφῶν αὐταῖς βροσκησίων ἐκτάσεων, ἀνήκεν, εἰς γαιοκτῆμονας (τσιφλικιοῦχους) οἵτινες διὰ βιαίων μέσων ἐξηνάγκαζον τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐργάζωνται ἐν αὐταῖς ὡς κολλῆγοι διὰ νὰ παράγουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα προϊόντα ἐκ τῆς ἐκτάσεως ἣν εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων οἱ τσιφλικιοῦχοι ἐλάμβανον ὡς δικαίωμα τὸ ἐν τρίτον τῶν παραγομένων προϊόντων. Τὰ δὲ ἀπαραίτητα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα ἐξετελοῦντο ὑποχρεωτικῶς διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν χωρικῶν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο μέτρον ἐλαμβάνετο παρὰ τῶν ἰδιοκτητῶν πρὸς αὕξησιν τῆς παραγωγῆς πλὴν τῆς ἐπιβολῆς ἐξανιλητικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς κολλήγους.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἀπεγοήτευε τοὺς ἀγρότας οἵτινες μετὰ μεγάλης δυσφορίας καὶ ἀπροθυμίας ἐξετέλουν τὰ γεωργικὰ ἔργα καὶ παντοῖα μέσα ἐμηχανεῖοντο ὅπως ἀποφεύγωσι τὴν ἐργασίαν περιοριζόμενοι εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν προϊόντων τὰ ὅποια θὰ ἦσαν εἰς αὐτοὺς ἀπαραίτητα διὰ τὴν στοιχειώδη συντήρησίν των, μετὰ τὴν καταβολὴν εἰς τὸ δημόσιον τοῦ εἰς εἶδος φόρου τῆς δεκάτης ἐκ τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ γεωμόρου εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας ἐκ τοῦ ἀπομένοντος ὑπολοίπου.

Εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων συνέβαλλον, κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἰδιοκτῆται οἵτινες προτιμῶν νὰ παραμένῃ μέγα μέρος τῶν κτημάτων των ἀκαλλιεργήτων διὰ νὰ τὸ ἐκμισθώνωσιν εἰς κτηνοτρόφους πρὸς βόσκησιν προβάτων οἵτινες ἐπλήρωνον σημαντικὰ ἐνοίκια διότι, λόγῳ τῆς με-

γάλης ζητήσεως τοῦ γάλακτος παρὰ τῶν τυρεμπόρων, εὐρυσκὸν συμφέρον οἱ κτηνοτρόφοι νὰ καταβάλλωσι τὰ ἐνοίκια ταῦτα καὶ νὰ αὐξάνωσι τὰ ποίμνιά των εἰς βίρος τῆς γεωργίας. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τοῦ πρώτου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου δεκαετηρίδας, μεγάλαι ἐκτάσεις ἀπὸ τῶν Ἰωαννίνων μέχρι Πρεβέζης καὶ Ἡγουμενίτης παρέμενον ἀκαλλιέργητοι χρησιμοποιοῦμενοι ὡς βοσκαί. Ἡ δὲ ζήτησις αὕτη τοῦ γάλακτος, συνεπεία τῆς ὁποίας οἱ κτηνοτρόφοι ἐρρόνιζαν νὰ ἔχωσι πρῶτον τοκετὸν τῶν προβάτων των, ὥστε ἀπὸ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους νὰ παραδίδωσι γάλα εἰς τοὺς τυρεμπόρους τῶν πεδινῶν ἰδίᾳ περιφερειῶν, ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι οἱ τυρέμποροι κατεσκευάζον τυροὺς φέτας εἰς βαρέλια τοὺς ὁποίους ἀπέστελλον εἰς Αἴγυπτον ὅπου ἐτύγγανον προνομιούχων τιμῶν λόγῳ τῆς πρωϊμότητος. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ τυροὶ λόγῳ τοῦ ψύχους τοῦ χειμῶνος συνεκράτουν ἀρκετὴν ὑγρασίαν, εἶχον οὗτοι μεγάλην ἀπόδοσιν καὶ ἀπελάμβανον οἱ τυρέμποροι σημαντικὰ κέρδη. Ἀπὸ δὲ τοῦ μηνὸς Μαρτίου οἱ τυρέμποροι κατεσκευάζον κεφαλοτύρα ἀποβουτυρωμένα κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλεόν, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον μα ν ο ὕ ρ ι α καὶ τὰ ὁποῖα ἀπέστελλον εἰς Ἰταλίαν καὶ Μάλταν ὅπου ἦσαν περιζήτητα διὰ τρίψμον εἰς τὰ μακαρόνια. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πολὺ ἀίμυρά, ἐχρησίμευον συνάμα καὶ διὰ τὸ ἀλάτισμα τῶν μακαρονίων διότι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ αἶμα ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο πολὺ ἀκριβὸν λόγῳ ὑπερβολικῆς φροσύνης καὶ συνεπῶς, διὰ τῶν τυρῶν, εἰσήγετο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐμμεσῶς καὶ ἄλλας.

Εἰς τὰς μὴ παραγωγικὰς περιφερείας τῆς Ἠπείρου ὅπου ἄτασαι αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι ἐξετελοῦντο ὑπὸ τῶν γυναικῶν, εἰς τὰ χωρία ἀπέμενον μόνον οἱ ἄνδρες οἱ ἀσχολούμενοι κυρίως καὶ μὲ ἄλλα ἐπαγγέλματα, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν παρέμενον εἰς τὰ χωρία οἱ μὴ ἱκανοὶ συνήθως δι' ἀποδημίαν, δι' ὃ καὶ ἐθεωροῦντο οὗτοι ὡς ἀ ν ε π ρ ό κ ο π ο ι. Διὰ τοῦτο τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα περιέλεσε βαθμὴν εἰς ἀνυποληψίαν μέχρι βιθμοῦ ὥστε καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκίνης, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιπλήξουν μαθητὴν τινα διὰ τὴν ἀμελείαν του, τῷ ἔλεγον: «ἐσὺ δὲν ἔχεις προκοπὴν γιὰ γράμματα, πρέπει νὰ πᾶς νὰ κάνῃς χωρσοφί καὶ νὰ φυᾶς κατσικία». Τόσον ἐξευτελιστικὰ ἐθεωροῦντο τὰ ἀγροτικὰ ταῦτα ἐπαγγέλματα καὶ φυσικὸν ἦτο, ὁ κάθε φιλότιμος νέος νὰ ἀπεχθάνεται ταῦτα καὶ νὰ φροντίζει νὰ μάθῃ γράμματα διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἐφόδια διὰ τὸ ταξίδι εἰς τὰς πόλεις ἢ εἰς ἄλλας χώρας ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ προκόψῃ καὶ νὰ εὐημερήτῃ διὰ νὰ μὴ καταντήσῃ νὰ γίνῃ γεωργὸς ἢ κτηνοτρόφος.

Τὴν μακραίωνα ἀδιανομίαν τοῦ τουρκικοῦ κράτους διὰ τὴν λῆψιν μέτρων πρὸς ἐφαρμογὴν προοδευτικῶν μεθόδων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, προσεπάθησε νὰ σταματήσῃ τὸ καθεστὼς τῶν Νεοτούρκων ὅπερ ἐπεβλήθη τῷ 1908 κατόπιν ἐπαναστάσεως τούτων κατὰ τοῦ Σουλτάνου διὰ νὰ ἀποδείξῃ δὲ τὸ κόμμα τοῦτο ὅτι ἡ φιλοπρόοδος, ἔλαβε διάφορα στυσιμωδικὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς γεωργίας τὰ ὁποῖα εἶχον μᾶλλον ἐντυπωσιακὸν χαρακτήρα, διώρισε ἔτι καὶ γεωπόνους κατὰ περιφερείας οἱ ὁποῖοι νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀγροτῶν καὶ νὰ μεριμνοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς γεωργίας.

Εἰς τὴν Ἠπείρου ὁ γεωπόνος περιορίσθη κυρίως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐκ τῆς Δ. Εὐρώπης διαφόρων γεωργικῶν μηχανημάτων καὶ ἐργαλείων τὰ ὁποῖα ἐπεδείκνυν εἰς τοὺς ἀγρότας ἄλλ' ἢ ἐπίδειξις αὕτη ἐγένετο μόνον χάριν προπαγάνδας ὑπὲρ τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστώτος παρὰ πρὸς ὠφέλειαν, διότι τὰ ἄροτρα ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἐργαλεῖα ἦσαν κυρίως γερμανικῆς προελεύσεως, βαρέα καὶ μὴ δυνάμενα νὰ συρθῶσιν ὑπὸ τῶν καχεκτικῶν ζώων τῶν χωρικῶν τῆς Ἠπείρου καὶ κατ'ἀλλῃ μόνον διὰ πεδινὰς ἐκτάσεις ὁμοίως σχετικῶς καὶ οὐχὶ διὰ πετρώδη καὶ ἀνώμαλα ἑδάφη, ὡς εἶναι τὰ πλεῖστα τοιαῦτα ἐν τῷ Νομῷ Ἰωαννίνων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδεὶς ἰδιοκτήτης ἢ ἀγρότης ἐπρομηθεύθη τοιαῦτα ἐργαλεῖα ἢ μηχανήματα, ἀλλ'

ἐξηκο'ούθουν πάντες νὰ μεταχερίζονται ξύλινα ἄροτρα καὶ νὰ ἐφαρμόσουν τὰ πρωτόγονα συστήματα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Τὰ μηχανήματα ταῦτα καὶ ἐργαλεῖα εὗρωμεν μετὰ τὴν ἄ'ωτην τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῷ 1913 εἰς ἀποθήκην τινὰ παρὰ τὴν Κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πό'εως τῶν Ἰωαννίνων ὅπου βραδύτερον ἐγκατεστάθη τὸ ἐστιατόριον «ἡ Κωνσταντινούπολις», σήμερον δὲ λειτουργεῖ ὁ Κινηματογράφος «Τιτάνια». ὁ δὲ τοποθετηθεὶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν οἰκονομικὸς ἔφορος ἀπεφάσισε νὰ τὰ ἐκποιήσῃ ὡς ἄχρηστον ὑλικὸν διὰ δημοπρασίας· ἀλλ' ἡ ἐπέμβασίς μας παρὰ τῷ τότε Γενικῷ Διοικητῇ ἀειμνήστῳ Γ. Ζωγράφῳ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἐτέθημεν ἀποσπασθέντες ἐκ τῶν τάξεων τοῦ Στρατοῦ ὅλου ὑπηρετοῦμεν ὡς ἑφεδρος, ἐματαίωσε τὴν δημοπρασίαν καὶ παρεδόθησαν τὰ εἶδη ταῦτα εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν τότε παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Ἡλείρου ὑπηρεσίαν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὑπὸ τὴν Δεύθυνσιν τοῦ Στεφάνου Γρανίτσα δημοσιογράφου, βουλευτοῦ καὶ ἐφέδρου τότε ἀξιωματικοῦ. Τὰ ἀνωτέρω εἶδη ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ κτίριον ὅπου σήμερον στεγάζεται ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν ἐνθα συνεδριάζει τὸ Στρατοδικεῖον Ἰωαννίνων.

Λόγῳ τῆς νοοτροπίας ἥτις, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐπεκράτει τότε περὶ τῆς εὐτε'είας τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐκρέθη σκόπιμον ὅπως συσταθῇ ἐν προσωρινὸν Γεωργικὸν Φροντιστήριον εἰς τὸ ὅποιον νὰ γίνηται διδασκαλία γεωργικῶν μαθημάτων εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς Ἡλείρου πρὸς διαφώτισιν τούτων περὶ τῶν συντελεσθεῖσων ἀλλαχού προόδων εἰς τοὺς διαφόρους γεωργικοὺς κλάδους καὶ τῆς ἀάγκης τῆς ἐφαρμογῆς καλυτέρων μεθόδων πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν, συνάμα δὲ καὶ διὰ νὰ πεισθῶσιν οὗτοι ὅτι ἡ γεωργία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ εὐγεέστερα ἐπαγγέλματα καὶ ὅχι εὐτε'ές καὶ ἄξιον περιφρονήσεως, ὡς ἐνομίζετο μέχρι τότε ἐνταῦθα. Οὕτω, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡλείρου, διωργανώθη κατ' Αὐγουστον τοῦ 1913 ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῇ τμήματος τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας συγκέντρωσις ὑπερτετρακοσίων διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν ἐξ ὅλης τῆς Ἡλείρου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Βορείου τοιαύτης μέχρι Τεπελενίου ἥτις κατεῖχετο τότε ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη ἐγένετο εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου εἶναι σήμερον ἐγκατεστημένος ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῶν ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ 15 ἡμέρας ἐγίνοντο μαθήματα σχετικὰ μὲ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Γεωργίας, Κτηνοτροφίας, Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν κ.λ.π., ἐπιδεικνύοντο δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων γεωργικὰ μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα ἅτινα, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, εὕρισκοντο τοποθετημένα εἰς τὸ ἕτερον διμέρισμα τοῦ ἀνωτέρω κτιρίου ὅπερ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς Στρατοδικεῖον καὶ ἐπεξηγεῖτο εἰς τοὺς διδασκάλους ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποίησεως καὶ τῆς λειτουργίας των.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης τῶν διδασκάλων, ἐγένοντο εἰς αὐτοὺς παρ' εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων παιδαγωγικὰ μαθήματα ὡς καὶ τοιαῦτα περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου, περὶ ὑγιεινῆς κ.λ.π.

Κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ διήρκεσαν τὰ γεωργικὰ μαθήματα, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ διδασχῶσι λεπτομερῶς οὗτοι ὅλους τοὺς κλάδους τῆς γεωργίας· ὑπῆρξεν ὁμως κατὰ τοῦτο ἐπιτυχὴς ἡ ἰδέα τῆς συγκεντρώσεως ἐκείνης, διότι ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία νὰ λάβωσι μίαν γενικὴν ἰδέαν περὶ τῶν προόδων τῆς γεωργίας καὶ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀπόστολοι τῆς προαγωγῆς τῆς γεωργίας εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ὡς πολύτιμοι βοηθοὶ τῶν γεωπόνων οὔτινες θὰ περιώδευον βραδύτερον εἰς τὰ χωρία τῆς Ἡλείρου πρὸς μετάδοσιν προοδευτικῶν γνώσεων εἰς τοὺς ἀγρότας.

Ἡ κατὰ τὴν ἐπιχὴν ἐκείνην συγκέντρωσις τόσου ἀριθμοῦ διδασκάλων εἰς Ἰωάννινα εἶχε καὶ τὸ καλὸν ὅτι, λόγῳ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐπρόκειτο

νά-μεταβῇ εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον Δεθνής Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν φρονημάτων τῶν κατοίκων, ἐσυντομεύθησαν τὰ γεωργικὰ μαθήματα καὶ ἀπεστάλη παρὰ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως ὁμαδικῶς σημαντικὸς ἀριθμὸς διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν εἰς τὴν Βόρ. Ἡπειρον ἐκ τῶν ὑπηρετούντων κυρίως εἰς τὰς βορείως τῶν Ἰωαννίνων Κοινότητας ἵνα ἐνθαρρύνωσι τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς βοηθήσωσιν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἑλληνικῶν τῶν αἰσθημάτων.

— Ἀλλὰ διὰ τῆς προφορῆς μόνον διδασκαλίας εἰς τοὺς γεωργούς, εἴτε διὰ μέσου τῶν διδασκάλων, εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ μέρους τῶν λίαν εὐαρίθμων τό.ε γεωπόνων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προκύψουν ἄξια λόγου ἀποτελέσματα ἐχρειάζετο ἐκ παραλλήλου καὶ ὑποδειγματικὴ διδασκαλία ἵνα γίνεται ἐφαρμογὴ τῶν διδασκομένων, συνάμα δὲ νὰ ἐκτελῶνται καὶ πειράματα πρὸς ἐφαρμογὴν νέων μεθόδων καλλιέργειας, προσαρμογὴν νέων ποικιλιῶν δημητριακῶν, δένδρων καὶ ἄλλων φυτῶν πρὸς τὰς διαφόρους τοπικὰς συνθήκας, καλλιέργειαν δένδρουλλίων πρὸς διάθεσιν εἰς τοὺς ἀγρότας, ἐφαρμογὴν καταπολεμήσεως διαφόρων ἀσθενειῶν τῶν δένδρων καὶ τῶν διαφόρων καλλιέργειῶν κ.λ.π. Καὶ ἂν τῆς αἰτίας ταύτης δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Ἡπειρος καὶ ἰδιαιτέρως ὁ Νομὸς Ἰωαννίνων ἠὲν ὑψήθη ὑπὸ τοῦ Κράτους περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο διαμέρισμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνῶ εἰς ἄλλους τομεῖς ἡ Ἡπειρος παρέμεινε καθυστερημένη καὶ παρημελημένη, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περιφέρειαν τῆς Ἑλλάδος ἐγκατεστάθησαν τόσα γεωργικὰ ἱδρύματα ὅσα εἰς τὴν Ἡπειρον, ἀδιάφορον ἂν ἐκ παραλλήλου πρὸς τοῦτα δὲν ἐγένοντο καὶ τὰ ἀπαράιτητα ἐκεῖνα ἔογα (συγκοινωνιακά, ἀποστραγγιστικά, ἀρδευτικά, ἀσφάλεια ἐν ὑπαίθρῳ κ.λ.π.) ἅ ἵνα ἤθελον ἐπιβοηθήσει τὴν δραστὴν τῶν γεωργικῶν ἱδρυμάτων καὶ τῶν περιοδευόντων γεωπόνων. Ἀλλ' ἡ καθυστέρησις αὕτη ὠφέιλετο προσέει καὶ εἰς ἀντιδράσεις, κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον, ἐκ μέρους πολυπραγμόνων τοπικῶν παραγόντων ξένων πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἱδρυμάτων οἵτινες παρενέβαλλον προσκόμματα εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ τοὺς μὴ ἀρεστοὺς αὐτοῖς ὑπαλλήλους διὰ τῶν ἀναληθῶν εἰσηγήσεών των πρὸς τὸ Κέντρον καὶ τὴν ἀνάμειξιν των εἰς ἄλλότρια καθήκοντα, τὰς ἐπικρατούσας ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις εἰς τὸ Κέντρον περὶ τῆς σημασίας εἰδικῶν τινῶν κλάδων, ὡς ἐπίσης καὶ συνεπέα τῆς μὴ ἐγκαλεῖν πολλάκις χορηγήσεως τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραιτήτων δι' ἐκάστην περίοδον ἐργασιῶν καθ' ἣν ἐποχὴν κυρίως δὲν εἶχον ἱδρυθῇ εἰσέτι τὰ Γεωργικὰ Ταμεῖα.

Ἐπειδὴ εὐρισκόμεθα ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἱδρύσεως τῶν γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἱδρυμάτων τινὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς αὐτοὶ ἱδρύσαμεν, ἢ διηυθύνομεν εἰς ἄλλων τὴν ἱδρυσιν μεγάλως συνιέλαμεν, εἰς τὰ πλεῖστα δὲ προσφέραμεν τὰς ὑπηρεσίας μας, καὶ ἐπομένως γνωρίζομεν λεπτομερῶς τὰ ἀφορῶντα ταῦτα, τὰς δυσχερείας καὶ τὰς ἀντιδράσεις ἃς ἀντεμετώπισαν κ.λ.π., ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἱδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας των μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων καὶ κρίσεων διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὁποίας καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα κατεβάλλομεν πᾶσαν προσπάθειαν.

Εἰς τὴν ἐργασίαν μας ταύτην μεγάλως μᾶς ἐβοήθησαν καὶ οἱ νῦν διευθύντες τὰ ἱδρύματα ταῦτα, τοὺς ὁποίους θερμῶς εὐχαριστοῦμεν, οἵτινες μᾶς ἐνημέρωσαν περὶ τῶν νεωτέρων ἐργασιῶν τῶν ἱδρυμάτων, ὥστε νὰ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πλήρης ἡ εἰκὼν τῆς δράσεως τούτων κατὰ τὸ τεσσαρακονταπενταετὲς διάστημα ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι φρονοῦμεν ὅτι μία τοιαύτη ἐργασία δὲν θὰ ἦτο ἀνωφελὲς τόσον δι' ἐκείνους οἵτινες θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀρυσθῶσι σχετικὰς περὶ τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν πληροφορίας, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἐκ τῶν νεωτέρων γεωπόνων νὰ γνωρίζωσι ποῖα ἀνυπέρβλητα πολλάκις ἐμπόδια πρὸς δημιουργίαν τινῶν ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἱδρυμάτων συνήντησαν οἱ παλαιότεροι

συνάδελφοί των υποβληθέντες καὶ εἰς ἀομικὰς θυσίας καὶ πόσους ἀγῶνας κατέβαλον οὗτοι εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀμερικανικαὶ παροχαὶ καὶ ὅτι ἡ ἰδρυσις καὶ ἡ λειτουργία αὐτῶν συνετελέσθη ἐκ τῶν ψυχῶν πενιχρῶν προϋπολογισμῶν μὲ σοβαρὰ ἐλλείμματα συνεπεία τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, τῆς δις διχοτομήσεως τοῦ χαρτονομίσματος, τῆς σημαντικῆς ὑπομνήσεως τῆς δραχμῆς κ.λ.π. Ἐχόμεν δὲ τὴν γνώμην ὅτι εἶναι χρήσιμον νὰ γνωρίζῃ τις τὴν ἱστορίαν τοῦ κλάδου τούτου, διότι οἱ μανθάνοντες ταύτην μεγάλως ὠφελοῦνται καὶ γίνονται ἐν τῇ πράξει καλύτεροι ἐπιστήμονες χρήσιμοι καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην των.

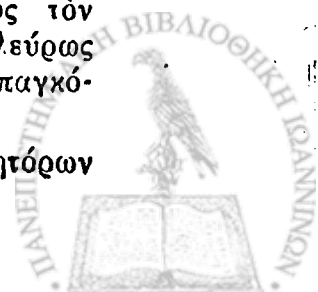
Περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἐγκατασταθέντων Γεωργικῶν Ἰδρυμάτων ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης (1913) μέχρι σήμερον, θέλομεν ἀσχοληθῇ καὶ ὡτέρω ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ, μνημονεύοντες ταῦτα κατὰ τὴν σειρὰν τῆς χρονολογίας τῆς ἰδρύσεως των.

Σταθμὸς Ἐπιβητόρων Ἰωαννίνων. — Εἴλομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐπὶ τοῦ καθιεστώτος τῶν Νεοτούρκων ἐκομίσθησαν ἐνταῦθα διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα ἅτινα ἐπεδεικνύοντο εἰς τοὺς ἀγρότας. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἰδρύθη τότ' ἐπὶ τοῦ ιουρκικοῦ κράτους καὶ Σταθμὸς ἐπιβητόρων ἵππων παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους τῶν Ἰωαννίνων ὅπου σήμερον ἐγκατεστάθη τὸ Οἰκοτροφεῖον τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν βελτίωσιν τῆς ἐγχωρίου γενεᾶς (ράτσας) τῶν ἵπποιδων τῆς περιφερείας διὰ διασταυρώσεως μετ' ἐγχωρίων φορβάδων.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων κατελήφθη ὁ Σταθμὸς οὗτος παρὰ τῆς Στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας πρὸς σέβασιν τῶν ἵππων τοῦ Στρατοῦ, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ διακινούμενοι ἐπιβήτορες ἵπποι ἀπεστάλησαν εἰς τὸν Γεωργικὸν Σταθμὸν Γαστούνης (Ἡλείας). Μετὰ δὲ τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ βορειότερον καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ σταύλου, παρέλαβε τὸ κτίριον τοῦ Σταθμοῦ ὁ ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετῶν τότε ὡς ἔφεδρος ἀνθυποκτηνίατρος κ. Χρήστος Πασιόκας Νομοκτηνίατρος τότε Ἄρτης ἥδη δὲ καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς, τοποθετηθεὶς μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ὡς Νομοκτηνίατρος Ἰωαννίνων εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέστη καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ιδρύματος τούτου ὑπερῷω διαστάθη δι' ἀραβικῶν ἵππων καὶ κυπριακῶν ὄνων. Ὁ Σταθμὸς οὗτος συνετέλεσε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν βελτίωσιν ἐν μέρει τῆς γενεᾶς τῶν ἵππων, τῶν ὄνων καὶ τῶν ἡμιόνων τῆς περιφερείας Ἰωαννίνων, καίτοι βραδύτατα, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῷ διακινουμένων τότε ἐπιβητόρων ἵππων καὶ ὄνων. Μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων, ἡ διεύθυνσις τοῦ Σταθμοῦ ἐπιβητόρων ἀνετέθη εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀνωτέρω ιδρύματος.

Εἰς τὸ παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους κτίριον διετηρήθη ὁ Σταθμὸς Ἐπιβητόρων μέχρι τοῦ ἔτους 1935 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς ὅστις εἶχε παραλάβει τοῦτον μετὰ τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ τῷ 1921. ἔξηκολούθη δὲ νὰ διευθύνῃ τοῦτον καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ. Ἐκ τῶν Ἀμπελοκήπων μετεφέρθη ὁ Σταθμὸς Ἐπιβητόρων εἰς τὸν ἐν Κατσικᾷ Γεωργ. Σταθμὸν ὅπου ἐν τῷ μεταξύ ἐπερατώθη ὁ διὰ τοὺς ἐπιβήτορας προωρισμένος σταῦλος καὶ ἔξηκολούθησεν ἡ ἐκεῖ λειτουργία τούτου μέχρι σήμερον. Τὰ παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους κτίρια τοῦ Σταθμοῦ Ἐπιβητόρων ἅτινα ἐν τῷ μεταξύ εἶχον καταστῆ ἐτοιμόρροτα, κατεδαφίσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως εἰς τὸ γήπεδον αὐτοῦ ἀνεγερθῇ τὸ Οἰκοτροφεῖον τῆς παραπλεύρως τούτου ἀνεγερθείσης Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, ὅπερ ὅμως μόλις μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον ἐπετεύχθη.

Μετὰ τὴν ἐν τῷ Γεωργ. Σταθμῷ ἐγκατάστασίν του, ὁ Σταθμὸς Ἐπιβητόρων

ἐφωδιάσθη καὶ δι' ἄλλων ἐπιβητόρων οἵτινες ἔφθασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι ἵππων καὶ ὄνων καὶ ἐξηκολούθησαν τὰς ἐπιβάσεις τόσον ἐν τῇ ἔδρᾳ ὅσον καὶ εἰς τὰς ἰδρυθείσας ἐπισταθμίας (Ἄρτης, Λούρου, Φιλιπιάδος, Κανελακίου, Παραμυθίας, Φλιατῶν), αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1938 μέχρι καὶ τοῦ 1940 ἀνέρχοντο εἰς 800 ἐτησίως.

Κατὰ τὴν Κατοχὴν διεκόπη ἡ δρᾶσις τοῦ Σταθμοῦ τούτου, διαρκούσης δὲ ταύτης διηρπάγησαν τὰ ζῶα καὶ ἐλεηλατήθη ὁ Σταθμὸς ὑπὸ τῶν ἀνταρῶν ὑποσιὰς τὴν τύχην τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ περὶ οὗ θέλομεν ἀναφέρει εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤρχισε βαθμηδὸν ὁ ἐφοδιασμὸς τοῦ ιδρύματος διὰ νέων ζώων, ἦτοι: Κατὰ τὸ ἔτος 1947 ἀπέκτησεν ὁ Σταθμὸς 10 ἐπιβήτορας ὄνους προελεύσεως Κύπρου. Τὸ 1948 ἀπέκτησε 10 ἐπιβήτορας ἵππους φυλῆς ἀραβικῆς. Τὸ 1950 ἐφωδιάσθη μὲ 5 ἐπιβήτορας ἵππους ἀγγλοαραβικῆς φυλῆς. Τὸ 1952 ἐφωδιάσθη ἐπίσης μὲ 5 ἐπιβήτορας ἵππους Πηνείας καὶ 5 ὄνους φυλῆς Ποατοῦ.

Σήμερον ὁ Σταθμὸς κέκτηται 18 ἐπιβήτορας ἵππους φυλῆς ἀραβικῆς, ἀγγλοαραβικῆς καὶ Πηνείας, 12 ὄνους φυλῆς Ποατοῦ, Κύπρου καὶ Σαρδηνίας, ἔχει δὲ ἰδρύσει καὶ περὶ τὰς 10 ἐπισταθμίας εἰς Ἰωάννινα, Δολιανὰ, Μέτσοβον, Κόνιτσαν, Ἄρταν, Φιλιπιάδα, Εὐηνοχώριον, Σρήναν, Παραμυθίαν καὶ Λοῦρον δι' ὧν ἐνεργοῦνται περὶ τὰς 1500 ἐπιβάσεις ἐτησίως. Ἐπίσης ἐνεργεῖται καὶ τεχνητὴ γονιμοποίησις ἐπὶ 500 ζώων θηλέων διὰ σπέρματος συντετηρημένου προερχομένου ἐκ τῶν Κτηνοτροφείων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ὡς καὶ διὰ νωποῦ τοιούτου λαμβανομένου ἐκ τῶν ζώων τοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων.

(Συνεχίζεται)

Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΑΚΗ ΤΣΙΑΚΟΥ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

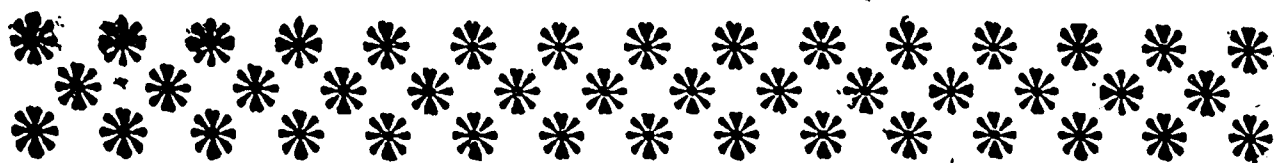
Κορίτσια τοῦ γειτονικοῦ σχολειοῦ,
μαῦρες ποδίτσες κι' ἀργυρὲς χαρὲς καὶ γέλοια,
κοτσίδες, κοτσιδάκια, κατσάρά,
φιόγκοι κι' ἀφέλεια.

Πῶς μὲ ζεσταίνετε ὄντας πεταχτὰ
περνᾶτε, μάγουλα ροδάσπρα καὶ σταρίσια,
κορμιά πορτοκαλιῆς καὶ λεμονιῆς
καὶ κυπαρίσσια.

Διπλὲς (γλυκειῆς λαχτάρεις!) μαχαιριῆς
κάθε ματιά σας. Καὶ φωτιά στὸ πεζοδρομὶ.
Κι' ἀπ' τὸν ποδόγυρό σας, τρά, λά, λά,
λαγνεῖς καὶ τρόμοι.

Κλείστε με κάποιαν ὥρα ἔτσι, τυφλά,
φράχτες, τριανταφυλλιῆς κι' ἀγκάθια γύρωθέ μου,
στὸν ἀνθισμένο Μάη σας νὰ πνιγῶ!
Κι' ὦ! Θέ μου, ὦ! Θέ μου!...

ΚΑΠΟΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Εἶναι κάποια ποιήματα σὰ γλυκεῖα μελωδία.
Τὴν ψυχὴ νανουρίζουνε μ' ἓνα χάδι ἑλαφρό.
Κι' ὅμως κλείνουνε μέσα του, μιὰ τραχεῖα τρικυμία.
κι' ἀπομένουν στὰ βάθη σου κατακάθι πικρό.

Μιὰ γητεύτρα τὰ τόνισε καὶ γλυκύτατη λύρα
κι' ὅλο φτάνουν ἀκάλεστα ζωντανὰ καὶ καὶ ζεστά.
Κι' εἶναι λὲς ῥοδοπέταλα φορτωμένα σιὰ μύρα.
Σφραγισμένη λὲς λύκηθος μὲ τὰ δάκρυα κλειστά.

Μὲ ῥυθμοὺς ἀπαλώτατους μ' Ἀπολλώνιαν ἁρμονία.
—Κάποιες χίμαιρες κι' ὄνειρα κάποιο' ἀγάπη ἀκριβή—
Ποῦ νὰ κρύβεται ἀθώρητη 'τούτ' ἡ μαύρη ἀγωνία,
ποῦ νὰ βρίσκεται ἀλόγιαστη τόσα θλίψη βουβή;

Δὲ μιλοῦνε γιὰ θάνατους καὶ γιὰ πόνους δὲ λένε.
Ἕνα πέπλο τὰ τύλιξε τῆς ζωῆς μαγικό.
Σοῦ μιλοῦνε σωπαίνοντας καὶ σωπαίνοντας κλαῖνε
μ' ἀξεδιάλυτο μέσα τους τὸ βαθὺ μυστικό.

Εἶναι κάποια ποιήματα, τὰ σημάδεψε ἡ μοῖρα.
Μοναχὰ κι' ἀσυντρόφευτα τριγυροῦν στὴ ζωή.
Καὶ χτυποῦν πάντα ἐπίμονα τῆς καρδιάς σου τὴ θύρα
μ' ἓνα πάθος ἀλλόφρονο καὶ μιὰ φλόγινη δρμή.

Γιὰ ταξίδια, γιὰ πέλαγα μακρινά, δὲ μιλᾶνε.
—Κάτι λόγια κοινότατα, κᾶτι ἀπλὰ καὶ γνωστά.—
Κι' ὅμως ἔρχονται ἀθώρητα καὶ σὲ παίρνουν καὶ πᾶνε...
Καὶ σὲ παίρνουν πρὸς τ' ἀπειρο μὲ τὰ φῶτα σβυστά.

Χρυσάνθη Ζιτσαία

ΦΡ. ΚΛΟΠΣΤΟΚ

ΜΕΣΣΙΑΣ

Εὐφρανθείτε σεις τὰ τέκνα τῆς γῆς γιὰ τὴν τιμὴν ποὺ γίνεται στὸν ἄνθρωπο.

Ἐκεῖνος ποὺ ὑπῆρχε πρὶν γεννηθεῖ ὁ κόσμος, ποὺ ὅλα τὰ πράγματα στὴν ὁρατῆτούτη πλάση ἀπὸ Ἐκεῖνον ἐγίναν κατέδηκε στὴ γῆ μας σὰ λυτρωτὴ σας.

Κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ, στὴν πόλη ποὺ μιὰ φερά ὁ Θεὸς εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν χάρη του, ὁ θεῖκός λυτρωτὴς θγαίνει ἀπ' τὸ πλῆθος καὶ ζητάει ν' ἀποσυρθεῖ στὴ μοναξιά. Ἀπὸ κεῖ ποὺ πρῶτα—πρῶτα ὁ ἥλιος χρυσώνει τὴν πόλη μὲ τίς ἀχτίδες τοῦ ὑψώνεται ἓνα βουνό, ποὺ συχνὰ Ἐκεῖνος τίμησε τὴν κορφὴ τοῦ μὲ τὴν θεία παρουσία τοῦ καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος μέρος τῆ μοναδικῆ νύκτα πέρασε τίς ὥρες μὲ διάφορες προσευχές.

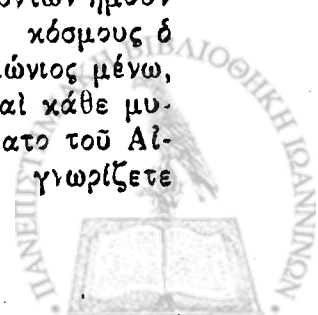
Κατεβαίνει ὁ Γαβριήλ, στέκεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ μυρόβολους κέδρους καὶ λέει στὸν Ἰησοῦ. «Θέλεις, Κύριε, νὰ ἀφιερώσεις ἐδῶ τὴ νύκτα σου στὴν προσευχὴ ἢ κουρασμένος ἐπιθυμεῖς λίγη ἀνάπαυση; Ἐπέτρεψέ μου γιὰ τὴν ἀθάνατή σου κεφαλὴ νὰ ἐτοιμάσω καταδεχτικὸ προσκέφαλο». Ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ «ὄχι», μὰ κοιτάζει τὸ Γαβριήλ μὲ μιὰ ματιὰ θείας εὐαρέσκειας. Ἀνέβηκε πάνου στὴν κορφὴ ποὺ ἦσαν τὰ σύνορα τοῦ οὐρανοῦ καὶ κεῖ προσευχήθηκε. Ἡ γῆ ἀγαλλόταν σὲ ξανάνωμα τῆς ὁμορφίας τῆς ὁσο ἡ φωνὴ Του ἀντηχοῦσε καὶ περνοῦσε τίς πύλες τοῦ Ἀπειρου, ἀλλὰ μόνον Ἐκεῖνος ὁ Αἰώνιος Πατέρας γνῶριζε ὅλη τὴν ἐννοια τῆς θείας ἀναφοράς. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς σηκώθηκε ἀπ' τὴν προσευχὴ, στὴ μορφὴ του ἔλαμπε τὸ μεγαλεῖο, ἡ ἀγάπη ἡ αὐτοθυσία. Τώρα Ἐκεῖνος καὶ ὁ Αἰώνιος πατέρας ἀρχισαν μυστικὴ καὶ θαθεῖα συνομιλία γιὰ πράγματα ποὺ οἱ μέλλουσες ἐποχές θ' ἀπλωναν πάνου ἀπ' τὸν ἄνθρωπο τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἐνα Σεραφεῖμ δγῆκε ἀπ' τὰ σύνορα τοῦ οὐράνιου κόσμου, ποὺ ὅλη ἡ ἔκτασή του στολίζεται ἀπὸ μύριους ἡλίους. Ἐκεῖ, κέντρο τῶν περιστρεφόμενων ἡλιῶν, τοῦ Οὐρανοῦ, τῶν πυρήων κάθε μακάριος σφαίρας, τῶν τροχιῶν μὲ τὴν φεγγόβολη δέξα, πλημμυρίζει καὶ κλκίει τὴν αἰωνιότητητα, σὰν ποταμός ποὺ ἔχει ξεχειλίσει, ἡ λαμπρότητα τῶν κόσμων. Ἦχοι ἀρμονικοί, ποὺ ἀναδίνει ἡ περιστροφικὴ τῆς κίνηση, φέρονται πάνω σὲ φτερά ἀνέμων ὡς τὰ πέρατα, τῆς ἐκεῖ ποὺ λαμπρύνονται ἀπὸ ἡλίους.

Ἄσμα ὑπέρροχο ἀπὸ φωνές ὑπερκόσμιες συνοδεύει τοὺς ἤχους οὐράνια ἄρπας καὶ τὸ σύμπαν ζωογονεῖται. Στὸν ἱερό τοῦτο ἔρῳ ἀνέβηκε ὁ Γαβριήλ πλησιάζοντας τὸν οὐρανό, ποὺ σὲ κέντρο τῶν ἡλιῶν σχηματίζει ἀπέραντο θόλο. Ἐνῶ ὁ Αἰώνιος προχωρεῖ, οἱ ἀρμονικοὶ χοροὶ φερόμενοι πάνω σὲ φτεροῦγες ἀνέμων στ' ἀκρότατα σημεῖα τῆς ἡλιακῆς ἀψίδας, ψέλλουν τὸ μεγαλεῖο Του, συνοδευόμενος ἀπ' τὴ μελωδία τῆς ἀρμονικῆς τοῦς ἄρπας. Τὴν ὥρα τοῦ ὕμνου τὸ Σεραφεῖμ, σὰν ἀγγελιοφόρος τοῦ Μεσσία, στάθηκε σ' ἓναν ἀπ' τοὺς ἡλίους, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸν Οὐρανό.

Ὁ Αἰώνιος Πατέρας ἀντάμειψε τὸ χορὸ μὲ δλέμμα καλοσύνης καὶ κοίταξε τὸ πρῶτο Σεραφεῖμ, ποὺ ὁ Θεὸς τ' ὀνομάζει «ἐκλεκτό» καὶ οἱ ἄγγελοι «Ἐλωά».

Ἦχος βροντῆς τρομακτικὸς κύλισε ὡς τὰ πέρατα, ἐφτὰ φορές, καὶ σκόρπισε τὴν εὐθυμία, καὶ ἡ θεϊκὴ φωνὴ γλυκύτατη, ἀπαλή, ἀκούστημε ἀπὸ κάτω. «Ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῶν ὄντων ἡμουν ἀγάπη πάντα. Δημιουργόντας κόσμους ὁ πανταίῳνιος ἔμενα καὶ πανταίῳνιος μένω, δταν ἀποτελεῖώνω κάθε βαθὺ καὶ κάθε μυστικὸ μου ἔργο. Μὰ μὲ τὸ θάνατο τοῦ Αἰώνιου Υἱοῦ μαθαίνετε νὰ μὲ γνωρίζετε

στην έντέλεια, Θεέ, Κριτή του σύμπαντος Νέα λατρεία λοιπόν όφείλεται στον Ήπέρτατο της ούράνιας προσαγόμευσης.

Και κει, που στο βωμό της γής ό 'Αδάμ κατέρβαινε με λαχτάρα, γεμάτος προσδοκία, τό Σεραφείμ πέταξε γοργότερα κοντά του. 'Ο 'Αδάμ προχώρησε με έλαρό χαμόγελο, που περιέχουσε τήν όψη του μ' άνέκφραστη, γλυκύτατη αξιοπρέπεια και με βαθύ πάθος έτσι μίλησε:

«Χαίρε εύλογημένο Σεραφείμ, άγγελε της Ειρήνης. Η φωνή σου ψηλά άντηχόντας τό μήνυμά σου τίς ψυχές μας με γοητεία πλημμύρισε. Γιατί του Θεού, Μεσσία! 'Ω, άν ήταν δυνατόν νά σέ κοιτάξω, άν μου ήταν δυνατό ν' άπειλώ τήν καλλονή της ανθρώπινης μορφής Σου, έτσι όπως αυτό τό Σεραφείμ σέ βλέπει με τό σχήμα, που ή θεία σου εύσπλαχνία σέ παρακίνησε νά πάρεις για νά σώσεις άπ' τό θάνατο τό κακόμοιρό μου γένος.

Δείξε μου, Σεραφείμ, φανέρωσε μου που ό Αυτρωτής, ό στοργικός μου Κύριος περιπάτησε.

'Ετσι από μακριά θέλω νά παρακολουθήσω τά βήματά του.

'Ο Γαβριήλ κατεβαίνει και πάλι στη γή και τ' άστρα σιωπηλά τον χαιρετούνε μέσα σέ γενικό σελάγισμα αύγής. Βοίσκει τον Ήσου πάνω σ' ένα βράχο, γυμνό, πεσμένο σέ γαλήνιον ύπνο κι' άφού τον κοίταξε άρκετά, στράφηκε σ' όλη τήν φύση και τήν πρόσταξε νά σιωπήσει γιατί κοιμάται ό Πλάστης...

Στό δάσος τό κυματιστό των κέδρων άπλώνεται τό γλυκοχάραγμα και ό Ήσους ξυπνάει. Τά πνεύματα των Πατριάρχων τον κοιτάζουν με χαρά άπ' τήν ήλιακή τους κατοικία. 'Ο Μεσσίας συλαμβάνεται και δένεται. Στο συμβούλιο των Ιερέων κατάπληξη και θάμπος, μά οι φόβοι των διασκεδάζονται άπ' τήν άφιξη συγνων άγγελιοφόρων. 'Ο Ήσους οδηγείται μπροστά στον Άννα. 'Ο Φίλωνας πηγαίνει εκεί και τον οδηγεί στον Καϊάφα. 'Η Πορκία ή γυναίκα του Πιλάτου έρχεται νά δει τον Ήσου. Πηγαίνει άπ' τό Πραιτώριο στην αίθουσα του Συμβουλίου περνώντας μιάν άψίδα φωτισμένη με λυχνίες. 'Η περιέργεια τήν έσπρωξε νά γνωρίσει τό μεγάλο και θαυ-

μαστό Προφήτη και τράβηξε βασιτική στού μεγάλου άρχιερέα τό παλάτι. Λίγοι τή συνόδευαν άπ' τήν ακολουθία της. Και ή Πορκία τον είδε. Αυτόν που άνάστησε νεκρούς νά υποφέρει γαλήνιος και ήρεμος, τήν κολασμένη λύσσα και τίς θρισίες κακόνόλων και άνομων Ιερέων.

Τώρα, με μεγαλοφρόνη θαυμαστή έμεινε κει όρθιος και περιόσε κάθε έρσο θαυμασμού ή μεγαθυμία του σέ όσα άνάξια και έκφυλισμένα. Και ή Πορκία με προσδοκία διάθερμη και ψυχική άγαλλίαση στάθηκε και τον κοίταξε—τον 'Αγιασμένον Άνθρωπο—κι' είδε πως 'Εκείνος με ύπέροχη και αξιοπρεπή γαλήνη άντίκρουζε τούς ποταπούς του κατήγορους.

Με άκατανόμαστες ψευδομαρτυρίες ό Ήσους καταδικάζεται κι' ή Πορκία δέν άντεχε νά βλέπει περισσότερο τά πάθη, τά μαρτύρια, τά βάρβαρα του Αυτρωτή, και άποσύρθηκε βαρύνουμα μόνη της στού παλατιού τά δώματα. Στάθηκε κι' έστρεψε τά χέρια της με ήλιψη και ψηλά στον Ούρανό άτάβληψε τά βουρκωμένα μάτια της και μ' αυτά τά λόγια φανέρωσε τή σύγχυση του λογισμού, τά ταραγμένα της καρδιάς της συναισθήματα.

'Ω, Σū ό πρώτος των Θεων που έπλases αυτόν τον κόσμο άπ' τό σκοτάδι και μιá καρδιά στον Άνθρωπο χώρισες από, όπως κι' άν σέ λένει Θεέ, Ρωμόλο, Δία, Ίεχωδά ή του 'Αβραάμ Θεέ, είσαι ό Κριτής και ό Πατέρας όλων, όχι όλίγων εκλεκτων μονάχα. Μπορώ μπροστά Σου, Κύριε, με δάκρυα νά δείξω τά όσα συναισθήματα ταραίζουν τήν καρδιά μου κι' όλόκληρη τήν ψυχή μου σέ Σένα ν' ανοίξω...

Ποιά είναι αυτό το ήμερο κι' ειρηνικού Άνθρωπου ή φοβερή άμαρτία; Γιατί νά τού φοβόυν έτσι άγρια, θάρβαρα και με καρδιά θηρίου, θάνατο νά τού έρίσουν οι άπάνθρωποι αυτοί;

Εύφραίνεται από κει ψηλά, άπ' τον Όλυμπο σου, Κύριε νά βλέπεις τήν άρετή νά πάσκει; Ή είναι, Κύριε, για Σένα ό σκοπός Ιερός; Για των ανθρώπων τήν καρδιά μπορεί νά είναι άγαλλίαση τό μαρτύριό Του, γιατί στού ανθρώπου τήν καρδιά δέν μπαίνει ή εύσπλαχνία. Μά 'Εκείνος, που έπλase τούς κόσμους πως μπορεί νά βλέπει χω-

ρις νὰ θυμώνει; Καὶ ὁμῶς κι' ἂν ἀκόμα ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἱερὸς γιὰ τὸν πατέρα τῶν θεῶν, ὦ! δὲν θὰ ἐπιτρέψει Ἐκεῖνος ὥστε ὁ ἡμέτερος αὐτὸς κι' ἄθῳς ἄνθρωπος νὰ βασανισθεῖ τόσο σκληρά, ποτέ. Τρέχουν τὰ δάκρυά μου ἀπὸ συμπάθεια, ἀπὸ οἶκτο, μὰ Σὺ εἶσαι ἱκανὸς νὰ διακρίνεις τὰ δάκρυα τῆς ἀρετῆς, ποὺ πάσχει, ποὺ τρέχουν μυστικὰ καὶ Σὲ ἐπικαλοῦνται.

Μεγάλε τῶν Θεῶν Θεέ, ἀντάμειψέ τον καί, ἂν ἀπὸ λόγους ποὺ ξαίρεις μόνον Σὺ, δὲν μπορεῖς νὰ τὸν σώσεις, τῇ μεγαθυρίᾳ τοῦλάχιστον ποὺ δείχνει θαύμασε».

Ὁ Πέτρος μὲ ἄθυμη καρδιά, γεμάτη ἀπελπισία, λέει στὸν Ἰωάννη πῶς ἀπαρνήθηκε τὸ δάσκαλο, ὅστερα φεύγει καὶ στὰ σκοτεινὰ χύνει θερμὰ δάκρυα καὶ προσεύχεται.

Ὁ Ἐλῶλ χαιρετᾷ τὴν αὐγὴ μ' ἓνα ὕμνο καὶ ψάλλει τῇ μέρα τῆς Σταύρωσης. «Μέρα γλυκειά, πολύτιμη, μέρα τῶν προσφορῶν, σταλμένη ἀπ' τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Μετσίας ὁδηγίεται στὸν Πιλάτο. Κατηγορεῖται ἀπ' τὸν Καϊάφα καὶ τὸν Φίλων. Ὁ Ἰούδας ἀπελπισμένος πηγαίνει καὶ ἀπαγχονίζεται. Ὁ Ἰησοῦς στέλλεται στὸν Ἡρώδη. Αὐτὸς περιμένει νὰ δεῖ κάποιο θαῦμα κι' ἀπελπίζεται ποὺ δὲν τὸ βλέπει.

Ἀφοῦ τὸν ξέταξε πολλὴν ὥρα, τὸν στέλλει πίσω στὸν Πιλάτο. Ὁ Πιλάτος προσπαθεῖ νὰ τὸν σώσει, ἀλλὰ πείθεται νὰ ἐλευθερώσει τὸ Βαραββᾶ. Ὁ Ἰησοῦς μαρτυγώνεται, περιβάλλεται κόκκινο χιτῶνα, στεφανώγε-

ται μὲ ἀγκαθένιο στεφάνι καὶ παραδίνεται στοὺς ἱερεῖς.

Οἱ ἱερεῖς ἀποφασίζουν τὴ σταύρωση.

Ὁ Ἐλῶλ κατεβαίνει ἀπ' τὸν Θρόνο καὶ ἀγγέλλει στὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων, ὅτι ὁ Αὐτῶν ὁδηγίεται στὸ Σταυρό. Οἱ ἄγγελοι τῆς γῆς σχηματίζουν κύκλο γύρω ἀπ' τὸ Βράχο τοῦ Γολγοθᾶ.

Ὁ Ἰησοῦς καρφώνεται στὸ Σταυρό. Ἐνας ἀπ' τοὺς ληστὲς ποὺ εἶναι σταυρωμένος μὲ τὸν Κύριο πιστεύει.

Ὁ Ἀριὴλ τοποθετεῖ ἓναν πλανήτη μπροστὰ στὸν ἥλιο «γιὰ νὰ σκοτεινιάσει ἡ πλάση καὶ νὰ μὴ δεῖ τὸ ἀνοσιούργημα τοῦ Γολγοθᾶ» κι' ὅστερα ὁδηγεῖ στὴ γῆ τίς ψυχὲς ὄλων τῶν γενεῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ μέλλοντος.

Ὁ Ἀγγελοῦ τοῦ θανάτου κατεβαίνει καὶ προσαγορεύει τὸν Ἰησοῦν, ποὺ παραδίνει τὸ πνεῦμα.

Ἡ γῆ κλονίζεται, τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ραγίζεται. Οἱ ἅγιοι τῆς Πάλαιας Διαθήκης ἐγείρονται ἐκ νεκρῶν. Ὁ ληστὴς ποὺ πίστεψε, παραδίνει τὴν ψυχὴ του.

Ὁ Ἰωσήφ ὁ ἐξ Ἀριμαθείας ζητάει τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ μαζί μὲ τὸ Νικόδημο τὸ θέτουν στὸν Τάφο.

Ἡ Μαρία κι' ἄλλες ἀρροσιωμένες γυναῖκες συνάζονται στὸ σπίτι τοῦ Ἰωάννη, ὅπου ἔρχεται ὁ Νικόδημος καὶ φέρνει τὸν Ἀκάθινο Στέφανο.

Ὁ ἐνταφιασμὸς πανηγυρίζεται ἀπὸ χορὸ Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων.

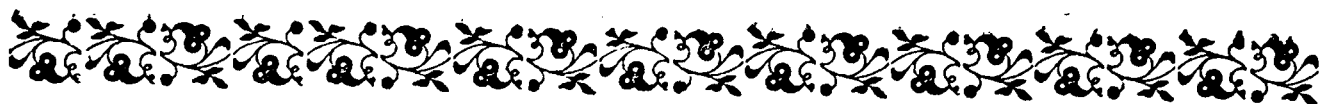
(Μεταφρ. ΚΩΣΤΑ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

ΦΕΓΓΟΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Φέγγος τῶν λέξεων,
ἀγάπη, θυσία τῆς ὑπαρξῆς, ἀνέβασμα στὸ βουνὸ τοῦ σταυροῦ,
σιωπηλὴ μὲ κάνετε νὰ κοιτῶ τὴν καρδιά μου,
σὲ δρόμους ἔρημους μοῦ ἀνοίγετε νὰ πατῶ.
Κεῖ ποῦ μονάχα διαλεχτοὶ περπατοῦν,
μὲ ματωμένα τὰ πόδια τους.
μὲ χλωμιασμένη τὴν ὄψη καὶ τὴν καρδιά τους.
Νὰ σᾶς σαρκώσω θέλω μὲ τὸ αἷμα μου,
ἄξια νὰ γίνω στὸ κρυφὸ μου τὸ κάλεσμα,
τὴν πονεμένη μοῖρα νὰ ζήσω τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁλγας Βότση

ΟΧΙ ΑΜΠΛΕΤΙΚΗ ΑΠΟΡΙΑ

Ἀπάντηση στὸν φίλο ποιητὴ

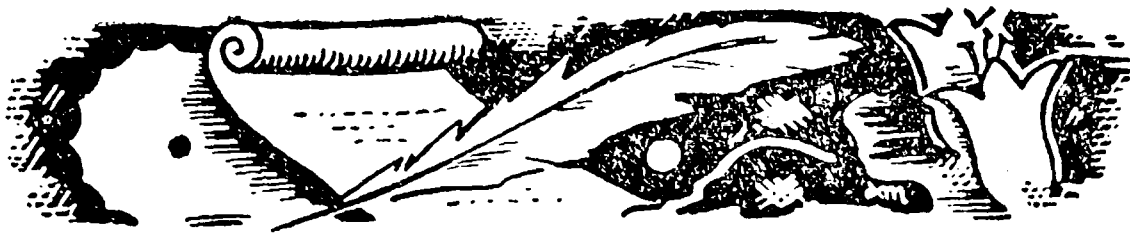
Πῆρες τὸ γράμμα μου συνοδοιπόρε,
Ἔγγραφά:
«Ἐμεῖς, οἱ εἰκονοκλάστες
οἱ πιστοὶ τῆς Θεᾶς
ὅταν ἀναμοχλεύομε τὸ θυσιαστήρι,
στὴ στάχτη της σάρκας μας
βρίσκομε πράγματι τὸ νόημα τῆς ζωῆς;
Ἦ, οἱ ἄλλοι, οἱ πεζοπόροι,
εἶναι Κολόμβοι τῆς Ἡπείρου τῆς Εὐτυχίας;»

Καὶ χαράματα,
Παραμονὴ Πρωτοχρονιάς
ἀναχωρώντας ἀπ' τὴ φωτόλουστη Πολιτεία,
γιὰ τὴν πολύβουη Πατρίδα σου,
στὸν ἄερα παράδοσες τὸ μήνυμά σου.
Τὴν ἐρώτησή μου χαρακτηρίσες ἀμπλετικὴν ἀπορία
καὶ τῆς Θεᾶς τὴν εἰκόνα μούστειλες
μὲ λεζάντα μιὰ ρομαντικὴ κατάφαση.

Μὰ τὸ ξέρεις; Ὑπόγραψες τώρα ἓνα συμβόλαιο.
Περίμενέ με, περίμενέ μας.
Εἴμαστε πολλοί.
Μαζὶ θὰ χτυπήσουμε τὶς ἀμπαρωμένες πόρτες.
Θὰ βαρέσουμε συναγερμό,
Θὰ σηκώσουμε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μόχθου
ἀπ' τὰ ζεστά τους κρεββάτια.
Θὰ τοὺς πύρουμε ἀπ' τὸ χέρι.
Ψηλά. Στὴν τελευταία στροφὴ τοῦ ἀσφαλτοδρόμου,
θὰ τοὺς πᾶμε καὶ θὰ ποῦμε στοὺς ἀνθρώπους:
«Ἐτοιμασθῆτε νὰ δεχθῆτε τὴ χαρά.
Θὰ πονέσετε, μὰ κρατῆστε τὰ μάτια σας ἀνοιχτά.
Ἰδέτε, στοῦ πελάγου τ' ἀχνάρια.
Ἀχνοροδίζει καὶ θ' ἀνατείλει ὁ ἥλιος.

Στέφ. Ἰωαννίδης

ΜΑΡΚΟΥ ΜΕΣΚΟΥ

ΣΥΓΧΙΣΗ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Τοῦ ἄρεξε νὰ ζεῖ τις καταστάσεις ἔντονα. Ὑπεύθυνα, μπορῶ νὰ πῶ, σοβαρά. Τὸ γέλιο δὲν τῷχε συνηθίσει. Πολλὲς φορές ἀπὸ ἀντίδραση καὶ λίγες ἀπὸ καρδιά, πλάτυνε τὸ πρόσωπό του τὸ βυζαντινόν. Στὸ σπίτι, ὅταν ἡ μάννα του κουρασμένη ἄρχιζε τὰ βογγητὰ καὶ τις κλάψες, φώναζε:

— Ἄσε τις κλάψες, Μάννα· σὰν θ' ἔρχομαι ἔδῳ, θέλω νᾶσαι χαρούμενη. Περήφανη, ἂν θές.

Μιὰ εἰκοσάχρονη πληγωμένη ἐμπειρία, κρατοῦσε ψηλὰ τὸ κεφάλι του. Σφιχτὰ τὰ δόντια. Σφιχτὰ τὰ φρύδια. Τὰ χέρια του γροθιές. Εἶχε μέσα του μιὰ χάλκινη ζωὴ πού ὀδηγοῦσε τις πράξεις του. Σαυτὴν τσακίζονταν κάθε ξεδοντιασμένο γέλιο. Κάθε συμβατικό ἡτα.

Ἡ ἐποχὴ πού περίμενε τὸ γράμμα, βέβαια δὲν εἶχε περάσει ὁλότελα. Μὰ δὲν ὑπολόγιζε πολὺ σαυτό. Ἄν ἄλλαζε τὴν μοῖρα του, θάταν ὁμορφο καὶ θὰ τὸ εὐλογοῦνεν ἡ καρδιά του. Μὰ ὅσο πέρανε ὁ καιρὸς καταλόβαινε πὼς αὐτὸ εἶταν οὐ οὔτε ῥωμαντική. Καὶ τ' αὐτὴν αἰμικὰ ῥωμαντικὰ τομάρια εἶναι σβῶλοι, πού τοὺς πατοῦσαν οἱ ροβεροὶ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς του.

Μὰ οὔτε κι' ἔτσι ἀγαποῦσε τὴ ζωὴ.

Ἡ ἐπαρχία πού ζοῦσε, δὲν εἶχε πολλὰ π' αὐτὰ πού λάτρευε.

Ἀπὸ τὴν δόξα τῆς ἐποχῆς, κατέφτανε καὶ πόνω μιὰ χοντοκομένη ἀλήθεια καὶ αὐτὴν ἄρκοῦσε. Εἶταν, ὥστόσο, κι' οἱ μικροπτομέρειες κι' αὐτὲς τὸν βασάνιζαν πιδ ὀλύ.

Αὐτὰ τὰ λίγα. Πότε συγχωροῦσε καὶ ὅτε ἔσφιγγε τὰ δόντια του. Ἐπαιρνε καὶ πρῶτ' τὸν κατήφορο, καλημέριζε ἀσυνήθιστα πουλιὰ καὶ δέντρα καθὼς ἔτρωγε

τὸν δρόμο, κι' ἔφτανε στὴν δουλειά του. Τίμια ἡ δουλειά του. Ἡ μικρὴ του κορδέλλα, ἔκοβε τὴν περηφάνεια τοῦ δάσους καὶ τὴν ἔκαμνε χρήματα. Ὅσα τοῦ ζήταγε ἡ ζωὴ τῆς μάννας του καὶ ἡ δική του.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, μετὰ ἀπὸ κάθε δειλινό, ἡ ἐπανάληψη τῆς προηγούμενης ἡμέρας: Μιὰ βόλτα, τάβλι ἢ σινεμὰ κι' ὕστερα, κούρνισμα στὸ σπίτι.

Κι' ὁ ὕπνος, ποτὲ δὲν ἔρχονταν πρὶν ἀπ' τὸν τυραννισμένο πρόλογό του...

* *

Τὸ τραῖνο ἔμπαινε στὴν μεγάλῃ πολιτεία μ' ἓνα μιάτσο μαῦρο καπνὸ πάνω ἀπὸ τις ρίζες τ' οὐρανοῦ. Ἐνα σφύριγμα ὕστερα, πού τὸ κατάπτε ὁ θόρυβος τῆς πόλης.

Τὸ λεωφορεῖο εἶταν ἔτοιμο νὰ περάσει. Ἀνέβηκε τις ράγες κι' ὕστερα πῆρε τὴν ἀσφαλτο. Μπροστὰ ἓνας δρόμος πού τὸν σταματοῦσαν τὰ σύννεφα τοῦ δειλινοῦ. Ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω, πιθανὸ νὰ γίνονταν ὁ δρόμος ὁμαλός.

Ὁ ἄερας ἔδῳ εἶταν βαρὺς. Ἐνα χνῶτο στὴ ἀρχὴ τῆς βρώμας χτύπαγε τὰ μοῦτρα του. Τὰ τροχοφόρα εἶταν φασαρία μαζὶ καὶ μιὰ πολύχρωμη ταχύτητα. Ἀπὸ ἔδῳ κάπου ἔπρεπε ν' ἀρχίζει ὁ πολιτισμὸς τῆς γῆς—ὁ φαινομενικὸς τουλάχιστον. Ὅχι ὅμως μ' αὐτὲς τις προϋποθέσεις.

Ἀταχτα τὰ χιτρία, κλέβανε πολὺ χῶρο ζωῆς καθὼς καὶ οὐρανόν. Τὸ πράσινο τὸ συνάντησε λίγες φορές. Ἡ χαμοζωὴ τῆς χλόης ἔδῳ διέπρεπε καὶ μό ο ἐκεῖ πού κατέβηκε νὰ πάρει τὰ γερὰ περιόνια, χόρτασε πράσινο βαθὺ στὰ μάτια μιᾶς γυναίκας πού τὸν κύτταζαν ἐπίμονα. Ἴσως νὰ τῆς ἔκανε ἐντύπωση κιόλα ἡ χοντροκοτιά του. Αὐτὸ σκεφτόταν ὅταν παρατηροῦσε τοὺς

άνθρώπους. Ἀπὸ τὸ μέτωπο ξυχύνονταν μιὰ κούφια αἰσιοδοξία. Ἐνα κίτρινο φῶς, πὺν δὲν ἰδοπαζε κανένα γέλιο αἰθόρμητο. Ὑπολογισμένα τὰ πάντα, θαρρεῖς—ὡς καὶ ἡ τελευταία τους γκριμάτσα. Κι' αὐτὰ τὰ κομμένα μάτια, δὲν τὰ κρατοῦσε ἡ περηφάνεια ψηλά. Κι' ἐλπίζανε πολλοὶ σαυτοῖς. Ἀκόμα καὶ οἱ γυναῖκες.

Πῆρε τ' ἀπόγεμα εἰσέρχοντα τοὺς δρόμους μὲ τὰ βιβλιοπωλεῖα, κατέβηκεν ἀργότερα στὸ λιμάνι, εἶδε τὴν θάλασσα πὺν ριγοῦσε κι' ὕστερα, δρόμο.

Αὐτὲς οἱ ἀλλαγές στὴν ζωὴ του, εἶσαν ἀναγκαῖες. Μπάφιαζεν ἀσάλευτη ἡ ζωὴ κι' ἡ ψυχὴ του προετοιμαζε τὸ τσάκισμα, ὅζω ἀπὸ τὸ σπῖτι, τὴν δουλειὰ καὶ τὸ καφενέ. Καὶ δικαιολογοῦσε τὸν ἑαυτὸ του λέγοντας:

—Παιδιασμένε ἄνθρωπε, πότε θὰ κορρεστῇς;

Μιὰ φωνὴ πολὺ βαθειά, κάτω ἀπὸ τοὺς σωργιασμένους αἰῶνες, ἀπαντοῦσε:

—Στὸν θάνατο..

Μὰ κι' αὐτὸ, λύση δὲν εἶταν. Κι' οὔτε τὸν πολυάκουε. Ἐπερνε τὸ ταξίδι καὶ τὸν ξεχνοῦσε κάπως. Ἄλλοτε, πιὸ ἔντονα, φόρτωνε τὴν καρμπίνα του γιὰ κυνήγι στὴν Βελόνα. Τὸν χειμῶνα τώρα, σκαρφάλωνε στὸ Νησί καὶ στὴν Κερασινὰ γι' ἀγριογούρουνα.

Καὶ σὰν γύριζε μ' ἄδεια χέρια, λούφαζε στὴν ἄκρη τοῦ Βάλτου πάνω ἀπὸ τὸν Ἄγρα καὶ καρτέραγε τὸ πέρασμα τῶν πουλιῶν. Τύχαινε πολλὰ φαρὲς καὶ στρατοπεύδευαν, τὰ βράδια, στὰ σκοῖνα καὶ τὲς καλαμιές. Γέμιζε τὸ σακιδίό του κι' ἔφευγε.

Ὅσες φορὲς ὅμως κι' ἂν ἀνέβει ἐκεῖ, θὰ θυμᾶται τὲς μικρὲς ἐκείνες λεπτομέρειες, πὺν τὸν ἔκαναν νὰ θυμηθεῖ τὸν πρῶτον του Ἐρωτα.

Ἀπὸ πὺν ἀρχίζει ὁ Ἐρωτας;

Γύρω του φτερούγιζεν ἕνας Θεὸς ἀμίλητος πὺν τὸν βασάνιζε, τὸν πονοῦσε ἰσως. Τρεῖς πράγματα δένονταν κι' ἔφτιαχναν

τὴν ἀγάπη του: Τὸ φεγγάρι στὴ χάση του, τὰ μάτια τῆς καλῆς του καὶ τὸ φιλί. Αὐτά. Ὑστερα ἡ πίκρα. Κι' ἰσως τώρα, ἡ καλὴ του νὰ γελᾷ, κει πάνω κατὰ τὸ Βορρᾶ, δίπλα στὰ χαρούμενα ποτάμια—ἂν ὑπάρχουνε χαρούμενα ποτάμια στὴν ξενιτειά...

Οἱ πλάβες ἀμίλητες ψήνονταν στὸν κόκκινο ἥλιο. Κι' ὁ βάλτος πνίγονταν στὴν κατάνιξη. Συνέχισε.

Ὁ δρόμος τοῦ Ἐρωτα καὶ τῆς Ἀγάπης εἶναι ὠραῖος. Κι' ἂν εἶταν τότε ἡ καλὴ του δίπλα, θὰ τὴν ἐπιανε ἀπ' τὴ μέση, θὰ κύτταζαν τὰ μάτια τους στὴν λίμνη ὡς πὺν νὰ τοὺς ἐπνιγε τὸ γέλιο τους κάτω ἀπὸ τὲς καστανιές.

Ὅλο αὐτά, γιὰ νὰ λησμονάει τὸν θάνατο.

* * *

Τὸ λεωφορεῖο ἔσχιζε τὸν Μακεδονίτικο κάμπο. Ἡ παθητικὴ τοῦ Τσαϊκόφσκυ ἔλυνε. Καθὼς οἱ μαῦροι ὄγκοι τῆς νύχτας ἐπνιγαν τὴ μέρα, ἕνα μακρόσυρτο δεητικὸ τραγούδι, στὸ τέλος μιᾶς πορείας, ξεψυχοῦσε.

Πέρασαν τὲς κορδέλλες μὲ ταχύτητα. Τὸ κοντέρ, πῆγαινε νὰ τρελλαθεῖ. Σίμωσαν στὸν Ἀξιὸ καὶ θυμήθηκε πὺς λίγα χρόνια πρὶν, τὸ θολὸ αὐτὸ ποτάμι ἐξεχείλιζεν ἀδερφικά κουφάρια...

Ξανὰ θυμήθηκε τὸν πόλεμο σὰν φτάσανε στὸ ἔμπα τῶν Γιαννιτσῶν. Μιὰ κατάμαυρη ἱστορία, ἔγραφε τὴν μακάβρια δόξα τοῦ πολέμου.

Γρήγορα ἀπομακρύνθηκε ἀπ' αὐτὲς τὲς σκέψεις κι' ὅσα μποροῦσε, παρατηροῦσε τὰ σκασμένα χεῖλια τῆς Γῆς, πὺν θὰ λέγαν, λίγο κατόπι, τὸ ἀνοιξιὰτικο λευκὸ τραγούδι.

Πάνω στὸν δρόμο, μερικὰ χωριά, ἡ Καρινώτισσα, ὁ σταθμὸς στὴν Σκύδρα, κι' ὕστερα θάμπαινε στοὺς κύκλους τῆς μικρῆς ζωῆς του.

Η ΦΩΝΗ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ἡ φωνὴ μιᾶς γυναίκας
σὰν τὸ μαῖστράλι τῆς ἀνοξῆς, ἔμοιαζε
ἀπαλὴ σὰν τοὺς περσικοὺς τάπητες.
Τότε ἔέχασα
ποιὸς ἤμουν καὶ τὶ γύρευα
κι' ἔσπασα τὴν πυξίδα μου.
Καὶ λησμόνησα
τὸ βουβὸ κλάμα τῆς μάννας γιὰ τὸ σκοτωμένο γυιὸ
καὶ τῆς κόρης τὰ ξεφωνητὰ γιὰ τὸν ἄντρα ποὺ περίμενε
καὶ θὰ περιμένει γιὰ πάντα.
Καὶ δὲν ἔβλεπα
τὶς ἀγχόνες νὰ στήνωνται στῶν φυλακῶν τὰ προαύλια
καὶ δὲν ἄκουγα
τὸ ἀργὸ τοῦ δεσμοφύλακα βάδισμα.
Καὶ τὸ ἀπομόνωτήριό μου φάνηκε σὰν κημπίνα ἐνὸς πλοίου
ποὺ σὲ γαμήλιο ταξίδι θὰ μὲ πῆγαινε.
Οἱ ζητιᾶνοι μου φάνηκαν λιγοστοὶ καὶ μικροὶ
καὶ ἀπέφυγα
τῶν ἐπιληπτικῶν τὰ χέρια, ποὺ ζητοῦσαν βοήθεια.
Στὴ φωνὴ μιᾶς γυναίκας
ἔζησα ὁμορφα τὴν ἴδια ζωή.

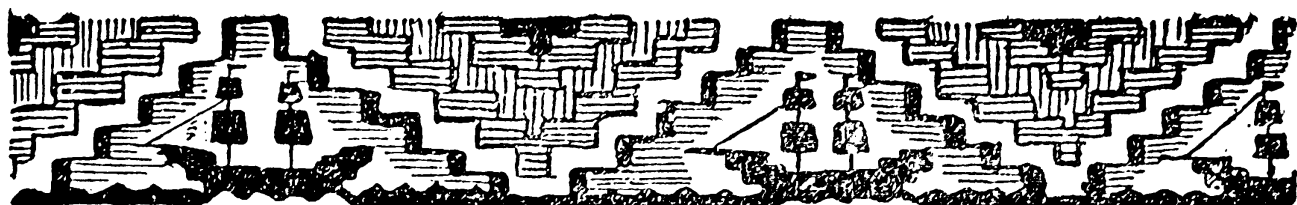
Κώστας Στάμος

ΗΜΙΚΡΑΝΙΑ

Ἡμικρανία ὀδυνήρῃ—εἶχεν ἐκείνη τὴν αὐγὴν
ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Διὸς
κι' ἀνοίγοντάς τον (μιὰ σφυριά, τοῦ Ἡφαίστου)
—ξεπήδησε—
ὄλη θάμπος ἡ Ἀθηνᾶ:
μὲ μάτια ἀπὸ τραχεῖα κι' ἀκύτταχτη λαμπρότη,
μ' οὐδὲν ἀπὸ ἀσήμε δόρυ,
(σὰν ἀπ' τοὺς τάφους τῶν ἡρώων ἡ Λευτεριά...)
Δῶρο πικρὸ (τὶ θύμηση ἀπ' τὸ Δία'.)
ποὺ τὴν κοινὴ σας μοῖρα—ιδέα—μαρτυροῦ,
—σὲ ψέλνω ἡμικρανία τῶν ποιητῶν...
ὅταν ἀνοίγουν τὰ ἱερὰ κρανία σας—ρόδα
(σ' ἀνοιξὴ λυρική, ἐφάμιλλη τοῦ Διὸς)
κάθιδρα—ἐπάξια σᾶς στεφανώνουν μὲ κισσό..

Κ. Μαῖστράλης

Κ Σ. ΚΩΝΣΤΑ

ΘΥΜΟΣΟΦΙΑ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Ἄν γενική ἀναγνώριση τῆς ἐποχῆς μας προβάλλῃ τὸ αἶτημα ὅτι ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ πρέπει νὰ συνδεθῇ στενώτερα μὲ τὸ παρελθὸν καὶ νὰ πάρῃ ἓνα χαρακτήρα περισσότερο ἐθνικὸ, ὅμως ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ τὶς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ 21 παίρνει τὴ μορφή ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ἐπειδὴ στὸ 21 αὐτὸ ὀφείλει κατὰ πρῶτιστο λόγον ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς τὴν ἀποκρυπτάλωση τῆς ἰδιαίτερης φυσιογνωμίας του.

Ἡ γόνιμη ἀναδρομὴ στὴν ἐποποιία τοῦ —21 θὰ ἀποτελέσῃ πάντοτε ἐμπνευση καὶ προσηματισμό. Καὶ ἡ ἀτμόσφαιρά της, στὴν πῶ ἀληθινὴ τὴν αὐθεντικὴ καὶ γνήσια ἐκδήλωσή της σὲ ὁλόκληρο τὸ μεγαλεῖο της ἐρίσκεται, στὶς ἀναμνήσεις μπαρουτοκαπνισμένων πρωταγωνιστῶν τοῦ Μεγάλου Ἀγώνα. Στὶς ἀπλὲς περιγραφὰς τοὺς, στὶς ἀθῶες κρίσεις τοὺς, στὶς ἀσπροποίητες καὶ ἀνέθευτες διηγῆσεις τοὺς, τὶς διανθισμένες μὲ ἀφθονο λαογραφικὸ πλοῦτο, μὲ γνήσια λαϊκὴ κρίση καὶ θυμοσοφία, οἱ ἀπλοῖκοι καὶ ντόμπροι ἐκεῖνοι λαῖκοι τύποι μᾶς παρέδωσαν αὐτούσια τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ ὕψος τῆς ἐποχῆς καὶ διάχυτα ἀποτύπωναν τὴ λαϊκὴ διάθεση καὶ σοφία τοὺς. Γιὰ τοῦτο τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21 εἶναι σπουδαία μνημεῖα τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ποὺ προκαλοῦν μιὰ βαθύτατη φιλολογικὴ συγκίνηση.

Στὰ κείμενα τοῦ ἀγώνα ἐκεῖνου ἀνήκει καὶ ἡ εἰκοσάτομη σειρὰ τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ ρουμελιώτου λογοτέχνου καὶ ἐκδότου κ. Γιώργου Δ. Τσουκαλά, ποὺ μέγα στὴν τελευταία διετία μᾶς ἔδωσε τοὺς εἰκὼς κιόλας τόμους της, ἄλλος αὐτὸς ἀξιοστῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ὅχι τοῦ ἐπαίνου μονάχα τῶν ἀνεπιστῆμων δημοσιογραφικῶν σημειω-

μάτων, γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὑποθηκεύσει γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὸ σπίτι του καὶ κιντυνεύει νὰ ἀφήρῃ τὰ παιδιὰ του στὸ δρόμο!

Ἀπὸ τὴν πολύτομη αὐτὴ ἐκδοση εἶναι καὶ τὰ λαογραφικὰ ποὺ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐφετεινῆς ἑκατοστῆς τριακοστῆς ἐβδόμης ἐπετείου τοῦ μεγάλου ἀγώνα παρουσιάζομε παρακάτω, σὺν ἀπλῇ γιορταστικῇ ἐκφράσει τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἥρωες ἐλευθερωτὲς μας. (')

II. ΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

1. Παροιμίαι.

Ἀρχίζομε μὲ τὶς λαϊκὰς ἐκεῖνες ἐκφράσεις, ὅπου μὲ ἄκρα συντομία καὶ θαυμαστὴ συχνὰ παρατηρητικότητα ἀπασταλάχτηκαν πορίσματα μακρᾶς λαϊκῆς πείρας καὶ ποὺ συνήθως μὲ παρομοιώσεις καὶ σκωπτικὸ πνεῦμα ἐκφράζουν βιοτικὰς ἀλήθειες ἐκφράσεις δηλαδὴ, ποὺ ἡ ἐπιστήμη τῆς Λαογραφίας τὶς ὀνομάζει παροιμίες.

«Ἄλλοι σκάπτουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ χορεύουν» δείχνει τὴν ἐμετάλλευση καὶ μὲ αὐτὴ θέλησε ὁ συγγραφέας νὰ παραστήσῃ. Κάθε λαογραφικὸ λῆμμα συντροφεύεται ἀπὸ δυὸ ἀριθμούς· ὁ πρῶτος παρὰπέμπει στὸν τόμον τῆς «Βιβλιοθήκης» σύμφωνα μὲ τὴν ἀρίθμηση τοῦ ἐκδότου, καὶ ὁ δεύτερος στὴ σελίδα τοῦ τόμου.

Τὴ φτώχεια τοῦ σπιτιοῦ ἐνὸς περὸντος ἀγωνιστοῦ, ἐνῶ «οἱ τυχοδιώκται καὶ ἀπάτριδες εὐδαιμονοῦν καὶ ἐντρυφοῦν, καθὼς λέγει ἡ χωρικὴ παροιμία» (BIBL. 16, 171).

«Ἐμπρὸς κρημνὸς καὶ πίσω βράχος» σὲ δῆλωση ἀδιεξόδου (BIBL. 14, 64).

«Κάλλιο πούλακι στὸ κλάδι, παρὰ πούλακι στὸ κλουβί» ὑπαινιγνὸς γιὰ τὴν ἐλευθερίαν (BIBL. 14, 57).

«Κάποιον ἐκαίοντο τὰ γένη, καὶ ἄλλος

τὸν ἔλεγε: σιάσου ν' ἀνάψω τὸ σιγί μου». ἔταν παίξῃ κανεῖς μὲ κάποιον, σὲ ὦρα κρί- σιμη καὶ δύσκολή του. (BIBA, 92).

«Νὰ μὴ σὰς γεμίσουν τὰ κεφάλια ἀπὸ ἄχυρα», ποὺ θὰ πῇ: νὰ μὴ σὰς σκοτώσουν. Ἀπὸ τῇ συνήθεια τῶν Τούρκων, ὅταν θα- νάτωναν κάποιον σημαντικόν, νὰ κόβουν τὸ κεφάλι, νὰ τὸ γδέρνουν καὶ τὸ δέμμα, ἀφοῦ τὸ ἀλάτιζαν, τὸ γέμιζαν ἀπὸ ἄχυρα καὶ σημεῖο νίκης νὰ τὸ στέλνουν στοὺς ἀνωτέ- ρους τους. (BIBA. 2, 100).

«Ὅλοι οἱ γύφτοι μιὰ σειρά εἶναι» ἢ τό- ση πεποίθησι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν ψυχικὴ συγγένεια ὅλων τῶν γύφτων, ποκρυ- σταλλωμένη στὴν παροιμία αὐτή. (BIBA. 14, 110).

«Ὅτε ἦτον, οὔτε ἐφάη»· γιὰ ἄγνωστο, γιὰ ἐντελῶς ἀνύπαρκτο πρᾶγμα παροιμία (BIBA. 14, 61).

«Πίσκοπος κρεμάμενος ἔγραφε κι' ἀ- τόγραφε». Οἱ φυλακισμένοι στὴν Τριπολι- τῶν ἀρχιερεῖς τὴν παροιμία αὐτὴ θύμησαν τὸν Κεχαγιάμπεη, ποὺ τοὺς ζητοῦσε νὰ ἀράψουν στοὺς ἐπαναστάτες νὰ μετανοήσουν. «Ἡμεῖς—τοῦ εἶπὴν—εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἑλὸν τρομερὰν φυλακὴν καὶ εἰς τὰ βασαν- ιστήρια, καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅλοι οἱ ἀτοικοὶ τοῦ Μορέως, ὅσα καὶ ἂν τοὺς ἀράψωμεν, δὲν πιστεύουν κανένα, καθότι γνωρίζουν τὴν κοινὴν παροιμίαν». «Ἐνα ἴτιοι, λοιπὸν χαρτὶ πρέπει νὰ θεωρῇται χαρτίον ἄγραφον». (BIBA. 16, 205 καὶ 91).

«Ποῦ φεύγεις ὥς νὰ σὲ κυνηγᾷ ὁ Κα- ρισκάκης;». Παροιμία μεταξὺ τῶν Ἀλβα- νῶν κυρίως, ποὺ τὴν ἔλεγαν σὲ κάποιον, ὁφειλε μὲ δία. Τόσο φόβο εἶχαν πάρει τὸν Καρῖσκάκη (BIBA 7, 138).

«Τὰ γέρικα φίδια εἶναι πάντοτε γέρικα φίδια! Δέλει νὰ πῇ πῶς δὲν ἀλλάζει κανεῖς ὥμη, ὅπως τὸ φίδι ποὺ εἶναι, τίποτε ἄλ- λ, ἀπὸ φίδι (BIBA. 11, 114).

«ὦ, συφορὰ σου, Κάνιτυλα!» Ἀρχικά ν' εἶπαν τὴν παροιμιᾶν αὐτὴ φράσις οἱ κυθηνοὶ γύρω ἀπὸ τὸ πτώμα ἐνὸς συμπο- του τους, σφαγμένου μὲ τὸ μαχαίρι πε- ρτὰ ἀπὸ μακριὰ ἀπὸ Ἀσιανούς Τούρκους. ἔχον αὐτοὶ τὴν ἐπιτηδεύτητα νὰ τοπο- τοῦν στὸ μέσο δάχτυλο, ἀπὸ μέσα, τῇ ἡ μαχαίριος καὶ νὰ τὴ ρίχνουν ὅ-

στερὰ μὲ ὀρμὴ σὲ σημεῖο ἢ σκοπὸ ὠρι- σμένο, στὸ λάρυγγα συνήθως, ἐπιτυχῶς. (BIBA. 14, 209).

2. Παρωνύμια

Παλαιὰ ἑλληνικὴ συνήθεια εἶναι τὸ πα- ρωνύμιο, ποὺ ἐκφράζει μιὰ πραγματικὴ κατάστασι, προσαρμοσμένη σὲ ἓνα πρόσω- πο. Καὶ ἀκριβῶς ἡ εὐστοχὴ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθινῆς αὐτῆς καταστάσεως καὶ ἡ ἀπόδο- σὴ τῆς μὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ λέξι θὰ κάμῃ, ὥστε τὸ παρωνύμιο νὰ «πιάσῃ», νὰ γίνῃ αὐτὸ περισσότερον γνωστὸ ἀπὸ τὸ κύ- ριο ἐπώνυμο καὶ τελικὰ νὰ μείνῃ, ἀφανί- ζοντας τὸ πρῶτον. Τὰ κυριαρχοῦντα παρω- νύμια χαρακτηρίζουν, ὅχι μονάχα ἄτομα, ἀλλὰ καὶ περιοχὰς ὁλόκληρας ἀκόμα. Πρῶ- τα γιὰ τὸ κάθε παρωνύμιο ἀποδίδει ἐπι- γραμματικὰ μιὰ ἰδιότητα, ψυχικὴ ἢ σωμα- τικὴ, καὶ ὅχι εὐκολοδιάκριτη πάντοτε, καὶ ὕστερα γιὰ τὴν δείχνει τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴν ἐξύνοια ἐνὸς λαοῦ.

Ἀφάνταστος εἶναι ὁ πλοῦτος ἀπὸ τέτοια παρωνύμια ἢ παραγγώμια ἢ παρασιούκλια, κυρίως στὴ Ρούμελη, καὶ θαυμαστὴ ἡ ἀνο- χὴ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀνέχονταν τέτοιους, προσβλητικὰς συχνά, χαρακτηρισμοὺς, ἀ- χώριστους ἀπὸ τὸ πρόσωπό τους. Σ' αὐτὴ τὴν ἀδελφὴ, ἀλλὰ ἐνδιαφέρουσα λαογραφι- κὰ συνήθεια μᾶς μεταφέρουν καὶ τὰ ἐξῆς παρωνύμια τοῦ—21, ἀπεθροσσυρισμένα ἀπὸ τὴν ἰδίαν εἰκοσάτομη σειρά Ἀπομνημονευ- μάτων:

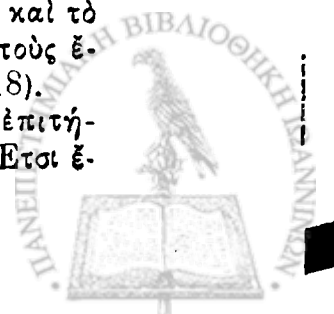
«Ἀγκαθολόγοι» ἔτσι ὠνόμαζαν οἱ Τούρ- κοι τοὺς Ἑλλήνες «ὡς κρυπτομένους εἰς τὰ ἀγκάθια». (BIBA. 11, 44).

«Βλάχος ἢ Κλέφτης»· ἔλεγαν ἔτσι τὸν Κολοκοτρώνη οἱ Κοτζαμπάσηδες. (BIBA. 14, 143).

«Γενναῖος»· παρωνύμιο, ποὺ δόθηκε στὸν Ἰ. Θ. Κολοκοτρώνη, γιὰ τὸν σὲ Τρί- κορφα τῆς Τριπόλεως εἶχε συλλάβει ἓναν ὀπλισμένο ἀράπη, φημισμένο γιὰ τὴν ἀν- τρεία καὶ τὴν κακία του. (BIBA. 1, 45)(²).

«Γέροντες». Ὀνομασία ἀπὸ τὸ λαὸ τῶν προεστώ, ποὺ τιμητικὰ τοὺς ἔδιναν καὶ τὸ ἐπίθετον Ἀρχοντες, ἐνῷ οἱ Τούρκοι τοὺς ἔ- λεγαν Κοτζαμπάσηδες (BIBA. 14, 18).

«Γεροχουλιάρης» σήμαινε τὸν «ἐπιτή- δειον νοῦν, τὸν ἀξιὸν πολιτικόν». Ἐτσι ἔ-

λεγαν οἱ φίλοι του τὸν Ὀδυσσεύα Ἀντροῦ-
σο γιὰ τὶς πονηριές καὶ τὰ τερτίπια του.
(BIBL. 12, 40). (3)

«Δῆμος»· σὲ γράμμα του ὁ Ν. Δελη-
γιάννης ἀποκαλεῖ τὸν Κολοκοτρώνη περι-
φρονητικά, παρομοιάζοντάς τον πρὸς ἓνα
ἔτσι ὀνομαζόμενο ἄθλιο καὶ τιποτένιο ὑπο-
κείμενο. (BIBL. 14, 264).

«Κακλαμὴν πασᾶ»· περιφρονητικά ὡ-
νόμασαν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐπιδραμόντες
στὴν Πελοπόννησο Ἀσιανοὺς Τούρκους ὑπὸ
τὸν Χασὴν πασᾶ Κακλαμάνους καὶ Κακλα-
μὴν πασᾶ τὸν ἀρχηγό τους. (BIBL. 14, 197).

«Κοκκαλοχαύτηδες» εἶπαν δτους ἔφα-
γαν ρωσικὰ χρήματα καὶ σπατάλησαν τὰ
πατριαρχικά. (BIBL. 3, 68).

«Κολονέλος»· παρωνύμιο τοῦ Φαβιέρου
ἀπὸ τὸ στρατό. Ἀντίθετα μὲ πολλοὺς Φι-
λέλληνες, ποὺ ζήτησαν καὶ ἔλαβαν μεγα-
λόστομες ἐπωνυμίες, ὁ Φαβιέρος ὁ ἴδιος
δὲν ἠθέλε ἀλλὴν ἀπὸ αὐτήν, ποὺ ἀπέδιδε
ἀκριβῶς τὸ στρατιωτικὸ του βαθμό. (BIBL.
10, 153).

«Μεγαλομούστακος»· λέγονταν ἀπὸ τὸ
λαὸ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, γιὰ τὸ
μῆκος τῶν μουστακιῶν του· ἔτσι ἀποκαλεῖ
καὶ ἓνα μανιάτικο μοιρολόγι (BIBL. 11,
185).

«Νάπας»· παρωνύμιο τοῦ Αὐγουστίνου
Καποδίστρια, ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἀφορμή. Στὸν
ταχτικὸ στρατὸ ἦταν τότε ἓνας Κερκυραῖος
στρατιώτης, ποὺ εἶχε μεγάλη μύτη καὶ ἀ-
στεϊζόμενος ἔλεγε συχνὰ τὴ λέξη: νά—πᾶ..
Ἐπειδὴ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος εἶχε ἐπίσης
μεγάλη μύτη, γιὰ ἐμπαιγμὸ του οἱ ἀντιλι-
νόμενοι του τὸν ἔλεγαν Νάπα, ὡς δῆθεν ὁ-
μοιάζοντα μὲ τὸ στρατιώτη ἐκεῖνο· ἔξ' αὐ-
τοῦ καὶ Ναπαῖοι ἢ μερίδα του. (BIBL. 10
260).

«Παρθενάκος»· εἶπαν κάποιον Πατρινὸ
Παρθένη ἔτσι, ὑποκοριστικά, γιὰτὶ ἦταν
μικρόσωμος. Ἦταν ἱκανὸς καὶ ἐπιτήδειος,
γι' αὐτό, δταν ἐξωρμύδσε κατὰ τῶν Τούρ-
κων, κραυγὲς μεγάλες σηκώνονταν ὑπὲρ
αὐτοῦ. Καὶ τοῦ πασᾶ τοῦ ἰδιοῦ ἀκόμα εἶχε
ἐξεγείρει τὸ θαυμὸ, ὥστε ἔταξε ὡς βραβεῖο
μεγάλου χρηματικὸ ποσὸ στοὺς Τούρκους,
ἂν τὸν ἐπιαναν ζωντανὸ καὶ τὸν ἔφερναν
προσιὰ του νὰ τὸν θαυμάζη. (BIBL. 14, 79).

«Πατατοῦκος»· παρωνύμιο τοῦ Πάργιου
Ι. Κ. Δημολίστα. (BIBL. 14, 125).

«Τουρκο—Γεωργάκης»· ἀπεκάλεσαν ἔ-
τσι τὸν Γεώργιο Βαρνακιώτη, γιὰτὶ κατα-
κρίνονταν τότε ὡς Τουρκολάτρης, προσκυ-
νημένος καὶ προδότης (BIBL. 14, 252).

Τὰ παρωνύμια τὰ κολλοῦσαν, ὄχι μόνο
σὲ πρόσωπα καὶ ἄτομα, ἀλλὰ καὶ σὲ πράγ-
ματα καὶ καταστάσεις. Ἔτσι εἶπαν:

«Κατακαυμένος Μοριάς» ὀνομασία τῆς
χερσονήσου τῆς Πελοποννήσου στὰ 1771,
δταν τὴ ρήμαξαν οἱ Τυρκαλβανοί, μετὰ
τὴν ἀποτυχία τῶν Ὀρλωφικῶν. (BIBL. 3,
67).

«Κατουρημένη»· ἡ βόρεια πόρτα τοῦ
φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἀλλοιῶς γνωστὴ
καὶ ὡς χαλασμένη (BIBL. 13, 97).

«Μαργαρίται»· οἱ ψεῖρες, κατ' εὐφημι-
σμό. (BIBL. 8, 62).

«Περδικάκια»· τὰ συγκεντρωμένα ἐλή-
ματα ἑνὸς ὀβρυζίου, ποὺ ἔρριχνε πολλὰς
γρενάδες συγχρόνως. (BIBL. 11, 217).

«Ψωροκώσταινα»· ἡ Κυδέρνησις, ἀπο-
καλούμενη ἔτσι ἀπὸ τοὺς ἀπλοῖκούς. (BIBL.
1, 220).

3. Προλήψεις

Ἄνθρωποι ἀκαλλιέργητοι καὶ «ἐλατό-
μητοι» οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ 21, ἐκτεθειμένοι
συνεχῶς στὸ διαρκὴ κίνδυνο τοῦ θανάτου,
ἦταν φυσικὸ νὰ δίνουν σημασία στὶς ἔμμο-
νες ἐκεῖνες λαϊκὲς δοξασιές, τὶς δημιουρ-
γημένες κατὰ παρέκκλιση τοῦ θρησκευτι-
κοῦ αἰσθημάτων καὶ σχηματισμένες ἀδασά-
νιστα ἐκ τῶν προτέρων πάνω σὲ ἀνεπαρκῆ
ἢ σφαλερὰ δεδομένα: τὶς προλήψεις.

α. Σεβασμὸς στὶς γυναῖκες.

«Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες
ἔβλεπαν μὲ ἀδιαφορία, κι' ἀκόμα μ' ἓνα εἰ-
δος ἀποσιροφῆς, τὶς ὁμορφες αἰχμαλώτους
των.—Οἱ σφαῖρες θὰ τοὺς ἐπιαναν, ἂν πῆ-
γαιναν στὸν πόλεμο κηλιδωμένοι».

Ἀργότερα, στὴ ζωὴ τοῦ στρατοπέδου,
αὐτὴ ἡ ἀγνότης ἀλλοιώθηκε ἀλλ' οἱ ἀλη-
θινοὶ Ἕλληνες ἔλεγαν ἀγανακτισμένοι:—«Τὸν
ἀξίζουν τὸ θάνατο αὐτοὶ οἱ ἀνάξιοι χορσιπα-
νοί, ποὺ κάνουν τέτοιες βρωμιές· τὸ αἷμα
τους δὲν εἶναι πιά ἀρετὰ καθαρὸ γιὰ νὰ
χυθῇ κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τοῦ σταυροῦ»
(BIBL. 11 155).

β. Πώς ήθελαν τὰ παλληκάρια.

«Σφαγάρια, καὶ ὄχι ψοφήμια, εἶναι τὰ παλληκάρια!» Κοινὴ πρόληψη στοὺς Ἑλληγνες πολεμιστὲς ἦταν ὅτι καθὼς τὸ σφαγμένο κρέας εἶναι νόστιμο καὶ ἐπιθυμητό, ἀντίθετα δὲ ἄνοστο καὶ συχαμερὸ τὸ ψόφιο, ἔτσι καὶ ὁποῖος πέφτει στὴ μάχη εἶναι εἰδοξος καὶ περίφημος ἐνῶ ὁποῖος πεθαίνει στὸ σπῆτι τοῦ εἶναι ἄδοξος καὶ ἄγνωστος. (BIBA. 2, 222s).

γ. Προφητικὸ ὄνειρο

Στὴν Τριπολιτσὰ εἰ στρατιῶτες εἶχαν πᾶσι στὸ Γάλλο Συνταγματάρχῃ Βουτιῆ μὴ αἰχμάλωτῃ Τουργκοπούλα, ἰεαρή καὶ ἔμμερη. Ἡ ἄψογη συμπεριφορὰ τοῦ ἀπέαντί της τῆς ἔκαμε κατάπληξη καὶ συχνὰ μὲ δάκρυα τοῦ ἐξέφραζε τὴν εὐγλωσσότητα.

«Μιὰ φορὰ—ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Βουτιῆ, τὴν εἶδα μὲ πλησιάζει, μὲ τὸ κεφάλι κατεσπασμένο καὶ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα.

—Τὶ ἔχεις, τῆς εἶπα, κοπέλα μου;

—Ἀ! ἔχω δίκιο νὰ κλαίω· σκότωσαν ἡ μητέρα μόν.

—Ποῶς σοῦ τὸ εἶπε;

—Ἐκεῖνη.

—Πότε;

—Ἀπόψε. Τὴν εἶδα, μοῦ μίλησε καὶ οὕτως εἶπε: Κόρη μου, κοίταξε, μὲ σκότωσαν κακοῦργοι καὶ μοῦ ἔδειχνε τὸν τρυπημένο λαιμό· μιὰ ἄλλη πληγὴ ἔσχιζε τὸ εὐρὸ της. Σκάψε μου ἕναν τάφο, πρόσθε. Καὶ μὲ τὴν ἀξίνα, καλὴ μου μητέρα; Σκάψ τὴ γῆ μὲ τὰ νύχια σου, κόρη μου».

Ὁ Βουτιῆ τὴν καθησύχασε καὶ διέταξε συγκεντρώσουν πληροφορίες γιὰ τὴ μητέρα της. Ἦρθαν καὶ τοῦ ἀνέφεραν πὺς ἡ γυναῖκα, ἔχοντας στὸ λαιμό καὶ στὸ εὐρὸ πληγὰς ποὺ μάτωναν ἀκόμα, εἶχε πεθῆ νεκρή. Ρώτησε τὴν Τουργκοπούλα πὺς ἐροῦσαν νὰ ἀναγνώρισουν τὴν μητέρα της. «Φοροῦσε ἕνα σαλβάρι ἀπ' αὐτὸ τὸ ὕμνο»

Πῆγε στὸ πτώμα, πῆρε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ σαλβάρι τοῦ καὶ τὸ ἔδειξε στὴν κοπέλα. Ἐκεῖνη τὸ ἀναγνώρισε:

«Ναὶ αὐτὸ εἶναι. Ἡ μητέρα μου! Τὴν βοήκατε· μὰ τὴν βοήκατε πεθαμένη. Ἡ δύστυχη!»

Βέβαια ὁ Εὐρωπαῖος ἐκεῖνος δὲν πίστευε στὰ ὄνειρα, καὶ ὅμως «ἡ φοιχτὴ πραγματοποίηση τοῦ ὁνείρου τῆς Τουργκοπούλας μὲ συγκινεῖ ἀκόμα· δίνει τὸ λιγότερο μιὰ παράδοξη ἐντύπωση εἰμαρμένης»· συμπαιραίνει ἀπὸ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ ὁ Βουτιῆ. (BIBA. 11, 137 138).

Τέτοια προφητικὰ ὄνειρα θυμίζουμε καὶ ἄλλα δύο, γνωστὰ ἀπὸ ἄλλες ὁμως πηγές: ἕνα τοῦ Νικόλα Κασομούλη μὲ προαίσθηση κακοῦ (θάνατος τοῦ Καποδίστρια) ⁽¹⁾ καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, ποὺ μιὰ μαυροφόρα γυναῖκα παρουσιάστηκε στὸν ὕπνο τοῦ, ζητώντας βοήθεια, ὁπότε ἐκεῖνος πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ καὶ ἔτρεξε γιὰ νὰ σώσῃ τὴν Κλεῖσοβα στίς 25 Μαρτίου 1826. ⁽²⁾

1. Κάθε λαογραφικὸ λῆμμα συντροφεύεται ἀπὸ δύο ἀριθμοὺς· ὁ πρῶτος παραπέμπει στὸν τόμο «Βι β λ ι ο θ ῆ κ η ς», σύμφωνα μὲ τὴν ἀρίθμηση τοῦ ἐκδότου, καὶ ὁ δεῦτερος στὴ σελίδα τοῦ τόμου.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ Η λ ο κ ο τ ρ ὶ ν η ς παρωνύμιο εἶναι. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐκεῖνον, ποὺ ὁ πεσινός του ἦταν σὰν κοτρώνη, τὸν ἔλεγαν Μ π ι θ ε χ ο ὕ ρ α ς. Τέτοιος ἦταν ἕνας Γιάννης Τζεργίνης, ποὺ ὕστερα τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης.

3. Εἶχαν καὶ οἱ ἐπίσημοι καπετανανοὶ τοῦ —21 τὰ διάφορα μεταξὺ τους παρωνύμια. Γ έ ρ ο ν τ α λέγανε τὸν Γκούρα γιὰ τὴ φρονιμάδα τοῦ, Γ έ ρ ο ἢ Γ έ ρ ο τ ο ὕ Μω ρ ι ᾶ φώναζαν τὸν Κολοκοτρώνη γιὰτὶ ἦταν πολύεσρος, ἔξυπνος, εἶχε πονηριὰς, ἀλλὰ καὶ Γ ύ φ τ ο τὸν ἔλεγαν, γιὰ τὸ χρῶμα τοῦ. «Ἀ δ ε ρ φ έ Γ ύ φ τ ο» ἔγραφε σὲ γράμμα τοῦ ὁ Ἀντροῦτσος στὸν Κολοκοτρώνη. Γ ύ φ τ ο ς ἦταν ἀκόμα καὶ πωνύμιο τοῦ Καραϊσκάκη—μάλιστα ὁ κατ' ἐξοχὴν Γ φ τ ο ς—γιὰτὶ ἦταν μελαχροινός.

4. Νι Κασομούλη: «Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά», Γ, 428.

5. Κ. Α. Στασινοπούλου: «Τὸ Μεσολόγγι» τόμ. Α, Ἀθήναι 1925, σελ. 201.

ΑΝΟΙΞΗ

Δόξα τῆς ἀνοιξης τὸ πάρκο.
Τῶν ματιῶν μας χαρὰ τὰ χρώματα
κι' ἡδονικὰ ζάλη τ' ἀρώματα.
Κι' ὦ, τῆς κοπέλλας τὸ φτερὸ τὸ πέρασμα
πλάϊ ἀπ' τὰ νειὰ δεντροάκια τ' ἀνθισμένα!
Μικρὸ ἀγέρι, ἴδιο χαϊδεμα,
στὰ φύλλα τ' ἀνατριχιασμένα,
πῆρε καὶ φύσηξε καὶ μέρεψε
τὰ πνέματα τὰ σαλεμένα,
ἀπ' τὸ φτερὸ τῆς κόρης πέρασμα!

Κι' ὅλα μαζί, τ' ἀρώματα, τὰ χρώματα,
τοῦ πάρκου ἡ δόξα με τ' ἀγέρι πού φυσοῦσε,
τὴ συμφωνία τῆς ὁμορφιᾶς ἐπαίξανε,
σὲ *la majeur* πού θριαμβικὰ ἤχοῦσε,
τὴν ὥρα πού ἡ κόρη ἐπερνοῦσε...

Ἀντιγόνη Γαλανάκη—Βουρλέκη

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Θεὸς Αὐτὸς πῶς μπόριε ν' ἀποθάνῃ;
Στενὸς ὁ κόσμος ὅλος νὰ τὸ κλείσῃ,
φορῶντας τ' ἀκάνθινο σκληρὸ στεφάνι.
Γύρω γερετὴ στὴ γῆς καὶ τυφλωμένη
—ὦ πράξη μοχθηρὴ μάταιου κόπου—
ἡ Κουστουδία κοίτεται τ' ἀνθρώπου.
Κι' ἀπέθαντος κι' ἀπείραχτος Ἐκεῖνος,
στὸν κῆπο πρὶν ὅθ' ἦταν ἀνεβαίνει,
ἄσπρος τῆς καλοσύνης, θεῖος κρῖνος.

Δ. Ἀμανατίδης

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΜΕ ΒΡΟΧΗ

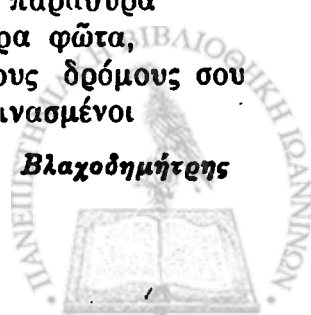
Πάλι μοῦ κονβάλησε
τῶν οὐρανῶν τὴ θλίψη
καὶ τὸν καὶμό της ἡ βροχὴ
στὸ ἔτζάμι τοῦ σπιτιοῦ μου.

Κι εἶπα νὰ φύγω, νὰ χαθῶ
στῆς πολιτείας τοὺς δρόμους
καὶ νὰ σφυρίζω τὸ ρυθμὸ

στοὺς μουσκεμένους τσιγκούς
ἀπ' τὸ πικρὸ τραγοῦδι μου
κι ἀπὸ τὸ σαρκασμὸ μου.

Πολιτεία μετὰ τὰ παράθυρα
καὶ τὴν πλημμύρα φῶτα,
στοὺς φωτισμένους δρόμους σου
σκοντάφτουν πεινασμένοι

Θοδωρῆς Βλαχοδημήτρης

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΩΝ*

Ἀλλὰ τὸ ἄγριο ἄσιανὸ μεθύσι δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι μόνο ὁ Βάκχος. Εἶναι ὅλη ἡ Ἀσία μὲ τὶς θρηγαστικὲς θρησκευτικὲς ἐφορτές, ἡ σεξουαλικὴ λατρεία τῆς Ἀστάρτης ἢ αὐτομαστίγωση μέχρις αἵματος σ' ὁ ναὸ τῆς Θεᾶς Καλή, ὁ ἐρημητισμὸς τῶν Ἰνδῶν ἀναχωρητῶν, ποὺ πέρασε καὶ στὸ Χριστιανισμό, ἡ γοητεία τῶν φιδιῶν. Εἶναι ἡ Ἀσία ἡ ξωφρενὴ σιὴν ἐκδήλωση τοῦ θρησκευτικοῦ παραληρηματός της—τοῦ πάθους της κυριολεκτικὰ τοῦ θρησκευτικοῦ. Στὴ θρησκευτικὴ του ζωὴ ὁ ἄνθρωπος τείνει νὰ πλησιάσῃ τὴ θεότητα μὲ ὅλο τὸ εἶναι του, μὲ τὸ στοχασμό, μὲ τὸ συναίσθημα, μὲ τὴ ζωϊκὴ του ὁρμή. Αὐτὸ τὸ μεθύσι εἶναι ἡ λατρεία τοῦ Ἀσιάτη. Στὸν Ἕλληνα, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, στ' ἀκρογιάλια τῆς Ἰωνίας, δίπλα στὸ γαλάζιο κύμα καὶ κάτω ἀπὸ τὸν γλαυκὸ οὐρανό, ὅλα αὐτὰ ἡμέρεψαν κι' ἔγιναν ἁρμονία καὶ τάξη, πῆραν ἀνθρώπινη ὁμορφιὰ κ' ἡμερίδα, ἔγιναν τὸ Δωδεκάθεο τοῦ Ὀμήρου, ὁ κόσμος τῶν νηρηίδων, τῶν μουσῶν, τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν ἡρώων. Ἀλλὰ κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὑπάρχουν τόσο εὐδιάκριτα τὰ δύο αὐτὰ, τὰ σὰν ἀντίμαχα, στοιχεῖα σὲ τόπο καὶ σὲ χρόνο. Γιατὶ ἔχει καὶ ἡ Ἀνατολὴ τὰ γαλήνια διαλείμματα, ὅπως ἔχει καὶ ἡ Ἑλλάδα τὶς παραφορές της. Ἑλλάδα—Ἀνατολὴ δὲν εἶναι δυὸ γεωγραφικοὶ ὅροι, ἀλλὰ δυὸ ψυχικοὶ κόσμοι, ποὺ συνθέτουν τὸ ἀνθρώπινο δράμα, ἀτομικὸ ἢ ὁμαδικό, καὶ σπρώχνουν διαρκῶς τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴν ἡλιοφωτισμένη κορυφὴ ἢ πρὸς κάποια ἀβυσσαλέα βάραιθρα. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ εἶναι φαινομενικὸ καὶ ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ τελικὰ θὰ νικήσῃ;

Θὰ μπορούσε κανεῖς στὸ θέμα «Ἀσία» νὰ περιλάβῃ καὶ τοὺς λεόντιους βρυχηθμοὺς τῶν προφητῶν, ποὺ καυτηριοῖσαν τὶς ἀδικίες τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων μ' ἓναν τρόπο καθαρῶς ἐκστασιακό: «Εἶπεν ὁ κύριος...» καὶ λίγο πιὸ κάτω: «εἶδον ὄραμα θεοῦ...» καὶ πάρα πέρα «καὶ ἤκουσα φωνὴν κυρίου ὥς ἤχον κυμάτων πολλῶν». Εἶναι ἀκόμα τὰ θαύματα τῶν φακιρῶν καὶ ὅ,τι ἄλλο ἡ Ἀσιατικὴ φαντασία παρήγαγε. Ἡ ἐκσταση, τὸ ὑπερφυσικό, ἡ παραδοχὴ καὶ ἡ ὑποταγὴ ἢ ἀνεξέλεγκτη στὴ φωνὴ καὶ διαταγὴ τοῦ ὑπερφυσικοῦ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Ἀσίας, ἡ διονυσιακὴ κραυγὴ «εὐοῖ», εἶναι ἡ κραυγὴ τῶν σημερινῶν ἀναστενάρηδων, ποὺ κρατιοῦνται ἱστορικά ἀπὸ τὰ παλαιὰ μυστήρια τοῦ Διονύσου. Δὲν ὑπάρχει σὲ ὅλα αὐτὰ ἡ λογικὴ παραδοχὴ, ποὺ κρατᾷ στερεὰ τὴ γνώση αἰχμάλωτη. Εἶναι ἡ γνώση, ποὺ ἔρχεται σὰν θαῦμα καὶ κρατᾷ ἑμᾶς τοὺς ἴδιους αἰχμάλωτους, γιατί δὲν ξαίρουμε ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ τί εἶναι. Ξαίρουμε μόνο τὴ χάρη της.

Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα θέλησε νὰ γίνῃ κυρίαρχο. Τὶς ζωώδεις μορφές τῶν θεῶν ἀντικατέστησε μὲ τὸν ἀνθρωπομορφισμό τοῦ δικοῦ του πανθέου. Στὴν Αἴγυπτο Σφίγγα, ἀντιπαρέβαλε τὸν ἄνθρωπο καὶ στὴν ἐκσταση ἀντιπαρέθεσε τὴ λογικὴ κατανόηση. Τὸ «γινῶθι σαυτὸν» ἀπὸ αἴτημα ἐκστασιακῆς μέθης ποὺ ἦταν στὴν Ἀσία, ἔγινεν αἴτημα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ γύρευαν τὴν ἐπιστήμη. Μύσους τῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ Ἀνατολικῶν ἀντιλήψεων καὶ μυσταγωγὸς τῶν δογμάτων αὐτῶν ὁ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 69ου τεύχους σελ. 76 καὶ τέλος.

Πυθαγόρας, έγινε ο ίδιος θεμελιωτής της μαθηματικής επιστήμης στην Ελλάδα, της κατ' ἐξοχήν ορθολογιστικής και καταναγκαστικής για την ανθρώπινη αντίληψη να παραδέχεται όχι την ἐκστασιακή γνώση, ἀλλὰ τὴν λογικὴ ἀπόδειξη, πὺν ξεκινάει ἀπὸ τὴν διάνοια τοῦ ἀνθρώπου. Μύστης τῶν Ἑλευσινίων καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν μυστηρίων ὁ μέγας Πλάτων συνεχίζει τὴν ἀποδεικτικὴ μέθοδο κονταροχτυπώντας ἐναντίον τῶν σοφιστῶν μὲ τὴν ἀπόδειξη καὶ τὴν παραδοχὴ τοῦ «ὀρθοῦ λόγου», πὺν βγαίνει ἀπὸ τὴ συζήτηση.

Ἀλλ' εἶναι ἀρὰ γε τόσο εὐδιάκριτα τὰ σύνορα; Εἶχε κόψει ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἀνατολὴν (Ἀφρικὴ—Ἀσία); Ἡ μήπως τὸ πείραμά του ἦταν ὁ καινούργιος τρόπος πὺν μὲ ἀγωνία προσπάθησε νὰ παρουσιάσει μπροστὰ στὴν ἐκπληκτικὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ προσφέρει μὲ γέα μορφή τὰ ἴδια κηρύγματα καὶ τὶς ἴδιες ἀλήθειες; Θεὸς τοῦ φωτός καὶ θεὸς τῆς Ἀλήθειας ἦταν ὁ Ἀπόλλων. Λοιπὸν ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος βρίσκονταν σὲ ἄμεση ἐπαφὴ καὶ στενὴ σχέση μὲ τὶς λατρεῖες ἀνατολικῶν θεοτήτων καὶ ἦταν ὁ Ἑλληνικὸς θεὸς Ἀπόλλων θεοῦ, πὺν ἀναγνώριζαν καὶ σέβονταν οἱ Ἀνατολίτες. Δὲν εἶναι μόνον οἱ Πέρσαι, πὺν σεβάστηκαν τὴ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅταν τὸ 490 π. Χ. πέρασαν ἀπὸ τὴ Δῆλο μὲ ἀρχηγούς τὸν Δάτι καὶ τὸν Ἀρταφέρνη, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λαοὶ σχεδὸν μυθικοί, πὺν ὅμως ὑπῆρχαν καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴ περίοδο καὶ καὶ ζοῦσαν στὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, σχετίζονται μὲ τὴ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπως μᾶς ἀναφέρει ὁ Πausanias (Ἀττικὰ XXXI), «ἐν δὲ τοῖς Πρασιεῦσιν (τόπος τῆς Ἀττικῆς) Ἀπόλλωνός ἐστι ναός. Ἐταῦθα τῶν Ὑπερβορέων ἀπαρχαὶ ἰέναι λέγεται, παραδιδόναι δὲ αὐτὰς Ὑπερβορέους μὲν Ἀριμασποῖς, Ἀριμασποὺς δ' Ἰσσηδόσι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι εἰς Σινώπην κομίζουσιν, ἐντεῦθεν δὲ φέρεσθαι διὰ Ἑλλήνων εἰς Πρασιάς. Ἀθηναίους δὲ εἶναι τοὺς ἐς Δῆλον ἄγοντας· τὰς δὲ ἀπαρχὰς κεκρίσθαι μὲν ἐν καλᾷ θυρῶν γινώσκεισθαι δὲ ὑπ' οὐδένων». «Ἀπαρχαί» λέγονται σπέρματα καρπῶν δημητριακῶν ἢ ἄλλων προϊόντων.

Ἀπαρχὴ ὅταν ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι ἐννοοῦσαν τὴν προσφορά στους θεοὺς (μαζὶ μὲ θυσιά) τῶν πρῶτων καρπῶν κάθε νέας συγκομιδῆς. Καρποὺς λοιπὸν τῆς γῆς ἔτειλναν ἀπὸ τὴ μακρινὴ χώρα τῶν Ὑπερβορέων. Οἱ διάφοροι συγγραφεῖς ἱστορικῶν ἢ μυθολογιῶν ὑποθέτουν γενικὰ καὶ ἀόριστα ὅτι εἶναι κάποια χώρα πολὺ ἀνατολικά, πέρα ἀπὸ τοὺς Ἀριμασποὺς, πὺν ὑποθέτουν ὅτι ἦταν Ἀριοὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Ἔτσι ἄλλοι νομίζουν πὺς εἶναι ἡ Κίνα καὶ ἄλλοι οἱ Ἰνδίες. Ἀλλὰ Ὑπερβόρειοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς κατάψυχρης χώρας. Καὶ τέτοια χώρα «οἰκουμένη» ἦταν καὶ εἶναι τὸ Θιβέτ, γνωστὸ γιὰ τὸν πανάρχαιο Θρησκευτικὸ πολιτισμὸ του. Σήμερα ἄλλως τε εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἐκεῖ ἀκμάζουσες πόλεις πὺν ἀνθοῦσαν οἰκονομικὰ καὶ εἶχαν δημιουργήσει ἀξιοπρόσεχτο πολιτισμὸ. Ὁ ἱστορικὸς Π. Καρολίδης κρίνοντας τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων συμπεραίνει «Τὰ μεγάλα ἑλληνικὰ ἱερὰ τὸ ἀποτελοῦντα πολιτείας ἱερὰς ἢ ἱερατικὰς, οἷα τὸ τῆς Δωδώνης καὶ τῆς Δήλου, τῆς Ἑλευσίνος καὶ τῆς Σαμοθράκης καὶ τὸ τῶν Βησσῶν, ὅπως καὶ τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ..... συνεδέοντο διὰ συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας πρὸς τὰς μεγάλας ἱερατικὰς πολιτείας τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μικρᾶς Ἀσίας..... ἐπὶ δὲ πρὸς τὰ τῆς ἄλλης Ἀσίας μέχρι Βακτριανῆς. Τὰ ἱερατικὰ ταῦτα κράτη..... ἀπολαύοντα δὲ ἀσυλίας μεγάλῃς ἐκ μέρους τῶν μεγάλων κρατῶν, παρέχοντα δὲ καὶ αὐτὰ ἀσυλίαν εἰς τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτά, ἀποτελοῦντα δὲ καὶ μεγάλα κέντρα ἐμπορίας καὶ συγκοινωνίας συνεκοινωνούν ἀλλήλοις καὶ ἐβοήθουν ἐντὸς τινῶν ὁρίων, τουλάχιστον ἠθικῶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἀλλήλοις. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ μεγάλη ἠθικὴ ροπὴ (ἐπίδρασις), ἣν εἶχε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν παρὰ ξένοις ἡγεμόσι καὶ λαοῖς. Οὕτω ἐξηγεῖται τὸ γεγονός ὅτι ἡ Δῆλος ἔτυχε τιμῶν καὶ ἀσυλίας ἐκ μέρους τοῦ Δάτιδος. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ μέχρι τινὸς ἀνθελληνικὴ οὐδετερότης τῶν Δελφῶν κατὰ τὴν στρατείαν τοῦ Ξέρξου. Ἐνεκα δὲ τῶν με-

ταξὺ τῶν πολλῶν, μακρὰν ἀλλήλων κειμένων, ἱερῶν, ἅτινα ὡς φαίνεται συνεκοινωνοῦν πρὸς ἀλληλα διὰ πομπῶν καὶ ἱερειῶν παρθένων, παρήχθησαν καὶ αἱ περὶ παρθένων ἀπὸ Ὑπερβορείων εἰς Ἑλλάδα πεμπομένων παραδόσεις, αἱ δὲ περὶ ταυτότητος τῶν Ὑπερβορείων πρὸς τοὺς Σίνας καὶ πρὸς τὸ κράτος τῆς μεσημβρίας γνῶμαι τινῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν πολλῆς δέονται ἔτι καθάρσεως» (').

Ἡ πιὸ ψυχρή, ἀπὸ τὶς κατοικοῦμενες ζῶνες τῆς γῆς, πραγματικὰ ἡ χώρα τῶν Ὑπερβορείων, ἦταν καὶ εἶναι τὸ Θιβέτ. Ἀπ' ἐκεῖ πρέπει νὰ ξεκινοῦσε κάθε χρό.ο μιὰ συνοδεία θρησκευτικὴ καὶ παρέδιδε τοὺς πρωτόλογους καρτοὺς στοὺς κατοίκους τῆς σημερινῆς Τσουγγαρίας. Οἱ Τσουγγάροι τὰ παρέδιδαν στοὺς κατοίκους τῆς Νοτίου Ρωσσίας ἢ τῆς Καυκασίας, ἐκεῖνοι τ'ἀφερναν ὡς τῇ Σινώπῃ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, σὲ πόλιν Ἑλληνική. Καὶ οἱ Ἕλληνες Σινωπεῖς τ'ἀφερναν στὸ δῆμο τῶν Πρασιῶν στὴν Ἀιτική, ἀπ' ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μετέκομιζαν σιτὴ Δῆλο. Ἡ προσφορὰ αὕτῃ δείχνει λατρεία, τιμὴ, σεβασμὸ τῶν κατοίκων τῆς Ὑπερβορείας αὐτῆς χώρας πρὸς τὸ θεό, πού λατρεύονταν στὴ Δῆλο. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι μιὰ λατρεία πού κρατοῦσε ἀπὸ τὶς οἶδε ποιά προϊστορικὰ χρόνια. Ποιά μεγάλα κοσμικὰ γεγονότα εἶχαν ἐπιφέρει ποίος ξαίρει ποῖες μετακινήσεις λαῶν καὶ μειωτόπισαν καὶ μεταμόρφωσαν ποίος ξαίρει ποῖες λατρεῖες καὶ πρὸς θεότηες. Πραγματικὰ ὁ ἀρχαῖος κόσμος εἶν' ἓνα μυστήριον. Εἶναι βιβλίον μὲ ἑπτὰ σφραγίδες σφραγισμένο, ὅπως λέει ὁ Γκαίτε. Ἀλλ' ἄς ἐντοπισθοῦμε στὸ θέμα μας. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη ἐπαφὴ ἀνάμεσα σιτὴν Ἀνατολὴ καὶ σιτὴν Ἑλλάδα. Κι' ὅμως ὑπῆρχε μεγάλη διαφορὰ. Καταννοῦσε ἄρ'α γε ὁ ἓνας κόσμος τὸν ἄλλον; Ὁ τραγικὸς φιλόσοφος Εὐρπίδης, αὐτὸς πού περισσότερο ἀπὸ τοὺς δύο ἄλλους μεγάλους ὁμοτέχνους του μιλάει τῇ γλῶσσῃ τῇ θετικῇ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐρευνᾷ γιὰ νὰ μάθῃ, φαίνεται σὰ νὰ καταθέτῃ τ' ἄρματα καὶ σὰν νὰ παραδέχεται τὴν ἀξία τὴν παλιγγενετικὴ καὶ ἀναμορφωτικὴ τῆς μεθυστικῆς ἔκστασης πέραν καὶ ὑπεράνω ἀπὸ τὴ νόση μὲ τὸ δρᾶμα του αἱ «Βάκχαι». Γενικὰ ὁ ἀρχαῖος κόσμος ὅχι μόνο δὲν ἀπαγόρευσε τὶς μυστηριακὰς—ἐκστασιακὰς λατρεῖες, ἀλλ' ἔρεφε γι' αὐτὰς ἓναν σεβασμὸ ἐξαιρετικὸ καὶ κα'έχονταν ἀπέναντί τους ἀπὸ ἓνα δέος πραγματικὰ ἱερό. Ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ἐκαλλιέργησε τὴ θετικὴ σκέψη καὶ ἀντὶ τοῦ ζουρνᾷ τὸν συγκεχυμένον ἦχο, πὺ ἐκφράζει τὴ συγκεχυμένη καὶ γιὰ τοῦτο βέβηλη ψυχικὴ διάθεση, ἐπέβαλε σιτὴ μυστηριακὴ διδασκαλία τὴν Ἀπολλώνεια λύρα τῆς καθαρῆς ἁρμονίας, μὲ τὶς χορδὰς πού ἀντιπροσωπεύουν τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο ὅτι ὁ Παλαμᾶς στὸ «Δωδεκάλογο τοῦ γύφτου» παρουσάζει τὸν ἥρωά του νὰ χρησιμοποιῇ ζουρνᾶ, ὅταν βρίσκεται στὸ στάδιο τῆς ἐρευνας καὶ τῆς βέβηλης ἄρνησης, καὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὸ βιολὶ μὲ τὶς τέσσερες χορδὰς, κατὶ ἀντίστοιχο πρὸς τὴν ἀρχαία λύρα, ὅταν φωτισμένος πιά πάει νὰ δημιουργήσῃ ξανά, ἀλλ' ἐπὶ νέων βάσεων ἐκεῖνα πού προηγουμένως ἔχει χαλάσει. Ἡ ἴδια διάκριση καὶ σὲ ὅμοιες—ἀπάνω κάτω—περιπτώσεις γίνονταν καὶ στὰ Ἑλευσίνια μυστήρια.

Δὲν εἶχε κόψει λοιπὸν τοὺς δεσμούς τῆς ἡ Ἑλλάδα μὲ τὴν Ἀνατολή. Κι' οὔτε μποροῦσε νὰ τοὺς κόψῃ. Γιατὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου πολιτισμοῦ βροῖονταν μέσα στὸν ἄνθρωπο τὸν ἴδιο, ἀποτελοῦν τὸ πυρηνικὸ τοῦ στοιχείου καὶ προβάλλουν κάτω ἀπὸ διαφορετικὴ κάθε φορὰ μορφή τὸ αἰώνιο πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς του, δηλ. τῆς πραγματικῆς συνείδησός του καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐγώ του κάτω ἀπὸ διάφορες καὶ πολυποικίλες μάσκες. Ἡ μορφή εἶναι ἡ μάσκα. Κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα κρύβεται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ μάσκα ἔν' ἔχει ἄρ'α γε καμμιά σχέση μὲ τὴν

1. (Π, Καρολίδου—Ἱστορία τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν τόμος Δ' σελ. 176).

οὐσία; Καὶ ἡ μορφή δὲν ἔχει καμμιά ἀξία μπροστὰ στὴν πραγματικὴν ὑπόστασι τοῦ ἀνθρώπου;

Θὰ ἐπικαλεσθοῦμε ἕναν ξένον σταχαστὴ γιὰ νὰ συμπληρώσωμε τὸν Παλαμᾶ. Εἶναι ἀτολίτης καὶ εἶναι ὁ Ὀμάρ Καγιάμ, ὁ ποιητὴς τῶν «Ρουμπαγιὰτ». Ρουμπαγιὰτ στὰ Περσικὰ σημαίνει τετράστιχα (¹). Ὁ ποιητὴς εἶναι μουσουλμάνος καὶ ἀνατολίτης. Ἀλλὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἄριστος καὶ ἀστρονόμος μὲ γνώση τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ ἐποχὴ του (11ος αἰὼν μ.Χ.) συμπίπτει μὲ τὴν ἀναγέννηση τῶν γραμμάτων στὴν Περσία κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ μωαμεθανικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Νὰ τι λέει ὁ Καγιάμ:

*Νάταν νὰ φτάναμε κι' ἐμεῖς κἄπου σὲ κάποια θρόνη
πὺν τὸ νερό της, τὰ νεκρὰ τὰ χεῖλη θὰ δροσίση
κι' ἀπὸ αἰῶνες ἔπειτα σὰ χόρτο, σὰν ἀνθὸς
καρδιά νὰ γίνη ἡ τέφρα μας καὶ νὰ μᾶς ἀναστήση.*

(Μετ. Π. Α. Χρονπούλου)

Ὁ ποιητὴς, πὺν φανερώναται στὴν ποίησή του Ἐπικούρειος καὶ βακχικός, φίλος τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ κρασιοῦ, ἐκφράζει τὸν ἔρωτά του σὰ μουσουλμάνος: ἀρκετὰ σαρκικόν, καθὼς καὶ τὴν ἀγάπη του στὸ κρασί χωρὶς ἐπιφύλαξεις: δὲν τὸ νερόνει ὅπως οἱ συμποσιασταὶ τῶν Πλατωνικῶν συμποσίων. Πιστεύει ὅμως ὅτι αὐτὸς εἶναι πιὸ σιμὰ πρὸς τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὺν εἶναι «Τυπικά» ἐν τάξει μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου.

Γιατὶ πιστεύει στὴ ματαιότητα καὶ τὴν ἀπαξία τῶν ἐγκοσμίων, περιφρονεῖ τὴ δόξα καὶ τὴν ὁποιαδήποτε διάκριση καὶ σιχαίνεται τὴν ψεύτικη, τὴν ἐντυπωσιακὴ ἀρετὴ τῶν φαρισαίων:

*Στύλο καὶ Πλάκα κι' Οὐρανὸ καὶ Ἄδῃ ὁ λογισμὸς μου
ζήτησε ἀπὸ τὴν πρώτη αὐγὴ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.
Κι' ἀνάκραξεν ὁ Δάσκαλος, ὁ Ἀρχὼν τοῦ Φωτός
πὺς Στύλος, Πλάκα κι' Οὐρανὸς κι' ὁ Ἄδῃς εἰν' ἐντὸς μου.*

Καλὴ καρδιά, ἄδολη σκέψη, εἰλικρινὴς φιλία, ὁ ἄνθρωπος «ἐνώπιος ἐνωπίω» μὲ τὴν ἀλήθεια χωρὶς πόζα ἀγιότητας, μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξὸς του φανερό, ὄχι κρυμμένο πίσω ἀπὸ παραπετάσματα καὶ μὲ τὸ ἄγχος τῆς ἁμαρτίας ὄχι τακτοποιημένο μὲ προσευχὲς καὶ νηστείες. Πίνει, ἔρωτεύεται, κλέβει ἀπὸ τὸ τζαμί τὸ χαλί πὺν ἐπάνω του θὰ προσευχηθῇ. Πίνει ἀπὸ παλιὰ καὶ ἀπὸ νέα κρασιά—κι' ἐδῶ ὑπάρχει κἄποιος θαμπὸς συμβολισμὸς, πὺν γίνεται πιὸ διάφανος σὲ σκόρπιους σίχους ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ κυρίως στὸ περίφημο ρουμπάι 52.

*Ξύπνα, καρδιά μου, κούρδισε τὴν ἄρπα τὴν τρελὴ
κι' ἡ ἀρετὴ μας μέθυσε, τρικλίζει ἁμαρτωλὴ.
Ξέφρενη τὸ ποτήρι της ἐσύντριψε στὶς πέτρες,
στὸ καπηλειὸ τῆς προσευχῆς πουλάει τὸ χαλί.*

Ἡ ἀρετὴ λοιπὸν μέθυσε κι' αὐτὴ κι' ἐνθουσιάζεται, γιὰ νὰ δείξῃ ὅλη τὴν ὁρμὴ της τὴ ζωϊκὴ καὶ τὴ δύναμή της, τὴ βούλησή της. Τὸ χαλί τῆς προσευχῆς δὲν τῆς χρειάζεται καὶ τὸ πουλάει ~~στὸ καπηλειὸ τῆς προσευχῆς~~ (στὸ καπηλειὸ τῆς προσευχῆς).

Ἀλλ' ἂν ἡ ἀρετὴ μεθυσμένη κατορθώνει νὰ ἐκδηλωθῇ στὴ διαπασῶν, καὶ ἡ ὁμορφιά προκαλεῖ κι' αὐτὴ τὸ δικό της μέθυσμα.

1. Ρουμπάι στὰ Περσικὰ τετράστιχο καὶ Ρόμβος στὰ Ἑλληνικὰ εἶναι τὸ ἰσόπλευρο τετράπλευρο. Ρίζα ρομβ—ρομπ—ρουμπ. Πρὶν ὅλα γιὰ ἀρχαία ὀρθία ρίζα πὺν ἔμεινε καὶ στὰ Περσικὰ καὶ πρέπει νὰ σημαίνῃ τέσσαρα.

*Γιὰ πές μου τώρα ποιὸς μπεκοῦς τὴν κούπα θὰ τοῦακίση
τὴν κούπα ποὺ τῆς ὁμορφιάς χαρίζει τὸ μεθύσι;*

Ὑπάρχουν λοιπὸν μεθύσια λογίων—λογίων. Καὶ δὲν εἶναι λιγώτερο ἔντιονα καὶ δὲν εἶναι λιγώτερης διάρκειας—τουναντίον μάλιστα—ἀπὸ τὸ μεθύσι τοῦ κοινοῦ κρασιοῦ τῇ ἄλλᾳ μεθύσι, τῆς ὁμορφιάς, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀρετῆς. Ἄλλ' εἶπαμε: μιᾶς ἀρετῆς ὅχι τυτικῆς, ὅχι ἐπιφανειακῆς, ὅχι αὐτῆς ποὺ βλέπει καὶ προσκυνάει ὁ κόσμος. Ὑπάρχουν μεθύσια, ποὺ δὲν τὰ ὑποψιάζεται ὁ ἐπιφανειακὸς ἄνθρωπος.

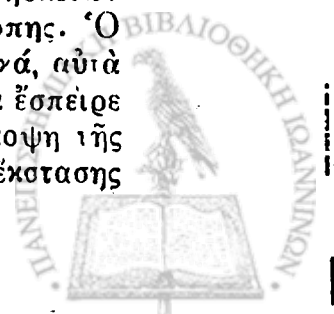
*Τώρα χάρες ἢ Ἀνοιξη καινούργιες θὰ μᾶς φέρη
κι' ἀνθὸς λευκὸς θὰ μᾶς καλῇ τοῦ Μωϋσῆ τὸ χέρι
σ' εὐωδιασμένες μοναξιές, ποὺν' ὅλα συλλογῇ
κι' εἶναι ἀνάσα τοῦ Χριστοῦ τὸ μυρωμένο ἀγέρι.*

Μὲ τοὺς στίχους αὐτοὺς ὁ Ἀναγιγνώσκων Καγιάμ ξαναφέρει στὴν ἐπιφάνεια τὸ Διονυσιακὸ πνεῦμα τῆς μέθης, τῆς γοητείας, τῆς ἔκστασης, ποὺ φέρνει τὴ λύτρωση. Καταδικάζει τὴν τυπολατρεία καὶ ἐξυμνεῖ τοὺς ἀθώους ἄσπεκτους, ποὺ ζοῦν τὴ ζωὴ τους μὲ ἀπλὴ καρδιὰ καὶ μὲ συμπόνια πρὸς τὸ συνάνθρωπο, χωρὶς νὰ νοιάζονται γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἄλλων νόμων, εἴτε ἀπὸ τὸ Θεὸν εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους βαλμένη, γιατί ἡ δόξα ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν διευθύνεται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς κινόνες, ἀλλ' ἀπὸ τὸ λαχτάρισμα τῆς καρδιᾶς ἀπὸ τὴν «*ἐρεθισμένη*». Ὅλο τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξὸς τὸ θέτει προστά μας ὁ Καγιάμ σὰν ἓνα πρόβλημα τῆς καρδιᾶς. Ἐχωρίζει τὸν κόσμο σὲ ἐπιφάνεια καὶ σὲ βάθος καὶ κηρύσσει, ὅτι αὐτὸ ποὺ λέμε βάθος δὲν εἶναι τίποτε στριφνὰ καὶ δυσνόητα πράγματα, ἀλλ' ἡ μυστικὴ συνομιλία τοῦ εἶναι μας μὲ τὴ ζωὴ—ἡ ἔταφή—ἡ μέθεξις τῆς καρδιᾶς μας μὲ τὸν κόσμο ποὺ μᾶς περιβάλλει, ὁρατὸ καὶ πνευματικόν.

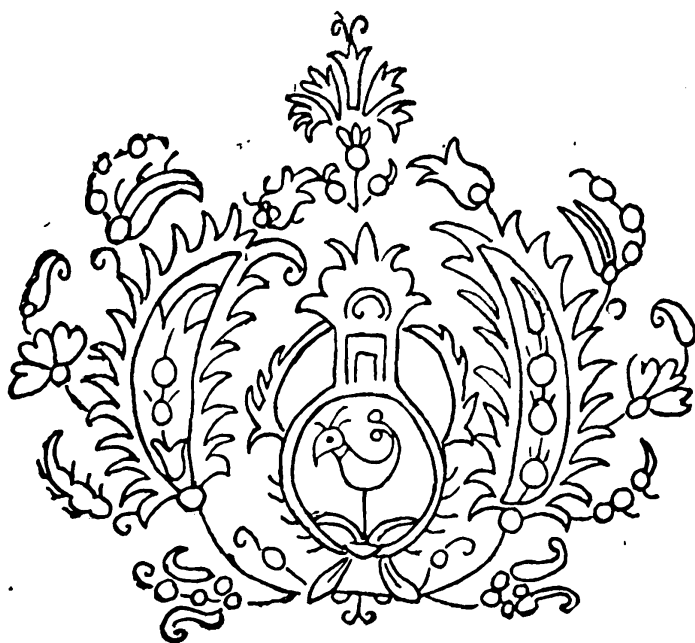
Ἡ παρεμβολὴ τοῦ Καγιάμ στὶς γραμμές, ποὺ γράφονται γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ποίηση, σκοπὸν ἔχει νὰ δείξει, ποῖο εἶναι τὸ ἀνατολικὸ πνεῦμα, αὐτὸ ποὺ ὁ Παλαμάς ὀνομάζει ἄσιανό, αὐτὸ ποὺ γὰρ ἠνεύει καὶ ἡμερεύει ἀπὸ τοὺς Θεοὺς τῆς Ἰωνίας. Ἡμερεύει, ἀλλὰ δὲν χάνεται, οὐκ ἐμειπλάθεται. Παραμένει τὸ ἴδιο. Εἶναι σὰν τὴν Ἀρτεμὶ τὴν Ἀσιατικὴν τῆς Ἐφέσου, ποὺ γίνεται ἡ χαριτωμένη παρθένα θεά, ἡ κυνηγῆτρα μὲ τὸν κοντὸ χιῶνα, ἡ προστάτρια τῆς ἀγνότητος.

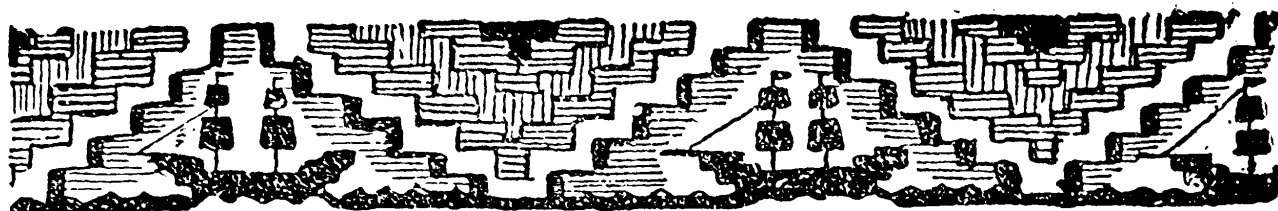
Ἄλλ' αὐτὴ ἡ μέθη εἴτε ἐρωτικὴ, εἴτε ὅπως δήποτε κι' ἂν εἰπωθῇ, εἶναι ἡ ἴδια ἡ μέθη, ποὺ ἓνας Ἀθηναῖος φιλόσοφος, ὁ Πλάτων, ἔχει κηρύξει στὸ «Φαῖδρος» καὶ στὸ «Συμπόσιον». Ἀνάθαρτοι ἂν θεωρηθοῦν οἱ στίχοι τοῦ Καγιάμ στὸ πρῶτο κοίταγμά τους, τὸ ἴδιο ἀκάθαρτα εἶναι κατ' ἀρχὴν καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου. Καὶ ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος μιλοῦν γιὰ τὴν ἴδια σκάλα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τελειώνει στὴν οὐρανὸν, σὰν τὴ σκάλα, ποὺ εἶδε ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, σὰν τὸ δρόμο, ποὺ μὲ τόση ἀπλόητα ἔδειξε κάποιον μέρη στοὺς μαθητὲς του στὴν παραλία τῆς Ἰωνίας ὁ Ἡράκλειτος: «ὁδὸς ἄνω κάτω μή».

Ὡστε δὲν πρόκειται γιὰ δύο κόσμους τελείως διαφορετικοὺς, ἀλλὰ γιὰ δύο ὅψεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Γαλήνη καὶ τρικυμία, νὰ οἱ δύο ὅψεις τῆς θάλασσας. Γαλήνη καὶ τρικυμία, ὀρθολογισμὸς καὶ μέθη οἱ δύο ὅψεις τῆς ζωῆς μας τοῦ πνεύματός μας, τῆς ὑπαρξὸς μας. Οἱ διδάσκαλοι σχολῶν διδάσκουν τύπους, μορφές, τέχνες. Ἡ ἀλήθεια κηρύσσει τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξὸς, ὅπως εἶναι, ἦταν καὶ θὰ εἶναι. Ὁ Καζαντζάκης μιλῶντας κάπου γιὰ τὴν διάδοση τῶν θρησκευτῶν ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη λέει, ὅτι ἡ Ἀσία εἶναι ὁ ἀντρας τῆς Εὐρώπης. Ὁ ποιητὴς τῆς «Ὀδίσσειας» εὐχαριστεῖται νὰ χρησιμοποιῇ σύμβολα σεξουαλικὰ, αὐτὰ ποὺ καταλαβαίνουν εὐκολὰ ὅλοι οἱ λαοὶ καὶ ἴσως ὅλες οἱ ἡλικίες. Ἡ Ἀσία ἐσπείρε τις θρησκείες στὴν Εὐρώπη. Ἄν ὅμως κοιτάξουμε τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μέθης καὶ τῆς γαλήνης, τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς μυστικῆς ἔκστασης

καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, πρέπει ἀντίθετα νὰ χαρακτηρίσωμε τοὺς δύο κόσμους. Ἡ τρικυμία, τὸ πάθος, ἡ γυναικεία συναισθηματικότητα κυριαρχεῖ στὴν Ἀσία, ἐνῶ στὴν Ἑλλάδα—Εὐρώπη κυριαρχεῖ ἡ λογική, ἡ σωφροσύνη, τὸ μέτρο, ὁ αἰτρικὸς θετικὸς νοῦς. Ὅ,τι στὴν Ἀσία εἶναι ρευστὸ καὶ ἄπιαστο, ἐδῶ γίνεται σχῆμα στερεὸν, πὺν τὸ κατέχει ὁ νοῦς κυριαρχικὰ, δεσποτικὰ, χωρὶς μὲ τοῦτο ἡ Εὐρώπη νὰ παραμελῇ τὸ Διονυσιακὸ πνεῦμα καὶ χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ προσφέρῃ λατρεία ἡ Ἀσία στοὺς γαλήνιους Θεοὺς τῆς Ἰωνίας καὶ τοῦ Αἰγαίου. Δῶρα ἔφερναν ὅπως εἶδαμε οἱ πιστοὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας σιτὸν Δῆλιον Ἀπόλλωνα. Ἀκόμα καὶ ἱέρειες παρθένες λένε, πὼς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ὑπερβορείων στὴ Δῆλο ὅπως ἀπὸ τὴ Λιβύη εἶχαν ἔρθει στὴ Δωδώνη. Ὁ Ἡρόδοτος μάλιστα ἀναφέρει καὶ ὀνόματα. (Ἡροδ. IV, 33): «πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορείους πέμψαι φερούσας τὰ ἱερὰ δύο κούρας, τὰς ὀνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίκην ἅμα δὲ αὐτοῖσι ἀσφαλείας εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορείους τῶν ἀσιῶν ἄνδρας πέντε πομπούς». Καὶ λίγο πὶο κάτω (IV, 35) προσθέτει «Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ τὴν Ἀργὴν καὶ τὴν Ὠπιν, ἐούσας παρθένας ἐξ Ὑπερβορέων κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας ἀλικάσθαι εἰς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης καὶ Λαοδίκης κτλ». Ἡ παράδοση σχετίζεται ἄραγε μὲ τὴ μεταφύτευση τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ὑπερβορείων στὴν Ἑλλάδα ἢ μὲ τὴ νοσταλγικὴ συνέχιση τῆς λατρείας στὸ ἀρχικὸ ἱερὸ ἀπὸ λαοὺς, πὺν ἂν ἐδῶ πῆραν τὸ λατρευτικὸ φῶς τους; Ποιὸς ξαίρει... «Λατρείας πείρατα οὐκ ἂν εὖροιο· οὕτω γὰρ βαθὺν λόγον ἔχει», ὅπως θᾶλεγε ὁ Ἡράκλειτος, πὺν μὲ τὰ ἴδια λόγια μίλησε γιὰ τὴν ψυχὴ, τὴ μοναδικὴ καὶ ἄσπιλη ἱέρεια καὶ τῆς Βακχικῆς καὶ τῆς Ἀπολλωνείας λατρείας στοὺς ναοὺς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ὀνείρου...

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΧΟΥΑΝ ΡΑΜΟΝ ΧΙΜΕΝΕΘ

Στα νεώτερα χρόνια ο θάνατος του *Lorca* και η απονομή του βασιλείου Νόμπελ Λογοτεχνίας σ' α 1956 στον *Jiménez* δημιουργήσανε κάποια κίνηση του διεθνούς κοινού γύρω α' το τή σύγχρονη 'Ισπανική λογοτεχνία.

Στήν 'Ελλάδα τὸ ἐνδιαφέρον δὲν ξεπέρασε τήν ἐπικα ρότη:α μὲ δυὸ—τρεις σύντομες βιογραφήσεις καὶ λίγες μεταφράσεις. Τὸ ἐνδιαφέρον δυὸ—τριῶν παλιῶν κυρίως λογοτεχνῶν (τὰν τοῦ Κ. Καρθαίου γ' α' τὸ 'Ισπανικὸ Θέατρο) δὲν ἦταν εἰδικὸ γιὰ τήν 'Ισπανικὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ γιὰ τὸ α' ἢ β' λογοτεχνικὸν εἶδος εἰδωμένο στήν παγκόσμιά του θέση.

Γιὰ τοῦτο τὸν λόγο θεωρῶ συμβολὴ κάθε μικρὴ μεταφραστικὴ προσφορὰ γιὰ μιὰ πιὸ πλατιά γνωριμία μὲ τήν 'Ισπανικὴ λογοτεχνία. Εἰδ. καὶ ὁ Χιμένεθ, πού ἡ ποίησή του χαρακτηρίζει τὸν προπολεμικὸν 'Ισπανικὸ λυρισμὸ στὸν αἰῶνα μας, ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ σὲ πολλὰ δείγματα γιὰ νὰ γίνει πιὸ οἰκεία μὲ τὸ εὐρύτερο 'Ελληνικὸν κοινό.

Γιὰ τήν καλύτερη τοποθέτηση τῆς ποίησης αὐτῆς τοῦ Χιμένεθ μεταφέρω ἐδῶ μιὰ διαίρεση εἰδικοῦ γιὰ τὴ Νεώτερη 'Ισπανικὴ Λογοτεχνία. 'Η νεώτερη 'Ισπανικὴ ποίηση εἰδικῶς διακρίνεται σὲ τρεῖς μεγάλους σταθμοὺς: τὴ γενιὰ τοῦ 1898 (Οὐναμούντο, Ματσάδο, Χιμέν.θ), τὴ γενιὰ τοῦ 1925 (Λόρκα, Θερνούτα καὶ ἄλλοι, πού γεννηθῆκανε γύρω στὰ 1900) καὶ τὴ γενιὰ μετὰ τὸ 1936, τὴ χρονιά τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ('Ερνάντεθ, Ρυσάλες καὶ ἄλλοι). Ὁ Χιμένεθ εἶναι μὲς τοὺς πρωτοπόρους τῆς σύγχρονης 'Ισπανικῆς λογοτεχνίας. Δέχτηκε στήν ἀρχὴ πολλὰ ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἰδίως α' τὸ τὸ συμβολισμό, καὶ ἀργότερα ἀπὸ τήν 'Αγγλοσαξωνικὴ ποίηση. Ὡστόσο, διατηρεῖ τὸν 'Ισπανικὸ του χαρακτῆρα, ἂν καὶ κάπως συγκερατημένο.

Ὁ Χιμένεθ γεννήθηκε σὶδ *Moguer* ('Ανδαλουσίας) στὰ 1881. 'Η ζωὴ του ὅλη ἀφιερώθηκε στήν ποίηση. Ταξείδεψε πολὺ, μελέτησε πολὺ, ἔγραψε πολὺ. Εἶναι πολλὰ τὰ ποιητικά του ἔργα (πού μερικά τους κάποτε τ' ἀποκήρυξε). Ἀνάμεσα στὸ ἔργο του εἶναι καὶ τὸ πεζό, ἀλλὰ ποιητικώτατο βιβλίο ὁ «Πλατέρο κι' ἐγώ», γραμμένο γιὰ ἓνα ἄσπρο γαϊδουράκι, τὸν Πλατέρο. Πλούσιες ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς του ἡλικίας πλανιοῦνται μέσα στὸ ἔργο τοῦτο ἔργακι, πού δείγματά του δίνω παρμένα ἀπὸ τήν 'Αγγλικὴν μετάφραση τῆς *Roach*, γιὰ τὴν δὲν εἶχα πρόχειρο τὸ 'Ισπανικὸ κείμενο.

JUAN RAMON JIMENEZ

Χουάν Ραμόν Χιμένεθ 1881

ΟΥΡΑΝΟΣ

Ὡς παραμέλησα, οὐρανέ,
ἢ ἄλλο δὲν ἦσουν παρὰ κύμα

ἀήσυχο μιᾶς ὑπαρξῆς φωτὸς
στὰ ξαντλημένα μάτια μου
τὰ νωχελῆ.

Καὶ πρόβαλες ἀνάμεσα στὶς λέξεις
τὶς ἀνεγνοίες ταξειδευτῆ ἀπλωμένου,
σὰ λίμνες κάθε λίγο πὺν προβάλλαν
μιας θεᾶς νεροῦ στὸν ὕπνο ἀπαντημένης.

Τώρα μὲ ἀργὴ ματιὰ σὲ βλέπω
κι' ἔχω ὑψωθεῖ ἐκεῖ πάνω σ' ὄνομά σου.

ΑΠΟ ΤΑ "ΛΥΠΗΜΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ,"

Ἄπ' τὸ στρατὶ τὸ μονοπάτι
μ' ἓνα κλωνάρι ρόδα φτάνω.
Σὲ κεῖνο τὸ βουνὸ ἐκεῖ πέρα
κόκκινο βγήκε τὸ φεγγάρι
κι' εἶτε νὰ δώσει ἡ ποταμίσι
ἔ οὕτη ἡ μαλακότατη αὔρα
σ' ὅλο τὸν ἴσκιό τῃ φρεσκάδα.
Τὸ θλιβ-ρὸ βατράχι κάπου
μιὰν ἀρμονικὴ φλογέρα παίζει.
Πάνω στὸ λόφο μικροπαίζει
ἓνα πολὺ θλιμένο ἀστέρι.
Ἄπ' τὸ στρατὶ τὸ μονοπάτι
μ' ἓνα κλωνάρι ρόδα φτάνω.

ΤΕΝΕΒΡΑΕ

Ἡ Δύση χρῶμα λεμονί.

Καὶ στὸ περίφραχτο Ζενίθ—μουγγὲς νεφέ-
[λες—

μαῦρο κολάδι θλιβερῶν πουλιῶν ραβδώνουν
σὺν τῇ βροχῇ τὸν κίβδηλο οὐρανόν.

Γύρα στὸν κῆπο, σκυθρωπὸ μὲς τὸ βαρὺ
τὸ φωτοστέφανό του, πλύση βιολεττία
τὰ ρόδα ἀγγίζει καὶ τ' ἀβέβαιο δείλι πού
[τ' ἀλλάζει

τὰ ψέματα σ' ἀλήθειες στάζει καὶ μὲ ὁμίχλη
κι' αἶμους τὰ πάντα καθαρίζει.

Χλωμὸς μὰ κι' ἔκθαμβος στὸ μολυβὶ καὶ
[κίτρινο;

σὺν ἀλογόμυγα σ' αὐτὶ μου, βουτίζει
μονότονο ἄκουσμα ἀπὸ ἄγνωστη πηγὴ
πὺν φέρνει δάκρυο, καὶ «Πο έ... ποτέ...»
[μοῦ λέει.

ΦΤΕΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Πῶς ἦταν τοῦτο, Θεέ μου, πῶς! καρδιά μου
ἀπατηλὴ κι' ἀβέβαιό μου μυαλό.

Διάβα τῆς αὔρας ἦτανε κοντά μου;

Τῆς ἀνοιξὸς φτερούγισμα ἀπαλό;

Σὰ φῶς, ἀερῶδες, ἄμορφο σὰ χόμου
ἀγκάθι θέρους, σὰ χαμόγελο

πὺν καταντᾷ σὲ γέλοιό στή ματιὰ μου,
ἀγέρωχο ὡς σημαία σὲ βορρῶν τρελλό.

Μειδίαμα, ἀγκάθι καὶ σημαία φτεράτη
τοῦ Ἰούνιου ἄνο ξη! Τὶ καρναβάλι
ἦτανε θεότρελλο μὲ θλίψη πάλι!

Ζεῖ ἡ ἀλλαγὴ σου τὸ μὴδέν—γεμάτη
πικράδα μέλισσα τυφλὴ μου, μνήμη—
δὲ νοιώθω τῇ μορφῇ σου οὔτε σὰ φήμη.

ΕΑΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

Πουλὶ στή λιρικὴ ἡρεμία μεσημεριοῦ
στ' ἀνάχτορα ἀπὸ μάρμαρο, ἄκου!, κελαδεῖ.
Στὰ κρύσταλλα κοιμᾶται ὁ ἥλιος σὰ φωτιά·
ξανὰ ὁ χρυσὸς του στὸ νερὸ τῆς βρύσης, νά!

Μὲ χρυσᾶλλένια ἡχῶ γορητὴ ἄνοι αὐτὴ
[λαμπρὴ.

Πουλὶ στὸ μάρμαρο. Τὰ ρόδα στήν πηγὴ.
Γερὸς λαιμὸς. Νὰ τρέμει γαλανό, ἀσημὶ
στ' ἄνθος ἀπάνω τὸ λαμπρὸ καὶ τωρινό.

Σὲ ὕπνο βασιλικὸ μὲ χάρες σφραγιστό,
μ' ἀχούς γιὰ τοῦτες τὶς σημαῖες τὶς στρα-
[φτερές,

πάω μὲ ψυχὴ γεμάτη κόσμος καθαρὸ
τῆς βρύσης, τοῦ πουλιοῦ, τοῦ ρόδου, τοῦ
[φωτός.

ΖΩΗ

Κεῖνη πὺν πίστεψε κλεισμένη δόξα
ἦταν ἡ πόρτα ἡ ἀνοιχτὴ
νὰ μποῦν οἱ φωτεράδες τοῦτες.

Κάμπος ἀνώνυμος!

Ἄσβεστος κάμπος ἀκατάλυτος

μὲ πόρτες ἄλλε τάλληλες

νὰ μπῇ ἡ πραγματικότητα ἀπ' αὐτές!

Ζωὴ χωρὶς σκοπὸ!

ΠΩΣ, ΘΑΝΑΤΕ.

Πῶς θάνατε, μαζί σου νὰ τρομάξω;

Μαζί μου τάχα δὲ δουλεύεις;

Μὲ τὴ ματιὰ μου δὲ σ' ἀγγίζω;

Καὶ δὲ μ' ὕλεις, πῶς τάχα δὲ γνωρίζεις

γιὰ τίποτα, πῶς εἶσαι ἀπατηλὸς

κι' εἰρηνικός, χωρὶς συνείδηση;

Δὲ χαίρεσαι μαζί μου καθεστὶ,

τὴ δόξα καὶ τὴ μοναξιά

καὶ τὴν ἀγάπην ὡς τὸ βάθος;

Τάχα δὲ στέκεσαι κοντά μου κι' ὅλο

μοῦ δυναμώνεις τὴ ζωή;
Δὲ σὲ τραβάω ψηλὰ καὶ χαμηλά,
τυφλέ, σὰ νᾶμουν ὁδηγός σου;
Τάχα δὲ λὲς μὲ τὸ παθιάρικό σου στόμα
τ' ὅ,τι νὰ πεῖς ἐπιθυμῶ;
Δὲν ὑποφέρεις τάχα, ὦ σκλάβε,
μ' αὐτὴ τὴν ἀρετὴ πού σου ἐπιβάλλω;
Καὶ τί θὰ δεῖς καὶ τὴ θὰ πεῖς
καὶ πού θὰ πᾶς χωρὶς ἐμέναι;
Δὲ θᾶμαι ἐγὼ πού θὰ σὲ θανατώσω,
θάνατε, καὶ πού πρέπει, ὦ θάνατε,
νὰ τρέμεις, νὰ χαϊδεῖς, ν' ἀγαπᾷς;

ΣΤΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟ-ΜΑΤΣΑΔΟ

Ἀληθινὴ φιλία, λαμπρὴ καθρέφτη
ποῦ ἡ φαντασία ἐνὶός του περφεῖ.
...Τοῦτα τὰ σύγνεφα πιδ ὥραια
καὶ πιδ γαλήνια, νά! προβαίνουν.
Τοῦτο τὸ ἑσπέρας νοιώθω, Ἀντώνιο,
ἀνάμεσα στὶς αὖρες τὴν καρδιά σου.

Τὸ ἑσπέρας δόξα γνέθει.
Ὁ Ἀπόλλων κάνει τὰ φιλικὰ λινάρια
σὲ χρυσαφένια δύση μουσικὴ
σὰν ἀναμένες πεταλοῦδες.

Γεμᾶτες λίρες καθαρὲς
μὲ ὑδάτινες φωτιὲς σιὰ τέλια
καὶ μὲ στεφάνια ρόδα αἰώνια
θὰ σὲ κοσμήσουνε μιὰ μέρα.

Ἀντώνιο, νοιώθεις τ' ἀναμένο τοῦτο ἑσπέρας
ἀνάμεσα στὶς αὖρες τὴν καρδιά μου;

Α Φ Η Σ Τ Ε Ο Λ Α Ν Ο Ψ Ι Χ Τ Ε Σ...

Ἀφήστε ὁλάνοιχτες τὶς πόρτες
τὸ βράδυ τοῦτο μ' ἀπὸρροεῖ
νὰ ρθεῖ κοντά μας ὁ νεκρὸς
ἂν τὸ θελήσει. Ὀλάνοιχτο τὸ πᾶν,
νὰ δεῖ τὸ σῶμα μας ἂν μοιάζει
μὲ τὸ δικό του σῶμα, καίτι
ἀπ' τὴν ψυχὴ του ἂν εἴμαστε νὰ δεῖ,
ἀφοῦ ἔχει λεύτερος μὲς τ' ἄπειρο.
Νὰ δεῖ μὴν τάχα τ' ἄπειρο,
τὸ μέγα τ' ἄπειρο, ἂν μᾶς ρίχνει
καίτι πού εἰσβάλλει μέσα μας.

Τάχα ἂν παθαίνουμε ἐδῶ κά'ω λίγο
θὰ ζήσουμε ἐκεῖ πάνω λίγο ἐνὶός του!

Ὀλάνοιχτο τὸ σπίτι, ὁλάνοιχτο,
ὅμοια σὰ νᾶχουμε τὸ σῶμα
σιτὴ γαλανὴ νυχτιὰ ἀφημένο

μ' ἐμᾶς σὰν αἶμα καὶ μὲ τ' ἄστρα
γιὰ τοὺς ἀνδρὺς καὶ τὰ λουλούδια!

Γ Υ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

Τοῦ κόσμου οἱ χίλιοι πύργοι ἀνίσκρου στὸ
[χρυσὸ
βασιλεῖμα στὸ νοῦ μου ὑψώνουν μιὰ ὁμορ-
[φιά.

Τῆς πέτρας ἡ ἔκστασις στὶς χίτες τῆς μορφῆς
ἐκθαμβη ἔναι αἰσθησις πού σὲ χτυπάει στὰ
[μάτια.

Ὁ ἥλιος βουλιάζει πίσω μου θερμὸς καὶ
[κόκκινος.

Ὁ κόσμος ἐρημνύει. Καὶ ρήγας ἡ σιωπὴ.
Κι' ἐγὼ στὸν ἄμμο περπατῶ ἀχνάρι ἀχνάρι
πρὸς τὴ λαμπράδα πέρα αἰώνιων ὁριζόντων.
Κι' ἡ συγχυσμένη ὁσμὴ ἀπὸ πρόσωπα καὶ
[μέρες

περ' ἔργα μὲς σὲ σκιά καὶ φῶς μὲ θυλάκω-
[νουν.

Τὸ βράδυ στάλαξε... γιὰ σήμερα... Δευτέρα...
τ' Αὐγούστου.. Ἐκεῖ θρηεῖ.. Ἀγγελος.. ἀπὸ
[τὴν πόλη.

ΒΡΑΔΙΑΣΜΑ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Στὴ σκοτεινὴ ὥρα, κρύα καὶ μόνη,
ἡ προκυμαία, ποῦ αὐτὸ τὸ ἑσπέρας
μοῦ φάνηκε νὰ μ' ἀνυψώνει ὥς πέρα
στὴ χρυσαφένια δύση,
εἶναι πολὺ μικρὴ, πολὺ παιγνίδι!
Κι' ἐγὼ, παιγνίδι σκοτεινὸ καὶ λυπημένο,
πάω τραγουδώντας σὰν παιδί μεγάλο—
σὲ τοῦτο τὸ καινούριο παίζω πού πρὶν μιὰ
[ῶρα,

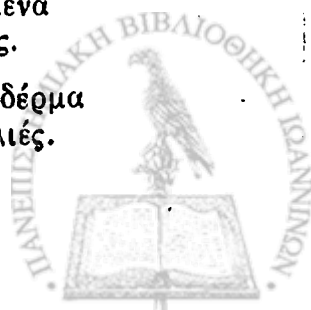
σιτὴ βέβαιη πίστευα ὑπαρξὴ τ' ἀνθρώπου
π' ἀναθυμᾶται σ' ὥραιο μεῖδιμα
τὰ παιδικὰ παιγνίδια του καὶ τὶς βαρκοῦ-
[λες—

παιγνίδι σκοτεινὸ καὶ λυπημένο
πάω τραγουδώντας πράγματα ὑψηλά,
ἐκεῖνα ποῦναι παιγνιδάκια
τὴ θάλασσα, τὴ γῆ καὶ τ' ἄστρα.

FRANCINA EN EL JARDIN

Μὲ κρίνα σὲ νερὸ πνιγμένα
τὸν χτύπησα στ' ὕς ὤμους.

Ὁλάκαιρο τ' ἄσπερ του δέρμα
χάρηκε στὶς λαμπρὲς σταλιές.

“Ω! ύγρη κατάλευκη φυγή
πάνω στὸν ἄμμο τὸ διαμάντι!
—Τὸ σῶμα πέθανε χλωμό
μὲς τοὺς καρποὺς τριανταφυλλιᾶς,
σάμπως ἀσήμε τόσα μῆλα,
σὰν αὐγινὲς σταλιὲς τῆς δρόσου

“Ετρεξε—τρέξιμο νεροῦ—
μὲς τοὺς καρποὺ, τριανταφυλλιᾶς.
Καὶ γέλασε σιτὴ φαντασία.
Τὸν ἔβρεξε τὸ γαμογέλοιο.
Μὲ κρίνα σὲ νερὸ πνιγμένα
τὴν εἶχε τρέχοντας χτυπήσει.

ΑΠΟ ΤΟΝ «PLATERO Y YO»

ΑΠΡΙΛΙΑΤΙΚΟ ΕΙΔΥΛΛΙΟ

Πήρανε τὰ παιδιά τὸν Πλατέρο (τ' ἄσπρο γαῖδουράκι) μαζί τους πέρα στὸ ρέμμα μὲ τὶς λεῦκες. Τώρα γυρνᾶνε πίσω μὲ τοῦτο πηλαλῶντας, μέσα σιὰ δίχως ἄκρη παιγνίδια καὶ δίχως διάκριση γέλοια, φορτωμένο μὲ κίτρινα ἄνθη. “Εβρεχε ἐκεῖ κάτω—κεῖνο τὸ ταξειδιάρικο σύγνεφο ποὺ κάλυψε τὸ πράσινο λειβάδι μὲ τὶς χρυσὲς κι' ἀργυρὲς κλωστές του, ὅπου ἔτρεμε, σὰν λύρα ἀπὸ δάκρυα, τὸ οὐράνιο τόξο. Καὶ στίς μουσκεμένες τρίχες τοῦ μικροῦ γαῖδουριοῦ οἱ βρεμένες καμπανοῦλες στάζανε ἀκόμα.

Χλωρό, χαρούμενο, αἰσθηματικὸν εἰδύλλιο! Κι' ἀκόμα τ' ὄγκανητὸ τοῦ Πλατέρο ἀντιχεῖ τρυφερὰ κά-ω ἀπὸ τὸ γλυκὸ ἀπὸ βροχὴ πιά μουσκεμένο φορτίο. Πότε—πότε γυρίζει τὸ κεφάλι του καὶ δαγκάνει τὰ λουλούδια ποὺ τὸ μεγάλο του στόμα μπορεῖ νὰ φτάσει. Οἱ ἄσπροι καὶ κίτρινοι ἄνθοι κρέμονται γιὰ μιὰ στιγμούλα ἀπὸ τὸ στόμα του, μὲ γραμμὲς ἀπὸ τὸ πρασινωπὸ του σάλιο, κι' ὕστερα ἔξαφανίζονται μὲς τῇ στρογγυλῇ του κοιλιά. “Αν θὰ μπορούσε ἓνας ν' αἰτρώγε μόνο λουλούδια σὰν ἑσένα, Πλατέρο, καὶ νὰ μὴν ὑπόφερε...!

Διφορούμενο ἑσπέρας τ' Ἀπρίλη! Τὰ λαμπερὰ μάτια τοῦ Πλατέρο ἀντιφεγγίζουν τὴν ὥρα τοῦ ἡλίου κι' ἀντίκρου τους ἀπλάμενε πάνω στὸν ἄγρὸ τοῦ ΣάνΧουάν κοιτάξεις ἓνα ἄλλο τριανταφυλλὶ διαλυμένο σύγνεφο νὰ βρέχει.

Η ΑΝΤΩΝΙΑ

Τὸ ποταμάκι ἦταν τόσο γεμᾶτο ποὺ τὰ κίτρινα κρίνα, δυνατὴ χρυσαφιὰ γυrolάντα, στίς ὅχτες του ὅλο καλοκαίρι, πνίγονταν σὲ μοναχικὸ διασκορπισμό, παροχωρῶντας τὴν ὁμορφιά τους πέταλο—πέταλο στὸ γρήγορο ρέμμα.

Σὲ ποῖο σημεῖο θὰ μπορούσε νὰ περάσει ἡ Ἀντωνία μὲ κεῖνο τὸ Κυριακάτικὸ τῆς φουσιάνι; Οἱ πέτρες ποὺ δοκίμασε βυθίστηκαν σιτὴ λάσπη. Περπάτησε ἡ κοπέλλα γραμμὴ τὴν ὅχη πέρα ὥσπου τὴν ἄφηνε ὁ φραγμὸς ἀπὸ τὶς λεῦκες νὰ δεῖ ἂν θὰ μπορούσε κάπου νὰ περάσει. Δὲ μπορούσε... Τότε μὲ μιὰ εὐγενικὴ χειρονομία τῆς πρόσφερα τὸν Πλατέρο.

“Οταν τῆς μιλοῦσα ἡ Ἀντωνία ἔγινε κατακόκκινη κι' ἡ κοκκινάδα τῆς κατὰ-καψε τὶς φακίδες ποὺ σεμνὰ φράζανε ὁλόγυρα τὰ σταχτιά τῆς μάτια. Κι' ὕστερα ἔαφνικὰ ἔξεσπασε σὲ γέλοια κι' ἔγειρε πάνω στὸ δέντρο... Τελικὰ τούτῃ ἀποφάσισε. “Εριξε χάμω στὸ γρασίδι τὸ τριανταφυλλὶ τῆς μάλλινο σάλι, πήρε φόρα καὶ λυγερὴ σὰν τὸ λαγωνικὸ καβά'λησε σιτὴ ράχη τοῦ Πλατέρο, κρεμάζοντας δεξὰ—ξεροβὰ τὶς γάμπες, σκληρὲς γάμπες, ποὺ ἡ ἀνυποψίαστη ὠρίμανσή τους περιζωνόταν ἀπὸ τὰ κόκκινα κι' ἄσπρα λουριά τῆς χοντροκαμωμένης κάλτσας τῆς.

‘Ο Πλατέρο ζύγιασε τὸ πρᾶμμα μιὰ στιγμούλα καὶ μ' ἓνα σίγουρο πήδημα

ἔφτασε στήν ἀντικρυνή ὄχτη. Τότε, ὅταν ἡ Ἀντωνία, πού ἀνάμεσα σιῇ ντροπαλό-
τητά της καί τήν ἀφεντιά μου ἦταν τώρα τὸ ποταμάκι, φτέρνισε τὰ πλευρά του μέ
τις φτέρνες της, τοῦτος τράβησε πηλαλῶντας μέσα στὸ λειβάδι μὲ συνοδὸ τ' ἀση-
μένιο καὶ χρυσὸ γέλοιο τοῦ μελαψοῦ κοριτσιοῦ πού τινάζοιαν.

Ἐπῆρχε μιὰ μυρωδιὰ ἀπὸ κρίνα, ἀπὸ βρογῆ, ἀπὸ ἀγάπη. Σὰν ἓνα στέμμα
ἀπὸ ἀγκαθωτὰ τριαντάφυλλα, ὁ στίχος πού ὁ Σαῖξπηρ ἔδωσε στήν Κλεοπάτρα νὰ
ἐκφράσει τὴ στρογγυλεμένη μου σκέψη:

«*Εὐτυχημένο ἐσὺ ἄλογο, πού φέρνεις
τοῦ Ἀντωνίου τὸ βάρος!*»

«Πλατέρο» φώναξα παράτονα κι' ἐνοιωθα προσβολή καὶ ὀργή.

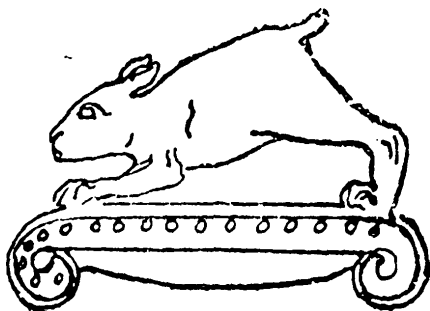
ANGELUS

Κοίταξε, Πλατέρο, πόσα ρόδα πέφτουνε παντοῦ: γαλάζια ρόδα, τριανταφυλ-
λιά ρόδα, ἄσπρα ρόδα, ρόδα δίχως χρώμα. Ἕνας μπορούσε νὰ πεῖ πὼς διαλύθηκε
ὁ οὐρανὸς μὲς τὰ ρόδα. Κοίτα πὼς τὸ μέτωπό μου, οἱ ὠμοί μου, τὰ χέρια μου,
εἶναι σκεπασμένα ὅλα μὲ ρόδα... Τί θὰ κάνω μὲ τόσα ρόδα;

Ἴσως ἐσὺ νὰ ξέρεις ἀπὸ ποῦ ὅλη τούτη ἡ τρυφερὴ ἀνθήση ἔρχεται, γιατί
ἐγὼ δὲν ξέρω τὴν πηγὴ τους, πού κάθε μέρα μαλακώνει τὸ τοπεῖο καὶ τ' ἀφίνει
γλυκὰ ρόδινο, λευκὸ καὶ γαλάζιο—ρόδα καὶ ρόδα καὶ ρόδα—σὰν ζωγραφιὰ τοῦ
Fra Angelico σὺτοῦ πού ζωγράφιζε στὰ γόνατά του δόξα!

Θὰ μπορούσες νὰ σκεπτεῖς πὼς τὰ ρόδα ρίχνονται ἀπὸ τοὺς ἑβδομους οὐρα-
νοὺς τοῦ Παραδείσου. Ὅπως μέσα σὲ ἓνα θερμὸ κι' ἀόριστα χρωματισμένον χιόνι-
σμα, τὰ ρόδα πέφτουν στὸν πύργο, στήν ὄροφή, στὰ δέντρα. Κοίτα: Κάθε τραχὺ
γίνεται ντελικάτο μέσα στὸ στόλισμά τους. Ρόδα, ρόδα, ρόδα...

Φαίνεται Πλατέρο, ἐνῶ ἤχει τὸ *Angelus*, πὼς τούτη ἡ ζωὴ μας χάνει τὴν κα-
θημερινή της δύναμη καὶ πὼς μιὰ ἄλλη δύναμη, πιὸ ὑψηλόφρονη, πιὸ σταθερὴ
καὶ καθαρὴ, κάνει τὸ καθετί—ὥς νὰ τὸ ἔτρεφε ἀπὸ μιὰ ἐφεδρεῖα χάρις—νὰ ὑψώ-
νεται στ' ἄστρα, πού λάμπουν τώρα πιά ἀνάμεσα στὰ ρόδα... Ρόδα πολλά... Τὰ
μάτια σου, πού ἐσὺ δὲ μπορείς νὰ τὰ δεῖς, Πλατέρο, καὶ πού τὰ σηκώνεις ταπει-
νὰ πρὸς τὸν οὐρανό, εἶναι δυὸ ρόδα ὡραῖα.

ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ & ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ*

('Η ρεαλιστική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία του "Όμηρου")

‘Ο Δίας με τὴ βούλησὶν τοῦ καὶ οἱ ἀνήθικες ἀνθρώπινες ἐπιθυμίες καὶ οἱ τέτοιες βουῖες τῶν ποικιλώνυμων Θεῶν— πού κάθε τόσο χαλᾶν τὴν ἰσορροπία τῆς πραγμάτωσης τῶν ἀξιών εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς ἐννοιαστῆς φύσης. Οἱ Θεοὶ εἶναι Φύση καὶ ἡ Φύση μία, εἴτε μέσα μας εἴτε ἔξω. ‘Όταν λοιπὸν μᾶς ἐναντιώνονται οἱ Θεοὶ ἐναντιώνονται οἱ ἐσωτερικὲς δυνάμεις τῆς φύσης μας. ‘Ο ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, γιὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν ἠθικὴν τοῦ προσωπικότητα καὶ νὰ δῇ πραγματοποιημένα τὰ ἰδεῶδες τοῦ (ἀξίας) πρέπει νὰ καταβάλλῃ τοὺς Θεούς, ἂν τοῦ ἐναντιώνονται. ‘Η ἠθική, ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ Ἀπόλυτο κατηγορικὸ (Θεός— Ἀξία), ὀφείλει νὰ οὐύσῃ κάθε ἄλλο Θεὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦς.

‘Ο Όμηρος δὲ μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν Ἀναγκαιότητα πού ὀδηγεῖ στὸ κακὸ, ἀλλὰ τὴν ἀναγνωρίζει ὡς ἀντικειμενικὴ αὐτοσυνειδησία καὶ ἐπιμένει νὰ τὴν πολεμᾷ με ἠθικὲς ἀρχὲς πού ταιριάζουν σὲ κάθε ἠθική, ἂν εἶναι ἠθικὴ πού βλέπει τὸ κακὸ καὶ τὸ καλὸ σὰν τὴν ἄρνηση τοῦ ἑαυτοῦ μας κι’ ὅχι τὸ ἀντιπολέμημα κάποιου δαίμονα κακοῦ ἐνάντια στὴν τέλεια ὑπαρξή...

‘Όλος ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος γίνεται μιὰ ἱστορικὴ ἠθικὴ ἀπορία. Οἱ Θεοὶ (ἀναγκαιότητα φύσης; ἢ μῦθον. ἀνάλογα με τὴν ἐρμηνεία πού θέλει νὰ δώσῃ ὁ μελετητὴς τοῦ πνεύματος τῶν ὁμηρικῶν κειμένων) καὶ ὁ Ἡρωϊσμός εἶναι συνυπάρχουσα ἀντινομία τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. ‘Η πατροπαράδοτη καὶ ἀναμφισβήτη ἡρωϊκὴ πίστη τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου (καὶ με ἐρμηνευτικὴ ἀναλογικὴ ἐπέκταση καὶ τοῦ τρωϊκοῦ) στὸ ἡρωϊκὸ ἰδεῶδες καὶ στὴν ἀξιοποίηση τῆς ζωῆς διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἀντιμετωπίζει τραγικὲς κρίσεις καὶ ἀμφιταλαντεύσεις μ’ ὅλον ὅτι στὸ βάθος δὲν ὑπάρχει κακὸ αὐτὸ καθ’ ἑαυτό.

Τὰ πάθη τῶν ἡρωϊκῶν, οἱ συναισθηματικὲς ἀδυναμίες τους, τὸ δέλεαρ τοῦ νόστου (ὅπως θὰ δοῦμε σὲ ξεχωριστὸ κεφάλαιο), ἡ ἀφαίρεση τῆς ψυχασωματικῆς ρωμαλεότητας ἀπὸ κίποιες θεϊκὲς βουλήσεις καὶ κατὰ περιστάσεις φηβοριτισμοὺς πρὸς ὠρισμένους ἥρωες, ὅλα τοῦτα ἀλλάζουν τὴν πορεία τοῦ Ἀγαθοῦ. ‘Ο τρωϊκὸς πόλεμος ἐνσαρκιώνει τὴν ἠθικὴν πορεία γιὰ τὴν επικράτηση, περιοδικὰ στὸ διάστημα ὁλόκληρου τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, τοῦ Κακοῦ. ‘Εὰν τὸ ἡρωϊκὸ ἰδεῶδες καὶ ἡ φαινομενικὴ πίστη σ’ αὐτὸ αἴρονται φταίει ἡ φύση, ἢ Ἀνάγκη πού δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ θέλουμε νὰ εἴμαστε αὐτὸ πού θέλουμε. ‘Όλοι οἱ ἥρωες εἶναι ἥρωες καὶ θέλουν νὰ εἶναι τέτοιοι. Κανένας στὸν κόσμον δὲ θέλει νὰ εἶναι κακὸς μὰ παρ’ ὅλα ταῦτα εἶναι (θέλοντας ἐπιφανειακά) γιὰτὶ καὶ τὸ νὰ μὴ θέλῃς κάτι πού τὸ θέλεις εἶναι κι’ αὐτὸ μιὰ βούληση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τὰ αἴτια εἶναι οἱ μὴ συνειδητοὶ ἢ συνειδητοὶ παράγοντες τῆς κατασκευῆς μας. ‘Ο δειλὸς φοβᾶται, δὲ θέλει νὰ εἶναι τέτιος. Κι’ ἀκόμα περισσότερο ὁ ἥρωας πού δειλιάζει, ἐκεῖνος δηλ. (γιὰ νὰ μιλήσουμε πλατεῖα ἠθικά) πού πράττει τὸ κακὸ (ἐδῶ εἰδικὰ ἀντίθετο πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡρωϊσμοῦ), καταθέτει τὴν ἀληθινὴν ἀρετὴν στὰ πόδια ἐκείνου πού ἀγιάτρευτα τῆς δίνει τὰ χέρια τῆς ἠθικῆς δράσης. ‘Ο ἥρωας εἶναι ἠθικὸς (σὰν ἥρωας). Οἱ παράγοντες δὲν εἶναι κι’ αὐ-

τοὶ ἀνῆθικοι, ἀλλὰ ἡ θέση τους ἀπαιτεῖ τὴν ἄρση τῶν θετικῶν. Ἀκριβῶς λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς ἀντινομικοὺς παράγοντες προσπαθεῖ νὰ τοποθετήσῃ σὲ οὐδέτερα πλαίσια ἡ ὁμηρικὴ σκέψη ὥστε ἀντὶνὰ κάνουν τὸ ἄτομο ἡθικὸ νὰ τοῦ ἀφαιροῦν ἀπλῶς τὶς δυνάμεις γὰρ ἡθικὴ ἐκδήλωση κάθε ποιοῦ ὁποιοῦδήποτε, μὲ κάποια σημασία. Ἡ ἀνθρώπινη φύση παρεμβαίνει καὶ ζητάει ἀπὸ τὸ Ἐγὼ νὰ ὁμολογῇ σταθερὰ τὴν πίστιν του μὲ ἔργα καὶ λόγους (ἐστάμεναι κρατερῶς ἢ τ' ἔβλητ' ἢ τ' ἔβαλ' ἄλλο Λ, 410), ὅσο καὶ τὴν ἀδυναμία πὺν τὸν ἐμποδίζει νὰ τῆμετουσιώσῃ σὲ νίκη ἢ ἡρωϊκὴ ἀντίσταση τοῦλάχιστον.

Ἡ διαίσθηση τῆς ἀναγκαιότητος δημιουργεῖ πολλὰς φορὰς ἐντύπωση δειλίας (Λ, 312—20)

«Τυδεΐδῃ (λέγει ὁ Ὀδυσσεύς), τὶ πάθόντε λελάσμηθα θούριδος ἀλκῆς;
ἀλλ' ἄγε δεῦρο, πέπον, παρ' ἔμ' ἴστασ'· δὴ γὰρ ἔλεγχος
ἔσσεται, εἰ κεν νῆας ἔλῃ κορυθαίολος Ἑκτωρ»
τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη κρατερὸς Διομήδης:
«ἦ τοι ἐγὼ μενέω καὶ τλήσεται ἀλλὰ μίνυθα
ἡμέων ἔσσεται ἦδες, ἀπεί νεφεληγεράτα Ζεὺς
Τρῶσιν δὴ βόλεται δοῦναι κράτος ἢ ἐπερ ἡμῖν».

(«Διομήδῃ, πὲς τὶ πάθαμε κι' ὀκνοῦμε σὰν κιοτῆδες;
Μὲν ἔλα, ἀδέρφι, στάσου ἐδῶ κοντά μου. ὦ, τὴ ντροπὴ μας
στὸν κόσμον, ἂν τώρα ὁ Ἑκτορας μᾶς πάρει τὰ καράβια.
Τότες γυρίζει κι' ἀπαντᾷ ὁ δυνατὸς Διομήδης
Ναί, στέκω ἐγὼ καὶ κρατερῶ· μὰ μακρυνὴ δὲ θᾶναι
θαρρῶ ἢ ἀλάφρωση ἀπὸ μᾶς, τὶ ἐμᾶς δὲ θέλει ὁ Δίας
νίκη νὰ δώσῃ τώρα πιά, μὲν νά, στοὺς Τρῶες θέλει»).

Ἐκεῖνος πὺν ἀφαιρεῖ τὴν ἡθικὴ ζωτικότητα (ὄχι ὅμως καὶ πεποίθηση καὶ ἦθος μας) εἶναι ὁ Θεὸς ἢ ἡ φύση κι' ἔτσι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τοῦ ἀποδώσουμε κακία στὴν ἐπιταχτικὴ βούλησή του. Ἡ ἀναγκαιότητα γενικὰ εἶναι ἓνας τρόπος πὺν χωρὶς νὰ αἴρῃ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κακοῦ—ἀνηρωϊσμός, στὴν ἐμφάνισή του τὴν αἴρει σὰν κακὴ μεταφυσικὴ οὐσία, ζητάει δηλ. νὰ τὴν ἐρμηνέψῃ, νὰ βρῇ αἷτια. Τὰ αἷτια ὅμως αὐτὰ στὴν ἐποχὴ πὺν βρισκόμαστε (ὁμηρικὴ) εἶναι στατικὰ (βούληση καὶ ντετερμινισμός φυσικός). Μεθοδολογικὰ ἐν τούτοις κάνουμε ἓνα τεράστιο βῆμα πρὸς τὴν ἐξελικτικὴ καὶ αἰσιόδοξη ἱστορικότητα, τὴ διάγνωση καὶ δυνατότητα μορφοποιητικῆς μετάπλασης τῶν δεδομένων ἀπὸ τοὺς ὅρους ὑπαρξῆς τους (=αἷτια). Ἔτσι ἡ δειλία, τὸ κοινωνικὸ κακὸ γενικώτερα κι' ἡ ὑπαρξὴ τῆς στεινότερης ἡθικῆς ἄρνησις (ἀτομικῆς) μέσα στὸν κόσμον δὲν εἶναι αὐτοαἷτια ἀλλὰ δικαιολογημένα αἷτια ἐνὸς μερικοῦ ἢ καθολικοῦ *Causalismus*. ἐπιδεκτικοῦ βελτίωσης (ἡθικῆς ἐλευθερίας) εἴτε μὲ τὴ βία εἴτε μὲ μιὰ πνευματικὴ ἥπια ἐξέλιξη...

Ὑπάρχουν βέβαια παράγοντες ἢ αἷτια προσδιορισμοῦ μοιραῖοι πὺν μὲ τὴν ἀντίθετη ροπὴ τους θὰ προξενοῦν πάντα τὴν ἐμφάνιση τῆς ἄρνησης. Αὐτὰ «ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται...» ὁ ἄνθρωπος θὰ τὰ ἀναγωρίζουμε ἀλλὰ δὲ θὰ τὰ καταδίζουμε μὲ τὸν ἀφορισμὸ τῆς ἀδιάλλακτης ἡθικῆς, γιατί οὔτε οἱ ἥρωες, οὔτε οἱ Θεοὶ οὔ'ε τὸ πνεῦμα μόνον εἴμαστε. Ὁ ἄνθρωπος σὰ φύση εἶναι σύνθετος, καὶ περιέχει ἐκεῖνο πὺν πιστεύει καὶ ἐκεῖνο πὺν δὲν θέλει (ἐφ' ὅσον ἡ γενικώτερη Φύση τὸ θέλει).

Ἡ κοινωνία καὶ τὸ πνεῦμα (ψυχὴ καὶ λόγος) ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἀπαλαχτοῦν μόνον ἀπὸ μιὰ αἷτιότητα—δημιουργὸ τῆς μὴ Ἀξίας. Κι' αὐτὸ συμπυκνώνεται σὲ μιὰ σκέψη νὰ πάψῃ ὁ ἥρωας νὰ ἀναγκάζεται νὰ εἶναι δειλός. Ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶναι δειλὸς φυσικά, ὅσο ἐπιδέχεται μιὰ ἱσορροπημένη λογικὴ φύση. Ὁ δειλὸς θὰ εἶναι δειλὸς ἀπὸ φυσικὸ μονισμό. Στὴν ἰδανικὴ ὁμως κοινικὴ πολιτεία τῆς ἡθικῆς ἐξέλιξης θὰ πάψῃ νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἥρωας (ἡθικός) πὺν δὲ μπορεῖ νὰ ἐκφυλωθῇ τελικά σὰν ἥρωας (ἢ ἀντινομία δειλὸς ἥρωας). Ἡ ἀντινομία αὐτὴ λύνεται

μέ την καντιανή απόρριψη τῆς μεταφυσικότητας στὸ περιεχόμενο τῶν κατηγοριῶν καὶ ἐκ τῶν προτέρων τύπων. Ἡ ἔννοια, δηλ. ἡ ὄντοτητα τοῦ ἀγαθοῦ (ἥρωα ἢ ὅ, τι ἄλλο) δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι τὴν ἴδια στιγμή ἀρνηση τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἐνῶ δηλ. ἡ ἔννοια ἀνθρώπος περικλείνει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ ἢ οὐσία τοῦ ἐπιθετοῦ κακὸς ἢ καλὸς εἶναι μονοειδῆς σὰν οὐσία. Ἡ ἀξία δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρξη καὶ νὰ μὴ ὑπάρξη, ἐπειδὴ ἡ ἀξία εἶναι κάτι τὸ ἀπόλυτο μὲ βούληση αὐτόβουλη. Γι' αὐτὸ ὅταν θέλῃ δὲν ὑπάρχει φόβος κάτι τὸ ἀνώτερο ἢ παράλληλο ἀξιολογικὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴ βούληση καὶ νὰ πάψῃ νὰ εἶναι—ἔργον—τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του. Οἱ ἀρετὲς δηλ. ποὺ ἐνῶ εἶναι τὸ ἀπόλυτο—σὰν δυνάμει ὑπαρξη—σὰν ἐντελέχεια ὑπερβάλλονται ἀπὸ μιὰ μεγαλύτερη μεταφυσικὴ δύναμη καὶ ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς ἠθικῆς ἀπαγοήτευσης ποὺ ὀνομάζουμε κακὸ. Ἡ ἀρνηση (κακὸ) μ' ἄλλα λόγια πρέπει φυσικὰ νὰ ὑπάρξη μόνο μέσα στὴ σύνθεση ἀνθρώπου. Ὅταν μεταφυσικὰ προσπαθῇ νὰ εἰσδύσῃ στὶς ἀπόλυτες (ἀπλές) οὐσίες καὶ νὰ τὶς ἐκμηδενίσῃ τότε ἀσφαλῶς εἶναι ἐπικίνδυνη δύναμη, ἱκανὴ νὰ μᾶς καταδικάσῃ στὴν ἠθικὴ ἀδράνεια. Πρὸς τὸ παρὸν ὁ Ὅμηρος παραμερίζει κάπως τὸν φόβο τοῦ κακοῦ σὰ θέση καὶ μειώνει τὴ μεταφυσικὴ του ἀπειλὴ μὲ μιὰ ἀντίδραση βουλευτικῆς ἐμμονῆς στὴ συνείδηση τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Ἡ ἐμμονὴ τούτη εἶναι ἓνα ρεαλιστικὸ πλησίασμα μιᾶς ἠθικῆς ἀνωτερότητας καὶ τῆς σχετικῆς τῆς εὐδαιμονίας. Ὁ ὁμηρικὸς ἥρωας ξαίρει σὰν τὸν Ἀριστοτέλη νὰ κρατᾷ στὰ χέρια του τὴν ἀρετὴ κι' ὅταν ἡ φύση (ἀπόλυτος ἢ σχετικὸς παράγοντας) τοῦ ἀφαιρῇ τὴν δυνατότητα νὰ τὴν ἀσκήσῃ στὴν ὁλότητά της «ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ καλόν, ἐπειδὴν φέρη τις εὐκόλως πολλὰ καὶ μεγάλας αἰτυχίας, μὴ δι' ἀναλγησίαν, ἀλλ' ἀ γεννάδας ὦν καὶ μεγαλόψυχος» (Ἡθ. Νικομάχεια X, 12).

Ἡ ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία τοῦ «ἀριστεύοντος ἐν μάχῃ» ἔγκειται στὸ ὅτι ὑπομένει σταθερὰ τὶς ἀντιξοότητες. Τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ ἠθικοῦ πράττειν, ἂν καὶ προϋποθέτῃ πάντα τὴν ὑπαρξη ἐνὸς ὕψιστου ἰδεώδους, δὲν τὸ καθορίζει (σὰν ἀπόλυτο τῆς ἐποχῆς καθορίζεται, ὅχι ὅμως καὶ σὰν ἀπόλυτο γενικὰ) ἀπαραίτητα, ὥστε κι' ὅταν ἐπιτυγχάνεται τὸ ἰδιῶδες αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ νὰ ὑποκαθίσταται ἀπὸ τὸ ἠθικῶς πράττειν καὶ τὴν εὐδαιμονία τῆς ἐμμεσης ἠθικῆς ἐνεργείας. Ἡ εὐδαιμονία αὐτὴ βέβαια εἶναι τὸ ὑποκατάστατο σὲ περίπτωσι ἐλλείψεως κάτι θετικώτερου. Ἡ ἠθικὴ σκέψη ὁδηγεῖ ἔτσι στὴν ἠθικὴ μεταφυσικὴ ἢ θεολογικὴ κάθαρση τοῦ Ἀπόλυτου. Κι' ἀπὸ τὴ δυστυχία μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντλήσῃ εὐδαιμονισμό. Ὁ εὐδαιμονισμὸς πάλι μὲ τὴ σειρά του ὁδηγεῖ στὴν ἠθικὴ οὐσία τῆς κάθε εἵδους στιγμῆς στὴ ζωὴ. Τὰ τέλη τῶν πράξεων εἶναι ἡ ἀρχὴ (*principium*) τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς εὐτυχίας, ὅταν τὶς φθάνουμε μὲ τὸν Λόγο. Στὸν Ὅμηρο ὁ λόγος (ὁ ἠθικὸς) ἀνπροσωπεύεται ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἀρχὲς ποὺ κάθε στιγμή τὴ μετουσιώνουν σὲ ἡρωϊκὴ ἀπόφαση καὶ ἦθος.

«...Περὶ οὐδὲν γὰρ οὕτω ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπίνων βεβαιότης ὥς περὶ ἐνφρεγείας τὰς κατ' ἀρετὴν μονιμώτεραι γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται» (Αριστοτ. Νικ. Ἡθικά X, 10).

Μπορεῖ τὸ μοιραῖο νὰ ἀφαιρῇ τὴ νίκη, νὰ ἀφαιρῇ τὴ δόξα καὶ τὴ ζωὴ ἀκόμα πάνω σιτὸν ἀγῶνα. Τὴν εὐτυχία ὅμως δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς τὴν ἀποσπάσῃ, γιατί ἡ ἠθικὴ νίκη συντελεῖται ψυχικά, σὰ βίωμα ἀδιάσπαστης ἐιότητος τῆς ἐπιθυμίας μας νὰ μὴ νικηθοῦμε ὥς πρὸς τὴ βούληση τοῦ—πιστὸν ἥρωα ἔσεσθαι.

Ἐνα σωρὸ ἀνάλογες περιπτώσεις ἔρχονται νὰ στηρίξουν τὴν ἀντινομία αὐτὴ τοῦ ἥρωα μὴ ἡρωϊκὰ δρῶντος.

π.χ.

«τὸν δι' αὐτ' Ἰδομενεὺς Κρητῶν ἀγὸς ἀντίον ἠῦδα
ὦ Θόαν, οὐ τις ἀνὴρ νῦν γ' αἴτιος, ὅσον ἐγὼ γε
γιννώσκω πάντες γὰρ ἐπιστώμεθα πτολεμίζειν.

οὔτε τινὰ δέος ἴσχει ἀκήριον οὔτε τις ὄκνῳ
εἴκων ἀνδύεται πόλεμον κακόν· ἀλλὰ πού οὕτως
μέλλει δὴ φίλον εἶναι ὑπερμενεΐ Κρονπίωνι,
ἰωνύμοις ἀπολέσθαι ἀπ' Ἀργεος ἐνθάδ' Ἀχαιοῖς.
(N 221—227)

Μειτρωφ. (') (*Καὶ τοῦτε πάλι τῶν Κρητῶν ὁ ἀρχηγὸς Ἰσομενίας:
ὦ Θόαντᾶ, κανεῖς τώρα δὲ φταίει, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω
ὅλοι νὰ πολεμοῦμε ξέρι υμε
κι' οὔτε κανέναν, φόβος θανατερός κατέχει τον
οὔτε κανεῖς τὸν πόλεμο ξεφεύγει ἀπὸ κακὴ δειλία ἀλλ' ἔτσι
θέλει ν' ἀρθοῦν τὰ πράγματα ὁ γιὸς τοῦ Κρόνου ὁ παντοκράτωρ
δίχως τῆς φήμης ὄνομα νὰ πᾶν ὅλοι οἱ Ἀργεῖοι ἐδῶ κλπ»)

Κι' ἀκόμα κάτι. Ὁ ἀγωνιστικὸς χαρακτήρας τῆς ἠθικῆς πραγματικότητας
τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς εἶναι φανερόν ὅτι ἀρχίζει νὰ διασπᾷ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ θεοῦ
ἐπιταχιστικότητα. Ἄν ἡ θέληση ἦταν ἀπόλυτη, ἡ ἀρετὴ θὰ στρεφότανε στὸ ἐν-
αντίο ἀποκλειστικὰ καὶ ἡ φύση θὰ ἀπονεκρωνότανε ὀριστικά. Ὡστόσο

«Αἶας δ' ἄλλοτε μὲν μνησάσκετο θούριδος ἀλκῆς

· · · · · ὅτε δὲ τρωπᾶσκετο θεύγειν».

(Λ, 566—568)

Οἱ διαλείψεις στὰ φανερῶματα τῆς ἀνδρείας (ἀρετῆς) ἀποκαλύπτουν τὴν προ-
σπάθεια τῆς διάθεσης γιὰ σταθερὴ ἀσκηση τῆς ἀρετῆς, πρᾶγμα πού ἡ φύση τοῦ
ἄνθρωπου δὲν τὸ ἔχει ἀποκλείσει, ἐφ' ὅσον καμμιά Θεία Βούληση δὲν τὸν ἀπο-
φάσισε (σίγουρα ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τέτοια δύναμη μὲ τέτοια δύναμη ἐπιβολῆς.).

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ (ΗΡΩΙΣΜΟΣ)—ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ (ΝΟΣΤΟΣ)

Ἀπὸ τίς ἀντινομίες πού συνταράζουν ἢ αὐτὴ τὴ ζωὴ τὴν ἴδια ἢ εἰδικὰ τὴ
ζωὴ τοῦ πνεύματος, οἱ δεύτερες εἶναι κάτι πού μοναχὴ τῆς ἡ διάνοια μπορεῖ ἴσως
νὰ τίς συλλάβῃ μὲ μεγαλύτερη συγκίνηση παρὰ μιὰ συγκίνηση καθαρὴ τῆς καρ-
διάς καὶ τοῦ κοινοῦ λογικοῦ.

Κι' ἀπὸ τὰ δυὸ εἶδη θὰ συναντήσουμε στὴ μελέτη μας. Ἄλλες εἶναι ἀντινο-
μίες ἠθικές, ἄλλες φυσικές ἢ μεταφυσικές κι' ἄλλες πάλι ψυχοκοινωνικές. Ὅλες
βέβαια στρέφονται γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ βαθύτερη οὐσία τῆς. Μερικὲς ὅμως
εἶναι τόσο κοντὰ στὴν ἄμεση καθημερινότητα πού δὲ μπορεῖς νὰ τὸ πιστέψης, πῶς
συνυπάρχουν τόσο φιλικὰ, ἐνῶ ἡ μιὰ θᾶπρεπε νὰ εἶχε καταβροχθίσῃ τὴν ἄλλη,
καὶ μάλιστα ἐνῶ ὑπάρχουν ἔτσι τίς ζουῖσες καὶ τίς προσπερνοῦσες σὰν ἄσχετες ἐκ-
δηλώσεις ἢ τίς συσχετίζεις σὰ νὰ μὴν εἶχε ὑπάρξει ποτὲ ἀναμεταξύ τους τὸ τραγικὸ
δίλημμα τῆς μεγάλης φιλίας ἢ μίσους.

Πολλὲς φορὲς ἕνας σκοπὸς μας—ἐνὸ ὄνειρο γιὰ πραγμάτωση ἀξιολογικὴ τῆς
ζωῆς, ἐκεῖ πού ἀγωνίζεται τραβιέται ξάφνου πίσω μ' ἕνα πόθο παράλληλο, μ' ἀν-
τίθετη πρὸς τὸν πρῶτο φορὰ. Καὶ οἱ δυὸ πόθοι συμβαίνει νὰ εἶναι ἠθικοί. Δὲν
πρόκειται γιὰ δίλημμα χριστιανικῆς ἠθικῆς ἐδῶ. Πολλὲς φορὲς τὸ ἠθικὸ γιὰ τὴ
Ζωὴ εἶναι ἀνήθικο (ἀπὸ ἀνισορροπία) γιὰ μιὰ ἀξία τῆς ζωῆς ἀπόλυτης στὸ εἶδος
τῆς. Καὶ τὰ δυὸ ἐν τούτοις ἀποβλέπουν σ' ἕνα κοινὸ σκοπὸ, τὴ Ζωή: Ὑλικώτερα
ὁ ἕνας πνευματικώτερα ὁ ἄλλος ἴσως. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἠθι-

1. Ὁ μεταφρ. τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἔγινε ἀπὸ τὴ συγγραφέα, γιὰτὶ στὴν ἐκδοσὴ 1904 τὸ
—N— Ἰλιάδα παραλείπεται.

κὲς ἔννοιες γιὰ νὰ τὶς ἀξιολογήσουμε ἠθικά. Φρόνιμα ἀποφεύγει νὰ κάνῃ τὸ δικαστὴ ὁ Ὅμηρος. Γιατὶ βλέπει τὸ δίκαιο νὰ πηγαίνει καὶ μὲ τοὺς δυό. Ἐκεῖνο τὸ πὺν δικαίωνει εἶναι ἡ Ζωή, καὶ γιὰ χάρη της παραδέχεται τὴ φυσικὴ (ἄρα καὶ νόμιμη) ἐκδήλωση ὅλων τῶν πόθων, τάσεων καὶ ὁρμῶν (ἠθικῶν καὶ μὴ.) Γιὰ χάρη τῆς ζωῆς (ρεαλισμὸς) δυὸ διαφορετὶ κὲς δυνάμεις στέκουν ἀσύγκριτες, μὰ πότε σὲ κατάσταση σύγκρουσης, πότε συνυπάρχοντας.

Ἡ στροφή τοῦ ὁμηρικοῦ πνεύματος πρὸς τὴ ζωὴ εἶναι σταθερὴ καὶ συνεχῆς.

Ἡ σημασία τῶν ἀξιών πὺν ἐμπνέουν τὴ ζωὴ εἶναι ἓνας μεγάλος παράγοντας στὴν ὑψωση τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. Τὰ διάφορα ἠθικά συστήματα, ἀνάλογα μὲ τὸν θρησκευτικὸ, θεωρητικοφιλοσοφικὸ ἢ καθαρὰ πρακτικὸ χαρακτῆρα τους, προσφέρουν τὸ ἀξιολογικὸ τους ὑπόβαθρο εἴτε κατεξίωση τῆς ζωῆς εἴτε σὰν προετοιμασίας μιᾶς ἄλλης ζωῆς εἴτε σὰν ἀπλὸ μέσο ὁμαλῆς συμβίωσης καὶ ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας (ὠφελιμοκρατία). Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ τελείωση τοῦ ἄτομου (σύμφωνα πάντα μὲ τὰ αἰτήματα κάθε ἐποχῆς τῆς ἱστορίας) θέτει τὴ ζωὴ ἀπέναντί της ἢ σὰν μέσο ἢ σὰν σκοπὸ τοῦ ἀξιολογικοῦ πεδίου τῆς δράσεως της. Οὐσιαστικὰ ἡ Ἀξία πᾶει νὰ ἀπορροφήσῃ τὸ Ζῆν στὸ νόημα ἑνὸς πνεύματος, ἢ μιᾶς περισσότερο ἢ λιγώτερο πνευματικῆς κανονιστικῆς νομοθεσίας, ἡ Ζωὴ σὰν κίνηση πὺν ζητάει κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν τελειότητα τῶν Ἐγῶ (προσωπικότητες) γιὰ νὰ διατηρήσῃ καὶ αὐτὴ τὴ δροσιὰ τῆς δραστηριότητάς της δὲ μπορεῖ νὰ συλληφθῇ οὔτε καὶ νὰ καταξιωθῇ ἀπὸ τὶς ἀξιολογικὲς αὐτὲς θεωρήσεις τοῦ κόσμου.

Γιὰ τὸ ὁμηρικὸ πνεῦμα ὁμῶς προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ προσωπικότητα τῆς ἐνότητος πὺν λέγεται Ζωὴ εἶναι δύο στοιχεῖα πὺν ἡ συνεχῆς ἐπαφὴ καὶ ἐναρμόνισή τους τὰ ἀλληλοαξιοποιοῦν.

Τὸ ἠθικὸ αἶτημα τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἅμα παραμεληθῇ μέσα σ' ἓναν ἀνθρώπο τότε ἀπ' τὴ μιὰ μεριά του καταστρέφει τὴν προσωπικότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπηρεάζει θετικὰ τὴ ζωὴ του.

Τοῦτο τὸ νόημα κλείνουν τὰ λόγια τοῦ Ἑκτοῦ πὺν μαλώνει τὸν ἀδελφὸ του Πάρη, ἐπειδὴ τοῦτος δειλίασε σάμπως εἶδε τὸ Μενέλαο νὰ χυμᾷ καταπάτω του.

«Δύσπαρι, εἶδος ἄριστε, γυναιμανὲς ἡπεροπευτά,
αἰθ' ὄφελος ἄγονό τ' ἔμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι».

(Γ, 39—40)

(«Βρὲ σκυλο—Πάρη ὁμορφονιέ, γυναικολυσσασμένη,
ξελογιαστή, πὺν νὰ θὲ πᾶς δίχως παντριὰ καὶ κλῆρο»).

Οἱ ἀνθρώποι ὅταν δὲν ἀντιπροσωπεύουν μονάδα τῆς ἀξίας πὺν ἐμπορεῖ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ζωῆς—εἶναι σὰν ἓνα εἶδος διασπαστικῶν παρεμβολῶν τῆς ζωικῆς συνέχειας. Κάθε ἄτομο εἶναι μόριο τῆς ζωῆς. Ἡ ζωὴ πάλι ἔχει μιὰ ἀξία ζωῆς πὺν μέσα στοὺς ἀνθρώπους προβάλλεται μὲ τὴ μορφή τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Ἀόριστα λοιπὸν ὁ ἡρωϊσμός ἀποτελεῖ τὴ Ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα πὺν τούτῃ ἐνσαρκώνει.

Σὰν ἔρχεται ἄρα ἓνα μέρος τῆς ζωῆς, ὅσο μικρὸ καὶ νῆναι, καὶ διακόπτει τὴ ζωὴ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει συλλάβει τὴν ἀξία της (ἀξία καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του συνάμα), ἡ Ζωὴ ἀναγκάζεται νὰ τὸν ἀποκηρύξῃ σὰν ἀνάξιο τῆς ὑπαρξὸς γενικὰ καὶ ὅχι μόνο σὰν ἐνοχὸ ἀπέναντι τῶν Ἀξιών. Τὸν παραβάτῃ τὸν καταδικάζει ἡ συνειδήσή του βέβαια καὶ τὸ πνεῦμα τὸ περιφρονημένο, ἡ δὲ αἰωνιότητα τοῦ κλείνει τὶς πύλες τῆς μακαριότητος πὺν πρεσβεύει (ὑπερβατικῆς σκοπιμότητος ἀλόψεις) Ἡ κύρια ὁμῶς ἀντίδραση προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Ζωὴ.

Ἡ προσωποποίηση τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς δειλίας στὸ πρόσωπο τοῦ «θεοειδοῦς Ἀλεξάνδρου» εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἡ ἐνσάρκωση ἑνὸς θάνατου πνευματικοῦ. Π μὴ προσωπικότητα δὲν εἶναι ἄρνηση ἀλλὸ βλάβη ὑπερατομικῆ, ἓνα σημεῖο θάνα-

του μέσα σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ἡ ἀντίφαση αἶρει τὸν Πάρη ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ὑπαρξης.

Ἡ δολοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου μέσῳ τῶν ἀξιών τὸν φέρνει κατ' εὐθείαν πρὸς τὴ Ζωή. Τὸ συμβολικόν—τεθνάναι τοῦ Σωκράτη, Πλάτωνα καὶ τῶν ἄλλων ἰδεολογικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων μᾶς φέρνει στὴν αἰωνιότητα τῶν ἰδεῶν. Ἀντίθετα ὁ ἥρωϊσμός (Ὁμηρος) σὰν πράξη καὶ Ζωὴ φέρνει (ἔστω καὶ μὲ ἓνα πραγματικὸ θάνατο καθὼς θὰ δοῦμε) στὸ νόημα τὸ ἀθάνατο τοῦ Ζῆν.

Τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ κερδίσῃ ἡ Ζωὴ εἶναι ὁ ἥρωϊκὸς ἄνθρωπος, ὁ τέλειος δηλ. φορέας τοῦ πνεύματος τῆς τέλειος Ζωῆς (ὑπαρξιακὴ Ἀξία).

«οὐκ ἂν τοι χραίσμη κίθαρις τάτε δῶρ' Ἀφροδίτης,
ἢ τε κόμη τό τε εἶδος, ὅτ' ἐνκονίησι μιγείης»
(Γ, 54—55)

«Δὲ θὰ φελοῦσε ἡ λύρα σου καὶ τῆς θεᾶς τὰ δῶρο,
τὰ κάλλη αὐτὰ καὶ τὰ σγουρά, νὰ σ' ἔστρωνε στὸ χῶμα».

Τὸ Ζῆν δὲν εἶναι στατικότητα, πάγια μορφή ἢ αἰσθητικὴ ἀξία. ὁ διαχωρισμός ποὺ κάνει ὁ Ὁμηρος εἶναι μιὰ λογικὴ τὸ μὴ στὸν κόσμον τῶν ἀξιών, τόσο τῶν ἀπόλυτων ὅσο καὶ τῶν σχετικῶν, ἐκείνων δηλ. ποὺ προάγουν τὸν πολιτισμὸ καὶ ἐκείνων ποὺ προάγουν τὴν ἀνθρώπινη ἱστορικότητα καὶ τὴν καθιστοῦν ἱκανὴ νὰ παρουσιάξῃται σὰ μονάδα τῆς τελειότητος (Ζωῆς). Δὲν ἀποραίνεται γιὰ ὅλα μὲ τὸ «*vanitas vanitatum*» ὁ Ὁμηρος. Μαισιόχτη εἶναι μόνο σὰν περιεχόμενα τοῦ ἑαυτοῦ τους ἀνεξάρτητα, ὅλα ὅσα ὑπάρχουν καὶ γεννιοῦνται στὴν πολύμορφη ὑπαρξη. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ συνδέει μιὰ ἀνώτατη ζωτικὴ ἀξία ὁ θάνατος τοὺς δίνει τέλος. (Καὶ πάλι ἡ χρονικότητα φέρνει τὴν ἀπαισιοδοξία καὶ τὴν κατὰστροφὴ τῶν σχετικῶν, καθὼς θὰ δοῦμε ὅταν θὰ ἐξετάσουμε εἰδικὰ τὸ ζήτημα τοῦτο). Τὸ ὄριον τῆς ζωῆς ἐφ' ὅσον δὲν διαγράφεται ἀπὸ τὸ ἄοριστο κάποιας ἀξίας χωρὶς θάνατο, θὰ οἴχνη «ἐν κανοίησι» κάθε ἀξία ποὺ κατέχει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ κατέχεται κι' αὐτὴ μὲ τὴ σειρά τῆς ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ τέλους (σταμάτημα). Μεγάλῃ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀξία ἐκείνων ποὺ θὰ χάριση στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴ Ζωὴ μὲ τὴν πάλῃ γιὰ τὴ νίκη ἢ μὲ τὴν τιμὴ τῆς ἀνυπαρξίας (θάνατος τοῦ πολεμιστῆ). Μὲ τὸν ἥρωϊσμόν κερδίζει κανεὶς τὴν τιμὴ (δολοκλήρωση) ἢ τὴ ζωὴ του αὐτὴ καθ' ἑαυτή, ποὺ καὶ τὰ δύο εἶναι τὸ ἴδιο πηγὲς τοῦ Ζῆν. Τὸ ὑπάβαθρο κάθε ἀξίας ποὺ δὲ θέλει νῦναι ματαιότητα εἶναι ὁ ἥρωϊσμός, γιατί ὄντας πνεῦμα (= Ἀξία) καὶ σύγχρονα δύναμη δίνει σὶν τὸν ἄνθρωπο ἀθανασία (αἰώνια ἀξιοποίηση τοῦ χρονικὰ σχετικοῦ) καὶ ὑπαρξη.

Ὁ ἥρωϊσμός ἔχει τὸ καλὸ ποὺ περικλείνει τὶς δύο ὀψεις τῆς ζωῆς καὶ ἔτσι δὲν θυσιάζει τὴν ἀξιολογία στὴν οὐσία, ἀλλ' οὔτε (πρὸ παντός) στὴν ἀξιολογία (ιδανισμό) τὴν οὐσία. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ ἀνώτατη τῶν ἀξιών ποὺ καταξιώνει ἀντάξια τὴν Μόνη ἀπόλυτη Ἀξία τὴ Ζωή. Στὸ Ι, 37—40 λέγει ὁ Διομήδης στὸν Ἀγαμέμνονα.

«Ἀτρεΐδῃ, σοὶ πρῶτα μαχήσομαι ἀφρουδέοντι,
ἢ θέμις ἐστίν, ἄναξ, ἀγορῇ σὺ δὲ μή τι χολωθῇς.
ἄλκῃν μὲν μοι πρῶτον ὀνειδήσας ἐν Δαναοῖσιν,
φᾶς ἔμεν ἀπτόλεμον καὶ ἀνάλκιδα ταῦτα δὲ πάντα
ἴσας' Ἀργείων ἡμὲν νέοι ἡδὲ γέροντες·
σοὶ δὲ διάνδιχα δῶκε Κρόνου πάϊς ἀγκυλομήτεω
σκήπτρῳ μὲν τοι δῶκε τετιμῆσθαι περὶ πάντων,
ἄλκῃν δ' οὗτοι δῶκεν, ὅτε κράτος ἐστὶ μέγιστον.
(«Τ' Ἀτρέα γιέ, παραλαλεῖς, καὶ θάντικρούσω ἔσένα
πρῶτα μὲ λόγῳ, ἔτσι σωσιά—κι' ἀφέντη, μὴ θυμώσεις.
Τὸ θάρρος πρῶτα μοῦβρισε σ' ὅλους μπροστὰ καὶ μοῦπες

εἶμαι κιοτῆς κι' ἀπόλεμος, μὰ ἂν εἶμαι, ἔδῳ οἱ Ἀργῖτες
τὸ ξέρουν ὅλοι, γέροι, νιοί. Ὅμως ἐσένα τῶνα
σ' ἔχρισε μονάχα ὁ γιὸς τοῦ Κρόνου ὁ λοξογνώμας¹
σοῦδωκε ἀρχὴ καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους μας ὀρίζεις,
ὅμως ἀντριά δὲ σοῦδωκε, πούχει τὴν πρώτη ἀξία»).

Ἐδῶ ὁ Ὅμηρος ὑπαινίσσεται ἐπαναστατὰ καὶ μιὰ ἀληθινὰ ἀριστοκρατικὴ ἀξία, τῶν ἡγεμόνων. Τόσο στὴν ἠθικὴ τῶν ἀτόμων ὅσο καὶ τῆς Πολιτείας βλέπει τὴν ἴδια βάση μιᾶς ζωτικῆς ἀξίας. Τὰ σύμβολα καὶ ἡ κενὴ ἐξουσία δὲν ὑπολογίζονται σὰν Ἀξίες ἀντὺς λείπει ἡ ἠθικὴ ψυχὴ, δηλ. ἡ «ἀλκή». Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου δὲν εἶναι καὶ τόσο φαναλιστικὴ κι' ὑποταγμένη ὅσο φαίνεται. Ἡ ἐκκαθάριση καὶ κάθαρση τῶν ἀνθρώπων ἀξιών καὶ καταστάσεων μέσα στὴν ἱστορία ἔχει κι' ὅλα ἀρχίζει...

Ἡ ἠθικὴ τοῦ ἥρωϊσμοῦ κινεῖται διαλεκτικὰ πρὸς δυὸ κατευθύνσεις τὴν ἀξία (θεωρητικὰ) καὶ τὴ Ζωὴ (οὐσιαστικὰ). Τὴ Ζωὴ θάπρεπε νὰ τὴν ὀνομάζουμε ἴσως κι' αὐτὴ τὴν ἀνωτάτη τῶν ἀξιών, ἀλλὰ τὸ ρεαλιστικὸ πνεῦμα τόσο μόνο μπορεῖ νὰ δεχτῇ τὸν ἄκρατο ἰδανισμό, καθ' ὅσον τοῦτος ἐξυπηρετεῖ μιὰ οὐσιαστικὴ πλευρὰ τῆς ὑταροξῆς. Γιὰ τὸν ρεαλιστὴ Ὅμηρο τὸ νὰ εἶναι ἡ ἀξία ἀξία τοῦ ἑαυτοῦ της, καταντᾷ μιὰ καθαρὴ ταυτολογία, ἕνας ἐρμητισμὸς ποὺ δίνει τὸ παράδειγμα στὸν ἄνθρωπο νὰ κλειστῇ κι' αὐτὸς στὴν αὐτοϊκανοποίηση τῆς ταυτότητος μὲ τὴν ἀξία. Γι' αὐτὸ ἡ Ζωὴ στὸν Ὅμηρο εἶναι μόνο τὸ κέντρο τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀξιών. Ἐὰν ἦταν Ἀξία θάπρεπε νὰ ἐξυπηρετῇ μιὰν ἄλλη. Κι' ἀπόλυτὴ ἂν ἦταν, μὲ δίχως παρὰ πέρα περιθώριο ὑπεραλληλότητος, τότε θὰ προέκυπτε νέο πρόβλημα. Βάζοντας δηλ. τὴ Ζωὴ στὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος (ἠθικοπνευματικοῦ) θάπρεπε νὰ ἀρνηθῇ κάθε ἄλλη φυσικὴ, πρῶμιτιβιστικὴ μεταφυσικὴ προδιάθεση μέσα μας ἀλλὰ οὔτε ὕλιστής, οὔτε ἄθεος οὔτε κατὰλυτὴς δὲν εἶναι. Ἡ φιλοσοφία τοῦ εἶναι γήϊνη, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἥρωϊκοῦ γιὰ τὴ γῆ. Ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς ἀγκαλιάζει ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἡ Ζωὴ εἶναι ἡ καταξίωση τῶν Ἀξιών. Ἀξίες καθ' αὐτὰς καταξιώνουν ὑπερβατικὰ ὄντα καὶ αὐτοπιστικὲς συλλήψεις τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἶναι ἄλλη δουλειά. Ὡς ἀπασχολήση τοὺς θεωρητικοὺς τῶν κάθε εἶδους. Ὁ Ὅμηρος θεωρεῖ ἕνα σύμπαν, τὴ Ζωή. Τὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν τὰ ὑποτιμᾷ σὰν αἰώνια στοιχεῖα ἀλλὰ μόνο μέσα στὴ σχετικότητά τους τὴ Ζωή. ('). Ἀλλὰ κι' αὐτὸς κυνηγᾷ ἕνα γήϊνο ἀπόλυτο καὶ βρίσκει πὼς εἶναι ἡ Ζωή.

Καὶ ἡ ἀπόλυτὴ ἀξία ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν καθρεφτίσῃ καὶ τὴ μετοσίωση σὲ ὑπαρξὴ εἶναι ὁ ἥρωϊσμός.

Ὡς ἔδῳ ἡ ἐνότητι στὴν ἀξιολογία τοῦ Ὀμήρου διατηρεῖται καλὰ. Ὁ ἥρωϊσμός εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος—ἠθικὴ τῆς ζωῆς. Μὲ ἱκανοποίηση μπορούμε νὰ σταθιῇ καὶ νὰ ποῦμε ὅτι κάθε τι τὸ ἀντίθετο πρὸς τὸν ἥρωϊσμό θ' ἀποτελοῦσε μιὰ ἀντιδραστικὴ δύναμη γιὰ τὸ καθὼς πρέπει ζῆν.

Βιαστικὰ ὅμως προσπερνᾷ ὁ Ὅμηρος τὴν ἐντύπωση τῆς ταυτότητος. Ὁ ρεαλισμός του δὲ μπορεῖ ποτε νὰ ἀνεχτῇ ὀρισμούς ἢ ἰσοδύαμες ἀντιστοιχίες. Τὴ Ζωὴ τὴν παρακολουθεῖ, τὴν περιγράφει καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ κάνει ἀναπαράσταση ἐκείνου ποὺ λέγεται Ζωή. Δὲν πάει νὰ τὴ βάλῃ σὲ καλούπια γιὰ νὰ δώσῃ ὠρισμένη, εὐδιάκριτὴ καὶ εὐκολοόριστὴ μορφή. Ἡ ἀλήθεια της βρίσκεται ἀκόμα πιὸ πέρα κι' ἀπὸ τὸν ἥρωϊσμό.

Καὶ ἡ Ἀξία δὲν εἶναι ἡ Οὐσία (σὰν τὶς πλατωνικὲς ἰδέες), ἔστω κι' ἂν αὐτὴ εἶναι ὁ ἥρωϊσμός ποὺ τόσο μᾶς πλάνεψε στὰ μονοπάτια ἐνὸς Θετικοῦ Ἀπόλυτου τόση ὥρα...
(Συνεχίζεται)

1. βλ. «οὗτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα, ὅσα κεν αὐτὶ δώσιν, ἐκὼν δ' οὐκ ἂν τις ἔλοιτ'». (Γ, 65-66) («Δὲν εἶναι δὰ γιὰ ρήξιμο τὰ τιμημένα δῶρα, ποὺ μᾶς χαρίζουνε οἱ Θεοί... εἰδὲ κανεὶς μονάχος δὲν ταποχτᾷ...»).

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑ "ΑΝ..."

Τὸ Μάρτιο ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» ὁργάνωσε δυὸ διαλέξεις ποὺ σημείωσαν ἐξαιρετικὴ εὐτυχία. Ὁμιλητὴς στὴν πρώτη ἦταν ὁ καθηγητὴς κ. Δημ. Τσάκωνας. Ἐφῆρε στὰ Γιάννινα τὸ μήνυμα τῆς πρωτεύουσας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου πρὸς τὸ παρὸν ἐργάζεται, καὶ ὁ λόγος του στάθηκε ἀφορμὴ γιὰ εὐρύτερες συζητήσεις ἀνάμεσα στοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους τῆς πόλεως μὲς σχετικὰ μὲ τοὺς παράγοντες τῆς δημιουργίας τῆς νεοελληνικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς συνεχισέως της σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἔθνους. Ἡ δευτέρα διάλεξη, μὲ ὁμιλητὴ τὸν ἐκλεκτὸ λογοτέχνη κ. Τάκη Δόξα ἀπὸ τὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία τῆς ἀνταλλαγῆς γνωμῶν μεταξὺ τῶν πνευματικῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐπαρχίας, ἐκτὸς φυσικὰ τοῦ περιεχομένου τῆς ἰδίας τῆς διαλέξεως ποὺ καὶ σὰν ἐπικαιρότης καὶ σὰν θέμα καὶ σὰν ἐκφρασις ὑπῆρξε μιὰ ἀπ' τὶς καλλίτερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος τοῦ ὁμιλητοῦ. Ἡ ἀνταλλαγὴ γνωμῶν, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ πραγματοποιηθῇ ἀκόμα μιὰ φορὰ ἡ ἀγνότης τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐπαρχίας καὶ ἡ ἀνιδιοτέλεια τῶν φορέων τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν καὶ νὰ ὑπογραμμισθῇ ἔτσι ἐντονότερα, ὅχι φυσικὰ πρὸς ὄφελός τους, ἡ κατάστασις ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν πνευματικὴ περιοχὴ τῆς πρωτεύουσας. Ἐτσι ἡ παρουσία τοῦ κ. Δόξα στὰ Γιάννινα δὲν ικανοποίησε μονάχα ἓνα ἀπαιτητικὸ ἀκροατήριον, ἀλλὰ ἔγινε καὶ αἰτία νὰ γίνῃ εὐρύτερα γνωστὸς ἓνας λογοτέχνης ποὺ τιμᾷ μὲ τὸ ἔργο του τὴν ἐπαρχία, ὅπως ἡ πρώτη διάλεξη ἦταν μιὰ—ἀπὸ τὶς λίγες, δυστυχῶς—ὕψης φωνῆ τῆς πρωτεύουσας. Ἀν—πόσο βασανιστικὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ἀντ'—ὑπῆρχαν οἱ οικονομικὲς προϋποθέσεις ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» θὰ πραγματοποιοῦσε σὲ εὐρύτατη κλίμακα σειρὰ διαλέξεων μὲ ὁμιλητὰς ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τὸ πόσο σημαντικὰ γιὰ τὴν πόλιν μας θὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπικοινωνίας αὐτῆς δὲ χρειάζεται νὰ ἀναλυθῇ. Οἱ ὀγκόλιθοι ὁμῶς τῶν «ἀν» ἀναστέλλουν δυστυχῶς τὴν ἐφαρμογὴ κάθε προγραμματισμένης προσπάθειας ποὺ θὰ συνέβαλε ἀποτελεσματικὰ στὴν πνευματικὴ ἀνόρθωσις τοῦ τόπου.

Ο ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΪΡΟΥ

Ἄξια ἰδιαίτερης μνείας εἶναι ἡ κοινωνικὴ καὶ φιλάνθρωπικὴ δράσις τοῦ Πανηπειρωτικοῦ Συλλόγου Καΐρου, ποὺ ὅσο πάει, ἀτλῶνει σὲ εὐρύτερα πεδία τὴν ἀγαθοποιό του δράσις. Ἡ ἐκεῖ Ἡπειρωτικὴ παροικία, ἀκριβῶς λόγῳ αὐτῆς τοῦ Συλλόγου τῆς δράσεως, περιβάλλεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκεῖ ὁμοεθνεῖς μας καὶ τοὺς ἐκπρόσωπους τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς παροικίας, μὲ μεγάλη ἐκτίμησις καὶ πολλὴ ἀγάπη. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο, καὶ κάθε δημόσια ἐκδήλωσις τοῦ Συλλόγου, ἡ Ἑλληνικὴ παροικία Καΐρου, συμμετέχει ἀθρόα καὶ αποτελεσματικὰ, δημιουργώντας ἔτσι κλίμα συνοχῆς καὶ συνεργασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ, στὴν ξένη τοιχείου.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

ΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ

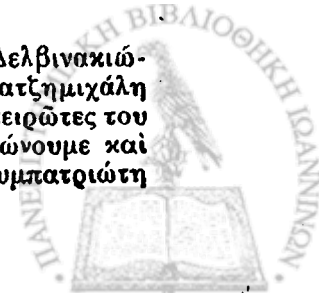
Ἡ ὑπηρεσία Γεν. Διοσεως Τυχυδρομείων πρόκειται νὰ προβῇ στὴν ἐκδοσὶ μιᾶς σειρᾶς γραμματοσήμων, τὰ ὁποία θὰ ἔχουν θέματα ἀφῆρα τουριστικὰ τοπία τοῦ τόπου μας. Ἄν καὶ δὲν ἐδόθη εὐρεία δημοσιότης τῆς ἀποφάσεως, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο κοινῆς

μελέτης, ἐν τούτοις, εἴμαστε βέβαιοι πὼς τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν θεμάτων θ' ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τὸ πρῶτον μιᾶς καθολικῆς προβολῆς τῆς χώρας μας. Μονάχα, ἐδῶ κάμνομε τὴν σύστασι, ὅτι, γιὰ νὰ μὴν γίνουν λάθη—καὶ τέτοια λάθη εἶναι σχεδὸν ἀσυγχώρητα—θὰ κρέπει ἡ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία θὰ ὀρισθῇ γιὰ τὴν συγκέντρωσι καὶ τὴν ἔγκρισι τῶν θεμάτων νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν συμμετοχὴ ὅλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν προκειμένῳ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἡπειρο, νομίζομε ὅτι θὰ ἦταν περιττὸν νὰ τονίσωμε καὶ ἐδῶ τὴν ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν ἰδιαίτερος ὑπ' ὄψιν τόσο ἡ φυσικὴ ἰδιορρυθμία τοῦ τοπίου τῆς, ὅσο καὶ ὁ πανελλήνιος χαρακτήρας τῆς ἱστορικῆς αἰγλῆς ποὺ ἔχουν στὰ νεοελληνικὰ χρόνια τὰ θρυλικά Γιάννινα.

*

Ο ΠΟΛΕΜΑΡΧΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ ΝΤΑΛΙΑΝΗΣ

Συμπληρωματικὰ μὲ ὅσα γιὰ τὸ Δελβινακίω-τη Πολεμάρχῃ τῆς Ἐπαναστάσεως Χατζημιχάλη Νταλιάνη καὶ τοὺς 385 ἀνδρείους Ἡπειρώτες του γράψαμε στὸ προηγ. τεύχος, σημειώνουμε καὶ ὅτι, μὲ φροντίδα καὶ δαπάνες, τοῦ συμπατριώτη

του ήρωα, Μητροπολίτη Έρμουπόλεως Ευάγγελου Ψήμα, φιλοτεχνήθηκε από το γλύπτη Φαληρέα μαρμαρίνη προτομή του Χατζημιχάλη, που περιμένει την άνεγερσή της στο Δελβινάκι. Και του μὲν Πολεμάρχη, έγείρεται κι' άλλη προτομή, στο Φραγκοκάστελλο. Για τους 385 όμως ήπειρώτες ήρωές του, που εκεί χάθηκαν μαζί του, και που δὲν ξέρουμε, ούτε καν τὰ ονόματά τους, δὲν θὰ πρέπει κάποιος νὰ φροντίσει, ν' αναγερθῇ εκεί που έπεσαν, ένα μνημείο; ένα κενοτάφιο;

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Φωτεινῆς Δαλαμάγκα—Νάκου: «*Η γῆ τοῦ Ἀρώμ*» (Ποιήματα, Ἀθήνα, 1956).

Ἀπ' τὰ δεκάξη (σχεδόν) ποιήματα, που ἀπαρτίζουν τὴ «Γῆ τοῦ Ἀρώμ» τῆς κ. Δαλαμάγκα—Νάκου, ξεχωρίζουμε τὰ δώδεκα—μετὰ ἀπ' τὰ δύο πρῶτα καὶ ὕστερ' ἀπ' τὰ δύο τελευταῖα—ένδιάμεσα, προκειμένου νὰ σταθοῦμε στὴν ποιήσῃ της. Γιατί, σ' αὐτά, δὲν ὑπάρχουν παρὰ κάποια σχεδιάσματα—καίτοι ἀξιοπρόσεκτα—μιάς χωνεμένης αἰσθηματολογίας, προτοῦ ὅπως δὴ ποτε νὰ δικαιωθῇ στὴν ὀργανικὴ της συγκρότησι. Στ' ἄλλα τέσσερα, ἡ κ. Νάκου παρουσιάζεται ὄχι μονάχα καταρτισμένη «ποιητικά» (ώριμότητα), ἀλλὰ καὶ μὲ κάποια θετικὴ καταξίωσι. Ἰδιαίτερα στὸ πρῶτο «Σπόνδυλοι», ὑπάρχει μιὰ κατασταλαγμένη ποιότητα μορφῆς ἐξ ὑποκειμένου, ἡ ὁποία κορυφώνεται μέχρι τὴν προσωπικὴ δημιουργία. Στὴ σύνθεσι αὐτὴ ἀναγνωρίζεται ἡ λυρική παρουσία τῆς καταβολῆς ἀπ' τὴν ἐφηβεία, ἡ ὁποία σπονδυλώνει τὴν αἰσθητικὴν ἐμπειρίαν ἀπὸ ἀρτιωμένη συγκρότησι. Εἶναι τὰ χρόνια που δὲν χαλαζώθηκαν στὴν ἀνθοφορία τους ἀπ' τὶς θεομηνίες οἱ ὁποῖες συντάραξαν τὴν ἐποχὴ που ἐπιζεῖ ἀκόμα καὶ στὴ μεταπολεμικὴ ἀναζήτησι.

«...στὰ ξανθὰ σου μαλλιά,
μνεῖ ἀκόμα τ' ἀγκάθι
που μάζωξες...

Τότες
που οἱ παλιές σου ἀγάπες
ἀντάμωναν
μὲ τίς σοφές ἀγριόχηνες

Βρῆκα κομάτια τῆς ἐσθῆτας σου
ριγμένα στὰ ρεῖθρα...

Στὸν ἔρημο βράχο
ζῇ πάντα ἡ Κίρκη
που ἔχασετὰ ροδόφυλλα τῶν ματιῶν της.»

Στὴν ἴδια συστάδα πνοῆς, κινεῖται καὶ τὸ τελευταῖο ποίημα τῆς κ. Δαλαμάγκα—Νάκου «*Η γῆ τοῦ Ἀρώμ*», μονάχα που αὐτὸ ἔχει κάπως ξεχειλισμένο τὸ θολὸ ποτήρι τῆς ἐκστάσεως πρὸς τὰ «πίσω». Καὶ στὸ «Τέμπερε» (προτελευταῖο)

ξεχωρίζει κάποια τολμηρὴ ἀποδέσμευσι πρὸς τὴν ἀκατέργαστη γοητεία ἐνὸς πρωτογονισμοῦ στὴ ζωὴ. Ἐδῶ ὅμως ὑπάρχουν ἀνάγλυφα τὰ σκηινικά ἀπὸ τὴν ποίησι τοῦ Καββαδία, ἡ ὁποία δὲν ἄφησε πολλὰ περιθώρια ἐπαναλήψεώς της, ὅπως δὴ ποτε, στὴ νεολληνικὴ ποίησι. Στεκόμενοι στὰ παραπάνω σημεῖα, θὰ εἶχαμε νὰ παρατηρήσουμε, ἀκόμα, πὼς οἱ στίχοι τῆς κ. Νάκου, παρὰ τὴ λεπτότητα τῆς δομῆς τους, ἐν τούτοις εἶναι λίγο ντελικάτοι—τόσο στὸ ὕφος, ὅσο καὶ στὰ μέτρα—γιὰ ν' ἀναπτύξουν τὴ βαθυτάτη δόνησι τῆς ἐκπομπῆς τους. Ὑστερα, κοντοὶ καθῶς εἶναι στὴν αἰσθητικὴ τους παράστασι—καὶ ὁπτικά καὶ ἀκουστικά—ἀποκλείουν τὴν προοπτικὴ τῆς ρέμβης, πρᾶγμα που ἔχει ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς διαθέσεως, ἐνῶ ἀντίθετα τὰ λεκτικὰ προτερήματα τῆς ποιητικῆς ἐδῶ εἶναι ὄντως σπανίας ἀντοχῆς καὶ ἀποκαλύπτουν μιὰν ἀγωγή λόγου ὑψηλῆς τάξεως. Ἀναμφισβήτητα ἔχει τὰ προσόντα καὶ τὸ ταλέντο, ἡ κ. Δαλαμάγκα—Νάκου, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀκόμα σὲ ἀξιώσεις. Φτάνει νὰ προσέξῃ ὅσο χρειάζεται τὴ «σκληρὴ» διαλογὴ στὴν ποιησί της.

*

Κώστα Β. Γερασίου: «*Διηγήματα*» (Διηγήματα, Πόλη, 1957).

Μιὰ συλλογὴ ἀπὸ εἴκοσι διηγήματα, ἡ ἐργασία τούτη τοῦ Κωνσταντουπολίτη Κ. Γερασίου, συνιστᾷ μιὰν ἐντελῶς ἰδιάζουσα φυσιογνωμία λογοτέχνου. Σεκαθαρισμένες οἱ «συγκινήσεις», ἀναμορφώνονται ἀπροσδόκητα μέσα σ' ἓνα κρατημένο κλίμα λυρικότητας, ὅπου ἀναλύονται μὲ κάποια πικρότατη χάρι τὰ πιὸ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Στὸ κύριο σῶμα τῆς συλλογῆς αὐτῆς, ὁ συγγραφέας ὁμοιάζει—καὶ πρέπει νὰ εἶναι—ἀμεσα προσωπικός. Ὁ κ. Γερασίου, ἔχει ὀλοκληρωμένη τὴν ὄψη τῆς ζωῆς, σ' ὅλα σχεδόν τὰ θέματά του. Μάλιστα, στὰ καίρια σημεῖα, ὁ ἴδιος ἀποπειρᾶται νὰ συνιεθῇ ἀπὸνα πολυπρόσωπο παρὸν στὰ πράγματα καὶ στὰ ἀντικείμενα, κρατῶν τὸς μονάχα ὡς κέντρον «ἔλξεως» τὸ μονόλογο. Ἰδιόρρυθμος καὶ μαζί ἀπλὸς στίς ἀνακατανομῆς του. Κι' ἀκόμα, τὰ «Διηγήματα» χαρακτηρίζονται ἀπὸ μιὰν ἀπρόοπτη μετάπτωσι τῆς οἰκονομίας στὴ δομῇ: ἀνακαλύπτεται ὄχι αὐτὸ που θὰ περιμένονταν, ἐνῶ δὲν θὰ εἶταν ἄλλο ἢ μᾶλλον, ὕστερα, δὲν θὰ εἶταν ἐκεῖνο καλύτερο. Κοντὰ σ' αὐτὰ τὰ προτερήματα, ὁ συγγραφεὺς ἔχει μιὰ βαθειὰ πληρότητα αἰσταντικότητας στὴ ζωὴ. Κινεῖται πάσχοντις ἀνάμεσα στὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων που φτάνουν καλὰ στὸ αἰσθητηριό του, κι' ἡ ζωὴ δὲν εἶναι μονάχα περιγραφή. Πολλὲς φορές, ὁ κ. Γερασίου εἶναι—γιὰ λίγο—καὶ αὐθόρμητα ἐμπρεσσιονιτής. Ἔτσι, τὰ «Διηγήματα» ὀργανώνουν μιὰν ἰδιότροπη φυσιογνωμίαν πνευματικῆς δημιουργίας, ἡ ὁποία ἔχει μιὰν ἀμετάθετη δύναμη στὴ μορφὴ της. Γι' αὐτό, παρ' ὅλη τὴ διαφορὰ τους στίς ἀφορμές, καταφέρνουν νὰ ἔχουν πάντοτε μιὰν ἐνότητα στὸ ἀποτέλεσμα. Ἐξω ἀπ' αὐτὴν τὴν προσωπικὴ

κατάκτησι, ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει ἐδῶ κι' ἀξιόλογες ἀδυναμίες:

Κυρίως στὸ αἰσθητικὸ μέρος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὕφος καὶ τὸν γλωσσικὸ του ὀπλισμό. Κι' αὐτὸ εἶναι—ταὐτάχιστον—ἄλλο τόσο ἐνδιαφέρον, διότι ὁ κ. Γερασίμου διαθέτει ἓνα ταλέντο ἀντοχῆς στίς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ἐκφραστικά του μέσα εἶναι ἀκανόνιστα, ἐνῶ τὸ λεκτικὸ του ὑλικὸ ὑστερεῖ στὴν ποιότητα, τὴν ὁποία ζητοῦν αὐτὰ τὰ ἴδια του προσόντα. Κι' ἔτσι, χωρὶς κόπο ἢ καὶ χωρὶς καθόλου ἄμυνα, πέφτει ἀκόμα καὶ στὴν ἀναιμία ἐνὸς ἀδικαίωτου ὕφους, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἀδικεῖ ἀφάνταστα. Πιθανὸν ἢ ἀσκησι τῆς προσπάθειάς του νὰ μὴν γίνεταί πλήρης. Καὶ προβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς ἀρτιώτερης ὁργανώσεως καθ' ἑαυτόν. Τὰ «διηγήματα» τοῦ κ. Γερασίμου, τέλος, καὶ καθὼς εἶναι, ἀποτελοῦν μιὰν ὄντως πολὺτιμη εἰσφορά, στὰ πνευματικά καὶ αἰσθητικά ἐνδιαφέροντα τῆς ἐποχῆς μας (τὸ ἐξώφυλλο εἶναι τοῦ πολίτη ζωγράφου Πινδ. Πλατωνίδη).

★

Ἀντιγόνης Γαλανάκη—Βουρλέκη:
«Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα» (ποιήματα, Ἀθήνα, 1957).

Ἀξιοσημάντη, στὴν τέταρτη τοῦτη ποιητικὴ συλλογῇ της, εἶναι ἡ κ. Ἀντιγόνη Γαλανάκη—Βουρλέκη. Στίς πολυάριθμες ποιητικὲς ἐκδόσεις ποὺ ἔγιναν μέσα στὸν περασμένο χρόνο,—καὶ στίς ὁποῖες οἱ γυναῖκες εἶναι μετρημένες στὰ δάκτυλα,—ἡ ποιήσά της ξεχωρίζει γιὰ τὴν πνευματικὴ πληρότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἀνακατάτοξι, πᾶνω σὲ νεώτερες ἐμπειρίες της, συνταυτισμένες στὴν ἀξίωσι τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ θέματα κι' οἱ ἀφορμές, περιορισμένες σχεδὸν ἀπόλυτα στὴν προσωπικὴ οὐσία τῆς ποιήτριας, δίνουν μιὰν ὑπεύθυνη—κάπως—συμπεία καὶ στὰ τρία—τὸ παραδεχόμαστε κατ' ἐπίφασιν μονάχα—μέρη, ποὺ ἀπυρτιζοῦν τὴ συλλογὴ «Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα». Ἔτσι, τὰ ποιήματα τῆς κ. Γαλανάκη—Βουρλέκη, ἔχουν παραχρῆμα μιὰ γεῖσι μοναδικῆς ἀναπνοῆς στὴν γενικὴ τους ἀτμόσφαιρα, ἐνῶ, στὴν τεχνικὴ τους οἰκοδόμησι, ἀνακύπτει ἡ ὑπολογισμένη ἀρτιότητα τῆς ἀτομικῆς ἐποπτείας. Κύριο στοιχεῖο ποὺ διαπυλίζει τὴν κ. Βουρλέκη ἐδῶ εἶναι μιὰ ὀριμη μόνωσι αἰσταντικότητος στὴ ζωὴ, ἀπ' ὅπου ἐπιτρέπονται μονάχα οἱ λυρικοὶ ἔξοδοι, χρωματισμένες στὴν ἀχλὺ τῆς ἐφηβείας, ἡ ὁποία συνιστᾷ καὶ τὸ κέντρον μιᾶς μαγνητικῆς ἐκπομπῆς γιὰ τὴν ποιήτρια. Κάποιες ἀπόπειρες ἢ ἀκόμα καὶ ἐπιτεύξεις ἐγκληματισμοῦ στὰ ἡμέρα χρόνια της τώρα, δὲν εἶναι τὸ ὑπολογισίμου βίρος τῆς ποιήσεώς της, ἀν καὶ ἀποτελοῦν τὴν εὐτυχισμένη ὄψιν στὰ πρᾶγματα. Κι' ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὴν ἡ προσωπικὴ ποιήσι κινδυνεύει πάντοτε ἀπ' τὴν περιπέτεια τῆς ἀσυνκρότητος οὐλοματολογίας, ἡ συλλογὴ «Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα» εἶναι ἀναμφισβήτητα βιώσιμη, ἐφ' ὅσον παρουσιάζει τὴν ἀντοχὴ νὰ διασωῆται ἀνώδυνα, Κι' ἀκόμα, ἡ κ. Βουρλέκη, χωρὶς κανένα σχεδὸν αἰσθητικὸ πρό-

τυπο, φαίνεται πὼς στὴ βιοθεωρίᾳ της ἔχει ἀποκρίσει ἀπορισμὸ ἀπ' τὴς ἰδέες—ὄχι ἐπιδράσεις—τοῦ Καβάφη, ἀπὸναν ἀπὸ συνταυτισμὸ στὴ θεώρησίν της. Κι' αὐτὸ μόνον καὶ μόνον ἀπ' τὴν ἀναγιώρισι καθ' ἑαυτὴν ἐνὸς περιφραγμοῦ στοὺς σταθμούς τῶν χρόνων, ἀπ' τὴν πρώτη της ἡλικία μέχρις ἐδῶ.

«Μὲ κλείνει ὁ κλειδὸς τῶν ὥρων
σὲ μιὰν ἐξαίσια φυλάκιση.

Χαρταετὸ τὸν πόθο μου ὑψώνω
καὶ κάνω εὐχὴ νὰ μπλέξῃ στὸ λαιμό του.

Ἐσένα συλλογιέμαι ὥραία ἐφηβεία,

λευκὴ σελίδα στὸ χῶρο τοῦ κρανίου...»

Ἐπίσης τὸ ὕφος τῆς κ. Βουρλέκη εἶναι δημιουργημένο—ἂν καὶ σταθεροποιημένο μὲ κάποιαν ἐγκεφαλικότητα—στὶς ὥραις του ἄρσεως. Τὰ δὲ λεκτικά της προσόντα ὑπερεπαρκῆ. Μονάχα πού, στὴ χρῆσιν τους, ἡ ποιήτρια δὲν κατορθώνει νὰ κυριαρχήσῃ ὁλοκληρωτικά. Δυσκολεύεται στὴν ἐκλεκτικὴ ἐνάσκησι καὶ πέφτει, σὲ πολλὰς στροφές, στὴν ἐνέδρα τῆς πεζολογικῆς παραναπτύξεως, πρᾶγμα ποὺ καὶ τὴν ἴδιαν ἀδικεῖ καὶ τὴν ποιήσά της κάνει ὄχι καλὰ δικαιωμένη. Κι' ἓνας λόγος παραπάνω, στὸ σημεῖο αὐτό, γιὰ τὴν κ. Ἀντιγόνη Γαλανάκη—Βουρλέκη, ἐπειδὴ κινεῖται στὴν προσωπικὴ συνέπεια. Ἔτσι, ἂν ἐξαιρέσουμε τὸ πρῶτο μέρος τῆς συλλογῆς της (τὰ μέρη εἶναι: «Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα», «μὲ ρυθμούς παληοὺς καὶ νέους» «Ἐκάλη»), ἡ ὁποία συγκροτεῖται ἀπὸ 27 ποιήματα (σελ. 64), ἡ ποιήσά της ἐμφανίζει τὴς ἐπισημάνσεις αὐτές, οἱ ὁποῖες, ἐν τούτοις, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ καλὴ ἐπαλήθευσι γιὰ τὴ θετικὴ της εἰσφορά, στὸν τομέα τῆς κλειστής δημιουργίας, ὅπου μονάχα οἱ δυνατοὶ κατορθώνουν νὰ στέκονται καθὼς αὐτή.

★

Γιά γκου Πιερίδη: «Προτελευταῖος σταθμός» (Μυθιστόρημα, Ἀθήνα, 1957).

Ὑστερ' ἀπὸ μιὰν ἀξιόλογη πορεία στὰ γράμματα, ὁ κ. Γιαγκὸς Πιερίδης φτάνει στὸν «προτελευταῖο σταθμό», γιὰ νὰ δώσῃ τὸ πρῶτο—τ' ἄλλα εἶταν διηγήματα, νουβέλλες—ὁλόκληρο μυθιστόρημά του, στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία. Καὶ παρουσιάζει, ἐν προκειμένῳ, ἓνα χῶρο γιὰ μιὰ σημαντικὴ ὑπόθεσι δυνατοτήτων. Οἱ προθέσεις του εἶναι ἀτλές, παρμένες σχεδὸν διακριτικὰ μέσ' ἀπ' τὴν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων, κι' ἔχουν τὴ γενναιότητα τῆς ἀλήθειας. Εἶναι μᾶλλον ἐξομολόγησι τῶν «μικρῶν» ἀπορρήτων ποὺ συνιστοῦν τὴν ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς. Κι' ἐδῶ, καθὼς, καὶ στὰ προηγούμενα, ὁ συγγραφεὺς αὐτός συντίθεται ἀπ' τὰ νεοελληνικά χρόνια τῆς Ἀλεξάνδρειας, ποὺ τὰ χαρακτηρίζει μιὰ ἰδιαίτερη θελκτικὴ στὴ θεματογραφία τους. Ἀλλὰ, ὁμως, χωρὶς ξένα πρότυπα. Ὁ κ. Πιερίδης, στὸ μυθιστόρημα «προτελευταῖος σταθμός», ἔξὸν ἀπ' αὐτὰ ὅλα, ἐπιχειρεῖ νὰ μεταφυτεύσῃ ἐκεῖ καὶ τὸν

άνθρωπο τὸν ἐλληνικὸ τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ δὲν παραλείπει ἀκόμα νὰ προσδὲνῃ ἢ καὶ νὰ διαγράψῃ τὴν κοινὴ φυσιογνωμία τῆς μοίρας του, στὸν ὁρίζοντα τῆς προοπτικῆς, στὴν ὁποία τοποθετεῖ τοὺς ὄγκους τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μύθου. Κι' ἔτσι, ὅλο τὸ ἔργο, ἀναπτυγμένο σὲ 14 ἰσοδύναμα κεφάλαια (204 σελ. 8ου σχήματος), παρὰ τὴν πυκνότητὴ δράσῃ του, στηρίζεται στὶς διαστάσεις ἐνὸς χώρου ἀπὸ μὴν οἰκογένεια. Στοιὺς ἔξῃ «κλιμακωτοὺς» ἤρωες οὖν τὴν παρουσία μιᾶς ἀνάμνησης (τοῦ πεθαμένου παιδιοῦ—'Αγγελος), ἐνορχηστρώνεται ἡ ζυγὴ. Κι' οἱ ἄλλοι θὰ ὑπάρξουν γιὰτὶ προϋπάρχουν οἱ ἔξῃ στὴν ὑπόθεσι. Προδιαγράφει κάποια πειθαρχία στ' ὄνειρο τοῦ κατὰ παροδοσιν—καὶ μόνο ἔτσι ἐμφανίζεται ὁ πατέρας (;) ἐδῶ—ἀρχιγού, ἡ ὁποία, στὶς πιὸ πολλές περιπτώσεις καίτοι δὲν τὴν δικαιολογεῖ ἐπαρκῶς, ὑψίσταται καὶ μετὰ τὸ θάνατό του: τὴν ἐπιστροφὴ στὴν Ἑλλάδα. Κι' ἐκεῖ ἀφήνεται ἡ ἀνθρώπινη πορεία ἐλεύθερη, γιὰ νὰ συγκροτηθῇ τὸ μυθιστόρημά. Ἀληθινὰ πρόσφορο εἶναι τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι δύσκολη κι' ἡ δικαίωσι. Καὶ δὲν ὑπάρχει πλήρης. Ἰσως ἐπειδὴ κι' οἱ ἤρωες στεροῦνται τὴν ὁλοκληρῶσι ἀπὸν βιωμένο δεσμὸ μὲ τὸν τόπο τῆς μοίρας τοὺς (τὴν Ἑλλάδα). Ὡσπου ἀναγκάζεται νὰ ἐλέμβῃ μιὰ περίστασι, γιὰ νὰ κλείσῃ» ἢ, καλύτερα, γιὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δυσκολία. Ἡ ἀξία ὑπάρχει ἀκριβῶς ὅχι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀλλὰ μέχρι ἐκεῖ. Γιατί, σὶτὸ μεταξύ, κατὰ τὸ «μπούμεχο τοῦτο ταξίδι, φτιάχνεται ἡ ζωὴ γιὰ τὸν καθένα ξεχωριστά. Κι' ἐδῶ εἶναι πού ὁ κ. Πιερίδης ἔχει ἀντοχή. Ἐν τούτοις, ὅμως, δὲν ἀδικεῖται καὶ λιγώτερο ἀπ' τὶς ἀδυναμίες πού βγαίνουν τὸν «προτελευταῖο σταθμό». Λυρική κρᾶσι καθὼς εἶναι, ὁ συγγραφεὺς, μολταῦτα δὲν ἀποφεύγει τὴ ρηχότητα στὶς παρεμβολές του. Ἐτσι, θυμίζει μιὰν ἀπόπειρα κατασκευῆς σκηνικῶν χωρὶς αἰσθητικὴ προσπάθεια. Κι' ὅπου θέλει νὰ τηρήσῃ ἀπόστασι ὑποκειμένου, πρὸς ἀφαίρεσι, πέφτει στὸν κίνδυνο τῆς στατικῆς κοινοτυρίας, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ στὰ «διέξοδα» τῆς ἀνάγκης. Ἀντίθετα, ὁ κ. Πιερίδης ἐξουσιάζει τὴ δύναμι στοὺς ἤρωες του κι' ἔχει κατακτημένη τὴν ἀγωγὴ στὴν ὅλην ὑπόθεσι. Τὸ ὕφος δὲν ἀνταποκρίνεται, παρ' ὅλ' αὐτά, γιὰ νὰ πτάσῃ νὰ δώσῃ τὴν εὐπισθησία πού διαθέτει ὁ ἴδιος, γιὰτὶ κι' αὐτὸ πάσχει ἀπὸ μιὰ ρευστότητα, ἡ ὁποία τὸν ρίχνει ὅχι λίγο σὲ καποιαν ἑλλειψὶ συνεκτικότητας. Ἐπίσης, ἡ ἐκφραστικὴ προχειρότητα καὶ τὰ ἀνεξέλεγκτα γλωσσικά στοιχεῖα, πράγματα πού ὑπάρχουν χωρὶς προσοχὴ συχνότατα, ἐπισημαίνουν καὶ μιὰν εὐκολὴ ὁψη στὴν ἐργασία τοῦ συγγραφέως. Ἐνῶ θὰ μπορούσαν, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ τρωτά, νὰ ἔλειπαν. Τὸ ἴδιο δὲν μπορούμε, ὡστόσο, νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸ ἐπείσοδιό τοῦ πολέμου, στο τέλος τῆς προσπάθειας: γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ, πού κλείνει τὸν «προτελευταῖο σταθμό». Ἐδῶ, ὁ κ. Γιάγκος Πιερίδης, ἔχει μιὰ πιὸ ἀξιοπρόσεκτη—γι' αὐτὸν ἰδιόστερα—ἐρευνα πρὸς σύνθεσι: Μήπως δὲν εἶναι αὐτὸ πού θὰ ἤθελε; Ἐπρεπε νὰ κλείσῃ χωρὶς

τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σίμου καὶ τοῦ Δημήτρη; Ζήτημα περισσότερο τοῦ συγγραφέως.

Πάντως, ὁ «προτελευταῖος σταθμός», εἶναι μιὰ εἰσφορὰ μὲ κόποιαν ἀξία, στὶς ἡμέρες τῆς γενεᾶς μας. Κι' ἀξιώνει, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀγάπη μας, μιὰν ἰδιαίτερη προσοχή.

*

Τίτλος Μπαλῆ: «Ἐλεγείες» (Ποιήματα, Ἀθήνα 1957).

Δεκαῆξι ποιήματα, ὅλα ὁμοιογενῆ σχεδόν, εἶναι ἡ συλλογὴ τούτῃ τῆς κ. Τίλλας Μπαλῆ. Περισσότερο ἐγκεφαλικὴ παρὰ αἰσιόδοξη, ἡ ποιήτρια, θεματογραφεῖ τὴν αἰσθησι τῆς ματαιότητος στὴ ζωὴ, ἐνῶ δὲν καταφέρνει ν' ἀποτινάξῃ τὴν παθητικὴ φιλοσοφία ἐνὸς μᾶλλον ἀκαίρου πεσιμισμού. Κι' ὅλα, καμωμένα σ' ἀργοκίνητο στίχῳ, χωρὶς τὴ σφριγηλότητα τῶν ὥρειων ἐκείνων ὄψεων, πού κανοὺν τὸν εὐτυχισμένο χώρο τῆς ἀνθρώπινης θεωρήσεως. Μᾶλλον, οἱ «Ἐλεγείες», παρὰ τὴν ἀναντίρρητη ἐμπειρία πού ἔχει ἐδῶ ἡ κ. Μπαλῆ, εἶναι σταματημένες στὴν ἀπαισιοδοξία ἀτμόσφαιρα κάποιας ἀποτιμήσεως ὅχι σωστής:

«...Χείρονομοῦμε πάνω στοὺς νεκροὺς πανσέδες, στοὺς μαιεξέδες καὶ σὸ μωραμένα γιούλια...

...Σκέπτεσαι τὴ γαλήνη τῶν νεκρῶν
γέμισαν οἱ ὥρες σου ἀπὸ φινιάσματα...

Τὶ ἀπέγινον τόσες ἡρωϊκὲς ψυχές;
Τὶς ἔθαψεν ὅλες ἡ ἱστορία...

...μέσ' σὲ θαμπὰ τοπία μέσ' σὲ συντρίμματα
ἀτόμεινε τὸ θάμβος τὸ ὑπέρτατο...

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τεχνικὴ συγκρότησι, στὶς «Ἐλεγείες», ἡ κ. Μπαλῆ, ἐνῶ δ ἀθέτει μιὰν ἀξιόσημειωτὴ εὐχέρεια στὴν ἐκφρασι, ἡ διάταξι τῶν στίχων κάμπτεται πολὺ ἀπὸνα θεωρητικὸ βάρος καὶ τὸ λεκτικὸ τῆς, ὅχι λίγες φορές, εἶναι κάπως σκληρό. Σ' οὗτό, φταίει κυρίως ἡ λειψὴ ἀφαίρεσι, ἡ ὁποία καὶ ἀδικεῖ γενικώτερον τὴν αἰσθητικὴ ἀνάπτυξί τῆς. Ἐπίσης, στοχαστικὴ καθὼς εἶναι κι' ἡ διάθεσι τῆς ποιήτριας, κυριαρχοῦν οἱ κρίσεις παρὰ ἡ λυρική ἐμπνοή πρᾶγμα πού ἀρᾷ ὠνεῖ τὴ συνοχὴ τῶν εἰκόνων καὶ σπάζει τὴν ἀνάπτυξί. Τὸ ὕφος εἶναι δόκιμο καὶ καλῆς ποιότητος, ἔχοντας ὡστόσο μιὰ πεζολογικὴ φόρτισι, ἡ ὁποία προκύπτει κι' ἀπ' τὸ λόγιό βάρος ὡρισμένων λέξεων.

*

Γεωργίου Δέλιου: «Οἰκογένεια» (Μυθιστόρημα. Θεσσαλονίκη, 1957).

Μέσα σὸν χώρο τῆς ἐλληνικῆς ἀστικῆς οἰκογένειας, ὁ ἀξιολογὸς συγγραφεὺς κ. Δέλιος, προσπάθησε νὰ δώσῃ τὴ ζωὴ τῶν δυὸ γενεῶν πού συγκροτοῦν τὴν ἐποχὴ μας. Κι' ἀντιπύχθηκε, μὲ τ' ὁμώνυμο οὗτό ἔργο του, στὴ χρονικὴ περίμετρο ἀπ' τὸ 1900 καὶ δώθε, στήνοντας τὸ σκηνικὸ σπόνδυλο στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν πιὸ χαρακτηριστικῶν περιστάσεων, (οἱ ὁποῖες—ἄλλωστε

—ἀποτελέσαν και τις τέσσερες—πέντε βαθιές τομές στη ζωή της μακεδονικής πρωτεύουσας). Τό μυθιστόρημα «οικογένεια», γενικά, κατοικείται απόνα βαθύ κλίμα λυρικής πληρότητας κι έχει ἀνεκτίμητα προσόντα μιᾶς προηγουμένης αισθητικῆς ἐμπειρίας. Ὁ κ. Δέλιος, ὁλοκληρωμένος συγγραφέας ποιητικῆς κρήσεως, με κατακτημένο τὸ ὕλικο του, στήν «οικογένεια» ἐπιχειρεῖ τὴν ἡθογραφίαν τῆς ἐποχῆς, ὅπου, χώρεσαν τὰ συνταρακτικώτερα χρόνια τῆς γενεᾶς του. Κι ὅπως ὁ ἴδιος κυριαρχεῖ ἀπόλυτα στὰ θέματά του, χάρη στὸ καλλιεργημένο ὕφος του και στὰ πειθαρχημένα ἐκφραστικά του προσόντα, κατορθώνει, ἐν προκειμένῳ, νὰ ἐνορχηστρώσῃ τὸ ἔργο τοῦτο με κάποια ἐξαιρετὴ ὑποκειμενικὴν ὀντότητα. Ἔτσι, ἡ «οικογένεια» μοιάζει πῶς πολὺ νὰ εἶναι ἓνα ἡμερολόγιο, στίς σελίδες τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν οἱ παλμοὶ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ—ὡς ποῦμε—καρδιά τῶν περιόδων μιᾶς ἐποχῆς. Κι ὁλοκληρῶ, τὸ μυθιστόρημα, εἶναι οἰκονομημένο με πολλὴ συνέπεια. Ἀποπνευματωποιημένες σχεδὸν οἱ φάσεις τῆς ἀγωγῆς του σὲ τὴν ἐσωτερικὴν του ὄψιν, θαυμάσια αισθητικὴ συγκρότησι στίς ἐκφάσεις τῶν μονολόγων, ψυχολογημένα κοντράστ στίς συνθετικὰς εἰκόνες τῶν ἐπεισοδίων, κλεισμένο σὲ τὴν ζωὴ τῶν ἡρώων του, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ «παρεμβαλλόμενου» φωτός. Ἡ πλοκή, σύμφωνη καὶ προπαντὸς ἡ συνυπάρχουσα ἀνάγκη με τὴν ἐξέλεξι, ἀκολουθεῖ μᾶλλον τὰ πρόσωπα, χωρὶς καμμὶον αὐτονομία ἀπώτερης προοπτικῆς. Μοναχὰ πὼς αὐτὴ ἡ πορεία εἶναι πάντα ἐστειρημένη ἀπ' τὴ δικαίωσι. Κι ἐδῶ, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἔγκειται ἡ αἰτία νὰ μὴν φτάνει, τὸ μυθιστόρημα τοῦτο, ν' ἀποτελέσῃ καὶ ποιο μῆνυμα, ἓνα ἔργο μιᾶς ὁλοκληρῆς ἐποχῆς. Γιατί, ὅσο κι' ἂν οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἐθνικὲς μας περιπέτειες ὑπῆρξαν γιὰ ὅλους, οἱ ἥρωες καὶ τὰ γεγονότα, πὺρ ἐξέλεξε γιὰ νὰ φτιάξῃ ὁ κ. Δέλιος δὲν μποροῦν νὰ εἶναι αὐτοὶ. Ἐνῶ, σὲ τὴν «οικογένεια» οἱ μεγάλες ὥρες κι' ἀκόμα ἡ ἀντίστασι δὲν ξεπερνᾷ τὴν ἀδυναμία κάποιας παθητικῆς ἀναφορᾶς, ἡ ὁποία ἡ ἀφορμὰ ἀπ' τὰ γεγονότα ἢ γίνεται μιὰ συζήτησι μέσα στὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ζωῆς ἐνὸς οἰκογενειακοῦ κύκλου. Μοναχὰ, στο πρῶτο κεφάλαιο, ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει νὰ ἐξάγῃ τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων, (πρὶν ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Θεσσαλονίκης), στὸ ρόλο τοῦ θαλῆ, κυρίως. Ἀλλὰ, ἐπίσης, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ κ. Δέλιος, σὲ τὴν «οικογένεια», μ' ὁλαυτὰ κατορθώνει νὰ δώσῃ ἓνα μέτρο ἀξιοσημάντης λογοτεχνικῆς κλάσεως.

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

*

Ὁ γ γ έ λ ο υ Μ ό γ κ α : Λογίων Ἡπειρωτῶν, ἱστορικὰ τιμὰ ἐνθυμήματα. Ἀθήνα 1957. (Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ 12ο τόμο τοῦ Δελτίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδας.

Στὴν ἐργασία του αὐτῇ, ὁ Εὐάγγελος Μπόγκας, νει σὲ δημοσιότητα παῖροντιὰς τα ἀπὸ τὸ Ἀρτὸ Γ'. Γάμωρη, καὶ σχολιάζοντάς τα, τὰ ἐξῆς ἔ-

ἔγραφα: Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθ. Παλῖδα, πρὸς τὸ Χρ. Φιλιτᾶ, τῆς 9 Μάρτη 1829 ὁμοία τοῦ Κ. Ἀσώπιου πρὸς τὸ Γ. Μαρίνογλου, τῆς 14 Μάρτη 1814. διαβατήριον ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὴν «βασιλεύουσα», τοῦ 1811. χειρόγραφο τοῦ Φιλιτᾶ, πὺρ εἶναι μιὰ συνοπτικὴ ἐκδῆσι συμβάντων τῆς σύγκρουσης Σουλτάνου καὶ Ἀλῆ Πασῖα, ἀπὸ τῆς 20 Ἰουλίου Ἰσαμε τὰ τέλη Αὐγούστου 1820, καὶ τέλος, ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸ Σούλι, τῶν Σουλιωτῶν ἀρχηγῶν: Ζυγοῦρη Τζαβέλα, Κώστα Δαγκλῆ καὶ Πίλιου, τῆς 30 Δεκέμβρη 1820.

*

Ἡ Ἀγία Ἐλεοῦσα.—Ἀθήνα 1958.

Σὲ κομρὸ τεῦχος, ἡ Ἱ. Μητρόπολι Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, με ἐπιμέλεια τοῦ φιλόλογου καὶ συνεργάτη τῆς «Ἡπ. Ἑστίας» Κ. Κώνστα, ἐξέδοκε σὲ τὴν σειρά τῶν Δημοσιευμάτων τῆς, καὶ τῶν «Αἰτωλικῶν Χριστιανικῶν Μνημείων», τὸ Χρονικὸ τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγιοῦ: (Τὰ Γεωγραφικά, τὰ Ἱστορικά, οἱ ἀσκητὲς του).—Ἡ ἐργασία αὐτῇ, σὲ τὴν πραγματικότητι δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη σύνθεσι, ἀπὸ διάφορα κομμάτια, γραμμένα κατὰ καιροὺς γιὰ τὸ Μοναστήρι αὐτό, τὰ ἱστορικο-γεωγραφικά του καὶ τὸ Πανηγύρι του, ἀπὸ τοὺς: Κ. Δ. Στεργιόπουλο, Δημ. Βικέλα, Ἀλ. Πάλλη, Ἱ. Μ. Παπαγιωτόπουλο, Κ. Θ. Δημαρᾶ, Κανέλο Δελγιάννη, Σπυρ. Τρικούπη, Μιχ. Οἰκονόμου, Νίκο Δ. Μακρῇ, Κ. Δ. Κρυστάλλη, Χρ. Ν. Καλατζῇ, καὶ—ὅπως μαντεύουμε—διαλεγμένα με προσοχὴ καὶ ἐπιτυχία, καὶ συνθεμμένα ἀριστοτεχνικά, ἀπὸ τὸν ἀκαταπόνητο ἐπιμελητὴ τοῦ βιβλίου.

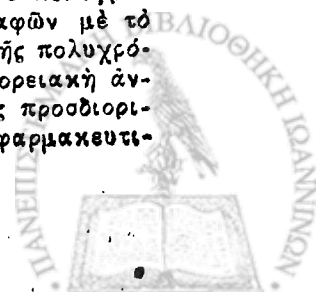
Τὸ Μοναστήρι αὐτό, συνδέεται με τὰ ἱστορικά τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγιοῦ: Σ' αὐτό, ἐμόνασε ὁ Γιαννιώτης Κώστας (ἢ κατ' ἄλλους, Γιάννης) Γούναρης, πὺρ ἦταν τότε ὑπηρέτης τοῦ Ὁμῆρ Βρυώνη καὶ πὺρ, νύχια, εἰδοποίησε τοὺς πολιορκουμένους χριστιανούς, ὅτι ἐτοιμαζόταν γενικὴ κατὰ τοῦ Μεσολογγιοῦ ἐξοδὸς, τὴν αὐγὴ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1822. Ὁ Γούναρης, ὅμως, ἐπλήρωσε τὸ ἐθνικὸ του αὐτὸ κίνημα, με τὴ ζωὴ τῆς γυναικῆς του καὶ τῶν παιδιῶν του, πὺρ ἔμεναν σὲ τὴν Ἀρτᾶ, ὁ ἴδιος δέ, ἔγινε καλὸς ἄνθρωπος σὲ τὴν Ἀγία Ἐλεοῦσα τῆς Κλεισούρας, ὅπου καὶ πέθανε.

Τόσο ἡ ἐκδότρια αὐτῆς τῆς μικρῆς μὲν, ἀλλὰ πολὺ ἐπιμελημένης ἐργασίας Ἱ. Μητρόπολι, ὅσο καὶ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Κ. Κώνστα, μποροῦν νὰ εἶναι ὑπερήφανοι γιὰ τὴν προσφορὰ τους.

*

Γ. Δ. Κ α λ υ δ ὀ π ο υ λ ο υ «Ἀρωματικά καὶ φαρμακευτικά φυτὰ τῆς Ἑλλάδας».—Ἀθήνα 1958. (Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ Δελτίο τῆς Ἀγροτ. Τράπεζας, Γενάρη—Φλεβάρη 1958).

Σ' ἓνα μικρὸ ἀλλὰ κομρὸ καὶ πολὺ κατατοπιστικὸ βιβλιαράκι ἀπὸ 32 σελίδες, ὁ πολυγραφώτατος συγγραφεὺς, ἐργασίων, συναφῶν με τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τῆς ἐιδικότητος τῆς πολυχρόνιας πείρας του, μᾶς δίνει μιὰ λεπτορεακτικὴ ἀντιληψὴ, με στατιστικὰς, χρονολογικὰς προσδιορισμοὺς καὶ ἀριθμοὺς, τῶν αὐτοφυῶν φαρμακευτι-

κῶν καὶ ἀρωματικῶν φυτῶν τῆς Ἑλλάδας. Εἰδικότερα γιὰ τὴν Ἠπειρο: Στὴν Ἄρτα, τῆς ρίγανης καὶ τοῦ σιδερίτη· τοῦ κέδρου, τῆς μυρτιάς, τῆς γλυκόριζας· μέντας χαμόμηλου, θυμαριοῦ. Στὰ Γιάννινα: τοῦ χαμόμηλου, τοῦ ντόπιου τσαϊτοῦ, τῆς δάφνης, τῆς μολώχας. Στὴν Κόνιτσα: τοῦ φακόμηλου, τοῦ τίλιου, τῆς ρίγανης, τοῦ θυμαριοῦ, τῆς τριανταφυλλιάς.

Ἡ ἐπιμελημένη πληροφωριακὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ Γ.Καλυδόπουλου, τιμᾷ, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενές του, τὸν εὐσυνείδητο καὶ ἀκαταπόνητο συγγραφέα τῆς.

Δ. Σαλαμάγκας

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ στὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ τῆς Θεοῦκης «ΕΛΛΗΝΙΚΑ» (Τόμ. 15, τιμητικὸς Σωκράτους Β.Κουγέα, 1957 σ. 247—255, δημοσιεύτηκε μιὰ ἀνέκδοτη ἐπιγραφή ἀπὸ τὴ Λωδῶνη ὅπου τὸ κοινὸν τῶν Μολοσσῶν ἀπονέμει διάφορες τιμὲς σὲ μερικὰ πρόσωπα ποὺ δὲ σῶζονται τὰ δόγματα τους, γιὰτὶ ἡ πλάκα, ὅπου εἶναι χαραγμένη, ἔχει πολλὰς βλάβες. Ἐχει ὅμως ξεχωριστὴ σημασία, γιὰτὶ χαραχτήκε πρὶν ἀπὸ τὸ 330 π.Χ. καὶ ἀναφέρει καὶ πολλὰ νέα ἄγνωστα ὀνόματα φύλων καὶ ἀρχόντων κλπ. ὅπως καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ βασιλέως Νεοπτολέμου. Στὸ τέλος ὁ ἐκδότης παραθέτει «κατάλογον» τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν γενομένων ἐθνικῶν ἢ περρωτικῶν φύλων ὀνομάτων, ὅπου συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἐκ πόλεων ἢ τόπων παραγόμενα ἐθνικά...» Χρῆσιμο νομίζω νὰ γίνῃ γνωστὸς τοῦλάχιστο ὁ κατάλογος στὸ εὐρύτερον ἡπειρωτικὸ κοινὸ μὲ τὴν «Ἠπειρωτικὴ Ἔστιά» ποὺ πρέπει νὰ εἶναι τὸ Ταμεῖο κάθε πληροφορίας σχετικῆς μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ γενικὰ μὲ τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἠπείρου.

Ἴδου ὁ κατάλογος:

* Ἀβαντες	Γενοαῖοι, Γενναῖοι,
* Ἀγραῖοι	Γενφυῖοι
* Ἀθαμᾶνες	Γραῖες
Αἰγισταῖοι	
Αἰθίκες	Δεξαροῖ
Αἰνῖνες	Δοεστοί, Δυέστοι
Αἰξῶνιοι	Δούοιες
* Ἀκραεστοί	Δωδωναῖοι
* Ἀμυμναῖοι, * Ἀμυμνοί,	Δωνεῖτιοι
* Ἀμύμονες, * Ἀμύνται	
* Ἀμφίλοχοι	* Ἐλσαῖοι
* Ἀπειρώται	* Ἐλινοί
* Ἀρβαῖος	* Ἐλλοπέες
* Ἀργεῖος	* Ἐονεσιός
* Ἀργυροῖοι	Εὐρυμναῖοι
* Ἀρχτᾶνες	Εὐρώπιος
* Ἀτέραργοι	
* Ἀντιᾶνες	Θάριος
Αὐταριᾶται	Θεσπρωτοί
* Ἀφειδαντες	Θιαῖος, Τιαῖος
Βατελώσιος	Καθραῖοι

Κᾶρες
Καριατὸς
Καρτωνός
Καριωπὸς
Καστωπαῖοι
Κισσωποὶ
Κελαιθεῖς, Κέλαιοι,
Κίλαιοι
Κεραῖνες,
Κεστρονοί
Κλαθιατὸς
Κοιλλωποὶ
Κολπαῖοι
Κορωνεῖατας
Κοτυλάα
Κυεσιός

Λάρρνος
Λαριόσατος

Μαρδόνης
Μεσσάνεος
Μολοσσοί
Μύλακες

Νεσταῖοι

* Οὐρᾶται
* Ομφαλές, * Ομφαλῆς
* Ονόπερος
* Οποῖος
* Οπλαῖτος
* Ορέσται, * Ορεσιός

Τὰ ὀνόματα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ συγγραφεῖς καὶ ἀπὸ ἐπιγραφές.

Δ. Εὐαγγελίδης

Ο ΣΙΛΔΕΡ ΚΑΙ Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΤΟΥ

Πῆρα ἀπὸ καιρὸ στὰ χέρια μου, ἓνα κομψὸ καὶ ἀπέριττο βιβλιαράκι μὲ πέντε τραγουδιὰ μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πνευματικῶν κορυφῶν τοῦ Γερμανικοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ ὑπέρροχου λυρικοῦ ποιητῆ, δραματούργου καὶ φιλοσόφου—τοῦ Σίλδερ—μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Ἀρσένη Γερωντικό.

*

Γιὰ τὸν κ. Ἀρσένη Γερωντικό, ποὺ μεταφράζει στὴ γλῶσσα μας τὰ πέντε αὐτά, ἀπ' τὸ πλῆθος τῶν ἀθίνατων στιχοῦργημάτων τοῦ μεγάλου ποιητῆ, τί νὰ γράψουμε ἐμεῖς;—Πρόκειται γιὰ ἐργασιαεὐσυνείδητη ποὺ μὴ κόστισε πολλοὺς κόπους καὶ ποὺ ἐγίνε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ φέρῃ σ' ἐπαφὴ, σὲ κάποια ἐπαφὴ, τὸν λαὸ μὲ ἓνα παλαιὸ καὶ μεγάλο ποιητὴ, μὴ ἐγράψῃ ὁ ἴδιος σ' ἓνα γράμμα του. Ἡ ἀπλὴ τούτη φράση του, ἀπακαλύπτει τὸν τρόπο ποὺ ἐργάστηκε ὁ κ. Γερωντικός. Δὲν περίμενε, ὅμως, νὰ κρίνει τὴν ἐργασία του ἀπ' αὐτὴ τὴ φράση ὁ γράφων, γιὰτὶ ἔχει ἀκόμα στὴν ψυχὴ του κλεισμένη τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπόμενου μελετητῆ, ποὺ τὸν ἐδλεπε νὰ σκύβει πάνου ἀπ' τὰ ξένα κείμενα καὶ ἀπ' τὰ χειρόγραφα του, ὥρες καὶ

ώρες, μέρες, μήνες, χρόνια δλάκερα, σὲ κάποια ἄλλη ἐπαρχιακὴ γωνιά, ἀποτραβηγμένος ἀπ' τοὺς «πολλοὺς», ἀριστοκράτης στὴ σκέψη, στοὺς τρόπους καὶ στὶς σχέσεις του—πρὶν εἰκοσι πέντε χρόνια—καὶ ξέρετε καλὰ τὸν τρόπο πὺ θὰ ἐργάστη-κε' πάνου σ' αὐτὰ τὰ κείμενα τοῦ Σίλλερ.

*

Καί, νά—τὸν ἐδῶ, στὶς λίγες τοῦτες μεταφράσεις του, πὺ ἔχει πλησιάσει τὴν τελειότητα. (Τὶ θὰ γίνεαι ἀραγε τόσος ὀγκος μεταφραστικῆς ἐργασίας πὺ ὑπάρχει στὰ χέρια του; Μόνου στὰ τεύχη τῆς «Ἡπειρ. Ἑστίας» θὰ μείνει καταχωρημένοι ἢ φυλαγμένοι στὰ συρτάρια του;) Βέβαια, μὰς λείπει ἢ παραβολὴ μὲ τὸ ξένο κείμενο, μὰ ἢ φυσικὴ ροὴ τοῦ λόγου, τοῦ μύθου, τῆς εἰκόνας, πείθει γιὰ τὴν πιστότητα. Ἐπειτα, στὴ «Μάχη μὲ τὸν Δράκοντα», ὑπάρχουν σελίδες καὶ στροφές, πὺ δὲ μπορεῖ νὰ πιστέψει κανένας πὺς εἶνε λόγος μεταφρασμένος αὐτὸς—τόσο ἔχει ἀναπλαστεῖ τὸ ξένο κείμενο. Οἱ δυσκολίες, ὁμῶς, πολλὲς φορές θὰ εἶνε ἀνυπερβλήτες καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνακατῶναι τίς λέξεις, τίς φράσεις, σὲ σημείον πὺ νὰ μὴ μπορούμε νὰ ἀκολουθήσουμε τὸ νόημα στρωτῶ, ἀπ' τοὺς πολλοὺς δρασκεισμούς τῶν στίχων ἢ τὴν ἀντιμετάθεση τῶν λέξεων... Ἀλλ' αὐτὸ, δὲ δείχνει γιὰ τὸν ἐμπειρο μελετητὴ, παρὰ τὴ φιλότιμη προσπάθεια τοῦ μεταφραστῆ νὰ μὴν προδῶσει τὸ κείμενο, μὰ καὶ νὰ ἀποδόσει στὰ ἴδια μήκη τῶν στίχων, τηρώντας καὶ τὸ φοβερώτερο ἀκόμα—τὴν ὁμοιοκαταληξία τους. Ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία—καὶ μάλιστα σὲ παραδοσιακὴ στίχους—διαφέρει πολὺ ἀπ' τὴν πρωτότυπη προσφορά, τὸ ξέρουμε. Γιὰ' τοῦτο μὰς ἐκπλήσσει ἢ τόσο εὐσυνειδητὴ ἐργασία τοῦ κ. Γερωνικῶ.

Τὶ δημιουργία, ἀλήθεια, ἢ ἀπόδοση τοῦ Τραγουδιοῦ τῆς καμπάνας;.. Κεῖνοι οἱ μικροὶ ὁμοιοκατάληκτοι καὶ ρυθμικοὶ στίχοι τῆς σελίδας 35 καὶ 36, εἶναι καταπληκτικοὶ γιὰ τὴν ὁμορφιά καὶ λυγερὰ τους. Δὲ μπορεῖ κανένας νὰ πιστέψει πὺς εἶναι μεταφρασμένοι ἀπὸ ἄλλη γλώσσα. Καὶ νὰ φανταστεῖ κανεὶς, πὺς ὁ μεταφραστὴς δὲν εἶνε ποιητὴς ὁ ἴδιος—τοῦλάχιστο δὲν ἔχει παρουσιάσει ἀπ' ὅσο ξέρω, δική του ποιητικὴ ἐργασία πρωτότυπη. Γιατί, ἂν εἶταν, θὰ μπορούσε νὰ καλύψει ὅπου μόνουν—πὺ καὶ πὺ—μερικὲς μικρο-ἀτέλειες τῶν στίχων, οχολαστικές, βέβαια, πὺ δὲ δλάφτουν, ἀλλὰ πὺ ἕνας δόκιμος ποιητὴς δὲ θὰν τις συγχωροῦσε. Ἔτσι, ὁ προτελευταῖος στίχος λ.χ. στὴ σελ. 14, δὲ θάμενε: «Καὶ κάτι σὰν θανάτου τὴ σιωπὴ καθεῖς», μὰ μὲ μόνη τὴ μετακίνηση τοῦ ἄρθρου, θὰ γινόταν ὁ στίχος ὅπως τὸν θέλει καὶ ὅπως πρέπει νὰ εἶνε: «Καὶ κάτι—σὰν τοῦ θανάτου σιωπὴ—καθεῖς». Ὅπως, δὲ θὰν τοῦ ἐξέφυγε καὶ ἡ μόνη κακὴ λέξη πὺ ἐρῆκε ἢ οχολαστικὴ μελέτη μας τῶν μεταφράσεων του στὸν τελευταῖον στίχο, στὴ σελ. 4: «ἀνατώνια»—ἴσως ἀντὶ τοῦ «ἀνά (τοῦς) αἰῶνες»—πὺ θὰ μπορούσε ν' ἀντικατασταθεῖ μὲ τίς λέξεις: «στοὺς αἰῶνες» ἢ τὴν παρόμοια λέξη: «παντοτεινά», ὁπότε ὁ στίχος μπορούσε νὰ γίνεαι: παντοτεινά θὰ ματαινόμενον μοναχῇ.

Ὅμως, δὲν κατατρίφτηκε νὰ πετύχει τὴν τε-

λειότητα τοῦ στίχου—καὶ καλὰ ἔκαμε—μὰ τὴν πιστότητα στὸ κείμενο καὶ γιὰ νὰ μὰς δώσει ἕνα Σίλλερ ἀληθινὸ καὶ ὄχι παραμορφωμένο καὶ ἀγνωρίστο, ἐλληνοποιημένο—θάλεγα. Γιατὸ λέω, πὺς, ὁ κ. Γερωνικὸς εἶνε μόνον ἕνας ἀναδημιουργός. Καὶ ἀπ' τοὺς πὺ ἀξιόλογους, μάλιστα, γιατί ὁ, τι μὰς προσφέρει ἔχει περάσει ἀπ' τὴν φιλή κρισσάρα, ἀπ' τὸ βάσανο τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς κριτικῆς. Κάνει πολὺ καλὰ πὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ φόρτωμα τῶν στίχων μὲ ὠραιολογίες καὶ στολίδια λυρικά πὺ θὰ μὰς μείωναν τὴν πιστότητα καὶ μόνου ἢ διατήρηση τῆς ρίμας μὰς γάνηκε μεγάλο βάρος γιὰ ἕνα ἔργο τόσο δύσκολο. Θὰ εἶταν πὺ εὐλύγιστος ὁ στίχος ἂν ἔλλειπε; Τοῦ δίνει ὁμορφιά τώρα πὺ ὑπάρχει; Ποιὸς ξέρει.... Αὐτὸ πάντα, καλύτερα, μπορεῖ νὰ τὸ κρίνει ὁ μεταφραστὴς... Πιστεύουμε στὸ αἰσθητικὸ κριτήριον τοῦ κ. Γερωνικῶ, πὺ δέχτηκε νὰν τὴ κρατήσῃ, ὅπως καὶ στὴν ἀξία τῆς προσφοράς του—καὶ τοῦ σφίγγουμε τὸ χέρι γιὰ τὸν ἄθλο του..

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΙΔΕΣ

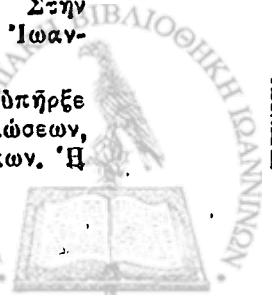
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

—Στὰ Γιάννινα, κατὰ τὸ μῆνα Μάρτιον, σημειώθηκε μιὰ ξεχωριστὴ πνευματικὴ κίνησι. Ἔτσι, στὶς 9 τοῦ μηνός, ἢ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» διωργάνωσε μιὰν ἐνδιαφέρουσα διάλεξι στὸ Στρατιωτικὸ Θέατρο μὲ ὁμιλητὴν τὸν ἐκλεκτὸν ἐπιστήμονα καθηγητὴ τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας στὸ Καθολικὸν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὸν Ἰνστιτοῦτον Παρισίων καὶ τώρα Διτὴν τοῦ λεκτοράτου τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, στὸ πανεπιστήμιον τῆς Βόννης, κ. Δημ. Τσάκωνα. Ἡ διάλεξι αὐτὴ, τῆς ὁποίας τὸ θέμα εἶταν «Ἡ Νεοελληνικὴ παράδοσις καὶ τὸ ἔθνος», εἶχε βαθύτατη ἐντύπωσι στὸ πυκνὸ καὶ προηγμένο ἀκροατήριον πὺ τὴν παρακολούθησε καὶ ἐγίνεαι ἀντικείμενον εὐμενέστατων συζητήσεων σ' ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων.

—Ἡ ἐνθρόνισι τοῦ νέου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ, ὕστερ' ἀπὸ τρίμηνον σχεδὸν χηρεῖα τῆς Μητροπολιτικῆς Ἐδρας Ἰωαννίνων πὺ μεσολάβησε ἀπ' τὸν θάνατον στὴν 11]58 τοῦ αἰμνήστου Κυροῦ Δημητρίου Ἰωαννίνων, ὑπῆρξεν ἀναντίρρητα ἕνα πολυσήμαντον γεγονὸς πνευματικῆς σημασίας. Πρῶτα γιατί ἡ Μητρόπολις Ἰωαννίνων συνιστᾷ ἕνα ἱερὸν ἱδρυμα μὲ πολὺ λαμπρὴ πνευματικὴ παράδοσι. Καὶ ὁ νέος Μητροπολίτης, γιὰ τὸν ὁποῖον ὑπάρχουν ἀριστες ἐντυπώσεις—εἶταν πρὶν Μητροπολίτης Ἀρτης—ἤδη ἔχει δώσει τὰ πρῶτα δείγματα ἐνός ἱεράρχου ἀνωτέρας πνοῆς καὶ ὑψηλοῦ ἡθους. Καὶ ἡ Μητρόπολις Ἰωαννίνων ἔχει πολλὰ νὰ ἐπιτελέσῃ στὸν πνευματικὸν καὶ στὸν κοινωνικὸν ἐν γένει τομέα τῆς ζωῆς. Στὴν ἐνθρόνισιν, πρωτοστάτησε ἐπιτυχῶς ὁ ἄρχιεπίσκοπος Ἰωαννίνων.

—Κι' ἡ 25ῃ Μαρτίου, στὰ Γιάννινα, ὑπῆρξε πρόσφορη σ' εὐκαιρίας πνευματικῶν ἐκδηλώσεων, μεταξὺ κυρίως τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Ἡ

Ζ. Π. Ἀκαδημία, τὸ βράδυ, ἀνέβασε σὲ μιὰ πολὺ πετυχημένη παράστασι, τὸν «Παπαφλέσσα» τοῦ Σ. Μελά, ποὺ δόθηκε στὴν αἴθουσα «Σπυρίδωνος» τῆς Ζ. Ἀκαδημίας.

—Τέλος, στίς 30 Μαρτίου, ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 15ετίας ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κωστῆ Παλαμά, ὠργάνωσε σὸ Στρατιωτικὸν Θέατρο—τὸ ὁποῖον, σημειωτέον, μὲ τόση προθυμία προσφέρει πάντοτε ἡ VIII Μεραρχία—μιὰ ἐνδιαφέρουσα διάλεξι, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ ξεχωριστὸς λογοτέχνης τοῦ Πύργου κ. Τάκης Δόξας μὲ θέμα «Ὁ λυρικός Παλαμάς», καλεσμένος καὶ φιλοξενούμενος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας». Τὸν ὁμιλητὴν παρουσίασε σὸ πολυπληθὲς καὶ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριον ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς «Ἡ.Ε.» κ. Ἰωάνν. Νικολαΐδης, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπεγράμμισε πῶς ἡ παρουσία τοῦ κ. Δόξα στὰ Ἰωάννινα, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴ μιᾶς στενότερης ἐπαφῆς πρὸς ἀποκατάστασι πνευματικῶν σχέσεων στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, ἐνῶ, ἐκ παραλλήλου, ἡ κυρία Ἰωάννα Δ. Κοκκίνου καὶ ἡ θ/νίδα Ἑλένη Χαγιάννη, κατὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Δόξα, ἐξετέλεσαν ὠραίες ἀπαγγελίες ποιημάτων τοῦ Παλαμά, ἐντὸς τοῦ θέματος τῆς διαλέξεως. Ὁ κ. Δόξας, μὲ τὴν γνωστὴ λυρική πνοή ποὺ τὸν διακρίνει, ἀνέπτυξε θαυμάσια καὶ μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα γοητείας λόγου τὸ εὐαίσθητο αὐτὸ θέμα καὶ κατόρθωσε νὰ δώσῃ τὴν ὄψιν καὶ τὴν βαθύτερη οὐσίαν τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ, μεσ' ἀπὸ τὸ λυρικό του ἔργο. Τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῆς διαλέξεως ὁ κύκλος τῆς «Ἡ.Ε.», δημιουργώντας μιὰν ὥρα εὐκαιρίαν ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων μὲ τὸν ἐκπρόσωπον τῶν Πελλοποννησιακῶν Γραμμάτων, παρεκάθησε σὲ μιὰ ἐνδιαφέρουσα συνεστίασι ποὺ ἔδωσε πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Δόξα.

—Ἀκόμα στὸ β' 15]θῆμερο στὰ Γιάννινα ἔλαβαν χώραν κι' ἄλλα δύο ἀκόμη ἐνδιαφέροντα πνευματικὰ γεγονότα: Ἡ συναυλία τῶν μαθητῶν τοῦ Ὁδείου τοῦ Λυκείου Κυριῶν Ἰωαννίνων ποὺ ἐξετελέσθη μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν σὸ κινηματοθέατρον «Παλλάδιον» καθὼς καὶ δύο διαλέξεις ποὺ ἔδωσαν ὁ ἀρχαιολόγος κ. Σωτήριος Δάκαρης, στὴν αἴθουσα τῆς Δόξης ὀπλιτῶν Χωρ/κῆς Ἰωαννίνων, (προορισμένη γιὰ τοὺς ἀνδρες τῆς Χωρ/κῆς), ὡς καὶ ὁ δημ/λος κ. Γ. Ἐξαρχόπουλος γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ.

*

Ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων

Ἐνεθρονίσθη πρόσφατα καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ.κ. Σεραφεῖμ, ὁ ἀπὸ Ἀρτης. Ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κατέγεται ἀπὸ τὸ Ἀρτεσιανόν τῆς Καρδίτσας καὶ εἶναι ἀπόφοιτος τῶν Ἱερατικῶν

Σχολῶν Κορίνθου καὶ Ἀρτας, διπλωματοῦχος δὲ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεφοίτησε τὸ 1910, σὲ ἡλικία 27 ἐτῶν. Τὸ 1938, εἶχε χειροτονηθῇ Διάκονος καὶ στὰ 1940 Ἀρχιμανδρίτης κατὰ τὸ ἔτος δὲ 1949, ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀρτας. Ἱεροκήρυξ μέχρι τότε καὶ Ἐφημέριος, ἐμφανίζει ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ προχειρίστηκε Ποιμενάρχης, ἐξαιρετὴ, ἐθνικὴ, κοινωνιστικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ καὶ ἐντονη δράση, καὶ δικαιολογημένα, ἡ προαγωγή του στὴ Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, προκάλεσε ζωηρὴ λύπη σὸ ποίμνιό του τῆς Ἀρτας.

Ἡ φήμη γιὰ τὰ ἴσαμε τώρα ἐκδηλωμένα πνευματικὰ του ἐνδιαφέροντα καὶ ἡ διαπιστωμένη ἀπὸ πνευματικούς, ἀνθρώπους τῆς πόλεως ἀντίστοιχη, κι' ἀπὸ τὴ νέα του ἔδρα διάθεσι, μᾶς παρέχει τὴν ἐλπίδα, ὅτι, ὁ Σεβασμιώτατος Σεραφεῖμ θὰ θελήσῃ νὰ χαράξῃ ἀνεξίτηλο τὸ ὄνομά του στίς πνευματικὰς δάλτους τῶν Γιαννίνων—μὲ τὴν τόση πνευματικὴ παράδοσή τους—δρώντας ἐνεργὰ καὶ ἀποφασιστικὰ γιὰ τὴν ἐπίλυση ζωηρότατων καὶ ἐκρεμῶν ἐνδιαφόντων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἡπείρου.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

Πνευματικὰ πένθη

—Στίς 27 Μαρτίου, πέθανε στὴν Ἀθήνα ὁ Δημοσθένης Βουτυράς ἀφοῦ ἀνάλωσε μιὰ ζωὴ ὁλόκληρη στὴν ὑπηρεσίαν τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων, τιμημένος μὲ τὸ ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ θάνατος τοῦ Βουτυρά προκάλεσε πανελλήνια θλίψιν, καθ' ὅτι, ἀπ' τοὺς πρὸ ἀγαπημένους συγγραφεῖς ὁ ἐκλιπὼν κατέχει μιὰ ξεχωριστὴ θέσιν στὴν φυγὴ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ ἡ πολιτεία, ἐκτιμώντας τὴν πνευματικὴν εἰσφορά του, ἔκαμε τὴν κηδείαν του ἐπίσημα καὶ δημοσίᾳ δαπάνη. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», σὸ σύντομον μέλλον, θ' ἀσχοληθῇ πρὸ ἐκτεταμένα μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Δημοσθ. Βουτυρά.

—Ἐπίσης, στόν μῆνα, ἐξέλιπε κι' ἓνας ἄλλος πνευματικὸς ἀνθρωπος, ὁ Σταῦρος Σκοπετιάς, διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Ὁ Σκοπετιάς, ἀνθρωπος μὲ πολὺπλευρὴ μόρφωσιν κι' ἐξαιρετὰ πνευματικὰ προσόντα, μοχθώντας ἐπὶ 25 ὁλόκληρα χρόνια στὴ βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς, ἐκτός ἀπ' τὴν ἀνεκτίμητη συμβολὴν του στὴν ἀνάδειξιν τῆς εἰς ἓνα κεφαλαιῶδες πνευματικὸ ἴδρυμα, προσέφερεν ἀκόμη κι' ἓνα σημαντικὸ ἱστορικὸ καὶ ἱστοριογραφικὸν ἔργο καθὼς καὶ πολλὰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ μονογραφίας, ὅλα μεγάλῃς σημασίας στὴ συγκρότησιν τῆς νεώτερης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐκδόται: Μιχαὴλ Χαρ. Μάνος—Δημοσθ. Κόκκινος Περὶδολος Ἀρχιμανδρέου 16

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Πολυχρόνης Γ. Ντάγιος, Χρηστοδοσίη 15